

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్ ప్రకాశితము — ౪.

శ్రీరస్తు.

చంపూ రామాయణము.

ఇది

కార్యేటి నగర సంస్థాన విద్యత్కవియగు
ఋగ్వేదికవి వేంకటాచలపతికవిచే

నాంధ్రీకరింపఁబడినది.

చెన్నపట్టణము :

శ్రీనివాస వరదాచారి అంశుకంపెనీ వారిచే
ముద్రింపఁబడి

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారిచే
బ్రకటింపఁబడినది.

౧౯౧౭.

వెల. రు. ౧—౦—౦

విషయసూచిక.

సంఖ్య.		పుట.
1.	పీఠిక.	1
2.	ఇష్టదేవతా ప్రార్థనాదీకము	3
3.	అవతారిక	8
4.	కృతిపతివంశవర్ణనము	12
5.	పవ్యంతములు	12
6.	కథాప్రారంభము	18
7.	దేవతలు విష్ణుని స్తుతించుట	25
8.	దశరథునొద్దకు విశ్వామిత్రుఁడు వచ్చుట	26
9.	రాముని విశ్వామిత్రునితోఁ బంపుటకు దశరథుఁడు విచారించుట	27
10.	దశరథుఁడు రామలక్ష్మణుల విశ్వామిత్రునితోఁ బంపుట	28
11.	తాటకను రాముఁడు వధించుట	28
12.	విశ్వామిత్రుఁడు యజ్ఞమునకుఁ బ్రారంభించుట	34
13.	విశ్వామిత్రుఁడు రామునకు గంగాతరణం బెఱింగించుట	39
14.	రామలక్ష్మణులకు శతానందుఁడు గాధేయచ్చత్రాంతముం జెప్పట	41
15.	శ్రీరామునకు విశ్వామిత్రుఁడు మిథిలాచ్చత్రాంతముం జెప్పట	49
16.	రాముఁడు శివునివిల్లు విఱుచుట	57
17.	శ్రీరామలక్ష్మణభరత శత్రుఘ్నుల వివాహసన్నాహము	51
18.	మంగళస్నానవర్ణనము	58
19.	అయోధ్యాకాండము	58
20.	దశరథుఁడు రామునకుఁ బట్టాభిషేకము చేయఁదలంచుట	60
21.	కైకరెండువరము లడుగుట	62
22.	కైకరామునకుఁ దనవరములం జెప్పట	63
23.	రాముఁడడవికిఁ బైననుగుట	65
24.	సుమంత్రుఁడు కైకను నిందించుట	67
25.	గుహుఁడు రామునిం జూడవచ్చుట	68
26.	సుమంత్రుఁడు శూన్యరథంబుతో నయోధ్యకు వచ్చుట	69
27.	దశరథుని మరణము	70
28.	భరతుఁ డయోధ్యకు వచ్చుట	76
29.	ఆగ్రానికాగ్రానము	

IV

సంఖ్య.

పుట.

31. శ్రీరాముఁడు పంచవటిని వసింపుట	...	...	...	78
32. శ్రీరామునికడకు శూర్పణఖ వచ్చుట	...	...	...	80
33. కిష్కింధాకాండము	...	...	...	90
34. వనాకాలవర్జనము	...	...	...	97
35. లక్ష్మణుఁడు కిష్కింధకుఁ బోవుట	...	...	...	99
36. సుగ్రీవుఁడు సీతను వెదకుటకు వానరుల నంపుట	...	...	...	100
37. హనుమదాదుల ప్రాయోపవేశప్రయత్నము	...	...	...	101
38. జాంబవంతుఁడు హనుమంతుని సముద్రలంఘనమునకుఁ బోత్సహించుట.	...	...	...	102
39. సుందరకాండము	...	...	...	105
40. హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాటుట	...	...	...	105
41. హనుమంతుఁడు సీతాన్వేషణమునకై చింతించుట	...	...	...	107
42. రాత్రివర్జనము	...	...	...	107
43. హనుమంతుం డశోకవనముం జొచ్చుట	...	...	...	108
44. సీతాదేవి రావణునకు హితము చెప్పుట	...	...	...	110
45. హనుమంతుఁడు సీతాదేవితో సంభాషించుట	...	...	...	112
46. హనుమంతునితో సీత ప్రత్యభిజ్ఞానంబు చెల్పుట	...	...	...	114
47. హనుమంతుఁ డశోకవనభంగమొనర్చుట	...	...	...	115
48. హనుమంతుఁడు రావణునితోఁ బ్రసంగించుట	...	...	...	117
49. లంకాపురదహనము	...	...	...	119
50. మధువనభంగము	...	...	...	121
51. యుద్ధకాండము	...	...	...	123
52. కపిసేనలు మలయపర్వతమున విడియుట	...	...	...	124
53. రావణునకు విభీషణుఁడు హితము చెప్పుట	...	...	...	125
54. విభీషణుఁడు రాముని శరణు సొచ్చుట	...	...	...	126
55. శ్రీరాముఁడు సముద్రునితైఁ గోపించుట	...	...	...	127
56. విద్యుజ్జ్వల్యునిమాయకు సీత విలపించుట	...	...	...	129
57. అంగదుని రాయబారము	...	...	...	131
58. ఇంద్రజిద్యుద్ధము	...	...	...	133
59. కుంభకర్ణయుద్ధము	...	...	...	135
60. ఇంద్రజిత్తుని రెండవయుద్ధము	...	...	...	137
61. రామరావణయుద్ధము	...	...	...	140
62. రావణమరణమునకు విభీషణాదులు దుఃఖించుట	...	...	...	142
63. సీత యగ్నిప్రవేశము	...	...	...	144

శ్రీరస్తు.

చంపూ రామాయణ పీఠిక.

కవికాలనిర్ణయము.

ఈకృతి యొనర్చినకవి కవిరాజకంఠీరవవిరుదాంకితుఁడును వాసిష్ఠగోత్రజుఁడును నగుఁబుగ్వేదికవి వేంకటాచలవతి. ఆశ్వాసాంతగద్యములయందు “బుగ్వేదికవి తిరువేంగళార్యకలశరత్నాకరసుధాకరుఁ” డని తన్ను వర్ణించికొనుటచే నీతనితండ్రిపేరు తిరువేంగళార్యుఁడైనట్లు తెలియుచున్నది. మఱియు గ్రంథావతారికలోఁ దాను “తిరువేంగళార్యకవిరాజసమాశ్రయ ధన్యచిత్తవర్తనుఁ” డనియు—

“అత్తిరువేంగళార్యుని యుదారదయావిలసత్కటాక్షునం

పత్తినుదీర్ణమైన సుకుమారవచఃప్రతిభానిరూఢి ను

ద్యత్తరగద్యపద్యచయ మాశుగతిఁ రచియింప నేర్చె”

ననియు వ్రాసికొనుటచే నీతని కవితాగురువు కూడఁ దిరువేంగళార్యుఁడైనట్లు కన్పట్టుచున్నది. ఈతిరువేంగళార్యు లిరువురు భిన్నపురుషులై యుందు రని తోచుచున్నది. అట్లు కానిచో గురువును వర్ణించునవసరమున నతఁడు తనతండ్రియే యని చెప్పకుండునా?

కవికాలమును నిర్ణయించుటకుఁ దగినయాధారములు కొన్ని గ్రంథమునందేయున్నవి. వానిలోఁ గృతిపతివంశావతారము ముఖ్యమైనది. ఈకృతిపతి యిప్పుడు కాశ్యోటిసగరసంస్థాన మని వాడఁబడుచున్న దేశమున కధిపతి యైన వెల్లంటి కనవరాజు. ఆదేశమునకుఁ దొండమండలము, తుండీరమండలము నని పూర్వనామములు. ఆంధ్రజైమినిభారతకృతిపతి యగుసాళువ నరసింగరాజు మొదలగు సాళువరాజులు పూర్వ మాదేశమును బాలించిరి. వారిపిదప మాకరాజు వంశ్యులు రాజులైరి. ఈమాకరాజుకులములోఁ జేరిన తిరుమలరాజునకే చదలువాడ మల్లయకవిప్రణీత మైన విప్రనారాయణచరిత్ర మంకిత మైనది. కొంతకాలమునకు రాజ్యము మాకరాజువంశమునుండి దాహిత్యభాగముగా వెల్లంటివారికి సంక్రమించినది. ఈమా ర్పెప్పుడు జరిగినదో స్పష్టముగాఁ దెలియదు.

సంఖ్య.	పుట.
31. శ్రీరాముఁడు పంచవటిని వసించుట	78
32. శ్రీరామునికడకు శూరపణఖ వచ్చుట	80
33. కిష్కింధాకాండము	90
34. వనరాకాలవర్ణనము	97
35. లక్ష్మణుఁడు కిష్కింధకుఁ బోవుట	99
36. సుగ్రీవుఁడు సీతను వెదకుటకు వానరుల నంపుట	100
37. హనుమదాదుల ప్రాయోపవేశప్రయత్నము	101
38. జాంబవంతుఁడు హనుమంతుని సముద్రలంఘనమునకుఁ బోవుట	102
39. సుందరకాండము	105
40. హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాటుట	105
41. హనుమంతుఁడు సీతాన్వేషణమునకై చింతించుట	107
42. రాత్రివర్ణనము	107
43. హనుమంతుం డశోకవనముం జొచ్చుట	108
44. సీతాదేవి రావణునకు హితము చెప్పుట	110
45. హనుమంతుఁడు సీతాదేవితో సంభాషించుట	112
46. హనుమంతునితో సీత ప్రత్యభిజ్ఞానంబు దెల్పుట	114
47. హనుమంతుఁ డశోకవనభంగమొనర్చుట	115
48. హనుమంతుఁడు రావణునితోఁ బ్రసంగించుట	117
49. లంకాపురదహనము	119
50. మధువనభంగము	121
51. యుద్ధకాండము	123
52. కపిసేనలు మలయపర్వతమున విడియుట	124
53. రావణునకు విభీషణుఁడు హితము చెప్పుట	125
54. విభీషణుఁడు రాముని శరణు సొచ్చుట	126
55. శ్రీరాముఁడు సముద్రునికైఁ గోపించుట	127
56. విద్యుజ్జ్వలహ్వనిమాయకు సీత విలపించుట	129
57. అంగదుని రాయబారము	131
58. ఇంద్రజిద్యుద్ధము	133
59. కుంభకర్ణయుద్ధము	135
60. ఇంద్రజిత్తుని రెండవయుద్ధము	137
61. రామరావణయుద్ధము	140
62. రావణమరణమునకు విభీషణాదులు దుఃఖించుట	142
63. సీత యగ్నిప్రవేశము	144

చంపూరామాయణపీఠిక.

కవికాలనిర్ణయము.

ఈకృతి యొనర్చినకవి కవిరాజకంఠీరవదిరుదాంకితుఁడును వాసిష్ఠగోత్రజుఁడును నగుఋగ్వేదికవి వేంకటాచలపతి. ఆశ్వాసాంతగద్యములయందు “ఋగ్వేదికవి తిరువేంగళార్యకలశరత్నాకరసుధాకరుఁ” డని తన్ను వర్ణించికొనుటచే నీతనితండ్రిపేరు తిరువేంగళార్యుఁడైనట్లు తెలియుచున్నది. మరియు గ్రంథావతారికలో దాను “తిరువేంగళార్యకవిరాజసమాశ్రయ ధన్యచిత్తవర్తనుఁ” డనియు—

“అత్తిరువేంగళార్యుని యుదారదయావిలసత్కటాక్షనం

పత్తినుదీర్ణమైన సుకుమారవచఃప్రతిభానిరూఢి ను

ద్యత్తరగద్యపద్యచయ మాశుగతిఁ రచియింప నేర్చె”

ననియు వ్రాసికొనుటచే నీతని కవితాగురువు కూడఁ దిరువేంగళార్యుఁడైనట్లు కన్పట్టుచున్నది. ఈతిరువేంగళార్యు లిరువురు భిన్నపురుషులై యుందు రని తోచుచున్నది. అట్లు కానిచో గురువును వర్ణించునవసరమున నతఁడు తనతండ్రియే యని చెప్పకుండునా?

కవికాలమును నిర్ణయించుటకుఁ దగినయాధారములు కొన్ని గ్రంథమునందేయున్నవి. వానిలోఁ గృతిపతివంశావతారము ముఖ్యమైనది. ఈకృతిపతి యిప్పుడు కార్యేటినగరసంస్థాన మని వాడఁబడుచున్న దేశమున కధిపతి యైన వెల్లంటి కనవరాజు. ఆదేశమునకుఁ దొండమండలము, తుండీరమండలము నని పూర్వనామములు. ఆంధ్రజైమినిభారతకృతిపతి యగుసాళువ నరసింగరాజు మొదలగు సాళువరాజులు పూర్వ మాదేశమును బాలించిరి. వారిపిదప మాకరాజు వంశ్యులు రాజులైరి. ఈమాకరాజుకులములోఁ జేరిన తిరుమలరాజునకే చదలువాడ మల్లయకవిప్రణీత మైన విప్రనారాయణచరిత్ర మంకిత మైనది. కొంతకాలమునకు రాజ్యము మాకరాజువంశమునుండి దాహిత్యభాగముగా వెల్లంటివారికి నంక్రమించినది. ఈమా ర్పప్పుడు జరిగినదో స్పష్టముగాఁ జెలియదు.

వెల్లంటివారును గూడఁ బూర్వపుసాళువరాజులబిరుదములఁ దమబిరుదములుగాఁ జేసికొన్నారు.

కనవరాజువంశము గ్రంథములో నిట్లు వర్ణింపఁబడినది. కరికాళచోళుని వంశములో సింగరిరాజు పుట్టెను. సింగరిరాజునకు శ్రీరంగరాజును, శ్రీరంగరాజునకు సింగరిరాజును, సింగరిరాజునకుఁ గావేరిరాజును, గావేరిరాజునకు సింగరిరాజును, సింగరిరాజునకుఁ గావేరిరాజును, గావేరిరాజునకుఁ గనవరాజు, సింగరిరాజు, తిరువేంగళరాజు, పెరుమాళ్రాజు ననునలువురు కొడుకులును బుట్టిరి. ఈకనవరాజే కృతిపతి. కనవరాజుపిదప నేడవతరమువాఁ డగుబ్రహ్మరాజు కాలమునఁ బుట్టిన ౧౪వ వర్షపరీణయ మనుసంస్కృతచంపూగ్రంథ మీవంశక్రమమును దృఢపఱచుచున్నది. ఆగ్రంథములోఁ గనవరాజునకు మాఱు కేళవరా జనియున్నది. కనవయనునది కేళవశబ్దభవము కాఁబోలును. కనవరాజు తరువాతి తరములవారు పద్మావతీపరిణయములో నీరీతిం జెప్పఁబడినారు :—

కనవరాజు పిమ్మట నతనితమ్ముడైన వేంకటపెరుమాళ్రాజు రాజ్యముచేసెను. అతని యనంతర మాతని యన్నకొడు కగుబ్రహ్మరాజు రాజ్యముచేసెను. బ్రహ్మరాజుకొడుకులు కావేరిరాజు వేంకటపెరుమాళ్రాజులు. వేంకటపెరుమాళ్రాజు కొడుకు బ్రహ్మరాజు; అతని కొడుకులు కుమారువేంకట పెరుమాళ్రాజు, కావేరిరాజు, తిరుమలరాజు, సుందరకృష్ణరాజును. కుమారువేంకటపెరుమాళ్రాజుకొడుకులు బ్రహ్మరాజు మొదలగువారు. ఈబ్రహ్మరాజే పద్మావతీపరిణయ కృతిపతి. కనవరాజునకు బ్రహ్మరాజునకు నడుమ నయిదుగురు రాజ్యముచేసినట్లులు దీనివలనఁ గనఁబడుచున్నది. ఈగ్రంథములోఁ గుమారువేంకటపెరుమాళ్రాజు తారణ సంవత్సరవైత్రమాసములో లోకాంతరగతుఁ డైనట్లును, నాసంవత్సరజ్యేష్ఠమాసములో బ్రహ్మరాజు పట్టాభిషిక్తుఁ డైనట్లును బ్రహ్మరాజునాజ్ఞ ననుసరించి యాగ్రంథము వికృతినంవత్సరమునం దచ్చుపడినట్లు నున్నది. తారణసంవత్సరము 1884వ క్రైస్తవసంవత్సరమునకును, వికృతినంవత్సరము 1890 సంవత్సరమునకును సరిపోవును. కుమారు వేంకటపెరుమాళ్రాజు సవతితమ్ముఁ డగుతిరుమలరాజున కంకితమైనట్టియు, గరుడాద్రి సుబ్రహ్మణ్యవిద్యత్కవి ప్రణీత మైనట్టియు 3శత్రుఘ్న

౧ ఈగ్రంథము కార్యేటిసగరమునందలి శ్రీభారతీలీలాసదనముద్రాక్షరశాలలో నచ్చుపడినది.

౨ 1౫౯౫ గాజుగడ ౧౫౯౫ గాజుని గాజుగడేగు 1౫౯౫ గాజు గాజుగడ ౧౫౯౫ గాజుగడగడేగు

విజయ మీవంశక్రమమును దృఢపఱచుచున్నది. ఈ గ్రంథము ౧౭౮౬ వ (రనకరిమునిశశి) శాలివాహనసంవత్సరమునకు సరియైన ప్రభవసంవత్సరమునఁ బూరింపఁబడినట్లు గ్రంథాంతమం దున్నది. ఇది క్రీ. 1864-వ సంవత్సరమునకు సరి పోవును. అప్పటికిఁ గుమారవేంకటపెరుమాళ్లాజు సజీవుఁడై యున్నట్లును, నతనికి బ్రహ్మరాజు, కుమారవిజయవీరరాఘవరాజు, కావేరిరాజు, సింగిరిరాజు ననునలు వురుకొడుకు లున్నట్లును జెప్పి యింకను బలువురు తనయులు కలుగుదురుగాక యని కవి యాశీర్వదించినాఁడు. క్రీ. 1884 సంవత్సరమునఁ గాలధర్మమునొందిన కుమారవేంకటపెరుమాళ్లా జీతఁడే యగుట నిస్సంశయము. ఈ కుమారవేంకట పెరుమాళ్లాజు కనవరాజున కై దవతరమువాఁ డగుచున్నాఁడు. ఆచారానుసార ముగాఁ దరమున కిరువదియైదుసంవత్సరములచొప్పున లెక్కించినచోఁ గనవరాజు క్రీ. 1714 సంవత్సరప్రాంతమువాఁ డగుచున్నాఁడు. స్థూలదృష్టిచే, క్రీ. 1700 సంవత్సరప్రాంతమువాఁ డనుకొందము.

వేటొక లెక్కనుబట్టి చూచినను నించుమించుగా నీకాలమే ధృవపడుచు న్నది. ఎట్లనః—

కవిగురువైన తిరువేంగళార్యుఁడు సాశ్వతిమృత్యుపాలుఁడు, వీరవేంకటరాయ శౌరి, వెలుగోటివేంకటవిభుఁడు, చెంజి వరదేంద్రుఁడు ననుప్రభువులచే గౌర వింపఁబడినట్లు గ్రంథములోనున్నది. (ఆ. ౧ ప. 3౧.) సాశ్వతిమృత్యుపాలుఁ డెవ్వఁడో తెలియదు. ఆకాలమం దాపేరుగల సుప్రసిద్ధరాజు గానరాఁడు. సామాన్యఁ జైనజమిందారుఁడై యుండనోవును. చెంజి వరదేంద్రుని కాలము స్పష్టముగాఁ దెలియుచున్నది. దీనినిబట్టి యితరుల కాలము నిర్ణయింపవలసి యున్నది. చెంజి యనునది దక్షిణారాట్రు మండలములో సుప్రసిద్ధ మైనస్థలము. ఆంగ్లేయభాషను దీనిని “జింజి” యందురు. కర్ణాటరాజ్యకాలమం దీచెంజిదేశమును గొందఱునాయకులు పాలించుచుండెడి వారు. ఆనాయకులలో నొక్కఁడగు “చెంజి వరదప్పనాయనయ్యవాఱు తీర్థాచ రణవచ్చి శేతుదర్శనంశేళి స్వస్తిశ్రీశాలివాహనశకవర్షంబులు ౧౫౯౩ కల్వబ్రాః ౪౭౭౨ అస్తిక్ వర్తమానె వైశాఖబహుళనష్టమి స్తరవారం యీపుణ్యక్షేత్ర మైన.....మరప్రదేశం ఆకా ర్తిశుద్ధపార్ణమినాడు కొమారస్వామికి బం

గ్రామమునందలి దేవాలయములో నొక్క తెలుగుశాసనమును, దాని కనువాదముగా నొక యరవ శాసనమును గలవు. ఈ శాసనములో వరదప్పనాయనితోఁ గూడ నిరుపదియైదు తరములవారు పేర్కొనఁబడియున్నారు. వీరిలో వరదప్పయనుపేరుగలవాఁ డీతఁ డొక్కఁడుమాత్రమే యున్నాఁడు. తిరుమలార్యుని గౌరవించిన చెంజి వరదేంద్రుఁ డివరదప్పనాయఁడే యనుటకు సందేహ ముండఁ గూడదని నాయభిప్రాయము. వరదప్పనాయనిశాసనసంవత్సరము క్రీ. 1671 సంవత్సరమునకు సరిపడును. ఇతఁ వీరవేంకటపతిరాయశౌరి యెవ్వరో చూతము. పేరునుబట్టిచూడ నీతఁడు కర్ణాటరా జని స్పష్టమగుచున్నది. సుప్రసిద్ధుఁ డగు వీరవేంకటపతిరాయలు క్రీ. 1614 ప్రాంతమున మృతి నొందెను. 1643 ప్రాంతమున శ్రీరంగరాయలు రాజ్యమునకువచ్చి 1678 ప్రాంతమందు రాజ్యభిష్టుఁడై మహిసూరు దేశములో మృతినొందెను. ఈ యిద్దఱురాజుల నడిమికాలమునందుఁ బలువురు రాజ్యమును గాంక్షించుటచే ఘోరమగుపోరు పుట్టి శ్రీరంగరాయలు రామరాయలు వేంకటపతిరాయలు ననువారు స్వల్పస్వల్పకాలము సింహాసన మధిష్ఠించి పదభిష్టు లగుచువచ్చిరి. శ్రీరంగరాయలపిదప క్రీ. 1678—1680 సంవత్సరములలో వేంకటపతిరాయలు రాజ్యముచేసినట్లులు కొన్ని శాసనములవలనఁ గనఁబడుచున్నది. ఈ వేంకటపతిరాయలకాలము చెంజి వరదప్పనాయనికాలమునకు సరిపోవుచున్నది. ఈతఁడే తిరువేంగళార్యుని గౌరవించిన వీరవేంకటరాయ శౌరియైనట్లు తోచుచున్నది. నిజముగా శ్రీరంగరాయలతోడనే కర్ణాటరాజ్య మంతమైనది. అది మొదలు చాలకాలమువఱకు నావంశములోనివా రెవ్వరో యొక రానెగొంది నమీపదేశమునకుఁ బ్రభువులై పూర్వాధికార మంతరించినను బూర్వరాజుల బిరుదములను మాత్రము పెట్టుకొనుచుండినట్లును, గౌరవార్థముగా వారినే కర్ణాటరాజులుగా మధురనాయకులు మొదలగువారు భావించుచుండినట్లును శాసనములవలనఁ గన్పట్టుచున్నది. ఇత వెలుగోటి వేంకటవిభుఁ డెవ్వరో చూడవలసి యున్నది. బ్ర. వెల్లాల సదాశివశాస్త్రిగారు రచించిన వెలుగోటి వారి వంశచరిత్రమువలన వేంకట యనునామముగలవారు ౧౯-౨౦-౨౧ తరములలోమాత్రమే యున్నట్లులు కనఁబడుచున్నది. ౨౦-వ తరమువాడైన యాచ

పతికవి క్రీ. 1700 ప్రాంతముం దుండె నని సిద్ధాంతీకరించుట కాక్షేప మేమియుఁ గనఁబడదు.

పద్మావతీపరిణయమునందుఁ గనవరాజు నుత్తరచరిత్ర మిట్లు వర్ణింపఁ బడినది :—

“కనవరా జపుత్రకుండై వయసునఁ జిన్నవాడై నను గుణములచేఁ బెద్ద యు, వేంకటేశ్వరాంశసంభూతుండు నై నవేంకటపెరుమాత్రా జనుచిన్నతమ్ముని రాజ్యతంత్రధురంధరుంగా నెంచి యతనియందు రాజ్యభార ముంచి నిస్పృహుడై వానప్రస్థాశ్రమము సంగీకరించి భార్యతోఁ గూడ మునినికరముంజేరి వారి చెంతఁ గొండగుహయందు వసించి దుష్కరమగు తప మొనర్చుచుఁ గొంతకాల ముండి యంతటఁ దనకు మోక్షకాలము సమీపించినదని యెఱింగి నిజరాజధాని యైననారాయణపురమునకేగి యందున్నకల్యాణవేంకటేశ్వరుని యాలయములో ధ్వజ స్తోభమచెంత భగవత్పాదములు స్మరించుచు బ్రహ్మరంధ్రమునుండి ప్రాణ మును విడిచెను.” అని. చంపూరామాయణములోఁ గనవరాజునకు సింగరిరాజు, తిరువేంగళరాజు పెరుమాత్రాజు ననువారు ముగ్గురే తమ్ము లుండినట్లు చెప్పఁబడి నది. పద్మావతీపరిణయములో నీతనికి, తిరుమలరాజు, వేంకటపతిరాజు, చిన్నరా జునను మఱి ముగ్గురుతమ్ములుఁగూడ నుండిరనియు నీయార్ధురిలో వేంకటపెరుమా త్రాజు కడపటివాఁ డనియు నీతఁడే గకారేవ్వటినగరమును గట్టించెననియు, సంతకుఁ బూర్వము నారాయణపురమే రాజధానిగా నుండె ననియుఁ జెప్పఁబడియున్నది.

ఈగ్రంథము ప్రతియొక్కటే అత్తిరాలలో బ్ర॥ వెల్లాల చిన్న వేంకట సుబ్బయ్య సిద్ధాంతిగారివలన దొరకినది. దీని చివర ‘యతుల నారసింహ్యరాజు వ్రాసిన చంబూరామాయణం’ అనియున్నది. ప్రత్యంతర మితవఱకు దొరకలేదు. లేఖనదోషములుమాత్రము సవరించి వలసినపట్ల సంస్కృతచంపూ మాయణ మునకు సరిచూచి మాకు దొరకిన ప్రతి ప్రకటించినారము.

వేంకటేశ్వరాష్టకములోనివి గ్రంథావతారికలో (పుట ౪.) ముద్రింపఁబ డిన మూడుపద్యములుగాక మిగిలిన యెదుపద్యములు నీక్రిందఁ జేర్పఁబడినవి.

శా. పర్యేందు ప్రతిబింబవక్త్రము శరత్పద్మాక్షియుగ్గంబు కీ

రార్యశ్లోఘ్యుధనుర్గుణానహస సూనాకారనాసోన్నతిః

౧ చంపూరామాయణములోఁ గార్యేవ్వటినగరప్రశంస యుండుటచే నీమాట సత్యము కా దని తేలుచున్నది.

శూరున కెనమండ్రు కొడుకులు. వారిలో వేంకటాద్రినాయుడు, వేంకటప్పనాయుడు, చినవేంకటప్పనాయుడు ననుముగ్గురు వేంకటాభిధానులుండిరి. వీరిసోదరుడును రాజ్యభర్తయునైన కుమారయాచమనాయుడు మహిసూరువారితో యుద్ధముచేసి జయమంది “అబ్దుల్ ఫాదుమా” గారివలన బహుమానములు పొంది నట్లు బ్ర. సదాశివశాస్త్రిగారు వ్రాసినారు. అబ్దుల్ ఫాదుమా యనగా అబ్దుల్ కుతుబ్ షా యను గోలకొండరాజు. ఈరాజు క్రీ. 1611 మొదలు 1672 వఱకు రాజ్యముచేసెను. ఇదియుఁ జెంజి వరదప్పనాయని కాలమునకు సరిపోవుచున్నది. యాచమూరునిసోదరులు కూడ నీకాలమువారే. వారు ముగ్గురిలో నెవ్వరో యొకరు చంపూరామాయణములోఁ బేర్కొనఁబడిన వెలుగోటి వేంకటవిభుడు కావలయును. ఈప్రమాణములు మూఁటినిబట్టి తిరువేంగళార్కుడు క్రీ. 1670-80 సంవత్సరములప్రాంతమువాఁడైనట్లు తేలినది. ఆతని శిష్యుడైన వేంకటాచలపతికవి క్రీ. 1700 ప్రాంతమందుఁ గృతినిర్మించుట యీకాలనిర్ణయమున కవిరోధమేకదా !

కవికాలనిర్ణయము చేయుట కింకొకయోధారము కూడఁగలదు. వేంకటాచలపతికవి దామర యక్కనృపాలుని సన్నిధికిం జని నప్పు డెవ్వరో “వరకవి గంధసింధురము వచ్చె” నటన్న “నేను గవిరాజకేసరి” నని కవి పత్కెనఁట. (చూ. ఆ. ౧ ప. 3౪) ఈ యక్కనృపాలుఁ డెవ్వరో నిర్ణయింపవలసియున్నది. ధూర్జటి లింగకవి కృత ౧కాళహస్తిమాహాత్మ్యమువలనఁ గాళహస్తి రాజవంశమం దక్కప్ప యనుపేరు గలవారు నలుపు రున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. వారిలో మొదటివాఁడు చెన్నపట్టనమునకుఁ బేర్కొనఁగిన చెన్నప్పనాయని రెండవకుమారుడు. ఈతఁడే ఉషాపరిణయగ్రంథకర్త. ఈయక్కప్పనాయని మనుమఁడుగూడ నక్కప్పయే. ఈరెండవయక్కప్పకు, అక్కప్పయను కుమారుఁడును మనుమఁడును నమ్మక్కయను గూఁతురునుండిరి. అమ్మక్క వెలుగోటి వీరకుమార యాచమనేని భార్యయై బంగరు యాచమనేనిం గనియెనట. ఈబంగరు యాచమ నీఁడు క్రీ. 1693-వ సంవత్సరమువఱకు సజీవుడైనట్లు వెలుగోటివారి వంశచరిత్రము చెప్పుచున్నది. కావున, బంగరు యాచమనేని మేనమామకుమారుఁడగు నాలుగవయక్కప్ప క్రీ. 1700 సంవత్సరప్రాంతమువాఁడనియు వేంకటాచలపతి

శర్వాదుల్ను తియింపలేనితటి నీసౌందర్య మెంతోగదా
కార్వేటిశ ప్రసన్న వేంకటరమాకాంతామనోవల్లభా.

శా. ఆర్వేలేండ్లు తపంబుచేసి భవదీయావాసశేషాద్రిపైఁ
జెరవొంగాంచెను వేల్పుమూఁకకు మహాసేనుండు బల్మెత్తురుల్
నుర్వల్లట్టఁగఁ దారకాసురుని దానుగ్గాడె నీశక్తిచేఁ
కార్వేటిశ ప్రసన్న వేంకటరమాకాంతామనోవల్లభా.

శా. తార్వాళంబులు వంచి చిత్తరుల వింతల్నుచ్చుటెయ్యండఁ గాఁ
దిర్విధుల్ భవదీయ సన్నిధిని మున్నీదైన యావీధిలోఁ
దెర్వారే తిరునాళ్ల నీకు నడవఁ దృశ్యంబు గాకుండఁగాఁ
కార్వేటిశ ప్రసన్న వేంకటరమాకాంతామనోవల్లభా.

శా. కుర్వేరుం దమనంబు జాతిసుమముల్ గోరంట చేమంతులు
హరై వనిగ్గులుదేటు శ్రేతులసి నీకర్పించు మర్త్యుండు దా
నేర్వజ్రంబుల మాక్తికంబులను బూజించేఫలం బొందుఁగా
కార్వేటిశ ప్రసన్న వేంకటరమాకాంతామనోవల్లభా.

శా. ఓర్వన్మకృ మె యామ్య బాధ కటువై యుండన్మనుష్యుండిలం
జార్వాకోక్తులచేతనే చెడు దురాచారంబు గావించుఁగా
శర్వర్యండు సహస్రునందును భవచ్ఛారిత్రదూరాత్ముడై
కార్వేటిశ ప్రసన్న వేంకటరమాకాంతామనోవల్లభా.

జయంతి రామయ్య.

కవిత్వవిమర్శనము.

శ్రీమద్రామాయణమును జంపువుగా సంస్కృతభాషయందు రచించినకవి
భోజరాజు. ఈరాజకవి ధారానగరము రాజధానిగాఁ గల మాలవదేశమున శ్రీ.
శ.1018 సం॥ మొదలుకొని 1060 వఱకు రాజ్యముచేసినట్లు శాసనములవలనఁ
దెలియుచున్నది. కనుక నితఁడు శ్రీ. శ. 1022 సం॥ మొదలు 1063 సం॥ వఱకు
వేంగీదేశమును బాలించిన మనరాజరాజనరేంద్రునకు సమకాలికుఁడుగా
నున్నాఁడు. ఇతఁడు సరస్వతీకంఠాభరణము, పాతంజలసూత్రవృత్తి మొదలగు
గ్రంథములను రచించియుఁ బెక్కుపండితకవులకు నాశ్రయభూతుడై వారిచే
బహుగ్రంథముల రచింపించియు సంస్కృతభాషను మహోన్నతికిఁ దెచ్చెను.

చంపూరచన కితఁడు మార్గదర్శి. ఇందుల కితఁడు 'గద్యానుబంధరసమిశ్రితపద్య నూక్తి స్తోత్రాద్యాహివాద్యకలయాకలితేవగీతి' యని గద్యముతోఁగూడిన పద్య కావ్యము వాద్యముతోఁ బాడినగీతమువలె హృద్య మని కారణమును నిరూపిం చెను. ఇతఁ డీచంపూరామాయణమునం దయిగుకాండములే రచించి యేకారణమువలననో యాటవది యగుయుద్ధకాండమును రచింపక విడువఁగా దానిని లక్ష్యణసూరి యనుకవి రచించి పూరించినవాఁడయ్యె. ఈకవిశిఖామణు లిద్దఱును రచించిన యీచంపువు మృదుమధురపదసందర్భసుందరమై చదువరుల నిర్భరరసాస్వాదపరవశులం జేయుచు సంస్కృతభాషకు వన్నెగలిగించుకావ్యమలం దొక మిన్నగా నెన్నందగియున్నది.

ఇట్టి ప్రబంధమును దెనుఁగుచేసినవాఁడు కవిరాజకంఠీరవ బిరుదాంకితుఁ డగుఱు గ్వేదికవి వేంకటాచలవతి.

ఇతని యాంధ్రీకరణపుఁ దెఱంగులు కొంత పరామర్శితము. ఇతఁడు మూలమును గొన్నియెడల వేఱుగ మార్చియుఁ, గొన్నిపట్టుల లేనివి గూర్చియుఁ, గొన్నిచోట్ల నున్నవి విడిచియుఁ దెలిగించినను మొత్తముమీఁద మూలమున కంతగా హెచ్చును దక్కువయుఁ గాకుండ దీనిని రసవంతముగానే రచించినాఁ డనవచ్చును. భాషాంతరమునేయుట యనఁగా నొకభాషలోనిపదమునకు మఱి యొకభాషయందలి మాఱుపదమును మక్కికొక్కిగూఁ జెట్టుట గాదు. భాషలు తమతమశబ్దవాక్యస్వరూపవిశేషములంబట్టియుఁ, దన్ములకము లైనవ్యాకరణ ప్రక్రియలంబట్టియు, రచనయందును వైలియందును, స్వభావమునందును బరస్పరభేదము గలిగియుండును గనుక నొకభాషయందలిపదములను మఱొకభాష లోనికి బరివర్తనము చేయునప్పు డారెండవభాషస్వభావాదుల ననుసరించి తగు కొలందిని వానిని మార్చియుఁ గూర్చియు రచించిననే యవి రమణీయమై రసవం తముగా నుండును. 'బ్రహ్మాండభాండము'లను 'బమ్మగ్రుడ్డుకుండ'లనుటగాని 'పెండ్లికొడుకు'ను 'వివాహపుత్రుఁ' డనుటగాని భాషాంతరము గాదు. దీని నెఱింగియే కవికులాదృష్టాధ్యక్షమునఁ డగుశ్రీనాథుఁడు తనతెనుఁగునైషధమున 'శబ్దం బనుసరించియు, నభిప్రాయంబు గుఱించియు, భావం బుపలక్షించియు, రసంబుఁ బోషించియు, నలంకారంబు భూషించియు, నొచిత్యం బాదరించియు, ననొచిత్యంబు పరిహరించియు మాతృకానుసారంబునఁ జెప్పంబడిన యీభాషా నైషధకావ్యం' బని వ్రాసినాఁడు. ఇంక నీకవితెనుఁగునందలి మార్పులను గూర్పు లను విధువులను నుదాహరించెదము.

మార్పు:—ఇట మూలమును బెంచికాని తగ్గించి కాని మఱింత మెఱుంగు
గూర్చిన మార్పులను దెలిపెదము.

మూ. సీతా పురా గగనచారిభి ర ప్యదృష్టా
మాభూ దియం సకలమానవనేత్రపాత్రమ్
ఇ త్యాకలయ్య నియతం పిదధే విధాతా
బాహ్వాదయేన నయనాని శరీరభాజామ్. (అయోధ్యా)

తె. మ. అజరాదుల్ పొడగాంచగూడని యనూర్యంపశ్య నారాముడే
వి జనానీకవిలోకభాజనము గావింపన్ మదిం గొంకి పం
కజగర్భండు ఘటించె నాగరకలోకశ్రేణికిం జూడ్కి బా
ష్పజలశీర్ణముగా నజాహ్వయభృతతౌత్తాభిమానోన్నతిన్. (4ఆ. 52ప.)
మూలమునందుంబోలెఁ దెనుఁగున గగనచారులకును బొడగాంచరానిదని సీతకు
వనవాసానర్హతను దెలుపుటకై పరమసౌభాగ్యప్రయుక్త మగుసౌకుమార్యాతిశ
యము చెప్పటయేకాక యెక్కువగా ‘అనూర్యంపశ్య’యనియూఁ జెప్పి యెండ
కన్నెఱుంగనిది యడవి కెట్లు పోఁజాలు నని సందర్భోచ్చిత మగుకరుణారసమును
మూలముకంటె మిక్కుటముగా నిందుఁ గవి వెలివిరియించినాఁడు. రామునిదేవిని
మనుష్యులు చూడ ననువుగాకుండునట్లు చేసినవిధాతకు రామునియం దింతయభి
మానమేల యని యాశంక కల్పించికొని బ్రహ్మకును రామునితాతకునుగల “యజా
హ్వయ”మే హేతువుగా నిబంధించి మూలమున కెంతో మెఱుంగు గావిం
చినాఁడు.

మూ. యద్యస్తి కాతుక మపూర్వమృగే మృగాక్షి
చాస్త్రం హరామి హరిణం నను సన్ని ధేహి
యావ న్నముఞ్చసి మయా హృత మేణ మేనం
తావ ద్దధాతు తవ వక్త్రీతులాం మృగాజ్ఞః. (ఆరణ్య)

తె. శా. నీకున్ వింతమృగంబుపైని దమియుం టే నేమి కాదంటినా
రాకాచంద్రున కంతరంగ మగుసారంగంబు రప్పించెదం
గై కొ మ్రాహరిణంబు నీకరమునం గన్నట్టునందాఁక శు
ద్ధాకారుం డతఁ డొందుఁగాక భవదీయాపైకదాసోన్నతిన్. (5ఆ. 81ప.)
మూలమందలి ‘చాస్త్రంహరిణ’మునకంటెఁ దెనుఁగునందలి ‘రాకాచంద్రున కంత
రంగ మగుసారంగ’ మనుట మిక్కిలిసొంపు. మూలమునఁ జంద్రుఁడు మృగాం

కమును వీడి శుద్ధుడై సీతాముఖముతో బోలు నని యుండఁగాఁ దెనుఁగునందు శుద్ధుడయ్యును సీతాముఖమునకు దాస్యోన్నతి నే పొందునని మిక్కిలి సారస్వము గలిగి యున్నది.

‘నచివా సైలద్రోణ్యం నిక్షిప్య’ యన్నముక్కను

గీ. అర్హమయ్యెఁ గృతాధ్వరుం డయినయతని

దేహము తిలో త్తమోదితన్నహమునకు

నర్హముగదా కృతాధ్వరుం డైనయతని

దేహము తిలో త్తమోదితన్నహమునకు.

అని తెలిగించి శ్లిష్టార్థాంతరన్యాసానుప్రాసములతో మిక్కిలి చమత్కరించినాఁడు.

ఇట్లే మూలమున ‘అస్తి ప్రశస్తా జనలోచనానా, మానస్తనన్ధాయిషు కోసలేషు | ఆజ్ఞాసముత్సరితదానవానాం, రాజ్ఞా మయోధ్యేతిపురీ రఘూణామ్ ’ అనుశ్లోకమునకుఁ జాతుర్వర్ణ్యాద్వివర్ణనకలిత మగు నొకసీసపద్యమును, విశ్వామిత్ర యాగసందర్భమున ‘కరతలగలితపలాశసమితుశాః కుశికసుతాస్తేవాసినః ’ అనుటకు ౨౦వ యాశ్వాసమున (84, 85, 86, 87) నాలుగు పద్యములును, హనుమదాదులప్రాయోపవేశేఘట్టమున ‘తాస్తాఃకథాఃపరిదేవయన్త’ వ్వునుటకు నయిదాటుపద్యములను రచించి మూలముకంటెఁ దెనుఁగును రసోద్వేలము గావించినాఁడు.

కూర్పు:—ఇందు మూలములో లేనివై కేవలకవికల్పితము లగువానిని వ్రాసెదము.

వసంతవర్ణనము.

సీ. జగితీపపడఁతికి జెంగావిపావడ యవనీపదోచితయావకంబు
మాధవశ్రీకి నిమంత్రసిందూరంబు కలికానికాయతారలకు సంజ
పరభృతవాఙ్మయప్రదశాంభవీరుచి వనికాపురంధ్రీ కాననహరిద్ర
వనదేవతచనుంగవకుఁ గుంకుమముడంబు ధారణీరుహశైలగైరికంబు
కామినీకాముకవినోదకలనకొఱకు, సమయవర్ధకి పొదరింటిగమికి గీలు
కొలిపినరుటంపుఁగెంపుతాతఘకుటోడు, బిల్లగుము రెల్లకడనుద్భవిల్లెఁజగురు.

మ. మరుసంచు మఱుసృష్టి మ్రాఁకులయెడం బాలించుటెక్కు హిమో
పరిసంహారముఁ జూపి తత్త్రిపురుషీభాగాచితిం జైత్రుఁ డాం
దురజన్మత్వతమోగుణోన్నతు లనం దోచెం జగుళ్లుం జగు
ల్లరకంబయ్యెడుక్రోవ్విరుల్ విరుల్లవట్ల వ్రాలుభృంగంబులున్.

చ. చనుదు వినోదకోప మింక సాగవు బింకము లాలకింపుఁ డీ
మనసిజుఁ డానతిచ్చినక్రమం బిది యంచు విటీవిటాలికిం
బనుప వసంతుఁ డక్షరసమాజము వ్రాసినకాగితంబులో
యనఁ దనరెన్ సబంభరవనాంతరకాంతల తాంతబృందముల్.

ఇత్యాదులు పెక్కులుగలవు. బాలకాండమున దశరథుని యనవత్యతావిచారమును, మిథిలాపురవర్ణనమును విశ్వామిత్రకృతసీతాసౌందర్యవర్ణనమును వివాహవర్ణనమును మూలమందులేవు. అష్టాదశవర్ణనములనందర్భములో నీతని సొంత పద్యములు లేనితావు లేదు.

విడుపు:—ఇందు మూలమున నుండియుఁ గవిచే విడిచిపెట్టఁబడినవానిని వ్రాసెదము. మూలమున విరాధుఁడు నీతను విడిచి రామలక్ష్మణుల నెత్తికొని పోవునందర్భమున

‘ యాతునః పదవీ సైషా యా తు న శ్చాన్య లక్ష్మణ

యాతుకామం తయై వేదం యాతు కామం నహన్యతామ్.

‘ అయి కబలయ మా మమూ విముక్తే త్యతికరుణం రుదతీ మవేత్త్యసీతామ్

అర మరచయతా ముభా వసిభ్యాం విశితభుజం భుజభారహీనమేనమ్.

‘ రక్షోవధః ప్రకృత ఇ త్యయమేవ శంసే

త్స్వర్గాయ గాయకపదం గమితో విరాధః

నాగాలయాయ వపు రన్య వదే దితీవ

శ్వభే త దక్షిప దిషుప్రహతం స రామః॥’ అను శ్లోకములును, శూర్పణఖ రామునిం గూర్చి—

‘ లావణ్యమ్బునిధే రముష్య దయితా మేనా మి వై నం జనం

కస్తా న్తాస్యజ దస్తదన్యయగురో రుత్పత్తిభూః పద్మభూః

అస్తా మేత దరణ్యవాసరసికే హా కష్ట మస్మి న్నిమామ్

కాన్తి కాననచన్ద్రి కానమదశాం కిం నిర్తమే నిర్తమే.

అన్నశ్లోకమును మఱియు నిట్లే రసవంతము లగుకొన్నిశ్లోకములను విడిచినాఁడు.

మూలమునకు సమాన మైనతెనుఁగు.

మూ. శ్లో. సంక్రాంత వర్ణానైరగాధినూనో

స్సంపర్కపుణ్యాదివ రామభద్రః

తూత్రిక్రమా త్పిప్పలదణ్డయోగ్యః

పలాశదణ్డాదృతపాణి రాసీత్.

(బాల)

తె. గీ. కలితవర్ణాంతరుం డైనగాధిసూను
సహచరతనేమొకో నిజక్షత్త్రజాతి
కయిన పిప్పలదండ మూనియుఁ బలాశ
దండకరుఁ డయ్యె నపుడు మార్తాండకులుఁడు. (2 ఆ. 90 ప.)

మూ. శ్లో. రేఖారథాంబ సరసీరుహశృంగిహేన్న
క్షేమంకరే తవకరే జగతాం త్రయాణామ్
కాంతారకస్తఖననం రచయేతి నూన
మాబద్ధవాక్ ప్రతిసరం భగవా న్వసిష్ఠః. (అయోధ్యా)

తె. చ. ధరజలజాదిచిహ్నములు దావుకొనంగ జగత్త్రయీశవం
కర మగునీకరంబునకుఁ గంకణ మార్తినిదానకాననాం
తరతరుమూలకందళిననం బొనరింపు మటంచుఁ గట్టెనో
గురుఁ డగుశక్తితండ్రి రఘుకుంజర నిన్నటియుత్సవోన్నతిఁ.

మూ. శ్లో. మహాసమరసూచకః ప్రతిదినం మనోజన్తనో
మయూరగళకాహళీకలకల స్సముజ్జ్వల్మతే
పయోదమలి నేది నే పరుషవిప్రయోగవ్యథాం
సరేషు వనితాసువా దధతి హస్త కే కా ఇతి. (కిష్కింధా)

తె. పృథ్వీ. చెలంగె నలుదిక్కులఁ శిఖిశిఖావళీకంతకా
హలీధ్వని , వియోగితామపి సరేషు నారీషువా
జలాకులఘనే దినే సపది యాన్తి కేకా' యితి
చ్ఛలారభటితో మనోజరణవేగసంసూచియై.

ఇట , వియోగితా.....కేకా' యను దానిని దెలిగించిన రసభంగము
గాన దాని నట్లే యనుకరించి వ్రాసినాఁడు.

ఇతని కవిత్వమందు దోషములును గొన్ని గలవు. కొన్ని పూర్వాం
ధ్రీకపుల యనుకరణములును గలవు. ఒక్కొక్కచోటఁ దెనుఁగు మూలమున
క్రంతి నొకటి కెండుపన్నెలు తక్కువగా నుండుటయుఁ గలదు. స్థలీపులాకన్యా
యమున నొక్కయదాహరణము.

మూ. శ్లో. వాచం నిశమ్య భగవా నథ నారదస్య
ప్రాచేతసః ప్రవచసాం ప్రథమః కవీనామ్
మాధ్యందినాయ నియమాయ మహర్షి నేవ్యాం
పుణ్యా మవాప తమసాం తమసాం నిహస్తీమ్.

క. అమరమునిపల్కు విని సంభ్రామమున వాల్మీకిసుకవి మాధ్యందినకృ

త్య మొనర్చ నరిగె సురుచిర, తమసారసకుముదవనికిఁ దమసాధునికే

ఇట మునిమాధ్యందిననియమునకుఁ దెనుఁగునందలి నదీవిశేషములకంటె మూల
మందలివి మిక్కిలి యుచితములు. కథావిషయమునను నొకానొకచో మూలము
నకును దెనుఁగునకు భేదము కనఁబడుచున్నది. మూలమునఁ గ్రాంచమిథున
ములో నొక్కదానినే బోయ చంపినట్లుండఁగా రెంటిని జంపినట్లు తెనుఁగుననున్నది.
కొన్ని లక్షణదోషములును గలవు. మొగతా (ఆ. 3. 71 మగతాయనుట సాధు
రూపము.) ధనువంశము (ధనుర్వంశము). కడానీబెత్తపు (కడానిబెత్తపు). ఇత్యా
దులు చూపట్టుచున్నవి. 'గండపెండేరముఖపరిష్కార' (3 ఆ. 71) యని సమాస
గర్భమునఁ దెనుఁగు దుష్టమయ్యను బూర్వశాసనములందుఁ గండపెండేరము
మొదలగు రాజచిహ్నభిధాయకములు సంస్కృతసమాసములందు ఘటితములై
యున్నవి. కూతుశబ్దమునకుఁ బ్రథమైకవచనమాత్రనియత మగురువర్ణకము
సమాసమునను బహువచనమునను విభక్త్యంతమలను గనుపట్టుచున్నది. రెం
డవయాశాస్వినమున 25-వ పద్యమున 'సూళగేరి' యనుపదము మొదట, సురల
గా' రని దిద్దంబడినను బిదపఁ గర్ణాటనిఘంటు పరిశీలనమున నాగవాసమునకు
వాచక మగు 'సూళగేరి' యనుపదముగాఁ దెలిసి దిద్దంబడినది.

కవి దాక్షిణాత్యుఁడుగాన నొండు రెండుచోటుల ద్రావిడకర్ణాటపదములు
పడినవి. 'చెలంగె నలుదిక్కుల' ననుపృథ్వీవృత్తమునకుఁ గవి తొమ్మిదింట
యతిని వేసినాఁడు. వసుచరిత్రపీఠికను బ్ర॥ శౌంతి భద్రాద్రిరామశాస్త్రు)లవారు 13-
వ యక్షరమును, శృంగారనైషధవాగ్భాతమున బ్ర॥ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రు)
లవారు 14-వ యక్షరమును బృథ్వీకి యతిగా వ్రాసిరి. పూర్వకవిప్రయోగములందు
12-వ యక్షరము యతిగా నున్నది. కావున దీనినిబట్టి కవి యందుఁ దప్పపట్ట
రాదు.

ఇక్కవి మూలమున నందందుఁ గలకైలిని బాకమును ననుసరించినయే
యాయాపట్టులపద్యములను రచించినాఁడు. ఇతని కవనమున వ్యర్థపదములును
బాదపూరాణములును నంతగాఁ గలుగవు. స్వతంత్రప్రయోగము చాలవఱకుఁ
గలదు. రసపోషణము ప్రధానముగా నున్నది. కవికి శృంగారరసము మిక్కిలి
యభిమతముగా నున్నది. మొత్తమునకు కైలి మధురమై యలంకారబంధుర
మై యున్నది.

తంజనగరము దేవరాజసుధి,

కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రి.

చంపూరామాయణము.

ప్రథమాశ్వాసము.

— * ఇష్టదేవతాప్రార్థనాదికము. * ---

శా. శ్రీవత్సాంకము చాయకై వడి మిటారింప న్ననోవారిజా
తాపిర్భూతనిశావిటప్రతిభటుం డై హృత్తటిం దోచురా
జీవాపుం డనఁ బొల్చుకొన్తుభముచే జెన్నెరమాజాని మా
కావేరీప్రభునదనుం గనవరాట్కంఠీరపుం బ్రోవుతఁ.

1

ఉ. గుబ్బలికన్యలోచనచకోరయుగంబునకు న్న్యగాంకుఁ డై
నిబ్బరపున్నదం బొసఁగునెయ్యిండు బంగరుగట్టువంటివాఁ
డబ్బుర మైననవ్వునఁ బురాసురులం దెగటార్చుపాదుషా
గిబ్బపటాణిరావుతుండు గెల్పొసఁగుం గృతినేత కెప్పుడు.

2

ఉ. నీ వనురాగలీల హవణించుప్రవాళము కేలివీణె గో
హూవిధ మంచు నెంచుతనసూక్తిచమత్కృతికిఁ దరస్థితం
బావహిలఁ రహించుజవరాలినిఁ గూడి పయోజవీరి గొ
లైవ వసియించు ధాత కనవావనినేతఁ జిరాయుఁ జేయుతఁ.

3

సీ. ప్రభవిల్లుఁబద్మసౌభాగ్య మేవిరిఁబోడి యభిముఖస్ఫూర్తి జెన్నొందినపుడ
పొగఁదొందుఁ గుందవిస్ఫురణ మేజవరాలు చిటునవ్వు కెన్నెఱి జలికినపుడ
పాటిల్లు నీలసంపత్తి యేవొల్గంటి క్రేగంటిచే నిరీక్షించినపుడ
పల్లవించు ముకుందభావ మేవగలాడి యశుగు మందిరమునం దిడినయపుడ

గీ. యాజగన్మాత మకరాకరాత్మజాత, శంఖనందనకచ్చపోజ్జన్వితపదాగ్ర
వరమహావద్మరాగనూపురరుచుల్ రహించఁ గృతినేతఁగర నర్తించుఁగాత !

4

ఉ. ఛాణితమాధురిం దెగఁపల్కులయందము నభ్యసింపఁగాఁ
బోణిమి నేగుదెంచుగతిఁ బొల్చుగుచక్కెరవింటిదంటసా
మ్రాణిపటాణి వాణి ననురక్తిని దాల్చు మెఱుంగుఁబోణి శ
ర్వాణి యొసంగుఁ గాతఁ గనవక్షితినేత కభీష్ణితార్థముల్.

5

- చ. నెమిలికి నాట దిద్దవగ నెయ్యపుఁజిల్లకు గౌళమాధురిం
దమి యిడునేర్పు నీకు విదితం బగు నింక వరాళిచాలిగా
త్రమున రహింపఁ జాలుట గదా ! యరు దంచు విరించి మెచ్చ హా
సము నునువాతెఱం జొనుపుశారద పొల్పుఁ గృతీంద్రసూక్తులన్. 6
- చ. అలఘుతమాగమాంతనముదంచిత మ్మాచిగురాకు విఘ్నమం
డలకులశైలఖండన మొనర్చుబలాసురఘాతహేతి కం
దలదరవిందకాంతిహరణస్ఫురణాభరణంబు నిచ్చలుం
బలితపుగారు మోముదొరపాదయుగంబు శుభంబు లీవుతన్. 7
- ఉ. ఇం బడరంగ సద్గతినమ్మద్ధినిదానము ధర్మ మేని ధ
ర్మంబు నెఱుంగఁజేయుమహిమం దగునట్టిది వేద మేని వే
దంబు భరించువాను వసుధాసురు లేని తదీయపాదప
ద్మంబులఁ దక్క నొక్కయెడ మామకమాళిమదాళి వ్రాలునే. 8
- శా. ఆరాధింతు నిరంతరంబు నతులభ్యానప్రసూనంబుచే
ధారావాహికతర్కవాదపటుశబ్దగ్రంథవైఙ్ఞానికున్
భారద్వాజసగోత్రు లోకవినుతాపస్తంబసూత్రు న్నహా
ధీరు న్నద్దురు నాగదేవగురునిం దిహ్నిర్యవర్యాత్మజున్. 9
- క. శుకభీష్మవిభీషణశౌ, నకశాక్త్యనరాంబరీషనారదుల పసి
ష్ఠ*కయాధుజగుక్మాంగద, బకదాల్కున్యలఁ బుండరీకు వ్యాసుఁ దలంతున్. 10
- సీ. కౌతారధార యేఘనునిబాహదండ మక్షరాక్షసమహావృక్షమునకు
శతకోటి యేమేటిజాగ్రన్నఖాగ్రంబు జంబుమాలిశరీరశైలమునకుఁ
గుటపాకల మేవనాటవీరుబలంబు జృంభమాణనికుంభకుంభిపతికి
నాభీలఘాధరం బేభవృవాలంబు కంపనప్రాణప్రకంపనమున
- గీ. కతని శ్రీరామభద్రముద్రాంగుళీయా, దానసంతోషితావనీతనయు సనయు
గోష్పదీకృతవారాశి గుణాభాసి, జవనభస్వంతు హనుమంతు సన్నతింతు. 11
- సీ. మహికర్ణపుటశుక్తిమాక్తికాకృతిధన్యు, యామునద్వీపాబ్జహేమగర్భుఁ
గాళికాముఖవీటికారసజ్జరసజ్జ నిజముఖాలోకివాణీషదాన్యు
మాలతీమాధవమేళనాద్భుతశీలు దశకుమారకథానుధానముద్రుఁ
బ్రణుతచంద్రాపీడగుణయథాధ్నితనాము శిశుపాలవధకృతిశ్రీకళత్రు

గీ. నాంధ్రభాషారచితభారతాదికావ్య, భాగవతముఖ్యవిఖ్యాతబహువిధప్ర
బంధమకరందబృందపుష్పంధయార్చ్య, మతిచణులు నైనకవిశిఖామణులందలఁతు.

మ. నిరతంబుం బలుకున్కిటారికి చొకానిద్దంపుటద్దంబు లై
పరమానందకలావిజృంభణపరీపాకక్షపాకాంతు లై
సరసోదారకథానుధారసవిలాసక్షీరవారాసు లై
చిరకీర్తు ల్లనుసత్కవీంద్రుల గుణశ్రీసాంద్రులం గొల్చెదన్.

13

మ. నెల రెణ్ణెల్లకు నొండు రెండుపదము ల్నిద్రాదణద్రాణతా
కలితాంధ్రోత్తులఁ గూర్చునంతనె మదిం గల్వించుదుర్వృత్తు న
త్యలఘుఘ్రాఢి దృఢాంధ్రసంస్కృతసమస్యాపద్యసద్యస్సము
జ్జ్వలసందర్భసమర్థసత్కవుల రచ్చ నైచ్చఁగా వచ్చునే.

14

ఉ. ధారణి గద్యసూక్తిమిళితం బగుపద్యము హృద్యవాద్యరే
ఖారమణీయ మైనమృదుగానమురీతి రహించుఁ గాన నా
నారసవత్కవిత్వకలనాచతురానను లిచ్చ మెచ్చఁగా
నారసనంబు చంపురచనంబుఁ దిరంబుగఁ జేయుఁగావుతన్.

15

— * అంతారిక. * —

వ. అని యిష్టదేవతాగురుసమస్కారంబును మహాకవిపురస్కారంబును గుకవి
తిరస్కారంబును సనమస్కారంబుగా నొనర్చి సుధారసమధురదశరథాత్మజ
కథాసంవిధానబంధురం బగుమహాప్రబంధంబు సందర్భింపం బూని యున్న
సమయంబున.

16

సీ. సత్యభాషాహరిశ్చంద్రుండు సాహసోన్నతుండు శ్రీహరికరుణాకటాక్ష
వీక్షణాలంకారుఁ డిందివ రేక్షణాజహ్లోచనచకోరచంద్రుఁ డమర
తేజుండు సాహిత్యభోజుండు దానకర్ణానతారుండు మహాహావకిరీటి
యాదిగర్భశ్వరుం డశ్వరేవంతుండు కటకపురీచూరకారుఁ డుత్త

గీ. మద్విజాశీర్వచోవర్ధమానసకల, భోగభాగ్యాయురారోగ్యయోగశాలి
కనవరాజన్యమూర్ధన్యఁడసమవై భ,వోజ్జ్వలతమంతుకెక్కఁదానొక్కనాఁడు.

గీ. సుసమై తగుచట్టి ప్రసన్నవేంక, శేషరస్వామిపద్యము లిపుడు మాకు
వీనులకు విందు సంగిల వినఁగవలయు, ననినఁ జదిదితి నాచ్యులు హర్షమొంద.

శా. వేర్వేఱి శివుఁ డంచు విష్ణు వసుచు న్నేల్లంటికావేరిరా
జోర్వినాథకుమారుఁ డౌకనవరా జుత్సాహవృత్తి ధరా
గీర్వాణప్రకరంబు లెంచఁగను భక్తి న్ని స్ఫులిప్తించెఁగా
కార్యేటిశ ప్రసన్నవేంకటరమాకాంతామనోవల్లభా !

19

శా. దుర్వాసఃప్రముఖుల్ మునీశ్వరులు నెంతోభక్తిచే నెమ్మది
న్నిర్వాణప్రదుఁ డైనదేవుఁ డని నిన్నే యెంచి భావింపఁగాఁ
దర్వాత న్నది నన్యదైవతిచరిత్రం బెంచ మాకేటికిం
గార్యేటిశ ప్రసన్నవేంకటరమాకాంతామనోవల్లభా !

20

శా. చర్వాద్యాహుతు లాదిగాఁ దగినయజ్ఞంబందు ఋగ్యజుషా
ధర్వేధ్యాత్మవచోవిలాసమున నీతత్త్వంబు నిత్యంబు నం
తర్వాణుల్ నుతియింతు రెల్లెడను శాస్త్రగ్రంథసద్యుక్తులం
గార్యేటిశ ప్రసన్నవేంకటరమాకాంతామనోవల్లభా ! *

21

క. వారిదగంభీరోక్తుల, నీరితిఁ బ్రసన్నవేంకటేశ్వరునుతియున్
గౌరవమునఁ గావించుచు, భూరమణునభాంతరంబుఁ బొగడెద మఱియున్.

22

చ. పగడపుఁగంబముల్ గరుడపచ్చలబోదెలు తమ్మికెంపుతూ
సొగ సగుచూరుమొగ్గులును జొక్కపునీలపుఁగప్పు జాళువా
జగతియుఁ గ్రొత్తముతైములజాలకరాశి సీరాజచేలచాల్
జిగిబిగిచందువాలు విలసిల్లునభాభవనాంతరంబునన్.

23

సీ. అలమేలుమంగాంతరంగసారసభృంగలలితుఁ డౌ వేంకటాచలవిభుండు
జానకీముఖపూర్ణచంద్రచకోర మై రాణించురామచంద్రప్రభుండు
రాధాకుచాద్రిధారాధరాకారుడై భాసిల్లుమదనగోపాలశౌరి
శ్రీరంగనాయికాశృంగారికాసారిరాజహంసం బై సరంగపతియుఁ

గీ. జారుచామికరాధిక్యచాక చక్ర, భూరిమాణిక్యధగధగస్ఫురణభరణ
భాసురవిచిత్రశుభచిత్రపటము లందు, వెలసి కన్నులవిందు గావింప మఱియు.

24

ఉ. అందపునర్తనం బభినయంబును మద్దెలసద్దు గీతగో
విందము వేణునాదననవీనసుధారసధారి వల్లకి
బృందరవంబుఁ దాళురుతి పేర్చిపురాణము నింపుసొంపు ది
గ్వందితకీర్తి యైనకసవత్కృతిజానిసభాంతరంబునన్.

25

* ఈ వేంకటేశ్వరాష్టకములోని మిగిలిన యైదుపద్యములను బీఠికలో ముద్రింపఁబడును.

నీ. శబ్దతర్కాదిహౌత్రప్రసంగములఁ జేరెక్కినవిద్యాంసు లొక్కవంకఁ
బ్రాక్రమగభప్రముఖభాషలఁ గల్బ మొనరించుకవిరాజు లొక్కవంక
రామభారతకథాప్రస్తావపటిమఁ జెన్నొందుచౌరాణికు లొక్కవంక
గీత ప్రబంధాతిచారురివిస్ఫూర్తి నొకపుమిఱిగగాణ లొక్కవంక

గీ. నుచితమతిమంతం లగుమంత్రు లొక్కవంక

మఱియు సామంతబంధుసమాజవంది

యోధదండాధిపతిముఖ్యు లొక్కవంకఁ

బ్రమదముఁ గొల్వ నిండోలగమున నుండి.

26

ఉ. వందిధురీణుల న్నధురవాణులఁ గన్గొని వేంకటాచలా
ర్యేందునిగుంభితం బగుసుధీడితమద్భిరుదాంకగద్య మా
నందవదాన్య మిత్తటి విచన్వతె నాపుడు వారు నింపుసాం
పొండఁ బఠించి రీగతి ననూనఘనస్వననిర్భరాభ్యుతికా.

27

బిరుదుగద్యము. — జయజయారంభజ్యంభమాణగంభీరభేరిని నాదమేదు రామోద
కల్వదశిలితాలయానుసారభూరినటనావలోకనారచితఖచరపురచకోరలోచనాని
చయచారుహసితచంద్రచంద్రికానికరముకుళితా మందమందాకీనీకన కారవింద
సందోహనద్యోకాసకారణసముద్యోతమానప్రతాపమార్తాండ ! ఐవరగండ !
సంభోగభోగనాహస్రమండితకుండలికులాఖండలధరణీమండలభరణపాండిత్యగరి
మసాహాయ్యవితరణప్రవీణబాహుగ్రజాగ్రత్కృపాణకంఠీరవకుమారలుంతితా
కుంతపరిపంథసంధరారమణగంధశుంఠాల ! గండరపాల ! చతుస్సముద్రముద్ర
తాఖండభూమండలసభాగ్రవిభాసమానవిశంకటపాదపటలశంకుప్రకాండహిండి
తానూనసానుమాణిక్యరశ్మిసంభారవిజృంభితశాతకుంభ కుంభినీధరస్తంభశిఖరనా
నట్యమానమాననీయకీర్తిసర్వకరాంబుజాదభ్రవిభ్రమభ్రామ్యమాణధౌతభా
జసయుగవిరాజమానరజనికరహరిత్తుంగ ! లోభిరాజకుమారవేళ్యాభుజంగ !
విలాసవతివితానవిలోచనచకోరికానికరరాకాసుధాకరశ్రీకరాకారకామనీయక
విశేషనిర్జితనిర్జరసేనాధినాథనవనిధానాధీశనందనపురందరకుమారవిక్రమవసంత
కంతుసౌందర్య ! దేవబ్రాహ్మణ ప్రతిష్ఠాపనాచార్య ! దుర్వాసవేగ లీలాపరా
భౌతజాతమన్యవతురగమణిరోచమాన దేవమణిరోచమానతత్త్వాభావ రక్షీర్తి
నీయర్పుంపాఘడాఘభిషిఖురభిభంజభిగతిచతురసింధుగాంధారకాంభోజసంభవ
సమంచిత పంచభద్రప్రముఖస్సింధవధురంధరసమారోహనైపుణసపత్నికృతన

కులరేవంత ! గజపతిసప్తాంగహరణవిరుదభాన్వంత ! శచీకాంతదిశాకృశోదరీముఖదరీదృశ్యమానకాశ్చేరితిలకాయమానవాసరాధీశతరుణకిరణప్రసారవికస దరపిందమకరిందబిందు మధురమధురీణ నిరవద్యహృద్య గద్యపద్య భాసురమహాభారతభాగవతరామాయణాదిపుణ్యకథానిరంతరావధారణలగద్భగవదమలగుణశంకాసమంకురనిదానవిశదాప్తమాక్తికీవిశిష్టకర్ణశఘ్నలీయుగళపర్యంతవిశ్రాంతవిశాలనయనతామరసమందిరనందదిందిరాచరణలాక్షారసప్రేక్షావహతరంగితాపాంగశోణరేఖామయూఖసంచారధౌరేయకృపాకటాక్షరక్షితసంస్కృతాంధ్రకవిరాయకురుకురు కాశకరూపకోసలకళింగబంగళాచోళగౌళమాళవమగధమద్రమళయాళదహళపాండ్యపాంచాలపల్లవనేపాలముఖ్యభూపాలశేఖరాస్థానప్రసిద్ధపాఠకపటలపాఠశ్రవ్యమానమానితాత్మీయవిరుదావళిప్రమేళికారగడభోగావళీదండకశతకతారావళీచతుర్బుద్రికోదాహరణచక్రవాళాదిచాటుప్రబంధబంధురలతాంతకంతుకనితాంతకవితాశాంతసౌరభ ! కావేరీవల్లభ ! యిబ్బరాత్యబబ్బరబాహ ! ధరణీవరాహ ! పంచఘంటానాదమేదిసీమీసరగండ ! మోహనమురారి ! సోహత్తమల్ల ! చాణూరమల్ల ! చాళుక్యనారాయణాంక ! నిశ్శంకదుర్గాధినాథ ! కళ్యాణపురవరాధీశ్వర కటారిసాళ్య మాకరాజవీరరాఘవరాజతనూజతిర్వేంగళనాథరాజకులపాలి కాతిలక దేవళాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలబామ్రభూపాల సాధ్వీలలామ రాగమాంబాచిరింతన సుకృతపరిపాక శ్రీస్వరూపచిన్నకృష్ణాజమామనోహర ! బాసదప్పవరగండాంక భాన్వరవీరానేకపనీకాశప్రచండగండక్షురద్వానధారాసముద్బండవేదండప్రకాండోపరిసమారోపితవిరుదకేతనశిఖానిర్ఘాతజీమూతసముదయాద్రుగర్భనిర్మలదనర్గళవిమలకర కానికాయమాయావిలసదాత్మీయవిజయప్రయాణవీక్షణక్షణోత్సుకఋభుక్షుపురచకోరేక్షణాగణవికీర్ణ్యమాణారాజదాచారలాజాసంభార ! కటకపురిచూరకార ! శ్రీవేంకటాద్రిపతివందన ! కావేరిరాజవరనందన ! సల్లలితరసవిరాజగీర్ధన ! వెల్లంటికసవరాజమూర్ధన ! పిఞ్జరీభవ ! దిగ్విజయీభవ !

28

వ. అనియతరసాధారణానవద్యపదహృద్యనిజవిరుదగద్యపఠనపరిశీలితపారిషద్యశ్రవణానందు లగువందిజనులకు నిభీష్టవస్తువు లొసంగి యంత.

29

చ. నను హరిణాంకమాళికరుణాసముపాత్తరసప్రసాదవద్వనతరసంస్కృతాంధ్రకవితాధను నాదిమవేదివంశవ

ర్థను దిగు వేంగళార్యకవిరాజసమాశ్రయధన్యచిత్తవ

ర్తను దయఁ బిల్వఁబంపి సముదంచితచాతురఁ బల్కె నీగతిన్.

30

సీ. చక్రవాళాంకప్రళ స్తివిస్ఫురణంబు సాశ్వతిమ్మన్మపాలుసమ్ముఖమునఁ
గొలఁకులాయపుఁడేజబలురా తనినకీర్తి వీర వేంకటరాయశౌరిసభను
జంఘాలవాతులచతురలాంఛనరూఢి నెలుగోటి వేంకటవిభునిచెంతఁ
బాకళాసనచిహ్న భాసురప్రభ చెంజవరదేంద్రునాస్థానవసుధయందు

గీ. మంతు కెక్కంగ నేమతిమంతుఁ డమరు, నతఁడు సామాన్యుడే సమస్తావనీమ
నీషిగణనీయమధురవాణీవిలాస, హసితభారవి తిరువేంగళార్యసుకవి.

31

ఉ. అత్తిరు వేంగళార్యునియుదారదయావలసత్కటాక్షసం

పత్తి నుదీర్ణమైననుకుమారవచఃప్రతిభానిరూఢి ను

ద్యత్తరగద్యపద్యచయ మాశుగతి న్రచియింప నేర్చి నీ

విత్తతి మంతు కెక్కితి మహీశులచెంగట వేంకటాచలా!

32

సీ. సందర్భములు లేవె జనసన్నతానన్యపదసహిష్ణుతకుఁ జొప్పడవు గాక
కావ్యరీతులు లేవె కమనీయజాతివార్తావిశేషస్ఫూర్తి దగవు గాక
యుత్తరోక్తులు లేవె యుచితాదిమప్రాధకవినుప్రయోగముల్ గావు గాక
సాజన్యములు లేవె సకలార్థనికరోపకారసామర్థ్యంబు గనవు గాక

గీ. సమధికాచారభూసురోత్తములు లేరె, జగతి నీరీతి శౌరీశచరణభజన
ధీనిష్ఠాగరిష్ఠులు గారు గాక, సకలగుణసాంద్ర వేంకటాచలకవీంద్ర!

33

చ. తరణిసమప్రతాపనిధి దామరయక్కన్మపాలుసన్నిధిన్

వరకవిగంధసింధురము వచ్చె నటంచు వచించువానిక్రొ

వ్వఁగ గవిరాజకేసరి నటంచుఁ బరించితి వాశునైఖరిన్

సఽనులు మెచ్చ వాఙ్మఖివిశంకట వేంకటశైలసత్కవీ!

ఉ. అంబుజసంభవోపను సమగ్రమనీష! నిరస్తదోషమై

యిం బడరంగ నీవు రచియింపఁ దొడంగినభవ్యకావ్యర

త్నంబు మదంకితంబుగ నొనర్చు మసల్పయశోవిభానుభా

వం బిల నానిశాకరదివాకర తారక మై విరాజిలన్.

34

వ. అని సబహుమానంబుగా నుదారఘనసారతాంబూలజాంబూనదాంబరభర
ణాదు లొసంగినం గైకొని యత్యంతసంతోషతరంగితాంతరంగుండ నై కృతి
ముఖింబున కలంకారంబుగాఁ గృతిపతిపంశావతార బభివర్ణించెద.

36

— * కృతిపతిసంశ్లేషము. * —

- సీ. సాగంధికవ్యూహసమ్మోహనాస్త్రంబు నాళీకనికరనై తాళికుండు
కృతకేతరాలాసలతికాలవాలంబు కోకవియోగాభికుంభసూతి
ప్రథమాద్రిపార్వతీపతిజటాజూటంబు గగనరంగముకుండకాస్తుభంబు
కాశికాశావధూకాశ్చీరతిలకంబు బ్రహ్మాండమండపరత్నదీప
- గీ. మఖలహరిదంతరూఢగాఢాంధకార, గంధసింధురవర్గనిర్గంధనైక
ధీరకంఠీరవేంద్రంబు తేజరిల్లు, బ్రణుతలక్ష్మీకరుండు విభాకరుండు. 37
- సీ. నిజశపోనందితాంబుజగర్భలబ్ధరంగపిమానరాజుఁ డిత్సాక్షిపన్యపతి
శాక్కరాకారవాసవసమారోహస్తశంభులీలుఁడు కకుత్స్థప్రభుండు
సత్యభాషాప్రతిష్ఠాసభాజితగాధిజన్మసంయమి హరిశ్చంద్రవిభుఁడు
గాఢయత్నానీతగంగాతరంగిణీర్తిధ్వజుండు భగీరథుండు
- గీ. విశ్వజిహ్వజి రఘుమేదినీశ్వరుండు, నాదియగురాజు లుదయించి రాదినేంద్రు
సంతతికి భూషణంబులై యంత నందు, శౌరి జనియించె శ్రీరామచంద్రుఁ డనఁగ.
- సీ. దశరథేశ్వరచిరంతనపుణ్య మెవ్వనిశాంబరీమానుషసంభవంబు
జమదగ్ని నందనస్వర్గమార్గనిరోధి తలఁప నెవ్వనికోదండపటిమ
దండకావనతపోధనభాగ్య మెవ్వనిపితృవాక్యపాలనవ్రతచరిత్ర
లంకాపురాంగనాలంకారభరపశ్యతోహరం బెవ్వనిసాహసంబు
- గీ. దశముఖావరజాచంద్రతారభూరి, విభవసంధాత యెవ్వనిశుభకటాక్ష
మతఁడు సీతామనోహరుం డనుజసహితుఁ, డమరనుతలీలఁ జిరకాల మవని నేలె.
- సీ. చూపరియడుగుమేల్తాపసి కేదేవదేవునిపదరజస్థేమ మామ
చిన్నిజాబిలితాల్పుసింగిణిరసదాడి కేసామిశుభకరం బిభకరంబు
మున్నీటిపెన్నీటి చెన్నుబచ్చమున కేబలశాలిశరకీలి పనటిచూలి
తెఱగంటిపగతుమన్నెటికంపుటంచగుంపుచకు నేవిభుశరాసనము ఘనము
- గీ. తాదృశానూనకరుణానిధానమాన, సాభిరాముండు భక్తియుక్తాంతరంగ
బుధజనవిలోచనచకోరపూర్ణసోముఁ, డఖిలగుణధాముఁ డగురాముఁడతిశయిల్లె.
- సీ. కొలిచినవారికిఁ గెలనితం గెటిజున్ను నలసినవారికి నిలువనీడ
పేర్కొన్నవారికిఁ బెరటికల్పకళాఖ గణుతించువారికి గాఢిసురభి
నేవించువారికిఁ జేరువమేరువు భావించువారికిఁ బట్టుఁగొమ్మ
చింతించువారికిఁ జేతిచింతామణి మ్రొక్కినవారికి ముంగిటినిధి

- గీ. రాజమాత్రుండె మైమధరాధరాధి, రాజకన్యాంతరంగసారంగవికస
దమలకమలాభిరామనామాక్షరుండు, రామచంద్రుండు తైలోక్యరక్షకుండు.
- క. శరణాగతులకు నెల్లను, వరదుం డగురామభద్రవంశముచందుం
గరికాళచోళభూపతి, కరుణానిధి సంభవించె గలియుగవేళన్. 42
- మ. హరిదశ్వప్రతిమప్రతాపవిమతాహంకారహంకారి యా
కరికాళక్షీతిపాలవంశమున విఖ్యాతప్రభావుండు సిం
గరిరాజేంద్రుండు సంభవించె దశదిక్పాంతాధరాభృత్ప్రయో
ధరముక్తామణిహారధోరణినముద్యత్కీర్తిని స్తంద్రుఁ డై. 43
- మ. చరణాంభోరుహబంధరాయితరిపుష్పాంశుఁ డౌధారణీ
శ్వరచూడామణి సింగరిప్రభునకున్ జన్మించె శ్రీరంగరా
జరవిందాప్తకుమారసారమణితారాధీశకల్పద్రుఫే
చరకాశాంబుజకామధేనుశిబిరాజభ్రాజదాదాన్యుఁ డై. 44
- క. గీరంగనాముఖాబ్జుండు, శ్రీరంగనృపాలనుతుండు సింగరిరా జా
జీరంగరంగదరినృప, సారంగమృగేంద్రుఁ డనంగ జగతి న్వేలసెన్. 45
- క. ననయులు సింగరిభూభృత్తనయులు కావేరిరాజదాసరిరాజుల్
విసయులు మౌగడొందిరి భువి, ననయులు సతతంబుఁ దలఁక నడరిరి క్షీతిపుల్.
- శా. శ్రీవెల్లంటికులాబ్ధికౌస్తుభమణిక్షేమంకరాకారుఁ డౌ
కావేరింద్రున కుద్భవిల్లిరి సుతు ల్కాత్యాయనీవల్లభ
గ్రీవాక్షేవ్రశకళంకపంకహరసత్కిర్తుల్ భుజోదారతే
జోవిస్సారులు సింగరిశకసవత్క్షోణీపతుల్ విశ్రుతుల్. 47
- క. ఆలలితయశోవై భవ, శాలులలో నగ్రజుండు చంద్రముఖపాం
చాలుండు సింగరిధరణీ, పాలుండు పొగడొందె రిపువిఘ్నాం డనంగన్. 48
- శా. ఆరూఢస్తయవారణాధిపతిసప్తాంగాపహరిక్రియా
ధీరాగ్రేసరుఁ డై నసింగరిధరిత్రీనేత కుజ్జృంభిత
క్షీరాంభోధికి యామినీకరునిమాడ్కిం గల్గెఁ బుత్రుండు కా
వేర్తూరమణీకళత్రుండు జగద్విఖ్యాతచారిత్రుఁ డై. 49
- నీ. కలలోన నైన నవుల కైన ననృతంబు వచియింప వెఱచు నెవ్వనిజహ్న
యెంతసందడి నైన నిల నన్యకాంతల వీక్షింప నళుకు నేవిభునిచూపు

- శరణన్న నపరాధశత మరాతికి నైన మన్నించు నేమహామహానిమనసు
కోటి యిచ్చెద నన్నఁ గొండ్లనిమాట యాకర్ణింప దేధన్యకర్ణ యుగళి
- గీ. యతఁడు పొగడొందు నీతిమార్గానుసారి, విబుధభరణాధికారి నేవితమురారి
కటకపురిచూరకారవిఖ్యాతవిరుద, రమ్యగుణహారి కావేరిరాజశౌరి. 50
- క. అంకపలివంశజలధిమృ, గాంకకళం గోనమాంబ నంబుజపాణిక్
సంకీర్తితవిక్రమగరు, డాంకుడు కావేరినృపతి యర్థి వరించెన్. 51
- శా. కాకుత్స్థోపమసత్యవాక్యనిధి యాకావేరిరా జంచిత
శ్రీకోనాంబికాయందు నందనులఁ గాంచెన్ బాహుశౌర్యప్రథా
పాకారాతికుమారునిం గనవభూపాలాగ్రణిక్ సింగరీ
లాకాంతుం దిరువేంగళేంద్రుఁ బెరుమాత్రాజన్యమూర్ధన్యునిక్. 52
- క. అం దగ్రజుండు కవిబుధ, మందారుండు కనవరాజు మంతునకెక్కిం
గందళితామందసితా, బృందహితాలాపమాధురీధుర్యుం డై. 53
- నీ. చండాభియాతివేదండతండమదంబు ఖండించుమృగరాజు కనవరాజు
కమనీయసౌందర్యగాంభీర్యచాతుర్యకలియుగనలరాజు కనవరాజు
నిఖిలరాజన్యవర్ణితమైన యభిమానగరిమచే రారాజు కనవరాజు
కర్ణాటకవిరాజగణనీయవితరణఖ్యాతిచే శిబిరాజు కనవరాజు
- గీ. ధైర్యమున కద్రరాజు విద్యలకుభోజ,రాజు వెల్లంటికావేరిరాజగర్భ
కలశజలరాశి నుదయింది కందులేని, కళల నింపొందురేరాజు కనవరాజు. 54
- ఉ. నీతివనీకుతారులు వినీతివిదూరులు శాల్మలీక్షమా
జాతనిభు ల్విశాలగుడశైలసమాఖ్య లజాగళస్తన
ఖ్యాతివహు ల్మహీపహతకాగ్రణు లెందలు లేరు ! తద్గుణ
వ్రాతము లెంతరా ! కనవరాజధరాధిపు సమ్ముఖిమ్మునన్. 55
- ఉ. వైరివిఫాలుఁ డైనకనవయ్యేతిపాలుఁడు వార్ధిమేఖలా
భారధురంధరత్వమునఁ బ్రాథవచోరచన స్ఫురూపతా
స్ఫారత నెన్న సాటి యగు బంగరుగట్టుకమానుపాదుషా
నారికిఁ బద్ధసంభవునినారికి ఫాలవిలోచనారికిన్. 56
- క. శ్రీమంతుండు చరణానత, సామంతుండు కనవరాజు సాటి యగుం దే
జోమహిమను భోగంబున, గుమ్మలదొరకు నిష్ఠమానగాములధొరకున్. 57

క. ఆరాజుకూర్చితమ్ముడు, రేరాజు కళావిలాసరేఖం గలిమిన్
రారాజు సింగరీండుడు, గీరాజు వచోనిరూఢిఁ గీర్తింపంగన్. 58

ఉ. భ్యాతమ్మగవ్యకౌతుకవిహారుడు సింగరిరాజు సంభ్రమా
నీవ్రతబలోద్ధతి న్వనుల నీలవరాహముల న్వధింపంగా
భీతమనస్కుడై కలిమిబిత్తరినెయ్యుఁ డహూ! మహూన్నత
శ్వేతవరాహరూపమును జేకొనియెం గడు నమ్మతంబుగన్. 59

క. ఘనుఁ డాసింగరిభూపతి, కనుజుడు తిరువేంగళేండుఁ డనమానయశో
ధనుడు ధనంజయసదృశుడు, తనరారు నరాతిరాజదర్పాపహుఁ డై. 60

మ. సభల్ వానవదారకై శికచకాశన్నుత్నమందారసౌ
రభసంభారవిజృంభమాణకవితారంభాతిగంభీరతా
విభవప్రాధిమ నెంతు రెంతయుఁ గవుల్ వెల్లంటికా పేరిభూ
విభుతిరేవంగళనాథరాజనృపతిన్ విశ్రాణనశ్రీనిధిన్. 61

చ. భటకవిగాయకార్థిజనబాంధవకైరవవర్షశర్వరీ
విటుఁ డననుల్లసిల్లు తిరువేంగళనాథునిసోదరుండు వేం
కటపెరుమాళ్ల రాజు నలకంతువనతజయంతజద్విశం
కటతనుకాంతినందితజగజ్జనలోచనుఁ డై విరాజిల్లున్. 62

చ. సురవరదంతిదంతములచొప్పున ధాతముఖంబులుం బరెన్
సరసిరుహక్షుబాహుపులచాప్పున వార్ధులమాడ్కి లోకపా
లురకరణిన్ రణాంగణవిలూనరిపు ల్లనపక్షమాపురం
దరముఖులై నభూవరులు నల్వరు మంతున కెక్కిరెంతయున్. 63

క. ఆనలుగురురాజులలో, భానునిభుడు కనవరాజు భాసలె నెంతే
నానారిపునేనాతటి, నీనాయకమంథమేదిసీధరభుజుఁ డై 64

క. ధృతిఁ గనవశౌరి విభవో, న్నతసాళువబొమ్మరాజనందిని గమలా
నతి కెన యనఁదగుసద్గుణ, వతిఁ జనకృష్ణాజమ నివహాం బయ్యెన్. 65

సీ. తనదుపుట్టినయిల్లు తగఁ బాలువొంగినచందాన వెలయించునిందువదన
తనదుమెట్టినయిల్లు తామరతంప మై పొగఁడొందఁ జేయునంభోజపాణి
మహాసీయతరనర్వమంగళాభిఖ్య యై ధాత్రి సొం పెనఁగునద్గోత్రజాత
సంగీతనాహిత్యసకలవిద్యాప్రాధిమహిమంబు దెలిసినమంజువాణి

గీ. కరము రాణించు సాజన్యగరిమధన్య, పరమకల్యాణి కసవభూపాలురాణి
ఆశ్రితత్రాణవిలసత్కృపావలంబ, సద్గుణకదంబ చిన్నకృష్ణాజిమాంబ. 66

క. ఆచినకృష్ణాజిమ ల, స్త్రీచంద్రాననవిధాన సేవింపఁ గృపా
రోచిష్ణుఁడు కసవప్రభుఁ, డాచక్రాయుధునికరణి నమర్కు ధరణిఁ. 67

— * పట్టస్థితములు. * —

క. ఈదృక్కల్యాణగుణా, మోదితలోకునకు భువనమోహనకుశల
సావదూక్షివిపాకునకు మ, హీదేవాశ్రాంతభజన హేవాకునకుఁ. 68

క. గండరబాలాంకున కు, ద్దండభుజాబలనవీనతాలాంకునకుఁ
ఖండితరిపుజాలునకుం, బండితకవిరాజరాజపరిపాలునకుఁ. 69

క. రాజగ్రామణికిం బద, రాజేవప్రణతఃముఖరాజన్యగజ్జో
ద్యేజనస్మృణికిం గోనాం, బాజతరనవీనశుక్తిమాక్తికమణికిఁ. 70

క. ఆరామసత్రసారా, గారసరిప్రముఖిధర్తకర్తవినిర్తా
ణారూఢకీర్తినిధికిఁ, ధీరస్తుతమధురసాహితీసేవధికిఁ. 71

క. శ్రీలప్రాభవనిధికిం, దోళప్పాచార్యచరణతోయజసేవా
శీలప్రాదుర్భూతవి, శాలప్రారంభధైర్యసారాంబుధికిఁ. 72

క. కాశ్యపగోత్రోద్భవున క, పశ్యాయమయూఖలేఖవసుధాజనుధా
పశ్యాళికమాళిధునీ, దేశ్యయశోహరవైశదీవిభవునకుఁ. 73

క. మంథానాచలధృతికిఁ, సంధాభృగుపతికి శౌరిచరణాంబుజపు
ష్పంధయశుభచిత్తునకుఁ, బాంధవరత్నమిశత్కృపాయత్తునకుఁ. 74

క. ఆకాశీతలసేతు, ప్రాకటశరణాగతాభిరక్షణవిరుద
శ్రీకానేరీన్ద్రపాంబుధి, రాకాచంద్రునకుఁ గనవరాజేంద్రునకుఁ. 75

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన చంపూరామాయణం బను
మహాప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన. 76

— * కథాప్రారంభము. * —

క. అమరమునివల్కు విని సం, భ్రమమున వాల్మీకిసుకవి మాధ్వందినశృ
త్య మొనర్ప నరిగె సురుచిర, తమసారసకుముదవనికిఁ దమసాధునికిఁ. 77

చ. అరిగి తదీయపావనతటావని నొక్కెడఁ దుంటువింటిబల్
దొరవిరితూపువాడిమికిఁ దోడు కిరాతశరాహతివృథం
బొరలి తపించుక్రౌంచయుగముం గని లోఁ గృపపూని మానిశే
ఖరునిముఖాంబుజంబున నొకానొకభారతి దోచె నీగతిఁ. 78

శ్లో. మా నిషాద ప్రతిష్ఠాం త్వ మగమ శ్శాశ్వతీ స్సమాః

య త్రౌంచమిథునా దేక మవధీః కామమోహితం.

79

చ. అని శపియించి మానివిభుఁ డక్కట ! యొక్కెడఁ బోక తీర్థనే

వన కిపు డేటికి న్నదికి వచ్చితి వచ్చిన నేమి కొంచల

న్వనచరుఁ డేయ నేమిటికి వాఁ డటు లేసిన నేయుఁగాక నేఁ

గన లెదఁ బూని వానిఁ గొఱగానిగతిం బడఁదిట్టనేటికిఁ.

80

మ. అని చింతించుచు వామలూరుతనయుం డాత్మీయపుణ్యాశ్రమం

బునకుం న్వచ్చినయంతలోనఁ బలుకుంబూఁబోడి వేటొక్కది

కుఁగనఁ డెక్కు ల్పచరించువైఖరులు గన్గోలేనిచందంబునం

జనుడెంచెం జతురాన్యుఁ డంచతభుకున్సామ్రాణిదూఁకించుచున్.

81

క. చనుడెంచి విరించి తపో, ధనువలనినపర్యఁ గాంచి త్రైలోక్యవ్యా

జనిజేంద్రజాలభుజగా, దనబర్హీభూతకృతి యతం డిట్లనియెన్.

82

మ. నుడువుంజల్కలకొల్కి సత్యజగతి న్నూల్కొన్నచందంబునం

బుడమి న్నల్గడ నాత్మవృత్తగతులన్ భూషింప నూహించి ని

ల్కడగావించె భవద్రసజ్ఞపయి నింకం దీనిచేఁ బ్రొద్దువం

గడపున్రాదొరవేలుపున్న డవడిం గబ్బంబు గావింపుమా.

83

చ. అని యవనిశ్రవోభవుని కానతియిచ్చి యలంఘ్యవర్ణ లే

ఖనకరుఁ డేగునంతఁ జెలీకత్తియై లై రఘురాముకీర్తివ

ర్తన లనవద్యపద్యతనుధారణిఁ దన్మృదుశయ్య కొయ్యనొ

య్యనఁ గదియించినం బలుకుటంగన ముంగల యై చెలంగఁగన్.

84

సీ. అలరుఁబొట్లము విచ్చినట్లు కస్తురివీణె గోసినరీతిఁ గుంకుమము రాశి

బోసినతేవఁ గవ్వరము సిరంబు గుప్పినలీల మేళవించినవిపంచిఁ

బలికించినతెఱంగున లతాంగిబిగిచన్గవఁ గవుంగిలించినపగిది జంద

నాచలగంధవాహం బెదుర్కొన్నచందంబున నమృతపానంబుమాడ్కి-

గీ. బుధకవుల కింపు జనియింప మధుమయోక్తి, రత్నఖనిదర్శి బ్రహ్మర్షి రచనసలిపె

శ్రవణలేఖనపఠనకృజ్జనఘనాఘ, హరణపారాయణంబు రామాయణంబు.

85

క. భవ్యపదశ్రావ్యముఁ ద, త్కావ్యముఁ గుశలవుల కతఁడు గఱపిన భవన

స్తవ్యులు వా రవి వనవా, స్తవ్యులకడఁ బాడి మెచ్చు సలిపిరి మదికిన్.

86

చ. మునివటువేషధారు లతిమోహనశీలురు వా రయోధ్యకుం

జని యొకనాఁడు నాగరకసన్నిధి రామచరిత్ర మింపుసాం

పున నెనయించుగాణలఁ దముం గనుఁగోఁ గొలుపుండె పిల్వఁ బం

పిన రఘువీరుఁ జేరి వినిపింపఁ దొడంగిరి గీతిఁ దత్కృతిఁ.

87

సీ. మాటలజవరాలిమగనికి నామభేదంబు లేకటకంబుధరణినురులు

బలుజాళువాగట్టువిలుకానికిఁ బటాంతరంబు లేనగరంబురాజమణులు

నిధు లింటనుండుమన్నీనికి నపరావతారంబు లేవీటియూరుజనులు

హలముఖాత్తశీల హర్యగ్రజునకుఁ బర్యాయంబు లేపురియంఘ్రిభవులు

గీ. వెలయు నది సారవాజగంధిలసమీర, వికసితారామవాటికావిహరమాణ

కీరకలకంఠకలకలోద్గీతవిరుద్రతివధూజాని సాకేతరాజధాని.

88

ఉ. ఆపుర మేలు మానవకులార్ణవపూర్ణశశాంకుఁ డుగ్రబా

ణాపహృతాశరోత్కరగళాంతరలోహితజాలతైలసం

దీపితదోఃప్రతాపమయదీపశిఖాపతయాళుశత్రుగో

త్రాపతిజాతకై తపవతంగుఁడు పక్షిశతాంగుఁ డున్నతిఁ.

89

సీ. తనశౌర్యశిఖ కుల్కి వినువీధి కెగఁబ్రాఁకుభానునంద పతంగతానుభూతి

తనసైన్యధాటిచే వసులకేగువిరోధిసతులపల్కులయంద శౌకరీతి

తన కేలుబడి యైనధరలో నిరవుకొన్నవారలాయువునంద వర్షభూమ

తనరాజధానిలోఁ దనరుభూమినిలింపవరులయంద నవార్షవైభవంబు

గీ. తనదృతిఁ జలించుకులధరాధరములంద, గై రికభరంబుతనసోయగంబుఁజూచు

మదవతులయంద కంటకాభ్యుదయ మొదవ, ధారణినిరీతిగా నేలె దశరథుండు.

శా. సప్తద్వీపయుతావనిఁ బహుసమాసాహస్ర మి ట్లేలియుఁ

నప్తల్ పాత్రులు పుత్రులుం గలుగుపుణ్యం బేమియుఁ లేమికిం

బ్రాహ్మసాంప్రదయంతచింతఁ బరితాపం బొందువాఁ డొక్కనాఁ

డాస్తామాత్యులతోడ మంతనమునం దాభూవరుం డి ట్లనుఁ.

91

సీ. కలిమితోయ్యలి మెలంగనిమురారియురంబు చిన్ని వెన్నెల లేనిశివునిశిరము

కలకంఠనికరంబు నెలకొని లేమావి యంచలపదుపు డాయనికొలంకు

చారిజాతము వసింపనినిలింపవనంబు వినుమిన్న గానుపింపనిదినంబు

ప్రామిన్ముఁడెగ భజింపని విప్రునెమ్మోము తళుకుముత్తియము వర్తిలనిశుక్తి

గీ. సంతతికి ద వ్యగుజనుండు సరియకాన, నెంతధనమున్నగులకాంత లెంద టున్న
గాంతి పచరింప నోచరుగా మదియ, సదన మనపత్య మగుట నోసచివులార.

మ. భవనాలంకరణంబు సంస్కృతిసుధాపాథోనిధానక్షపా
ధవబింబోదయ మాశయారచితచింతాభారఘోరాంధకా
రవిభాతాగమనంబు ప్రాక్తనజనిప్రాప్తై కపుణ్యాతిరే
కవిపాకంబు తనూభవుండె కద లోకక్రేణి కూహింపంగళా. 93

చ. అలికమురావిరేక మృదులాంఘ్రులగజ్జలుఁ గంధరంబునం
దలిపులిగోరు సందెజగితాయెతు వీనులచిన్నిమద్దికా
యలు నిశువాలుఁగన్గొనలయంజనరేఖలు ముద్దుగుల్మ ముం
గలఁ జరియించుబాలకునిఁ గన్గొనుభాగ్యము తెన్నఁ డబ్బునో ! 94

గీ. కనకమయకిరీఠ లోకింత గల్లురనఁగ, దాదికరపల్లవము లూఁది తప్పటడుగు
లల్లనల్లన మణిమందిరాంగణంబు, లం దిశుకుమారుఁ డెపువో కన్విందునేయు.

చ. అనిమిషలోకనాయకుని కై నఁ జరొచరసృష్టికర్త కై
నను భవనత్రయీభరణనైపుణి కోపినమేటి కై న నె
త్తిని బెనువాడికన్ను గలదేవున కై నను శక్య మానె నం
దనుఁ డనుకల్పి నెంతటిధనంబులు గల్గియు సంతరింపంగళా. 96

సీ. చిన్ని నెన్నుదుటిపైఁ జిందులుద్రొక్కు నీలములై నయలకజాలములతోడ
ననిమిత్తహాసితమోహనచంద్రచంద్రికలో నిగిడించుముద్దునెమ్మొగముతోడ
నక్షరోచ్చారణం బవ్యక్త మై యుండఁ బులకండ మొలికెడుపలుకుతోడఁ
గుందనంపుమెఱుంగుటఁ దైమోత చెలంగు బుడిబుడిమురిపంపునడుపుతోడఁ

గీ. దనదుమ్రోలమెలంగెడుతనయునెత్తు, కొని తొడలమోద నిడుకొనికురులుడువ్వి
శిరసు మూర్కొనుసుకృతి చేసినతపంబు, సలువలే నై తినేమొ ధీసచివులార !

గీ. అనుచు ననపత్యతాదురత్యయనిదాఘ, తాపమునఁగుందుతనదుడెందమ్మునెమ్మి
కభినవాంభోదగర్జయో యనఁగఁ జెవుల, పండువొనరించుగంభీరఘణితి మీఱ.

సీ. నదినీటితో విభండకు తేజ మాని జంకమిటారి గన్న శేఖరితశృంగుఁ
డున్నచో వర్షింప సుర్వీధరాళిచే వరము గైకొన్నపావనచరిత్రుఁ
డిగురాకుఁబోయె నేనుఁగుఁదలఱొమ్ముమునులంచు నెంచినముగ్ధహృదయుఁ
డంగవగ్రహనిగ్రహం బోలిగా శాంతయనుకాంతఁ బెండ్లియాడినఘనుండు

గీ. ఋషియొక్కఁజూనర్చుపుత్రకామేష్టివలన, నందనులు నీకుఁ గలుగనున్నారటంచు
మున్నలననత్కుమారుచేవిన్నకథను, మంతుఁడెఱిగింప ముదమందిమహిపుండంత.

వ. శాంతాకుటుంబియుం దనకు సంబంధియు నగునంబుజోదరపదాంభోజరోలం
జాంతరంగు ఋష్యశృంగు రావించి యవ్వీరించి చంచదాగమప్రపంచపార
గుం డుషద్రష్టగా వసిష్ఠవామదేవాధిష్ఠితం బగువాజిమేధంబు సరయాధుని
రోధంబున నిర్మిరోధంబుగా నిర్వృత్తించి పుత్రీయయగు నిష్టిక్రియ కుపక్రమించు
తఱి నశేషభవనశోషణప్రవీణరావణప్రతాప రేఖానిదాఘదారణంబున కాది
కారణంబును నభంగశార్దూచక్రచాపాభిరామంబును నకూపారవరకుమారికాచి
రవిఫాలితాలలమంబును సఖిలతాపసప్రవాతచేతశ్చాతకోపరివికీర్ణమాణనిరవధి
కృపారసజతాఘంబును నగుకృష్ణమేఘంబు నూతనాతసీగుచ్ఛసచ్ఛాయ నిజ
తనుఃప్రభాపూరంబునఁ గలశపాదావారంబు నభిననకువలయాకారంబు గా
వించు తావునకుం బోవ నూహించి మణివిపంచిపాణి వాణి వదనంబునం(1)
బాసఁగునరసునిం బురస్కరించుకొని నడచి యొండొరులం గడచి ముందఱ.

శా. నారీనూతనపంచబాణ ! కవితానైపుణ్యపారీణ ! కా

వేరీక్షావరగర్భసింధురమణావిర్భూతరాకానిశా

తారాకాంత ! దిగంతవైరిముఖపద్మస్తోమహేమంత ! చిం

తారత్వప్రతిమానదానగరిమత్రాతాఖిలార్థివ్రజా !

101

క. భారతభాగవతకథా, నారాయణదేవదివ్యనామశ్రవణా

నారతసుకృతైకపరి, స్మారకభాజ్ఞమృకర్ణ ! కలియుగకర్ణా !

102

స్రగ్వణి. వీరచూడామణీ ! విశ్రుతోజోహృతా, శారణీ ! భూరిభోగామరగ్రామణీ !

సూరవంశాగ్రణీ ! సుస్థిరోదారదో, స్సారసామీరణీ ! శబ్దవిద్యాఫణీ ! 103

గద్యము. ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరవరప్రసాదసమాసాదత సరసకవితాపిలాస

వాసిష్ఠవంశకీర్తిప్రతిష్ఠాసంపాదక ఋగ్వేదికవితిర్వేంగభార్యకలశరత్నాకరసుధా

కర జగద్విఖ్యాతకవిరాజకంఠీరవవిరుదాంక వేంకటాచలపతిప్రణీతం బైనచం

పూరామాయణం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

చంపూరామాయణము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీజనకధీర బామ్మ, ట్నాజనపతిగర్భశుక్తిమాక్తిక చినకృ
ష్ణాజమదేవీమానస, రాజీవమరాళ ! కసవరాజన్మపాలా !

మ. అమరుల్లాంచి రవేలకేళి జలమర్త్యస్త్రీసమాలింగన
ప్రమదాపాది పయోవినోది ఘనగర్జానీతవేలావన
ద్రుమయూరీనటనావలోకపరయాదోరాజదారేక్షణ
భ్రమకృద్వల్లనమీనధోరణి సుధాపాథోనిధిగ్రామణిణ.

నీ. పాథోదసమితికిఁ బానీయశాలిక ఘణిరాజశాయికిఁ బడుకటిల్లు
మనుముద్దరాలికి మగతాలమొలనూలు కలవానిచెలికాని కలరుదోట
మింటికాపరులకు మృష్టాన్నసత్రంబు సకలదివ్యవదాన్యజన్మభూమి
మఘవగజాంతసంపద కాదికారణం బఖిలాచలేశున కనుగుటల్లు.

గీ. డార్యతోఁబుట్టుగట్టురాయలవత్రత్ర, యుగళికి దనుత్ర మెవ్వఁ డయ్యుదధిఁగాంచి
నీలవర్ణండు నిద్దుర మేలుకొంచి, యున్న వేళ విచారించి యుత్సహించి.

మ. కలశాబ్ధిం దెలిదీవి నైందవశిలాగారంబులో ముత్యపుం
దళుకుందిన్నియమీదఁ గల్పసుమనస్త్రోపరిం జిల్వరా
యలమై నిద్రపుగ డైపీటవయి నధ్యాసీనుఁ డై యెఱ్ఱజీ
రుల కన్గేవల నజ్జపత్రముల బారుల్ దీర్చు భద్రాకృతిణ.

నీ. రోహణాచలశృంగమోహనాకృతిఁ బొకాటం బగుమణికిరీటంబువానిఁ
దొగలకు నెత్తమ్మితెగలకు దాంపత్య మాయితం బిమకన్నదోయివాని
మొసలిపోగులనిగ్గుటాసపరిసాముకూటము లై నచెక్కుటద్దములవానిఁ
గలుములొయ్యారియుయ్యెలపచ్చగొలుసుతీ రగునురథ్థన్లివై జయంతివాని

గీ. నంబుదతటిన్ని భశుభాంబరంబువానిఁ, గమలజాండంబుచకు నాల్గుకాళ్లమండ
పంబిశుభజావిజృంభణంబైనవాని, హరిఁ గని నుతించి రిట్లని యమరు లపుడు.

— * దేవతలు విష్ణుని స్తుతించుట. * —

కవిరాజవిరాజితము. జయ మద వారణభేదని వారణసంభ్రమకారణ చక్రధరా!

జయ ఖగచారణగీత! మహారణసాహసధారణబాహుభరా!

జయ భవతారణ! గంధసమీరణసాదివిదారణ దివ్యశరా!

జయ రవికైరణ శక్త్యవధీరణ సత్త్వరచారణ కాంతియురా!

లయగ్రాహి.

శ్రీకర విభాకరసుధాకరవిలోకన నృలోకపతినాకనదనీకసుతతాక

శ్లోకవిభవాకర నృపాకలనచాకనదశోకసుమకోకనదభాకలవిలోకా!

అకమలినీకమనమాకుముదినీకమితృమేకుశలమాకలయథాకితవివేకా

పాకరిపుతోకసఖమాకురవిపాకముఖకేకిశిఖికాకలితమాకుటతటికా!

7

ఫాలభుజభేలన కరాశశిఖిలాలన విలోలనరపాలక విఫాలకరవాల

వ్యాళముఖకేళిసఖకేళివహశూలి పరిపాలితమమీలలిత బాలిజభజావే

హాలహలనీలగళఫాలతలలోలదతి వేలశిఖిలీలతతిభేలదరిభేలా

కీలితవిభీలహరిధీలురదశీలకుజపాలయజపాలయజనాలయ కృపాశూ.

8

చ. అనిమిషవృత్తి సంబునిధి నాశరజైత్రతఁ దెచ్చినట్టిప్రా

మినుకులు నల్వ కిచ్చుటకు మెచ్చిరిగా యలిలోకనర్తనుం

డని జను లెల్ల నిన్ను; జనకార్జిత మైనసువర్ణసంపదల్

తనయులఁ జేరు టేమి యరుదా! మురదానవభేదకోవిదా!

9

చ. కలిమిపడంతిగుబ్బకవగబ్బితసంబు భుజాంతరంబునఁ

జలనిధిమేళిలారమణిచన్ద్రవగట్టితసంబు మూఁపున

స్నేలకొనియుండుమోపరివి నీ వగుటఁ భవదీయకేవలా

చలవహసక్రియాచణత సన్నతిసేయఁగనేటి కచ్యుతా!

10

మ. మకరాంకార్ణవమగ్నభావకలనం బాటిల్లుకంపంబు కల

టకలీలాకబళీకృతం బయినమేనం బూనుభూదేవఁ బా

యక శృంగారము దార్చినట్టి భవదీయస్తభ్రోమాకృతి

ప్రకటాకారము ప్రోచు మమ్ము నవినారంభప్రియంభావుకా!

11

చ. కులిశధరాదినిర్జరులకుఁ వసపోనిహిరణ్యదైత్యు పం

పులు రసదాడి గాంచుఫలము ల్విదళింప నయస్సురన్నఖా

వళి మెఱియించుచు న్వేడలవా బలుగంబమునందు నంటిపం
ఱొలుచుట కుక్కుగో శ్లనుజనోక్తి నిజంబుగ దంభకేసరీ.

12

ఉ. దానవనాథచంద్రుఁడు పదత్రయమాత్రపయోధిమేఖలా
దానజలంబు నీకరముఁ దార్పియుఁ దార్పకమున్న పద్మజాం
డానఘబాహ్యవారి చరణాగ్రనఖాహతి జాటి పాటి యే
తై నెగడంగఁ జిత్రకృతి నాకృతిఁ బెంచి తళీకవామనా !

13

మ. దనుజాధీశ్వరుఁ బట్టి కట్టినభవత్తైవిక్రమాకార మొ
క్కనదిం గాంచుట పింత నాఁగ రిపుర క్తవాతసంజాతపం
చనదాకల్పక మైనతావకభృగుస్వామీభవదూప మొ
క్కనికి న్నన్ను తిసీయ శక్యమె జగత్కల్యాణసంధాయకా !

14

గీ. మనుకులీనత రామనామమున మదన, జన్తహిమ దుష్టనరపాలశిక్షణమున
భావిచతురవతారవై భవము దోలుపు, పరశుధౌరేయపాణికి శరణు నీకు.

15

మ. భృతశుద్ధాంతభజాంతరాయ నిజనాభీపల్వలాంభోరుహా
దితలోకత్రయకారణాయ బలిదై తేయప్రతాపాతపా
వృతివర్షాగమవాసరాయ నలినశ్రీజైత్రనేత్రాయ ధ
న్యతమస్వాంతసరోజినీదినకృతే నారాయణా యోన్నమః.

16

క. అనుబుధనుతి సుఖతత్రుతి, యును సుష్ణయు సఖరయుక్తయుఁ బదోజ్జ్వలయుఁ
జనపాపహారిణియు నై, తనయవతారములగతి ముదం బాదవింపన్.*

17

మ. వనజాక్షుం డనియె న్నిజస్తవనరావంబుల్ దిశావాటిఁ బ
ర్వ నతు ల్పెక్కు లొనర్చి లేచి యెదుటన్ వర్తిల్లుగీర్వాణులన్
సునుఁగెందమ్ముల కన్నదమ్ము లగుకన్నుందోయిచాయల్ పయిం
దనుకం జూచి తదీయమానసము లానందంబు నందించుచున్.

18

మ. హరికి స్నేమమె భద్రమే శిఖికిఁ గళ్యాణంబె మార్తాండికిం?
బరిణామంబె పలాశికిం గుళలమే పాథోనిధిస్వామికి ?
హరిణారోహ కనామయంబె సుఖమే యక్షావళీనేత కా
మరభూమీధరధన్వికిం బ్రమదమే మాంగళ్యమే ? ధాతకున్?

19

మ. చెలువంబే వినువీటినీటరులకున్ జేజేలకున్ లెన్నయే
దళితాభీలవిభావరీచరచమూదంభంబె దంభోళికా

* ఈపై స్తుతిపద్యములలోఁ గొన్నియర్థసందేహములున్నవి. మాతృకలోనున్నట్లే ముద్రించితము

శల మూహాధిక దేవతాగురుమనీషాశీలితోపాయర

క్షలచే నయ్యమరావతీపురికి యోగక్షేమ మాశ్చర్యమే !

20

ఉ. నా విని దేవ నిన్ను మది నమ్మినవారలకు నిష్పదధతుల్

రావు గదయ్య ! నీవిజయలాంఛన మోర్వంగలేని దుష్టన

త్వావలి కింతె కాక యటు లయ్యు వినం దగుఁ బిన్న విన్నపం

బోవనఱాక్ష ! మామనవి యొక్కటి యున్నది చిత్తగింపుమా.

21

చ. బలువిడి నాలకింపు బుధపాళికలంక దలంక వార్ధిలోఁ

గల దొకలంక లంక యనఁగా నొకదానవరాజధాని యు

జ్జ్వలతరమందిరప్రకరసంఘటితాంబుజరాగరత్నకం

దళరుచి ము న్వేలుంగు దినదర్శితదీపదశ్శ భజింపఁగఁ.

22

ఉ. సానువనన్మణీగణలసన్నగరీతిక సాలధూర్వహం

బానగరీవతంసము దశాసనుఁ డేలు దిశాధినాయకా

నూనయశోనిశాధిపతనుగ్రసనాగ్రహసైంహి కేయజి

హ్వసటసప్రదర్శనచణాయతబాహులతాకృపాఁక్షైః.

23

మ. భువికి స్తింటికి మంట పుట్టెడుతపంబు లావ్విడు గావించి వే

ల్పువజీరు ల్వడయంగఁ జాలనివరంబు ల్పెక్కు లిక్కంజనం

భవుచే గాంచి నిజాజ్ఞలోన మెలఁగ న్తమ్ము నియోగించి యీ

భవనక్రోడములోన దండుగయు జంపుం జెల్ల వర్తిల్లెడుఁ.

24

సీ. చేరఁబోయిన నేమినేరమో యనుచు నందనవసీధలి దాకి తలఁపరాదు

కావలిబుతుత లెక్కడఁ జూతురో యని * (సురలగౌరును) దేటి చూడరాదు

మనసైన నొకపారి తనుదానె బయకాని మునిఁ బిల్చి పాడించుకొనఁగరాదు

సరి దిక్పతులయిండ్ల కరుగువేళల నైన నిక్కువీనులజక్కి నెక్కరాదు

గీ. పగలు రేలును జాల స్త్యభటు లొనర్చు, దుడుకుచే వేల్పుమన్నీనికొడుకుఁగుట్టి

కక్కటక్కట ! పూనశక్యంబె వజ్రధరున కిటువంటియంబేదదొరతనంబు, 25

చ. మెఱుంగుఁగడానిదద్దడపుమెట్టుపయి దశకంధరుండు కొం

దలు చిగురాకుఁబోఁడు లిరుదారుల రా నడ దూలియాడు న

త్తఱిఁ జలిమాన్పుపాటిజగిఁ దాల్చి యినుం డపరాధశంకచేఁ

జాటుకుఁదనంబుఁ జూప వెఱచుం గరచుంబితదిబ్బుఖాబ్బుఁ డై.

26

మ. జలకంబింటికి రావణుండు మృగయాశ్రాంతిం బ్రవేశించుచోఁ
జలువంజోతి తదంతరస్పటికపాంచాలీకరోద్యన్నిజో
పలకుంభీశతనీలశీతలజలప్రాచుర్యఁ డై వేల్పురా
యలకుఁ లేనితదీయవింశతినిరీక్షానుగ్రహం బందెఱుఁ.

27

లయగ్రాహి.

నందనములోని హరిచందనముఖద్రుమములం దశముఖుండు నిజమందిరవనీవా
టిం దిరముకొల్పఁ జెఱలం దగిలి యున్నసుంసుందరులుకంజడిసెకం దొడరుజాఘాన్
బిందియలవారిలహరిం దడువఁ దోచుననటం దనగుపాదు లనఁగందగినయావే
ల్పుందరులరాలు విరులం దొరఁగనీనిగతులం దిరుగుగంధనహబృందము ముకుందా!

సీ. అజనమాఖ్యకు మేఁక యలవడ్డకై వడి నాహితుండికు నరేంద్రాఖ్య వీఁక
వావి లింద్రాణినా వర్తిల్లుహావణిక నసుర పుణ్యజనాహ్వయంబుదారి
మద్దికింద్రద్రునామము చెల్లువడువునఁ గవినంజ్ఞ జలపక్షిగనినజాడ
గుడనగప్రథ తాతిగుట్ట చెందినయోజ స్వర్ణారిని గళాదుఁ డన్నమాడ్కి
గీ. హుతవహాభిఖ్య రూఢి యన్తతి ఘటంప, గార్హపత్యాది యగుపావకత్రయంబు
వంటలక్కతనంబె రావణునియింట, జరిపెను ఘనాఘనఘనాభ జలజనాభ! 29

సీ. కడహజారంబుచావడి కెదుర్కొను వజ్రకై దండ గొని వచ్చుగరిమ మెల్ల
నొడుపుజవ్వనిపోకముడి కానపడుపెద్దసరిగదై నుండుపెద్దటిక మెల్ల
సనకాదులకు లేనిచనవుతోఁ దెలిదీవిదొరచెంగట మెలంగుమరిపె మెల్లఁ
దళుకుగిబ్బపటాణిబలురాతుకనునన్న మణిపీఠి నుండుసన్నాన మెల్ల

గీ. బో నిడి విపంచి గొని కాళిమానదండి, కచ్చరలవెంటఁ దిరుగఁ బాలైతి నని వి
చారపడు నార ! నర్తనాగరకృతవిహారదశకంతవశవృత్తి నారదుండు. 30

క. కమలావల్లభ ! పిను మ, య్యమరారిం గినుకఁ జెనకునతనికి మఘవ
ప్రముఖులలో వే తొకఁడీ, జముఁ డొక్కఁడు దక్క వెఱచు శరణం బొసఁగఁ.

శా.వాగ్దేవీపతిచే నరేతరజనావధ్యత్వముం గన్న యా
ప్రాగ్దేవాగ్రణి మెట్టతామరకు నారణ్యద్విపంబుంబలెఁ
దిగ్దంతావళదంతకుంతపటలోద్భిర్ణప్రణాంకావళీ
ప్రాగ్ధౌరంధరుఁ డై జగత్రయికి నిర్బంధావహుం డయ్యెడిఁ.

32

ప. మఱియు సురుయుగావసాదకరవీరవరపనోదమేదినీధరఘరంధరోద్ధరణసాహసప్ర
సిద్ధబాహుహాబల విహరణానీతనిరధికరణకాందిశీకి సుప్రతీక పుండరీక వా

మన కుముద సార్వభౌమ పుష్పదం తాంజ నైరావణం డగురావణం డనార
తారచితభవవనిద్రావణం డై తొడరి గరుడఖచరకిన్నరకింపురుషసిద్ధ సాధ్య
విద్యాధరమరుచ్చరణప్రధాను లగునేము తావకీను లనెడుబహుమానంబు
మాని యాత్మనీనయాతుధానసేనావితానంబువలనఁ బలాయమానులం గా
వించిన విమాను లనుచున్నదభిధానం బపగతార్థ సంధానంబుగా ధరణ్యంతరం
బున శరణ్యుండు నీవే తక్క వే తొక్కండు లేమి సామియామిన్యధిపసా
మీచీన్యవన్నఖముఖిపరిస్ఫురణంబులు, సరీస్పవవిరోధికరసరసిజోదరాభరణం
బులు, నకృత్రిమము క్తికాంతానీమంతసిందూరకందళవిమోహహవ బహుగు
ణారుణిమాభరణంబులు నపారసంసారనీర సారావారతరణకరణంబులు ననంకు
రత్కళంక మునిమనఃపంకేరుహంకరణంబులు నగుభవదీయదివ్యచరణంబులే
శరణంబు లని వచ్చితి మనువియచ్చరులయ్యచై స్ఫుర త్తరంబు లగువాగ్విస్త
రంబు లాకర్ణించి యంచితస్వకీయపదసకృత్ప్రపన్నవిపన్నదై న్యభయవిమో
చనుం డగు నవ్వండరీకలోచనుండు.

33

క. పలికె హరినీలాచల, కలితశరచ్చంద్రచంద్రికాఫవళం బై
యెలన వొలయ సుధాసారలసన్మృదుమాధురీధురంధరఫణితి.

34

మ. దుడుకు ల్తీయెడ నిన్ని సల్పెడుపలాదుం గైదువుం బంపి యి
ప్పుడె దండించుట దొడ్డు గా దయినచోఁ బొల్వోపు నీయంచత
త్రడిరాహుత్తునిమాటచెల్లుబడి, చింతల్ దక్కు డిం కయ్యెడుం
గొడుకుం గోరి యజించుపక్షిరథుకోర్కు ల్తీమనోవాంఛలు.

35

ఉ. రాచవజీరుఁ డితఁ డన రాక్షసలోకమహాతిరేకశి

తొచణచాపదీక్షఁ గొని కాంతు జగన్నతి నంచు లోచనా
గోచరుఁ డైనయచ్యుతునకు న్నతిఁ జేయుచు వేలుపుల్ సుధా
వీచిమదంతరాళ మటు వెల్విడి యొక్కెడ నిల్వ నలవియు.

36

మ. త్రిదశాగ్రేసరులార ! నీరధికుమారిం జూనకిం దోషుపా

టాదవం ధారణి నుద్భవించుటకు నుద్యోగింపుఁ డయ్యప్పరొ
మదిరాక్షీమణులందుఁ దాదృశజనిం బొటించియున్ మీకుఁ ద
ప్పదు నాకీశత వాయునే జనులకుం బ్రాగ్వాసనాపైఖరుల్.

37

క. దంభోభిసహస్రమహేహ, దంభాపహదేహపరుషతావహః డస్త
జ్జుంభోదితుఁ డొకభల్లుకఁజంభారి విజృంభి యయ్యె జాంబవదాఖ్య.

38

- చ. అని నియమించుధాతపలు కంబుధరాగమనాభగర్జతో
ననయంగ రామవాహిని మహిం బొడసూపకమున్న రాక్షసేం
ద్రునిసితకీర్తిహంసి వెఱతోఁ బఱచెం, దమ రున్నచోట్లకుం
జనిరి సురలో, విరించియు నిజం బగుతావు భజించె సంతటన్. 39
- క. ప్రాజాపత్యాఖ్యాయుతుఁ, డాజన్నమునందు హుతవహావిష్కృతుఁ డై
భూజానికి సమ్యతరస, భ్రాజిత మగుహేమపాత్రఁ బాయస మొసఁగెన్. 40
- క. ఒనఁగినఁ గైకొని సంతస, మెనఁగ సదస్యలు ఫలించె నృప సీనుకృతం
బు సమస్తం బని పలుకన్, ముసిముసిలేనగవు తనదుమోమునఁ దొలఁకన్. 41
- ఉ. కోకనదప్రియాన్వయుఁడు కోసలరాజనుతాలలామకుం
గైకకుఁ బ్రేమతోఁ జెఱినగం బమృతాన్నము పంచి యిచ్చినం
జేకొని వాగు భూవరునిచిత్త మెఱింగి సుమిత్రకు న్నవ
ర్ణాకృతిజైత్రగాత్రకు నిజాంశములం దిడి రర్థ మర్థమున్. 42
- గీ. అవభృథన్నాన మైనయనంతరమున, వశగతమనోరథం డగుదశరథుండు
చొరల మానుల వీడ్కొల్పి మరలె రత్న, కీలితనికేతమునకు సాకేతమునకు. 43
- గీ. అంతఁగతిపయదినముల కాన్మపాలు, మదవతులయందు వింతగా నొదవెఁ బట్టి
వదనయోషావిభూషావివాసనావి, చక్షుణము లైనచౌహృదలక్షణములు. 44
- చ. జడిమి పహించునెన్నడలు సన్నదనం బెడలించు కొంచెవు
న్నడుములుఁ దెల్లబంగరువున ల్వగుచెక్కులుఁ బెక్కుదోయపు
దొడవులబర్హు లోర్వనితనూలత లూడనిఁబాడు మువ్వళుల్
బడిబడినిద్ర లూరుపుటలంతలుఁ గాంతల కొప్పె నయ్యెడన్. 45
- సీ. శివచాపవిదళనస్పృహ చెల్లునే చెల్వ కది కన్బొమలరూపమదము గాక
కుహనామృగజయాశ గొలుపునే జవరాలి కది నేత్రయుగముసోయగము గాక
శరధిబంధనచింత శక్యమే విరిబోడి కది జంఘులవిలాసపదవి గాక
యసురదుర్గజగీష వసమే కృశోదరి కది గబ్బిగుబ్బలయుదుటు గాక
- గీ. యనఁగ గోసలరాజన్యతనయమదికి, గోచరం బయ్యె నిజగర్భకుహరవిహర
దంబురుహనేత్ర శుభచరిత్రానుసరణ, చతురబలవత్తరోద్యోగ సముదయంబు. 46
- క. పరమాణుతఁ గృతం దగు, పరవర్ణియుదర మపుడు పటపత్రశయుం
డిరవుకొనం దొలుతటిగతి, హరిపదబహుపాద్దభామై తగె సంతన్. 47

- చ. రవి యజముం, గుజుండు మకరంబు, తులక్ దినరాజనూనుడుం
గవి తిమి నొందఁ జెంద గురుకర్కటలగ్నమునందు శుద్ధపు
న్నవమిఁ బునర్వసుక్ బుధదినంబున నొక్కచెలుంగు కోసహో
ద్భవజతరారణిం బాడవుదాల్చెఁ బలాశసమిద్దిధక్షు వై. 48
- మ. దివిజప్రాణసమీరణగ్రహిశపక్షిగ్రీవమాయాభుజం
గవిభంగప్రద మైనపూనిక విహంగస్యందనుం డీగతిక్
రవివంశంబు నలంకరించెఁ దన శ్రీరామాభిధానంబు న
త్కవినందర్భములం దవంధ్య మగుసౌగంధ్యంబు సంధిల్లంగ్. 49
- క. ధరణీవరునియనుంగుం, దరుణీమణి కమితనయుండు తనయుండు పొడమెం
జరణాంభోరుహానతనం, భరణప్రారంభరతుండు భరతుం డనంగ్. 50
- క. మిత్రకులజలధిమణులు ను, మిత్రకు నుదయించి రప్రమేయతరశ్రీ
వృత్రఘ్ను లైన లక్ష్మణ, శత్రుఘ్ను లమిత్రనగరసత్రఘ్ను లనగ్. 51
- చ. విరచితజాతకర్తు లభివృద్ధులు నై యలరాజోమా శ్లనం
తర ముపసీతు లై చదువునం బలుసాదనలం బ్రవీణు లై
కరితురగాధిరోహముల గద్దఱులై విలువిద్వైలందు నే
ర్పరు లయి చాతురంగరణరంగసమర్థులు నైరి ధారణిక్. 52
- సీ. పుంవ్యక్తు లైతోచుపురుషార్థములరీతిఁ దనువు గైకొన్న వేదములపగిది
సయనగోచరము లైనయుపాయములరీతి నరులైన జలనిధానములకరణి
సుఖదర్శనతఁ గన్నశిఖిశృంగములభంగి ప్రభులైన ధాతృవక్త్రములభాతి
నడవడి గలదివ్యనాగదంతములట్లు బాహుజు లగుశౌరిబాహులక్రియ
- గీ. ధర్మముఖ్యత నిత్యసత్యత నయాను
సృతి గభీరిమ శుచిభవోన్నతియు వాఙ్మ
ఖాకృతిఁ బలాశహృతియుఁ బంచాయుధాతి
విలసనముఁ బూని వెలసి రన్నలువు రంత. 53
- చ. నలినహితాన్వయేశుఁ డొకనాఁ డినుఁ డిందిరయిండ్లబీగము
ద్రలు కరకుంచికావిఘటితం బొనరింపకమున్న గాయకా
వళి నుతిగీతి మేలుకని వచ్చి యహర్తుఖనిత్యకృత్యము
ల్పలిపి మణిమయాభరణజాలవిడంబితరోహణాద్రి యై. 54

చ. చరణములందుఁ బావ లొకజన్మని పూనువఁ జామరంబు లి
ద్దఱు మరుచిక్కటారు లిరుదారులయం దిడ నొక్కపాటలా
ధర కయిదడ యీయఁగ మదావళమంధరుఁ డై మరుత్సభా
గురు వగుకొల్పకూటమునకుం జనుడెంచి తదంతరంబునకా.

55

మ. వలిపంపుం డెరమాటులం దిరుగు జాశావీమేలికీల్పొమ్మ లం
దెలనాదుల్ విరిచందువామొకరిలేఁడేంట్లార్భటు లేవీత్రహ
స్తులు సామంతులు కొల్వు జెల్పుబలునద్దుల్ చామరగ్రాహిణీ
వలయారావము వందిమాగధులకై వారంబు తోరంబుగకా.

56

ఉ. మన్నెకొమాళ్లు రాదొరలు మంత్రులు మిత్రులు రాయబాద్లు వి
ద్వన్నివహంబులుం గవులు వైణికులు న్నటులుం భజంపఁగాఁ
బున్నమచందురుండు పొడుపు న్నలచక్కి వసించియున్నచా
య న్నవరత్నపీఠి గొలువై బలువైభవ మొప్ప నున్నెడకా.

57

— * దశరథునొద్దకు విశ్వామిత్రుఁడు వచ్చుట. * —

సీ. కడజాతిజేనియాగము నిర్వహించిన యఘటనఘటనావిహారహరి
సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి చేసి వానికి నెక్కు భారతీనహచరప్రతిభటుండు
మేనకాలావణ్యమానసాధీనుఁ డై పరమహంసతఁగన్న వరతపస్వి
తనరాచదొరపుట్టువు నిరాకరించి బ్రహ్మర్షి యై మెఱయుమహామహుండు
గీ. వచ్చె భువనోచ్చయాద్భుతావహానశీల, పాలితజటాలబాలవాక్పిముదితాది
తేయథా రేయుఁ డల్లగాథేయుఁ డాతి, థేయుఁ డై మించునైందుమతేయుకడకు,
శా. కావ్యప్రాకృతసూత్రబోధనలరేఖకా సర్గభేదంబు వ
ర్ణవ్యత్యాసము గల్గి సోమసుతుఁ డైనాఁ డంచు సాహిత్యవా
స్తవ్యుల్ శాబ్దికు లధ్వరుల్ తను మదిం దర్కింప సాక్షాన్తునీ
శవ్యంజారుఁడపోలె వచ్చుకుశవంశస్వామి నీక్షించుచుకా.

59

ఉ. లేచి కరాంబుజాతముకుళీకృతియు న్నలియుకా ఘటిల్ల మా
యావతురక్షసాచరభయానకజన్యవిహారకాతర
ద్యౌచరసీరపాలకరథుం డగుపక్షిరథుం డొనర్చు పూ
జాచరణంబుచే ముదితుఁ డై యతఁ డామహినేత కి ట్లనున్.

60

సీ. చిప్పకూఁకటితోడి శిరసునం దిడినట్టి జిగిమట్టికుల్లాయ సాగనుమీఱ
హురుమంజిముత్యాలయొంటులచకచకల్ తళుకుఁజెక్కులదండఁ దాండవిధిప

గోణముపైని రింగులువారఁ గట్టిన వలిపెదుప్పటి కట్టిస్థలి రహింప
నెడమకెంకేల నెక్కిడిన విత్ కుడిచేత నొకటిరెండులకోరు లొఱపు నెఱవఁ

గీ. గవదొనలు బూని వెంట లక్ష్మణుఁడు నడువ
రామభద్రుండు నావెంట రా నియోగ
మొనఁగితివయ్యేని రాకాసిదొనఁగు మాని
యవభృథస్నాత నగుదు నోయధివ యనుడు.

61

— * రాముని విశ్వామిత్రునితోఁ బంపుటకు దశరథుఁడు విచారించుట. * —

క. ములుకులు గాఁడినగతి ముని, పలుకులు వీనులకుఁ దోఁప భయనంగతి మూ
ర్ఛిలి తనకుఁ దానె తెప్పిటి, తలపోతకుఁ జొచ్చె నిట్లు దశరథుఁ డాత్తన్. 62

గీ. వెడతపసి నాపె నెద గొడ్డవీఁగికన్న, రాము నెడఁబాపునతినిష్ఠురంపుఁబలుకుఁ
జులుకు తనవంటి పెనుదంటచేతఁగాని, మఘము నాచిన్ని పాపఁడే మనుచువాఁడు.

ఉ. అక్కట ! దిక్కటాహభయదార్భటిఁ బర్యేడు సోకుటెక్కటి

లెక్కడ ! కాకపక్షధరుఁ డినిను వెక్కడ ! వారితోడ వీఁ

డెక్కటిపోరికిం దొడరు టెక్కడ ! యెక్కడి సంగతంబు లీ

మొక్కలపుంబ్రసంగములు మోసముఁ దెచ్చుదురూహలే కదా !

64

సీ. బాలామఃఖలజోలపాటలూ నై శాటవాహినీర్ఘాటకోలాహలములు

గరిడిసాదనలూ సగర్వపూర్వసుపర్వగహనసంగరంగవిహరణములు

చెండుగోరింపులూ కంఠాలభుజదండచండదానవశిరఃఖండనములు

పెన్నుద్దికొమరులపెనఁగులూ పలలాశనద్వంద్వబంధురానందనములు

గీ. చెల్లఁబో చూచిచూచి నిశ్శీధినీచ, రప్రభులతోడిగొడవ కీరాచపుడమి

వేలుపుతుటారి తాపసివెంట నరుగు, మనుచు నీరాము నేరీతిఁ బనుచువాఁడ.

చ. అని యెడఁ ద న్విచారపడునాదొరతోడ వసిష్ఠుఁ డి ట్లనుకొ

జనవర ! కౌశీకుం డనఁగ నల్వకు జోడితఁ డిత్తఱిం దపో

ధన ముడివోనిపూనిక వితాన మొనర్పఁ గడంగినాఁడు నీ

మనుకులకీర్తికామినికి మై కసిగందనిచాయ సంధిలక.

66

చ. అనిమిషరాజనంపదల కర్హుఁడు గోత్రవహుండు నెల్లమే

దిని భరియింప నోపునతిధీరుఁడు మానవసింహుఁడుకా జగ

జ్జననుతవిక్రమోన్నతుఁడు శాత్రవరాజహరుండు నైన నీ

తనయుఁడు పూనుకొన్న నొకతాపసిజన్మముఁ గావ నోపఁడే !

67

క. నీరాముని లక్ష్మణుతో, నీరామునివెంటఁ బనుపు మింక నితనిచే
నీరజసీచర యగు ధర, నీరజహితవంశ చింత నీ కేమిటికిఁ. 68

— * దశరథుఁడు రామలక్ష్మణుల విశ్వామిత్రునితోఁ బంపుట. * —

గీ. అనివసిష్ఠుఁడుపల్లువాక్యములవలనఁ, దనయుమహిమంబునిజమనితలఁచెన్మృదు
విశ్వసించురే ? భూపతుల్ వింతవార, లెంతవారైనఁ దమపురోహితుని గాక.

క. యోగవిధేయుం డెవ్వఁడు, యోగీంద్రుల కతఁడు గురునియోగవిధేయుం
డై గాధేయుని వెనుకొనె, యోగపరితాణమునకు ననుజాన్వితుం డై. 70

ఉ. పైనముచేసి తండ్రి వనుపం బెనుపంతముతోడ నిట్లయో
ధ్యానగరంబు వెల్వడి పదాంకపవిత్రితమార్గు లైరి త
న్మౌనికృపానుభావభజమానబలాతిబలాభిధానవి
ద్యానిరవద్యబోధవిజితశ్రము లై మహిపాలబాలకుల్. 71

చ. వడి గొరవంకబారు లిరువంకల రాఁ జెలరేఁగి చిల్కత
త్తడి దుమికించుకొంచు జడదాలుపు వేలుపుకంటిమంటలోఁ
బడి వెడవిల్తుఁ డంగ మెడఁబాసిన మోసపుటెంకి యాటచేఁ
బడసిన యంగసంజ్ఞ నిల భాసిలుడేశ మతిక్రమించుచున్. 72

చ. అలకకెలంకునం దొలఁకు నాటకొలంకుననుండి వచ్చు గం
ధిలనలినీమిశ్రద్రవపథిన్ సరయానది దాటి వృత్రని
ర్దళనసముద్భవత్రిదశరాడఘనాశేఘనప్రకాశముల్
మలదకరూశముల్ గడచి మార్గమునం జనుచుండువారికిన్. 73

సీ. యక్షాన్వయసుకేతుకుక్షీవారిధిఁ దోచు కాలకూటమువంటికలువకంటి
దివివెలయాలి కై దెగు నన్నదమ్ములం దగ్రజుకాల్టొక్కినట్టిజుత
మాయచే జగ మెంచు మారీచుఁ డనియెడు పాతకుఁ గనినట్టిపాపజాతి
వనధి గ్రోలినమానికినుకచేఁ దనయుండు తానును బొలదిండి యైనదుండి

గీ. యాత్మసాత్కారితచరాచరాత్యయప్ర
యత్నకృతకృత్యమృత్యుదుస్త్యజకృతాంత
నగరశృంగాటక శయాగ్రనర్తితోగ్ర
నిఖిలభేటక తాటక నిలిచె నెదుట. 74

క. అదారుణ నీదారి న, రాడకులోత్పాతసంధ్య యనఁ దగు రుధిర
క్షోదారుణఁ గని ఘృణి యగు, నాదశరథసుతునిఁ జూచి యతివరుఁ డనియెన్.

- సీ. వనిఁ ద్రోయఁడే చంద్రవతిఁ గూఁతు రనక యుద్ధతి నాచి కేతుమాతామహుండు
పినతల్లి యనక నిర్భేదింపఁడా మున్ను దితినిండుగర్భంబు శతమఖుండు
ప్రియకాంత యనక డుల్పింపఁడా రేణుకాతరుణియాదల జమదగ్నిమాని
బ్రాహ్మణి యని గణింపక తెంపుతోఁ బట్టి చంపఁడా భృగురాణిఁ జక్రపాణి
గీ. నడతదప్పినయప్పుడే కెడవఁజెల్లు, బుధవితతి నైన యతి నైన బాలతి నైన
దయదలఁప నీకునిటువంటి భయదబలత, మనుకుటిలశీల యబలయెమనుకులేశ.

ఉ. నా విని యావినీతరిపునాముండు రాముండు కర్ణ పాళియం
దావిబుధారి వారి గుణ మంటియు నంటకమున్న టంక్రియా
రావమునక ధనుర్గుణము రక్కసినించుట కెచ్చరింప ర
క్షోవిసరాంగశోణితముఁ గ్రోలి యెటుంగనికోల యేయుడు.

77

— * తాటకసు రాముండు వధించుట. * —

క. ప్రాణాహుతిగొనె నాశత, బాణాపలి యాతుధానభామినిపంచ
ప్రాణముల రావణాదిమ, కోణపనముదయము బుత్తిగొనుటకు మొదల.

78

క. తాటక నీగతి శరహతి, గీటడచి నిశాతర్కూటకీ ర్తికవాట
జ్యాటంకృతి యగురఘువతి, యాటోపముఁ జూచి పొంగి రమరులు నింగి.

క. అంతటఁ గౌశికుండు గృహ, శాస్త్రాతికభృత జృంభకాది శస్త్రునికాయం
బంతేవాసికి రామున, కెంతే వాసిగ నొసంగె నింద్రునియాజ్ఞన్.

80

ఉ. కౌశికుఁ డస్త్రదేశికుఁ డౌకానొకదేశము సత్యలోకనీ
కాశముఁ జూపి యొరిపువిఖండన కంటివె నైగమాంతవా
ణీశరణీభవస్తునిమణీఖని నీవని నాశరేదిరా
నాశకళాపటుండు కుహనావటుఁ డున్నజనైకపావని.

81

చ. క్షీతి నుదయంబుఁ జెంది బలిగీమునకుఁ వడి వేరువాటి యు
న్నత మగురూపుఁ బూని గగనస్థలి లోఁగొని యచ్చటం దరు
ప్రతతి చెలంగు లోకపరిరక్షకభిక్షుకచర్యఁ గన్న యా
మతకరిపొట్టిదిట్టనుహిమంబు విడంబ మొనర్చుకై వడి.

82

— * విశ్వామిత్రుండు యజ్ఞమునకుఁ బ్రారంభించుట. * —

ప. అని యిత్రైఱంగునం దరంగితా మందమందాకినీవికచకనకారవిందమకరంద
నిష్యందమధురిమాసర్థ్యంబును, సచిరసంకోచితప్రచురతరమార్గదైర్ఘ్యంబును,

నగునిజాలాపసరణిం దరణికులపావనుల వీనులకు విందు సంధించుచు మదాంధ
సింధురపురంధ్రీకర్ణాంచలచలనసంచారితసమీరణనివార్యమాణ పంచాననద్వీ
ణుకమధ్యాశ్రమం బగుసిద్ధాశ్రమంబునకు నేగి యాగాధినందనుండు యాగం
బునకు సుద్యోగం బొనర్చి యున్న సమయంబున సంభోజినీకుటుంబబింబ
గోచరుం డగు హిమాచలకుమారికాసహచరశిరోభూషణం బైనయోషధీ
రమణుకతన భీతిలుచు వెలువడిన తద్దళాంతరాళవసదరాళతరకరాళహాలాహ
లంబు పోలికఁ త్రిలోకీవిశ్నోభకారియగు రక్షోబలారికి నగారంబైన తనదు
నేరంబు పరిహరింప దాశరథియై యున్న వెన్నునకు విన్నపంబు సేయింపఁ
దదీయవంశకర్త యగువికర్తసుసమీపంబునకు యామునాసుబంధంబునం
జేరఁబోవులవణవారాశితీరున నఖండపటుకళాధూర్వహుండై పర్యవర్తిరింగూడి
క్రీడించుజూడ రేజేఁడు నాతోడివేడుకకు రాఁడని యుపశమంబుతో హరిపదో
పాంతసీమాసమాసన్న యగునమాయామినివిధంబున సంబరైకదేశంబునం
ద్రిశంకుండు నివసించుటం జేసి నానాటికిఁ బ్రబలు నీచవాటిక నతిస్ఫూర్తి
వర్తిల్లు దివాకీర్తిబృందంబుచందంబున దశస్యందననందనాగ్రణి మహాగ్రచాప
ప్రతాపకీలీలాకలాపంబున నకూపారకుమారవిహరదమరావిరవరశరీరపటలం
బులం బుటంబు లిడుట కంభోరుహకుమారుం డనునయస్కారండు సంఘ
టించిన యింగాలసంఘంబుభంగి బంగరుగట్టుపట్టు కాఱడవి నిర్గమించు
సౌవర్గవాహినిజలావగాహంబునకు వచ్చు నుచ్చైశ్శ్రీవోవన స్తంభేరమకదంబ
కంబు డంబున, నిలింపనపత్కలమపారంపరుల కింపు సొంపు సంపాదించు
రాత్రించరవధూటికాకోటికన్నీటియలజల్ల కాదికారణం బై, కాశికారాధ
నీయచిత్రభానుప్రభానిరోధకం బైనధారాధరనికాయంబుసోయగంబున మహా
బిలంబునం దుండియు మరుద్ధ్రీనలలాలసం బై తోచు మేచకాస్త్రోదర్వీకరా
నీకంబువీక, నాకసంబున భయానకం బగుపలాదలోకంబు నాలోకించి కించి
తైన ధైర్యంబు లేక యాకులం బైన యాజకసమూహంబు లితరేతరంబు
నిట్లని గణియింపం దొడంగె.

83

చ. తపసులపాలిమృతత్యవులు దైత్యులు వీ రిల నున్ననాళ్లకుం
దప మని చేయఁ గూడునొ వ్రతం బని పట్టగ శక్యమో వితొ
యిపు డిది యేటియత్నము వహించె పివేకవిహీనుఁ డైనయీ
నృపముని యంచుఁ గొళికు పయిం గడు నేరము తెంచువారలున్.

84

ఉ. హత్యకు రోయఁ జూతురె దురాత్మకు లై చరియించురాక్షస
వ్రాత్యులు వీరివంక నగురట్లకుఁ దిట్లకుఁ బెట్ల కోర్చునా
ధృత్యవిశేష మెక్కడిది తాపసిబక్కల కింక మీర లా
ఘాత్యము చూప భూపతులు గారు చనుం డని పల్కువారలున్. 85

మ. అరణు ల్పాత్రము లగ్ను లాస్తరణమున్ హవ్యంబులు న్నేటితో
డ రసాభాసత దోఁప దీక్ష కడముట్ట న్నోచెఁగా మాని ప
త్తిరథుం డప్పడె బాలుఁ డితఁ డని సందేహింపఁడా యూరకే
యరుదే నేటికిఁ జేతగానిపని కీయైకైవోకుఁ డనవరలున్. 86

మ. మన మధ్వర్యుల మై కనం దగినసామ్రాజ్యంబు లే మున్న వీ
యనయజ్ఞంబున కేల వచ్చితిమి లె స్సాయెం గదా కూలివో
యినయాధ్ధాత్రము చాలు చాలు నిక హేమాతృత్వం బటంచుం బలా
యనపారాయణు లైన ఋత్తిజులు నై రవోచ్చ మఘాగంతుకుల్. 87

సీ. కేల నున్మూలించి గిరిశృంగములు పూచి కాచినతరులపై నైచివైచి
కన్నుల మిఁగుఱుల్ గ్రమ్మ నాశ్రమభూమి నెల్ల క్రొన్నెత్తురు చల్లిచల్లి
వడి ఖేచరుల నేలఁ బడ నీడ్చి సిగలూడ్చి కరములు పెడకేలు గట్టికట్టి
యట్టహాసము చేసి హస్తఘట్టనలతో నటునిటు పాతరలాడియాడి

గీ. నిండిరి నిశాటు లెడము లేకుండ మింట, వింట లే దిట్టిదుడుకు నీవింట మమ్ము
మనుపవే రామ యభిరామ యనుచు మాను, లార్చినెజిఁగింప లేనగ వంకురింప.

మ. విలు కేలం గొని రామభద్రుఁడు రణోర్విం దమ్ముఁడుం దాను బె
క్కులకోరు త్నిగిడించి రక్కసులముక్కుల్ చెక్కులుం గాల్గు పి
క్క లురమ్ముల్ కరము త్థిరమ్ములును బ్రక్క ల్లోక్కలుం చక్కు చ
క్కులు గావింప నిలింపు లెక్కు డని రక్కోదండపాండిత్యమున్. 89

గీ. కలితవర్ణాంతరుం డైనగాధిసూను
సహచరత నేమొకో నిజక్ష త్రజాతి
కయినపిప్పలదండ మూనియుఁ బలాశ
దండకరుఁ డయ్యె నపుడు మార్తాండకులుఁడు. 90

శా. మారీచక్షణాడాచరుం డపుడు రామస్వామితోఁ బోర్చితై
యారంభించి తదీయమారుతశరవ్యాపారతూలీకృతా

కారుం డై మృతి దస్పి యుష్వకడలిం గాఽవయ్యో వాగ్ధీశకాం
తారత్నంబులు నీటిపాప యనుచుం దన్బట్టి యాడింపఁగన్.

91

క. ఆహేళికులుం డనిమిష, బాహుళహిమకిరణరాహుబాహు సుబాహున్
వాహరివాహగేహ, ప్రాహుణికుం జేసె ననలబాణప్రాధిన్.

92

మ. విదితన్నేహము, సాధునంశము, గుణాన్వితంబు, సత్పక్షమున్
హృదయగ్రాహిఫలంబు నై యెలయు నయ్యిత్సావకరాప్యేరిత
ప్రదరోత్తంసమువెంట నంటి చనియెన్ రాత్రిచరప్రాణప
క్షి-దయం బాయఁగలేనిమానవతిగీతిన్ రక్తభావాత్తయై.

93

చ. నిజమఘపూర్తి దోఁప రజనీచరహరిణియై కకుత్స్థత
ల్లజుని వరించి యున్నజయలక్ష్మికి నొక్కసపత్నిఁ గూర్చ గా
ధిజమునిచంద్రుఁ డంతట విదేహమహీపరిణీపురోన్ముఖ
వ్రజసము చేకొనెం గృతము వర్ణవివర్యయచక్రుఁ డెంచునే.

94

చ. ముని రఘురాముతో నరిగి ముందట శోణతటానుబంధి చం
దనవనవాటి నాఁటిపయనంబు వసించి పయోధిరాజది
గ్వనజముఖివినోదమణికందుకతన్ రవి చెంద సాంధ్యవం
దనముఖకృత్యము ల్నడిపి తజ్జ్ఞులగోష్ఠి మెలంగె నయ్యెడన్.

95

క. ఈజనపదమున కధిపతి, యేజనపతియో మునీంద్ర యిది కృతయుగవ
ద్భాజిత మని వెఱఁగందెడు, నాజితనూభవునితోడ యతివరుఁ డనియెన్.

96

నీ. పారాభిమతచిత్ర బలసాంబుఁడు కుశాంబుఁ డనఁగఁ గౌశాంబికి నధిపుఁ డొకఁడు
నరశరీరసూజనాభుఁడు కుశనాభుఁ డన మహూదయమున కినుఁ డొకఁడు
దోశ్యక్తిశరజుఁ డాధూతరజుఁడన ధర్మారణ్యపురికి నధ్యక్షుఁ డొకఁడు
నవనివిభావసుండు వసుండునా గిరివ్రజరాజధానికి రా జొకఁడు

గీ. నైన వై ధాత్రకుశరాజసూనులందు, వసువు పాలించుదేశ మివసుధయందు
రల్లకుశనాభుఁడు ఘృతాచివల్లఁగనియె, నతను సైన్యానితంబుఁ గన్యాశతంబు.

ఉ. కిన్నెర మీటి వీణెఁ బలికించియుఁ దంబుఱఁబూని రక్తిగాఁ
దిన్ననిపాట పాడియును దేశియు మార్గము నింపు సొంపు నిం
ప న్నటియించియుం దివిరి మద్దెల వాచియుఁ బ్రాద్దువోక యా
కన్నెలు కేళికావని నొకానొకనాఁడు మెలంగి రయ్యెడన్.

98

- చ. కరువలి వారిమేనులును గొనులుఁ గీల్జడలుం దొడ ల్నడల్
తఱులుఁ గురు ల్మరుల్కొలుపఁ దానిపు డెక్కడ సంతరించెనో
శరశత మైదుకైదుపులజంత యటంచు విరాళి కొగ్గి డ
గ్గఱుటయు రాచకూతురుల గాలికి గీలికి సోక శక్యమా. 99
- చ. చులుకఁదనంబుఁ గోడిగముఁ జూపకు మోపవమాన మానినీ
తిలకములం గవుంగిటికిఁ దీసెద విట్టి విచార మాజడా
త్తుల దని పల్క గా డ్వులుకతో విరిఁబోండ్లయొడవు వంపు దిం
పులుగొనరానిపెందెపులుఁ బూంచె; నిశాంతముఁ జెంది రింతులున్. 100
- చ. తనయలవాతచేష్టఁ గని తత్ప్రతికార మొనర్పఁ జూళినం
దనుఁ డగుబ్రహ్మదత్తునకుఁ దండ్రి యొసంగినఁ గన్యకామణుల్
నునుజిగిసానజేతిన మనోజులకోరుల మించి రద్దిరా!
మునిసుతుఁ జెట్టపట్టుశుభమూర్తుల కెక్కడిగాలిసోకుడుల్. 101
- మ. కుశనాభుం డల సౌమదేయున కనుంగుంగూతులం బెండ్లి న
ల్పి శుభాన్నత్యముఁ గన్నపిమ్మట జగత్ప్రేంభోలికావర్తికి
త్రిశరచ్చంద్రసుధావయోధి యగుగాధిం గాంచె నస్తద్గురుం
గుశసంజ్ఞం డగుమత్పితామహుకృపం గోదండవిద్యానిధిన్. ? 102
- గీ. అనుచు నిజవంశకథఁ దెల్పు నతనియుక్తి
రక్తిగనుచాయఁ గెంజాయ ప్రాచిడాయ
దినముఖవిధేయములు దీర్చి మనుకులీనుఁ
డనుజుఁడును దాను మునివెంట నవలఁ గదలి. 103
- సీ. భవఫాలదృగ్స్వృతప్రవహత్తదీయకిరీటకోటిసుధాంశురేఖ యనంగ
తైలాధిపాలానమూలకీలితసింధుగజరాజరజతశృంఖల యనంగ
నపవర్గమార్గసౌధారోహణాధారపీఠమయాధిరోహిణి యనంగ
నతివేలసుకృతపక్షాహూతి హేతుశారదవారివాహధోరణి యనంగఁ
- గీ. గమలకువలయకన్లారకుముదసాధు, సీధుమాధుర్యమేచురక్షిరయై భ
గీరథునిపాలి సౌరశృంగిణి యనంగ, మించు గంగాతరంగిణిఁ గాంచె నెదుట. 104
- శా. హస్తాంభోదనిరస్తయాచనకధారాటచ్చటాదైన్యసా
ధ్వస్తిక్షీరగవీవదాన్యదినరాజామ్నాయమూర్ధన్య వి

ధవస్తారాతిన్మపాలసైన్య ! యన్మపావాణీపదాధవస్య ! ధీ

రస్తామస్తవసీయజన్యగరిమప్రాధాన్యయోధాగ్రణీ !

105

క. కంధరవాహనసింధుర, పైంధవచందనసుగంధ సౌగంధికినీ

బంధుసుసింధురశరమరు, దంధఃపరిపంథిబంధురాయతకీర్తి !

106

మానిని. పాటవనంగితురంగభటోద్భటబంధురగంధగజేంద్రఘటా !

హటకకూటధురీణపులీనమహత్తరమత్తరిపుక్షితిభృ

ర్ఘూటవిపాటనశాతవిపాత ! నిశాటవిరోధికటాక్షునిరా

ఘాటకృపారసపూరసమేధితగాఢనిరూఢనిజాభ్యుదయా !

107

గద్యము. ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరవరప్రసాదసమాసాదితసరసకవితావిలాసవా

సిష్ఠవంశకీర్తిప్రతిష్ఠాసంపాదక ఋగ్వేదికవి తిరువేంగళార్యకలశరత్నాకర

సుధాకర జగద్విఖ్యాత కవిరాజకంఠీరవవిరుడాంక వేంకటాచలపతి

ప్రణీతం బైనచంపూరామాయణం బనుమహాప్రబంధంబునందు,

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

చం పూ రా మా య ణ ము.

తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీనందనసౌందర్య బుధానందనసూక్తిధుర్య యరిస్ససనీనా
మానమదేభనఖాయుధ, కోనమదేవీకుమార గుణమణిహారా ! 1

— * విశ్వామిత్రుడు రామునకు గంగావతరణం బెఱిగించుట. * —

మ. కని యయ్యేటితెఱుఁ గెఱుంగుటకు నై త్కౌవకుండు గాంక్షించినం
గొనియాడం దలకెక్కుటెక్కులది పేర్కో శక్తుఁడా యిట్టిగం
గ నొకండైన వచింతుఁ గొంత యనుచుఁ గాధేయుఁ డాలోకపా
వనితీవి న్నొడువం దొడంగెఁ దదనుభావినాయమానార్భటిక. 2

చ. చలిమల మున్ను మేరుతనుజాతయనందగు మేనిటెక్కు చ
న్నులవలింక్కునుగ గల మనోరమఁ జేకొని కాంచె దానియం
దలికచలుఁ రథాంగకుచ లంబుచరాయతనేత్ర లబ్జవ
క్త్రలు నగుముద్దుఁగూఁతులను గంగయు శౌరి యనంగ నిర్వ్వరక. 3

గీ. వారిలో వారిలోలకల్పారకమల, వసరటద్భృంగ గంగఁ జేకొనిరి సురలు
మామనిమిటారిచికటారి శౌరియనెడు, హంతకారి వరించె నయ్యగితకారి. 4

మ. గిరిజం గూడి శివ్రం డనేకయుగముల్ గ్రీడింపఁ దత్తేజ ము
ర్వర దాల్చెఁ ధర యోర్వలేమి గని గీర్వాణుల్ శిఖింబూన్పఁ జే
సిరి గర్భచ్యుతియంచు సంతతి నిజస్త్రీలందు లేకుండ ని
ర్జరకోటిక బహుభార్య గాఁగ ధరణి శాపించె నద్దేవియుఁ. 5

మ. పడవాలుఁ ఘటియింపుమంచు దివిజుల్ బ్రార్థింప నవ్వహ్నియుం
దొడుకుండ త్రడిజోదుతేజము సుధాంధోవాహినీవారిని
ల్పుడు నయ్యేఱు వడంకుమెట్టకడ తెల్లుం దార్ప నాతెల్లునం
బొడమెఁ దైవతమొక్కఁ డిత్తిగలమోముల్ కృత్తిక ల్మెచ్చుగఁ. 6

ఉ. అట్టి హితావహుఁ గుహలు మహామహలుఁ దా దళవాయిపట్టముం
గట్టికొనంగఁబట్టి భయకారకతారికవీరకాహళీ

- ధట్టరవశ్రుతిఁ బెదరు దాడి దొఱంగి నిజామరావటీ
పట్టణమేల నోచెఁ బవిపాణి యపారరమాధురీఁ డై . 7
- సీ. తొలకరితటియాబపులుఁగుఁడేజీకాతు నడుగువోదుమిపక్కిపడగవాని
నలువపాగాబాటయలవరించినమేటి రాకాసిముక్కాక డాకవాని
తెఱగంటిరాచకూతురిఁ గైకొనినజాణఁ గొమరు మన్నెటికంపుఁగొమరువాని
జాళువానెత్తమ్మిసరిదాల్చునీటరి మలచెంచురాచూలివలపువాని
- గీ. మేలుబలువాలుతోడికెంగేలువాని, వేలుపులచాలుఁ గృపఁ జాల నేలువాని
షణ్ముఖుని బేకుకొన్న నీచరిత విన్న, నొడవునయ్య తదీయసాయుజ్యపదవి. 8
- చ. విరిసరి వేనలిం, గళభువి న్నణివల్లరి, యంఘ్రి వజ్రపు
స్ఫరిపణినాఁ ద్రిలోకి యనుచానకుఁ దానొకనీటు వెట్టు నం
బరతటినీవతంస మిది పావకమూర్తి గతిం ద్రిథావరి
స్ఫూరణముఁ బూనుకొన్నవిధము నివ్వరించెద నీకు రాఘవా. 9
- క. పొగడొందె మును దయాంచ, ద్విగళుఁడు భుజదండపరిణాకృతభరణమిళ
జ్జగదండమహీనగరుఁడు, సగరుఁ డనం జక్రవర్తి సాకేతమునక. 10
- చ. తరణికులేంద్రుఁ డాతఁడు విదర్భజఁ గేళిని వై నతేయసో
దరి సుమతిఁ వివాహమయి తత్సతులందు సమాశతవ్రతా
చరణవరప్రదాయి భృగుసత్కృపచే నసమంజసంజ్ఞతో
నఱువదివేపుటొక్కరగు నాత్మజులం గనియెఁ మహాకాజులక. 11
- క. అసమంజసచరితుం డని, యసమంజసమాఖ్య వెడల నడిచి పురికష
ప్తినహస్రకుమారులు గొల్ప సహస్రకరప్రతాపవారితరిపుఁ డై . 12
- మ. సగరుం డంతట వాజిమేఘమఖదీక్షం బూని యాగోచితం
బగు తేజి నివిడిపింప నాహరి నహల్యాజారుఁ డింద్రుండు చౌ
ర్యగతిఁ దాచె నిశాచరుం డగుచు జారత్వంబు వర్తిల్లుదో
దగుచోరత్వముఁ జేరె నంచుఁ దను విద్వాంసు ల్దిగ్ రోయఁగక. 13
- చ. హరి సరయ౯ గురుం డనుప నత్తటి సాగరు లుర్వి రోసి వే
సరి ధర ద్రవిప్రవివ్రి బలినద్దగు లై హరిబుద్ధి దక్కి చి
క్కెర మునిము చ్చటంచు గమకింపులచేఁ గపిలుం గెరల్చి త
ద్గురుతరకోపదీపమునకుఁ శలభాకృతిఁ జెంది రందఱుక, 14

- క. తనయులు దడయుట కధిపతి, మనుమనిఁ బనుచుటయు నతఁడు మహిబిలపదవిం
జని నిగుత్తైన పితృవృత్తి, గని వారిం దడుప వారిఁ గాంక్షించు నెడన్. 15
- క. చద లేటినీటఁ దడువక, కొద లేటికిఁ దీటు సగగుకొమరుల కని వ్రే
మ దివంతచరుడు గరుడుడు, మదివంత యడంప నంశుమంతుండంతన్. 16
- చ. కపిలు సహశ్వపార్శ్వతలుఁ గన్గొని జన్నపుఁదేజియంచు వి
న్నప మొనరించి వానికరుణన్ హయముం గొనితెచ్చి యిచ్చినన్
నృపుడు తనూజమన్యువు భరించియు మన్యుసమాప్తిఁ గాంచి ది
వ్యపదవి కర్హుఁ డయ్యె నతివార్ధక మొందియు నిర్జరోన్నతిన్. 17
- క. అసమంజసుతుం డంతట, వసుమతిఁ బెక్కిండ్లు పూని వలిమలకడఁ దా
పసియై తిరిగియు సురనది, వసుధకుఁ దేనోపఁ డయ్యె వానిసుతుండున్. 18
- గీ. తండ్రిక్రియఁ బో నలదిలీపతనయుఁ డగుభ
గీరఘండు గోకర్ణంబుఁ జేరి నలుపు
తపమునకు మెచ్చి యిలఁ దూఱు తనదువేగ
మాఁగికొనఁజూచు నుగ్రుపై నాగ్రహించి. 19
- సీ. తొగఁజేసి పరివార మగుతారసంఘంబు శంఖరింఖి స్త్రణిసరఃజూప
జవనీతహరిదంతజలధరవ్రాతంబు కూల్శైవలజాలలీలదోప
సుడివడి తిరిగెడు సురవిమానశ్రేణి లెడనెడఁ బడవలవడువుఁ దెలుప
భిదురాసి తను నెందు వెదకింపఁ జొదంతి డిండిరఖండపాండితి భజింప
- గీ. గగన మేకోదకీభూత మగుట నబ్జ, హితుండు దిజ్జోహము వహింప నతని తేరి
హరులఁ దరఁగలవెల్లిఁ బో నాఁవలేని, తహతహ ననూరుఁ డాత్మలోఁ దల్లడిల్లి.
- మ. నురుఁగన్నవృ ముఖాబ్జమం దొదవ నన్నుం బూని పోనీక శం
కరుఁ డే యాఁగెడువాఁడు చూతమనుచుం గల్లోలవాచాలతన్
సురకల్లోలిని కేలినీరమణహృజ్ఞాటీజటారుద్ధ యై
గఱికిం బట్టిన మంచుబాట్టు కరణిం గన్నట్టై జిత్రంబుగన్. 21
- క. పృథుకేందుమాళి సురనది, బృథివికి రానీక యడ్డువెట్టుటయు భగీ
రథుఁ డాత్మ సపూర్ణమనో, రథుఁ డై నుతియించె ధరణీరథు నీకరణిన్. 22
- సీ. కుసుమవాటియు మహానసము నై పొనఁగు నేదేవదేవునకును దేరివలువ
చూపులు రూపులు నై పొల్పుమీఱు నేవరమపూరుషునకు బండికండ్లు

లాయంబుఁ గంచంబు నై యుల్లసిల్లు నేదంటవేల్పునకును గంటసరము

లీలాబ్జ మంపముల్మియు నై చెలంగు నేయసమవై భవునకు నొసలికన్ను

గీ. సతని జితకంతు నతులబాహుప్రతాప, దూరతోవార్యమాణసింధూరసింధు
రాశరకశత్ర సీమంతు సంఘిహతకృతాంతు వామార్థశుద్ధాంతు నభినుతంతు.
మ. జయ మృత్యుంజయ ! వాసరాత్యయవియచ్చార్వివినోదప్రియా !

జయ గంగాధర ! మేదినిధరధనుర్జ్యోకర్షణోద్యత్కరా !

జయ గౌరీధవ ! సారసోద్భవరమాజానీప్రణీతస్తవా !

జయ విశ్వాధిక ! దారుకావనమునిశ్యామాప్రియంభావుకా ! 24

వ. అని యిట్లు నిజకపర్దనిర్దయరుద్ధసిద్ధవాహినీమహితలావతారకారణ నైపుణంబుఁ
జూపునాదిలీపభూపాలతనయు నాత్మీయచిత్రచారిత్రబహువిధోచ్చారణంబునకు
మెచ్చి వైయచ్చరపరంపరాకీర్యోటిమణిర్ఘాటపాటలమరీచి మాలికారచిత్రసీ
రాజనోపచారచారుచరణరాజీవుండును, గైవల్యవితరణానుకూలకరుణారసార్ద్ర
భావుండును, శిఖండిపదమార్గణవ్యగ్రశాబరీ మరాళగమనరోధికాదంబినిడంబ
రవిడంబికాకోలకాళిమాళీకమృగమదానులేపన మనోహరగ్రీవుండును, వినోద
మేదినిధరాయమాణరాజతగ్రావుండును, నఖండస్వయంవ్యక్తసూక్తిశీలితానేక
భావమోహకప్రకాశితానన్యదేవసామాన్య దివ్యప్రభావుండును, నభంగురన్నీ
యసంగరోపకరణతాసమంచితప్రపంచ దురహంకరణవంచనాచుంచుకొనిచిదవ
దాతహాసితమాత్రనిర్వాపిత పురత్రితయపూర్వదేవుండును, నగుమహాదేవుం
డు దను నవని కవతరించుట కనుమతించుటయుఁ బంచశరపంచశాఖామండలి
తపుండ్రకోదండదండంబునం దుండి చిటిలిపడు బటువుకట్టాణిముత్తియంపుఁ
బూసకరణి ధరణిజనపాతకప్రతతి కుత్పాతహేతు వై గగనపదపిం దెగి పడిన
మిక్కుటంపుఁదోళచుక్కతేకున మరకతంపుటుప్పరిగొణిగదప్పి యులుకుబ
కదారిపారువామిటారీతిరునఁ గుమారనారాచధారావిదారితధరాధరపివరసరణి
నిర్గమించు రాయంచమించుఁబోడి పోడిమి హిమాద్రిమంజులనికుంజంబు
నిష్క్రమించు పంచాననప్రమదకొమరున నమరపురవనాంతరాశతంతర్యమాణ
నిష్క్రాంతియైన చౌదంతియొప్పిదంబున నంబరగవీలలామంబు పొదుగునం
బరిన్రుతం బగునురుక్షీరపూరంబుడంబున నాదేవదేవుపాటలజటాజూటంబు
వెలువడి చిలువచెలువ చెలువలర, దంష్ట్రీకలసెకలం దొలంగించు బలుచలువఁ
బరివసతి నెలకొన, నలకమకపతి వీఁపుచిప్పుఁ దాఁకి యుష్పరం దెగసి జగదండక

ర్పరంబునఁ గుంటువడి మగుడునేగం బడరఁ బుడమికి డిగి నలుగడల వెల్లిఁగిరిసి
పెల్లగుచుం జాలుకొని యిద్దరులు నేరుపడు నుద్దఁడి నేఱుబడి వెడలి పులియ
డుగుతపసికొడుకు వెనుకొనెడు పాలకడలి వడువున, పసంతసమయంబు నను
సరించు కుసుమసముదయసమృద్ధిపగిది, విశదపక్షానుశీలనాలక్షితవినోద యగు
కౌముదీనమితిరీతిఁ, గృత్తికామట్కంబుననువర్తించు కార్తికనిశాచక్రవర్తిమూర్తి
లాగునఁ, బరమభాగవతుననుగతికి హత్తు సత్త్వగుణసంపద విధంబున, వదా
న్యమూర్ధన్యునకు ననుకూల యగుకీర్తి బాలికపోలిక, భగీరథురథంబువెంట
నంటి పంటవలంఠికంటసరి సరవి మీటి నీహారగిరికుమారి భాగీరథీప్రధానమా
కలిత యై యనేకనగరభేటకర్వటీగ్రామటీకోటులందాటి జహ్నుమునిసవనవా
టిపై నాటోపగరిమ నెఱపం గోపించి పుక్కిటఁ జిక్కంబట్టి యెట్టకేలకుఁ
గరుణపుట్టి యాజటివరుండు కర్ణపుటి విడువఁ గడువడిం గదలి జాహ్నువీనమా
హ్వయంబు మెఱయ నరిగి సాగరులపయిం బజవ నయ్యేటి వరవ నమ్మేటియ
ఱువదివేపురున రేంద్రనందనులు సంక్రందనపురంబుఁ జెంది రంత భవదీయవంశ
కర్త యగు సగరప్రణప్త సంతర్పితపితామహగురుప్రసాదాసాదిత ప్రాజ్యసా
మ్రాజ్యవైభవుం డై యుండె. పుండరీకలోచనా ! సమీచీన యకాష్టాక్షీణకుల
విజయవైజయంతి యన నీసురస్రవంతి మెఱయుచున్నది. మఱియు నీవియ
న్నది జగన్నుతాపదాను లగుభవత్కులీను లీనిఖలజలనిధిమేఖులావలయభా
రంబు భరియించుటంజేసి నిర్భయం నయ్యు దుర్భరపురావసుంధరాభరణధారం
ధరీలక్ష్యమాణయగు బుభక్షం బోనిడ వడంకుమెట్టకడఁ దోకవెట్టుకొని గట్టు
చట్టుపల మట్టుపెట్టుదిట్టదెన మొగంబుగాఁ జూచి నిగిడి వేయుపడగలకొలందిఁ
బూర్వపారావార లహరీ జలకణాసారధోరణీవిసారణపరాయణసమీరణిశోరపా
రణాకుతూహలి యగునాదికుండలియన సహస్రభావిజృంభమాణప్రవాహగా
హితపయోరాశి యై కాననయ్యె నవలోకింపుము. 25

మ. అని మందాకిని భూమికిం దిగినచర్చం చెల్పి యాలోకపా
వని వారిం గొనియాడి యావలికిఁ బోవ న్తుండటక సాధకే
తనధూతశ్రమహంస మొక్కనగరోత్తంసంబు నీక్షించి యె
వ్వని దివ్వి డని రామచంద్రుఁ డడుగక వాచయముం డి ట్లనుకొ. 26
సీ. అఖలమోహిని యైనహరిమాయచే వజ్ర యమృతాపహృతి కేగునసురవరులఁ
డెగటార్చుగుపితయైదితి మహేంద్రు జయింప దగుపుత్రుఁ బడయ వేడఁగ మరీచి

- పనుపునఁ దపము నల్ప నగారి కై తపంబునఁ బరిచర్య నల్పుచు వినీతుఁ
డై యుండి యొక్కనాఁడండ్రి నెన్నెఱులంట నశుచియై కూర్చునయ్యతివకుఁడైఁ
గీ. దూఱి గర్భంబుఁ బవి నేఱు తుచుకలుగ నొ, నర్ప నవి సత్తమారుతినాఁ జెలంగె
నాశరులతల్లి వసియించు నప్పు డిప్పు, రము గుశస్ల నమనుకాన రవికులీన. 27
- క. పాడమెన్ సుకృతి యలంబన, యెడ నొకఁడు విశాలుఁ డనఁగ నిత్యాకునకుం
గొడు కతనిపేరి దఘమున, కెడయీదు విశాల యయ్యు నిది రఘువీరా! 28
- చ. సుమతిన్మపాలుఁ డేలుపురిఁ జూత మనం జని ముప్పన్ రాధరా
రమణునపర్య గైకొని పురందరుఁ డేజడదారి నారిపైఁ
దమి గతశోకుఁడై పిదపఁ దాల్చె నజాండభరంబు నట్టిగో
తమజటి యున్నయాశ్రమపదంబు కుఱుగటత్రోవఁ బోవఁగన్. 29
- క. పాపాణ మొకటి రఘుకుల, భూపామణి పదపరాగమలు పైసోకన్
యోపాతిలకం బగుచుఁ దు, రాపాడరవిందగంధిరహిఁ జూపట్టెన్. 30
- ను. మనువంశేంద్రుపదాబ్జరేణువు పయిం బాఱంగ నెమ్మోము కౌ
ను నెఱుల్ పొక్కిలి పాణిపాదములు కన్నుల్ పుష్కరచ్ఛాయ మ
య్యె నయారే యనఁ బద్మవాసనలు మేనెల్లం గన న్నోచియుం
జనువోయి నివేడదయ్యె శైలగరిమస్వాభావ్య మయ్యింతికిన్. 31
- గీ. అరిది యనఁగఁజెల్లదె రజోగుణమె ఖేద, మునకు మోదమునకు మూలమగుట
రజమువలన వికృతి భజియించినయహల్య, ప్రకృతిఁదాల్చె రామపదరజమున. 32
- సీ. తనచంచలతవాయ దని తపంబొనరించు తొలకరిమెఱుఁగొ యీతలిరుఁబోడి
హరసాంధ్యకృతిధాటి ధరకు జాఱిచనుధాకర రేఖయేమొ యీకంబుకంతి
వసుమతి తనపేరువాసింపఁ గన్న పైఁడిసలాకయేమొ యీబినరుహాక్షి
తనచెలికాని కామలి కనంగుఁ డొసంగిన కృపాణి యేమొ యీసలినపాణి
- గీ. యనఁదగు నహల్యయాతిధ్యమునకు నలరి
కౌశికుఁడు రాఘవులతోడఁ గదలి యంత
జనకమఘవాటి కరుగఁ బూజన మొనర్చి
యినకులునితో శతానందుఁ డిట్టులనియె. 33

— * రామలక్ష్మణులకు శతానందుఁడు గాధేయచృత్తాంతముం జెప్పట. * —

శా.క న్యాకుబ్జపురి న్వసించునపు డీగాధేయుఁ డత్రోహిణి

పైన్యంబుఁ గొని యొక్కనాఁడు మృగయాజాతాశయానందుఁ డై

వన్యం గ్రుమ్మరఁ దోచు ఘర్తమడఁగన్ వాసిష్ఠసద్బంబునం
దన్యానామరథేనుకర్తృకతదీయాతిభ్యసంతుష్టః డై.

34

ఉ. ఈపసి గాచయింట వసియించుటకుం దగుఁగాక దక్కునే
తాపసి కంచుఁ దద్దవికతం బగునుద్ధతిపెట్టుఁజేసి ధా
త్రీవబలంబు బ్రహ్మబలధిక్కుత మాట యెఱింగి చాపమున్
రోపముఁ బాటనైచి మునిరూపముఁ దాలించి తత్త్వణంబునన్.

35

చ. తపమొనరించురత్తఱిఁ బతంగకులార్భిశశాంకుఁ డాశయ
వ్యవగతతత్రుశంకుఁ డగునట్టిత్రిశంకుఁడు బొందితోడి ది
వ్యపదవికై వసిష్ఠు విడనాడి తదాత్మజులన్ దురుక్తిచేఁ
గుపితులఁజేసి శాపము దగుల్పడి తన్ శరణంబుసొచ్చినన్.

36

ఉ. మాలతికంబు సూడక సమస్తయుషుల్ తనుఁగూర్చి వచ్చున
వేళ వసిష్ఠసూను లొదవెం గద రాజకయాజకుండు చం
డాలపుసోమయాజి కని నవ్విన వారి యవాచ్యజాతులై
కూల శపించి వేలుపులు కుంభినికిఁ దిగమి న్నకోపుఁ డై.

37

చ. దివికిఁ ద్రిశంకుఁ బంపుటయు దేవవిభండు తదీయకశ్మల
స్థవపతివేషముం గని యిలం బడద్రొబ్బ నభంబునందు న
య్యవనిపు నుండఁబంచి భవనాంతరకల్పన మంత నజ్ఞసం
భవకృతసాంత్యవాదుఁ డయి మాని తపోభరితాంతరాయతన్.

38

క. పశ్చిమదిక్కున కరిగి వి,పశ్చిదపశ్చిముఁ డితండు బహువర్షము లం
దాశ్చర్యకృతాస్తోకత, పశ్చర్య వహించె భూసభశ్చరనుతుఁ డై.

39

మ. నరమేధంబున కంబరీషుఁ డడుగం దన్ దల్లిదండ్రుల్ ధనా
తురులై యమ్మిఁగొనం బశూకరణభీతుం డై శునశ్శేపుఁ డీ
కరుణార్థిన్ శరణంబువేడ నతనిన్ గాఢాయుగప్రీతి
మరుఁగావించి భజించె నిట్టిత్రిజగన్తాన్యండు సామాన్యఁడే.

40

క. వెండియుఁ బడమటిచాయని, తం డుగ్రతఁ బూనుకొన్న తపముఁ జెఱుప నా
ఖండలుఁ డలనుమనఁగో, దండునివేదండ మైన తనుఁ బనుచుటయున్.

41

క. మేనక మానివీరక్తి భ,యానక రతిరాజరణజయానకనిభసిం
జానకనత్తరనూపుర, యానకళానుగతగాంగహంసాంగన యై.

42

- సీ. మించుతోడ రమించుమేఘంబు కైవడి వ్రేలుకొ ప్పొకనీటు గీలుకొలుప
మరుపతాక వహించుమకరచిహ్నమురేఖ సోగకన్దవ బెక్కు సాగనుచూపఁ
బండుగురే దాల్చు నిండుజాబిలిరీతి మొగము లేనగవుతో ముద్దుగులుక
నెలదీవఁ దళుకొత్తు నలరుగుత్తులనీవి బటువుగుబ్బలు నేత్రపర్వ మొనఁగ
- గీ. మహికిదిగివచ్చి తనయాశ్రమంబు కెలన, మెలఁగ నావేల్పుజవరాలివలకుఁ దగిలి
యలఘుకళలకు నిధిగాన నతనుశాస్త్రు, దేశికుం డయ్యె నప్పడు కాశికుండు. 43
- మ. నునుఁగెమ్మెవి జపానుబంధ మణఁపన్ నూగారు సామీరశౌ
దనచర్య న్మఱపింపఁ గౌను హరిచింతం బోనిడం గోకపా
లనదృష్టిం జనుదోయి మాన్పుఁ జిరకాలం బీఘనుం డావిలా
సినితోఁ గూడి మెలంగి యంతట నుదీచి న్యోగియై యున్నెడన్. 44
- సీ. వేలుపుదొరవీటివేశవాటిమిటారిమిన్నల కిదిగదా మేలుబంతి
హయమేధముఖయాగయజనశీలురఫలాకలనల కిదిగదా కల్పలతిక
పవిత్రేత వసవోనిదివిజేంద్రరిపుతపోవితతికి నిదిగదా వేటువిత్తు
జగమెల్ల గెలువఁ గెంజిగురుటాకుజరావజీరున కిదిగదా జీవగట్ట
- గీ. యనక కినుక శిఖాకృతి దనుకఁ దిట్టె, నమరపతి పంపఁ దనదుండెందము గలంప
వచ్చురుచిరోరురంభ యకావనవిజృంభ, మానసంరంభ రంభ నిష్కాని వరుడు.
- క. తదనంతర మీతఁడు పూర్వదిగంతరమున నిరంతరశ్వాసనిరో
ధదురంతతపోవిభ్య, త్రిదివుం డయి విలయతరణితెఱఁగున మెఱయన్. 46
- శా. బ్రాహ్మీవల్లభుఁడు న్వసిష్ఠుఁడు నిలింపఁరేణియు న్నీవపో
బ్రహ్మర్షిప్రవరుండ వంచుఁ దను సంభావింప లోకో త్రర
బ్రాహ్మణై కశరణ్యమంత్రజుషియన్ ప్రఖ్యాతి వర్తిలై నీ
బ్రహ్మజ్ఞానధురీణుఁ డంచు గణుతింపన్ మాని సంప్రీతుఁ డై. 47
- క. రాతిరి యచ్చట నుండి విభాతం బగుటయు నొసంగె బ్రామినుకులప్రో
గై తమ్ముల కనుఁ గైతగు, జోతికి న్భక్తింబు దర్శనుమగర్భముగన్. 48
- క. శ్రీరామలక్ష్మణులు సంధ్యారచితప్రణతులై నిజానుగతిన్ రా
వారికి జనకపురాలం, కారము వివరింపఁ దొడఁగెఁ గౌశికుఁ డెలమిన్. 49

— * శ్రీరామునకు విశ్వామిత్రుఁడు మిథిలావృత్తాంతము జెప్పఁట. * —

మ. కిరిధారేయునికోట హీరఖచిత్రకీడాద్ర, మున్నీరు చ
ల్ప రహింబాయనిచీర, మేరుగిరి జాల్వోపీట, మిన్నేటు బి

త్రరపుకా హరిము గాఁ జెలంగుధర సీతారత్నముం గాంచు దాఁ
బురుటి లైసపురీమతల్లి మిథిలం బోలంగఁ బ్రో లున్నదే !

50

మ. శివకోదండవిఖండనంబు సలుపకా సీతానురక్తికా విదే
హవిభం డున్నపురంబు డాయఁగల నీయత్నంబు చింతించి తా
భవచాపం బగుభీతి నిన్ను నతిచేఁ బ్రార్థింప నున్నట్టి మే
రువురీతిం గనుపట్టె వప్ర మిచటకా రోధోఁంతరవ్యాప్త మై.

51

చ. జగతికిఁ గూఁతు రై కలిమిజవ్వని జానకి యస్సమాఖ్య ని
న్నగర వసించి యున్నకతనం బెడఁబాయనికూర్చి కాశయం
బగవడఁ జుట్టఁబెట్టు కలశాంబుధికై వడిఁ జూడ నొప్పె నిం
దగడిత పుండరీకకుముదావలిధాళధళియుతాంబు వై.

52

చ. ఇప్పురి గొప్పయుప్పురిగ లిక్కువ టెక్కువహించు మించులై
యెప్పులకుపు లుండ విడనొల్లని నల్లని మబ్బులోయనం
డెప్పులదేలుఁ దన్ముఖవ నేరుహసారభవారిరాశి నె
ల్లప్పుడు దూర*భేచరవనాగతసాంద్రమదాళిమాలికల్.

53

మ. మినుకుంబైఁడిమెఱుంగుమేడ లిచట న్నిన్నంది యుండం గనుం
గొని యాదిత్యులు రత్నసానువులు పెక్కుల్ దోచె నొరయ్య ! ప్రా
క్కనకట్లోఁగిధరంబు శంకరాఁడు విల్లా వంచిన న్వంచుఁగా
క నికేతంబులు మాకు లేవె యనుచు గర్వింతు రత్నున్నతికా.

54

చ. హరిహయనీలకీలతమహాత్మరగోపురకాంతిధోరణికా
దరణి భ్రమించి నీకుఁ దగునా యమునా వడిసుల్లఁ జెంద సా
గరుఁ బెడఁబాసి వచ్చుటకుఁ గారణ మేమి యనం దదీయమా
ఖరికి నగు న్సురీతతి పకాపక నిష్పరిమింటిచాయలకా.

55

క. పరిమిళితాగరుధూప, స్ఫురణం బై యిచట ధరణిసుత రతనపుటు
పురిగ గగనారవిందము, సురభియనుట నిజ మొనర్చు సురతతిమదికికా.

56

శా. ఋగ్వేదార్ణవకిర్ణధారులు, యజుశ్శ్రీవల్లభుల్, సామస
మృదైవదుష్కనిధుల్, భృతద్వివిధమిమాంసారంసుల్, శ్రవో
దృగ్వాణి పరిణేత, లక్షచరణోక్తివ్యాపకుల్, సాహితీ
భృగ్వంశంబులు, జాణ లన్నికళలం దీప్రోలి విప్రోత్తముల్.

57

ఉ. ఈవికి జాల దర్శనమహీస్థలి, * పోరికి జాల దీప్తిలో
కీవరవీరలోక, మురుక్తి వసించుట కిమ్ము కాదు రా
జీవభవాండ, మిన్నగరి జెన్నగురాచకొమాళ్ల కన్నవో
నావశమా గణింప రఘునందన వారిగుణప్రభావముల్. 58

గీ. ఒకరొకరి యింటిముందటి యుదిరిపసిడి, మేరువం తేసి రానులై మెఱయుననగఁ
దెల్ల బేగడకొండ యాస్తి యగునలకు, బేరుఁ జెనయానె యీవీటి బేరులకును.

ఉ. ఏరులసంఖ్యఁ జెప్పటకు నెవ్వరికి న్వసపోనిదారిఁ గా
స్తీరధర్మిఁ బైరులు సమృద్ధి వహింపఁగజేసి గోగణా
ధారత రాజశేఖరవతంసములై సయిదోడు గంగకు
స్వీరికి బోల్కి చెల్లు నన విష్ణుపదోద్భవు లుందు రిచ్చటన్. 60

మ. వినువీధిం జనుచప్పు డిప్పుగముఁగో వేతండతండంబు చె
క్కున నెక్కొన్నమదంబు లంబుజవిపత్తుం జెంద పెంపొంది కం
దనువేరం దనరారుఁ గాని భువనఖ్యాతావదాతాంశుసాం
ద్రునకుం జంద్రునకుం గళంక మను తెందుం జెప్పఁగా నొప్పునే. 61

మ. చరణాబ్జంబులు సాది కుర్చిఁ గదియఁ జాఁగు న్రయప్రాధిఁ జి
త్తరుతేజీలను మించుఁ దిన్ననినడక ధాటిం బరీక్షించువో
శరధుల్ దాటి చివుక్కున స్తరలు నాజానేయరత్నంబు లి
ప్పరి నారట్ట కరూశ బాష్ణిక శక ప్రోద్బూతభావోన్నతిన్. 62

మ. కొఱతం జెందనిచందురుం డడుగునం గూర్తాకృతిం జొప్పడం
దరిత్రా డై తొలుకారుమించు లమరన్ సౌందర్యమథాద్రచేఁ
జెఱకున్సింగిణిజోదు చైత్రయుతుఁ డై శృంగారసారాంబుధిం
దరువం గల్గిన వేల్పుచెల్వ లిచట స్వర్తిల్లువారాంగనల్. 63

ఉ. చిత్తరుచిత్తరుల్ నడభజించి రనన్ జిగినీటి కాసె ద
బ్బొత్తెడు పాత్రకత్తియల కొజ్జటికంబు వహించి కోహళం
దత్తిలు నైసఁ గా దనెడునైపుణి మార్గవిధంబు దేశీయుం
బెత్తము కేలఁ బూని వినిపింపఁగ నోవుదు రిందు నట్టువల్. 64

ఉ. సంగరభోజి కాస్తి యగు జంత్రము, గాత్రమునందు రక్తిమా
పం గొఱగాఁడు, చాలఁ డలపావని రాగము విస్తరింప, నెం

- చం గొడుకుంబ గాశ్వతరసంజ్ఞలకుఁ శ్రుతిదస్పనంచ వీఁ
కం గయికోరు ముజ్జగముగాణల నిచ్చటి గాయకోత్తముల్. 65
- క. ఉఱు ముఱిమినట్లు భరముం, దరితీపుమిటారిపలుకుదారి నయంబు
నైఱుంపనేర్తు రిప్పురి, నెఱమద్దెలకాండ్రు వాద్యనినదప్రౌఢి. 66
- ఉ. చక్కెరమోవికాటు, దమసానులచీరలవల్లెవాటు, లేఁ
జెక్కుల గోటిసీటు, మెయిఁ జెల్వగు కీల్జడవాటు, నార్జపుం
డెక్కుఁఘటింపఁ గుంకుమపటీరకురంగమదాదివాసనల్
సొక్కులిడ న్నడ న్విటులు సోలుదు రిచ్చటివేశవాటులఁ. 67
- చ. పలుతెలినిగ్గు మొల్లగమి, బాహులు చంపకమాలిక, త్తగ్గు
బులు వికచారవిందములు. పొన్నలు నాభులు, వాలుఁగన్నులు
త్పలములు నైచెలంగ బహుతం గనుపట్టు వసంతలక్ష్మి ల
ట్లలరుల జటిగొందురు విటాశయ మిచ్చటిపుష్పలావికల్. 68
- చ. మొగముల తమ్మివాసనకు మూఁగెడు తేఱులఁదోలుకేలి కై
చిగురులమేవరు ల్గదియఁ, జిల్కెడు పల్కులఁ జేరఁ గీరముల్
బెగడఁగ, మించు నందె రవలిం గలహంసలు రా, నసైన్యయై
తగుమరుమించుఁబోణి కెనదాలుతు రిచ్చటిశాలిపాలికల్. 69
- క. జనకుఁడు నిమివంశయశో, జనకుఁడు నిజకీర్తివిజితశారదఘనతే
జనకుఁడు పటుబోధనిరం, జనకుఁడు పాలించు దీని సరసాస్థానిఁ. 70
- మ. మొగలిం గేదఁగి రేకు, వంశకుహళి న్నుత్యంబు, చట్రాతిహో
* మొగతాత, శ్కనఁటిక మిటారి కపురంపుంబల్కు, గారాకుదీ
వగమి న్నేజిగు రుద్భవిల్లునటు లీవై దేహుయాగక్రియా
జగతిం బాల యొకర్తు నీత యనుసంజ్ఞం గల్గి వర్ధిల్లగఁ. 71
- మ. కటి దొడ్డ కననౌటఁ, గన్గవకటాక్షశ్రీలగర్వంబు చూ
పులుఁ జన్నుల్ మొనసేసి యుంట, బగడం బుం దార్కొన న్తోవి పూ
నుటఁ, దాఱుణ్యపు బందుక ట్టగుట మేనుందీవకుం జెప్ప కె
చ్చటికో పోయె మిటారి బాల్య మసమాశ్రుప్రాప్త దౌర్బల్య మై. 72

- చ. గొనబుటొయారి నెన్నెఱులు కొప్పున కందుట చూచి వానికి
న్ననలకుఁ దాము రాఁగలుగునంటు గణించి నిజోపమానయో
జన మొనగూర్చ వేడుటయుఁ జంపక మిందుకు సమ్మతింపమిం
గనకలతాంతవాటిపయిఁ గంటు వహింపఁగఁబోలుఁ దుష్టైదల్. 73
- క. విరితేనెమేపరులకుఁ, హరినీలపునరుల కిరుల కబ్బాక్షికురుల్
గురులై వెడవిలుతుని బెడ, గుఱులై తగ నెమ్మిపురుల కొక దాఁచరులై. 74
- ఉ. నీ విఁకఁ బాల ముంచినను నీళ్లను ముంచిన మే లటంచు మీ
లావిరిఁబోఁకికన్నుఁగవ కాశ్రితవృత్తి వహించి తత్కృతా
క్షౌవళికాంతిపూర మమరాపగ యై యమునాస్రవంతి యై
తావుకొన న్భజించె నమృతప్రభవానిమిషత్వసంపదఁ. 74
- క. శ్రీలగువీనులసంగతి, నాళీకత బెఱుకు కలికినయనమ్మలపై
వ్రాలినమదాళిమాలిక, పోలికఁ దారకల సొలపుపాలుపు వహించెఁ. 75
- శా. ఆవామేక్షణనానఁ బోలుట కనర్హం బాటనో మిక్కిలి
న్నావుంబువ్రసఁసునంబు దాళనిగతిం దోచె, స్త్రీహిమండలిం
దావయ్యె న్సరసాళి గర్వ్యరుచికి న్సంపంగి, వంశంబు ము
క్తావాసం బగుచుఁ నిర క్తయతిచిహ్నం బయ్యె నూహింపఁగఁ. 76
- గీ. నెలనెలకు భానుమండలిఁ గలయుఁ జంద్ర
బింబ మందుకుగా కిందుబింబమందు
నరుణబింబంబు గలయునే యరు దనంగ
మొగమున కొసంగు నొకతీవి ముదితమోవి. 77
- చ. హరమకుటావతంస మగునర్థసుధాకరుఁ డష్టమినిశా
కరుఁ డెదిరించి లొ చ్చగుట గానఁబడంగ నపాంగమాలికా
పరిచితకాళిమ న్నిటలపాలికపై నిడి మోయఁబోలు నీ
సరః నన న్బొమ లైఱయు జవ్వనికి న్నెలవంక బాగునఁ. 78
- క. చిత్తజ్ఞఁ డను దొమ్మరి లా, గెత్తి వడిం దూటి చనఁగ నిడినకడానీ *
బెత్తపువలయములో యన, బిత్తరితాటంకయుగము బెడఁ గై తోఁచెఁ. 79
- గీ. చిగురుపిలుతుపగతుఁ డగునుగ్రునకు శేఖ, రత్న మొందు తనకొఱంత దీఱ
నర్థచంద్రుఁ డలిక మై తోఁచెనేమొ యీ, మదనజనని యైనమానవతికి. 80

- మ. కలువ ల్లంకెన కుందచంపకములుం గంనోయి కెమ్మోవియుం
 బలుచా ల్నానయు నొటఁ దమ్మి తలఁచుం బద్ధాన్యమో మెల్ల నా
 బలఁగం బంచు; మృగాంకుఁ డట్ల పొగడుం బల్కు ల్పుధల్ చిన్నివె
 న్నెల లేనవ్వు కపోలముల్ కళలు నై నిచ్చల్ ప్రకాశించుటన్. 81
- మ. సహజశ్రీహరిణాంకపంకరుహముల్ సౌందర్యదాయాహృతి
 స్పృహచే దర్పణబింబదంభమునఁ దన్ జేరం గృపం గారవిం
 చి హసాక్షిద్యుతిఁ బంపకం బిడి భృతజ్యేష్ఠత్వముం దమ్ముల
 న్రహియుం బూన్పఁగఁబోలు బాలమొగ మా రాజరవిందంబులన్. 82
- క. సంకుమదంబు వహించియు, సంకుమదం బణఁచు నొర సతికంధర మీ
 నాంకావహజయకాహళ, శంకావహమృగు నినాదచతురమయుతమై. 83
- మ కులుకుల్ నేర్పెడు పైఁట మీటుకొని రేఁగుంబండ్లు పూగీఫలం
 బులు మాలూరశలాటుపు ల్లికుచము ల్పూబంతులుం దమ్మిమొ
 గ్గలు తాళంబులు నారికేళములు చక్రంబుల్ నునుం బైఁడికుం
 డలునుం గొండలు నై చెలంగె గుచము ల్నానాటికిఁ బోటికిన్. 84
- చ. జనకునిపట్టిగట్టిజగిచన్గవ సామజకుంభదంభనో
 దనగరిమ న్రహించు టరుదా? కరిదారణకారియైనయా
 కనకగిరీంద్రధన్వివరకార్తకముం దునియించుప్రాయపుం
 ఘనతవహించి యున్న దనఁగా నిక భాసుకులాధినాయకా. 85
- చ. నడు మతిసూక్ష్మ మైనకతనన్ రతినర్తనఖిండు సిబ్బెపు
 బొడ నునుగబ్బిగుబ్బకవఁ బుట్టెడు రాయిడి కావలగ్నముం
 జడియఁగనీక యానికయొసంగిన నీలశలాకపోలికం
 బడఁతుకరోమరాజి కనుపండువు నిచ్చు జనంబు చూడ్కికిన్. 86
- చ. ఘనుఁడు గదా విధాత సతికౌ నణుమాత్రమునన్ ఘటించినాఁ
 డని చరణాబ్జరేణుపరమాణువుచే మునిసార్వభౌమగే
 హినితనువల్లి యెల్లస్పృజించిన నీయెదుటన్నుతింపఁ బో
 యినభవదీయచిత్తమున కేగతి వింతయగున్ రఘూద్వహా. 87
- గీ. కొనుసోయగంబు గగనంబు నుతియింప, ననుచుఁ గన్న పిన్నజనులు దలఁపఁ
 దనకుఁ దానె తోఁచె వనితపొక్కిలికి మహాబిలప్రసిద్ధి యద్భుతముగ. 88

- చ. గురుకుచబాహువల్లదులకుం దమపాలిటిపుణ్యవాసన
 న్నరులుగ నోచినార మని చంపకమాలిక లుండఁ బంకసం
 కరములు తమ్మిత్తుఁడు లురు కాండబలంబువహించి బల్హిన్
 సిరిఁ బచరింపఁ దత్తనువు చిల్లులు వోవఁగ నాడఁరే జనుల్. 89
- సీ. వేణిబంధమయారవిందబంధుకుమారికాసమాకలితసైకత మనంగఁ
 దారుణ్యహిమకరాన్ధకిరీటశుద్ధాంతవిహరణోచితమణిద్వీప మనంగ
 రతిమన్తధవివాహరచనామహాత్మవప్రకటితకనకవేదిక యనంగ
 హరిశరాసదురాసదాధిరోషణపణగ్రహమనోరథరథాంగం బనంగ
- గీ. భృతస్మదాకారమేదిసీకృతి జుగుప్సి, తాశయకు శేషయభవప్రయత్నశౌర
 వస్ఫురతైజసక్షోణివలయ మనంగ, బాలిక పిఱుందు కన్నులపండు వయ్యె. 90
- చ. అతిశయరూఢితి కరభాలికిఁ జొప్పడఁబోదు హస్తినీ
 పతులకరంబులు న్నలినభావము దోచు ననంటి కంబముల్
 గతమ్మదు లేతరాకృతులు గాన మనోజ్ఞతయు న్నువర్ణజి
 ద్భృతియు మృచత్వముం గలతిలోదరియూరుల కెవ్వ పోలికల్. 91
- చ. తలిరుకటారికాని బలుదంటదొనల్ వెనువెంట నంటు ను
 జ్వలశరశాలిసార మొదవ న్నకరాంకము, లూని హేమకా
 హళగరిమన్ జగత్ప్రయజయంబు వహింపఁగఁ జేయునట్టి యి
 జ్జలరుహపత్రనేత్రమ్మదుజంఘికల న్నతియింప శక్యమే. 92
- క. కంజనయనాశిరోమణి, కిం జరణయుగంబు సాబగు కెంజిగు రగుటన్
 సుజాతకోరకంబు ల, నం జితతారకములైన నఖిములు మొఱయున్. 93
- సీ. రాజీవచర్యధుర్యకుఁ బాల్పడినఁ గాక ఘనకూర్మరేఖ చేకొనినఁ గాక
 వసుమతీభరణలాలసత కోపినఁ గాక మతకరిహరిదారి మనినఁ గాక
 దళితారి విక్రమోద్ధతిఁ జెలంగినఁ గాక రాజహారితకు నేర్పడినఁ గాక
 మణిచితానాయోధ్యమహిమఁ జెందినఁ గాక కోటేసుటెక్కు నెక్కినినఁ గాక
- గీ. శ్రీఘనోన్నతి కలికి మై చెలువు నెఱిపి, కాక చెలి పాదయుగళి మీఁగాళ్లు పిఱుందు
 నెన్నడుము చన్నుగవ మోము చిన్నిమోవి, నాన వేనలి యొకని కెన్నంగఁదరమె.
- క. ఈపగిది న్నవయావన, యై పరఁగఁ దనూజపెండ్లి కాజనకుఁడు ధా
 త్రీపమదాక్షేపణమగు, చాపారోపణము పణము సలిపె గుమారా. 95

- క. అని యీగతి మునితిలకుఁడు, ననవిలుతుని చిలుకుటమ్ము నాటినచందం
బున డెందంబున నీతా, వనితామణి గీలుకొనఁగ వర్ణించుటయున్. 96
- క. ధరణీకుమారీకుచభర, పరిరంభముగోరు రామభద్రుని మనికిన్
మగువిల్లు మేరువయ్యెన్, హనువిల్లు నమేరు వయ్యె నత్తివైచిత్రిన్. 97
- వ. ఇత్తైఱుగునం దత్తపస్వి కీర్తితం బగునమ్మత్తకాశినీరత్నంబు శంభుచాపాధిరో
పణప్రయత్నంబు చిత్తంబున హత్తింప నక్షత్రవర్తనాయత్తతల నత్తమిలు
వృత్తంబుల నిమిత్తంబువలన సప్రపోదాత్తులై యుత్తమక్షత్రియకుమారు లగు
విభాకరనిశాకరుల నీవి, దేవతావిగ్రహపరిగ్రహభావ భావనావిలకుమారీలతో
రరికాముఖరపామరధరామరానీకదుర్వివేకం బపాకరించుటకు భూచరులలో
చనంబులకు గోచరించిన యనింద్యసౌందర్యసాంద్రులగు నింద్రోపేంద్రులచం
దంబున, నిజాపకారకారణశుచిస్ఫురణ కయనం బగుభవత్పత్రీయనయనంబు
లీలఁ, గలవా వేళాకుపిత శైలాధిపదుహితృ చరణకసలయ విలసితాలక్తరనవ్య
తికరానువేలముకుళితం బానర్చియుఁ బెచ్చుపెరుఁగుమచ్చరంబు లిచ్చలం బా
యక తదీయకోదండదండంబు ధరణీమండలంబునం దుండుట యెఱింగి ఖండిం
చుటకుఁ బంతగించునొని యేతెంచిన లతాంతశరవసంతులకరణిఁ, డెఱగంటి
కలువకంటు లెటువంటి యొప్పులకుష్పలై న తెప్పపాటు వాటిల్లక చూపుటార
పులం దరిది దోఁప దని తత్పురీవారపారిస్థ వేక్షణాకటాక్ష వీక్షణప్రేక్షణీయు
లగుట నైజగతి నవతరించిన జయంతసలకూబరులహవణిక, మహీభర తృణ
గ్రాహీకృతమహానీలశకలబృందంబు లగు చికురబంధంబులును, సాగంధికవనీ
బాంధవస్తనంధయకుటిలతాచవేటిపాటవనిరాఘాటంబు లగులలాటంబులును,
జాంబూనదరసవిలిఖితశ్రీలకు నవర్ణంబు లగుకర్ణంబులును, ధనుర్ణతల వంపు
దింపులకుఁ దెచ్చుకొనురుగల కనుబామలును, గమలదళవిదళనావహాచరిత్రంబు
లగునేత్రంబులును, నపత్రాకృతిభరితచాంపేయకళిక లగుకాళికలును, ముకుర
నికరాపిఢానకరవైశద్యవిశాలంబు లగుకపోలంబులును, బింబఫలకదంబకమ
దంబున నతనుఘోటఘాటినుద్ఘాటించు కాపులకుఁ దాపు లగుమోవులును,
నవీనకుందకోరకతపశ్చారకారకోదంతంబు లగుదంతంబులును, ననౌపమ్యవా
హనానుకూలహిబుకంబు లగు చిబుకంబులును, పర్వదినశర్వరీమాత్రపరిపా
లితాఖండమండలపయోరుహాభియాతిస్తయావలోకనస్త్రితోన్ముఖంబు లగుము
ఖంబులును, శంఖసంఘాధికదరత్వే సంపాదన ధురంధరంబు లగుకంధరంబు

లును, సమదవేతండశుండావితానచాంచల్య దానసన్నాహు లగుబాహులును, జగదభయవితరణశరాసనాకర్షణపురస్సరణసంజనిత కీర్తిపుంజమంజుమపిశంకా కారి హీరకంకణాలంకృతప్రశస్తాబు లగుహస్తంబులును, విఘ్నలతరకవాట విఘ్నటనాతిదక్షంబు లగువక్షంబులును, సింహసంహననత్వయాథార్థ్య బోధా వధాను లగుకౌనులును, జలభ్రమివిభ్రమప్రదాయిగంభీరమాభిశోభు లగు నాభులును, సంతరీపంబుల నకూపారంబుల ముంపజాలు నతివర్తులాకృతిఘ్న నంబు లగుజఘనంబులను, సకలభవనజలజనయనామానవప్రనిర్భేదసప్రోద్య మాన శీలికేలిసీరమణపాణిశీలితగదాయుధానుకారచారువు లగునూరువులును, సంతతస్పర్ధాధురీణతూణీరజాతానీతశరసంఘ లగుజంఘలును, నభినవప్రవాళ మ్ముల నఘ్యషితసాలమ్ములుగావించు చంచదారుణ్యశరణమ్ము లగుచరణమ్ము లును, మెఱయ సరయగమనంబులతో యాగభాగంబులకుఁగా మున్ననుశ్రు తచ్యవనజటిలథారేయు లగునాశ్వినేయు లన గాధేయు వెంబడి నడచు నభి రామలక్ష్మణు లగురామలక్ష్మణు లాత్మీయరామణీయకనిరీక్షణ త్తూణత్వరాస మారుహ్యమాణకాంచనప్రాసాదమంచోపరిప్రవేశ పౌరశాతోదరీనిశాతదృ క్కోణుచిగిణవిసార్యమాణదరవికనదుత్పలపలాశవర్గం బగురాజమార్గంబు సంఘ్రితలకలితహలకులిశకలశతామరసచామరపతాకాతపత్రాదిరేఖాంకంబు ల నలంకరించునవసరంబున.

98

— * రాముఁడు శివునివిల్లు విటుచుట. * —

- సీ. ఘనరేఖితో ఘనాఘనరేఖ చెలి గాఁగ మెఱుఁగుఁజూమనిచాయమేనివాని
రాజీవప్రతేందిరాజీవదాయి గ దోయి నాఁ జనుకన్నదోయివాని
రాకారమాసోదరాకారసౌందర్య మోముచక్కనిముద్దుమోమువాని
యుగలీల నిభహస్తయుగలీలలితరీతి కేలికయగు కేళికేలివాని
- గీ. దరముచెలువంబుఁ దఱుముకంధరమువాని, నరరి సురరీకరించు పేరురమువాని
రాము సౌమిత్రిమైత్ర్యభిరాముఁ జూచి, పౌరులు భజించి రక్షిసాఫల్య మపుడు.
- మ. పొలయల్క స్తుడిగొన్నభూమిజనతద్యాభివల్లచే మారచా
పలతాటంకృతి దోష రాముఁ డది నైవం జూలియో శూలిబ
ల్వీలు మోషెట్టి తదీయ భంగసమయావిరూపతనాదార్తి దై
త్యులఁ దార్ప న్మునివెంట నేగె నిమిషంశోత్తంసునాస్థానికీ.

100

- గీ. ఏగి తనరాక విని మున్న యెదురుకొన్న, జనకునిసవర్య గన్న యామునులమిన్న
కన్నుసన్నఁ దదానీతకార్తుకం బ, తండు గీలించె డాకేల బెడులీల. 101
- మ. (1) ధనువంశం బది విష్ణునంశ మగునాధానుష్కధౌరేయుచే
మనువంశంబుగతిగ్ గుణోన్నతి వహింప న్నోచి యంత న్విదే
హనరేంద్రాత్మజమానసంబుక్రియ వేగాకృష్ట మై లేఖి
కనికాయాఽమదంబు కై వడి విభగ్నం బయ్యెఁ జిత్రంబుగఁ. 102
- సీ. ప్రతిపక్షవిఠ్ఠోభశితపక్షవిఠ్ఠోభకరుణాంబుదకదంబగర్జ్జ యనఁగ
భుజమందిరాసాది విజయేందిరాదాన సమయపుణ్యాహఘోషం బనంగ
మహికుమారీకరగ్రహణసంఘటిత మాంగళికసంగీతమాఖరి యనంగ
నాసురాన్వయజగీషాసముద్యతమహాప్రస్థాన భేరికార్భటి యనంగఁ
- గీ. జండకరవంశమండనోద్దండబాహు, దండకృతమండలీకార ఖండితేందు
ఖండకోటీరకోదండకాండరవ మ,బాండభాండంబు గుమ్మని నిండికొనియె. 103
- క. జనకుం డంతల రఘువతి,కిని సీతకుఁ బెండ్లి సలుపఁ గృతనిశ్చయుఁ డై
తనుఁ బిల్వబంప మిథిలకుఁ, జనుదెంచెం బక్తిరఘుండు సమనోరఘుఁ డై. 104
- సీ. కననోచుతిలక మెవ్వనికీర్తి నప్పర స్తోమసంగీతగోష్ఠీముఖంబు
తలిదండ్రు లనుబంధములకుఁ బాలయ్యె నెవ్వనిచేఁ బరతత్త్వ మైనవేల్పు
మనియె రాజన్వతి యనఁగ నెవ్వనివంక మున్నీటిమొలనూలి ముద్దరాలు
దురమునం దరిజాతదుర్దశ విడుచు నెవ్వని కేతుదశచూచి వజ్రపాణి
- గీ. అట్టియజుపట్టి కెదురుగా నరిగి పురికిఁ, వోడుకొని తెచ్చి రతనపువొడ్డనగ రొ
కటి విడిది చేసి తలపఁ శక్యంబు గాని, యులుప వట్టించి నిమివంశతిలకుఁ డంత.
- మ. అనుజం డై నకుశధ్వజుఁ జితసుధన్వావాప్తి సాంకాశ్యప
ట్టనరాజుం బిలిపించి యాఘనుండు తోడఁ రా నయోధ్యాధిపే
తనికేతంబున కేగి యున్నయెడ మార్తాండాన్వయాచార్యుఁ డి
ట్లను బాంధవ్యకథానుబంధమధురవ్యాహరణారంభరే. 106
- మ మను విత్కౌక్తు భగీరథుండు రఘుపు స్థాంధాతయు న్మున్నుగాఁ
గ ననేకు ల్లలరే కదా రవికులఖ్యాతుల్ నృపుల్ తత్ప్రసి
ద్ధి నవీనోన్నతిఁ దాల్చు పక్తిరఘుఁ డిద్దివోవకృద్ధన్విక
న్ననతిశ్లోఘులు రాముండు భరతుండు సౌమిత్రులు భూవరా. 107

ఉ. ఈవనజాతబంధుకులుఁ డీనిమివంశ్యనితోడి బాంధవ
శ్రీవచరింపఁ జూచుట శచీధవుఁ డీశుఁడు వీయమందిన
త్వై వెలయించు నింకఁ గన. నానగభేదనశక్తి రామునం
దావహిలు స్వహేదుహితయం దగు నింద్రజయానుకూల్యమున్. 108

ఉ. వింట గుణంబు గూర్చి రఘువీరుఁడు పంటవలంతి గన్నవా
ల్లంటిఁ బరిగ్రహించుక్రియ లత్కుణుఁడు న్నిజకీర్తిసంపద
న్వీంటికి నద్గుణాప్తి యొదవించుటఁ జేసి వరించుఁగాక నీ
యింటనుమించుమించుమాసియించు నిభోర్తిభ నూర్తిభ న్నృపా. 109

క. భరతుఁడు శత్రుఘ్నుండును, వరియింతురు భవదనుజభవల మృదులవచ
స్సురభిలకాండవి మాండవి, ధరణీశ్రుతకీర్తి యనఁగఁ దగుశ్రుతకీర్తి. 110

— * శ్రీరామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులవివాహసన్న్యాసము. * —

గీ. అని వసిష్ఠుఁడు తనయోవయామలగ్న, నిర్ణయ మొనర్ప సాకేత నేతవిడిది
వెడలి నిజగేహమున కేగి వీడలంక, రింప మిథిలేశ్వరుండు సాటింప నవును. 111

చ. అలికిరి కస్తూర్తి గృహము లన్నియుఁ గుడ్యము లెల్లఁ గుంకుమం
బులు గొని పూసి రెల్లకడ మ్రుగ్గులు వెట్టిరి త్రొత్తముత్తియం
బుల మఱి వీధివీధులను బూన్చిరి పచ్చలతోరణంబు లి
చ్చెలువునఁ బట్టనంబుఁ గయిసేసిరి పౌరు లనేకవైఖర్తి. 112

చ. తొగచెలితాతిజోతి హిమతోయముఁజిల్గఁ గిరీటిపచ్చతా
నిగనిగ లల్క ముత్తియపునిగ్గులు మ్రుగ్గులు వెట్ట దట్టపుం
బగడపుఁజాయ జాజు నినుపం గనుపట్టు విదేహరాజు హా
న్మగరునకుం బరిష్కరణనాటిక లేటికి మాటిమాటికి. 113

— * మంగళస్నానవర్ణనము. * —

వ. అనంతరం బంతరంగసంగతానందుం డగుశతానందుండు పరిణయోచితా
భ్యుదయకాలికకరణీయంబు లాచరించి పంచశరవీరసంచాలిత సువర్ణపాంచా
లికల పోలికల మేలికలం గీలుకొను జనకజాదిబాలికలం గైసేయుం డనినఁ
దదీయాలిక లగువిధుకలాలికలు లాలికలగుచుఁ దొలుదొలుత జగతీకుమారిం
గూరిమిం జేరి రయ్యెడ. 114

సీ. సీరసంపై జన్వాజిచే నొక్కమృదుపాణి జలకమారించె నొక్కజలద వేణి
తడియొత్తై జలుగుపావడచే నొకమిటారి కట్టె నంశుక మొక్కకంబుకంఠి
ననదండ నిమకీల్జడను జుట్టె నొకబోటి దిద్దెఁ జిత్రక మొక్కముద్దుగుమ్మ
యలఁదె గదము నొక్కహరిచందనామోద తొడిగెఁగంచుళి నొక్కపడఁతిమిన్న

గీ. తీర్చెఁ గాటుక నొక్కయిందీవరాక్షి
మెత్తై లత్తుక యొక్కచాంపేయగంధి
పూన్చె మణిభూషణము లొక్కపువ్వుబోడి
చూపె మురురంబు సతి కొక్కసాబగులూడి.

115

క. సతు లట్లూర్తిల మొదలగు, లతకూనల కతులమంగళన్నానాలం
కృతు లొసరిచి హిమభూభృ, త్పతిసుతకడ నిలిపి రంత దశరథునగరణ్. 116

మ. అలివేణు బ్రఘుసూను మాంగళికపీతాసీనుఁ గావించి ము
న్నలికంబందు శుభాక్షతంబు లిడి కల్యాణీజను లోభనం
బులు వాడ నిగఁ జుట్టియున్న తళుకుంబొందాయెతు ల్బీడ్చి కుం
తలము ల్దువ్వి తలంటి రింపుగులుక న్నంపంగితైలంబునన్. 117

గీ. మలయజోద్వర్తన మొనర్చి మరకతంపుఁ, గొప్పెరల వాసనజలంబుఁ గుండనంపు
బిందియలఁగొండఱిందీయనిందుముఖులు, జలకమార్చిరిమనువంశతిలక మునకు.

సీ. కలువరాజిమిన్న చలువ దువ్వలువచేఁ దడి యొత్తి రథికసౌందర్యనిధికి
వలిపె వకొన్నంచుదోవతియు సౌవర్ణాంబరముఁ గట్టె నొనఁగిరి రాఘవునకు
పరువపువ్వువాదివిరిసరు ల్చికురబంధమునిండఁ జుట్టి దాశరథికి
ఘనసారసోమవారికలితకుంకుమపంక మలఁదిరి తరణివంశాబ్ధిమణికి

గీ. మరకకుండల కేయూరమకుటహార, కాంచికాదామకటకోర్తి కానికాయ
గండపెండఁగః*ముఖపరిష్కారనివహ, మువిదలు ఘటించి రఖల దేవోత్తమునకు.

మ. కలకంఠీమణు లీగతి న్రఘుపతిం. గై సేసి యాఠివి మాం

గలికాభద్రంజనమజ్జనాచరణలం గై సేయఁ బాటిరపం

కలతాంతాఞ్గరణానుకారితచలత్కల్పాననీజాతరీ

తులఁ గావించిరి లక్ష్మణున్ భరతు శత్రుఘ్నున్ బ్రమోదంబునన్. 120

చ. పరికరచారుదీలఁ గనుపట్టెడుపెండ్లికొమాళ్ల కంబుధీ

శ్వేదనతి యింద్రురాణియు నివాళికి నెత్తు పసిండివెండిప

* గండపెండారము. ఈ తెనుఁగుపదము సంస్కృతముననుసరించున నిమిషబడినది. దీని సాధుత్వము చింత్యము.

స్థైరముల రేఖఁ దత్సమయఁ బేఖవిరోధవిదారిదోర్వ్యగ
స్ఫురదరిపాంచజన్యముల పోల్కి రవీందులు దోచి రంతటన్. 121

సీ. పంచధానిరవద్యభద్రవాద్యపితాన మానందముఖరాభి ననుకరింపఁ
గరదీపికాకోటి ఘనతరతారకాపటలీవిలాసమ్ము పరిధవింపఁ
బాదచారినరాధిపకీరీటసందోహ మబ్జకోరకభావ మభినయింప
మాక్తికచ్చత్రచామరదామరచ్ఛాయ కౌముదీరేఖ వైఖరిఘటింప
గీ. గురుకవిబుధానుసరణి సోదరులు డెలుప, నెక్కినగజంబు గగనంబుజెక్కుగొలుప
నయవపర్వదరుచిసాంద్రుడయినరామ, చంద్రుడొగివచ్చెజనకుహజారమునకు.

చ. ఇనకులుఁ డాహజారమున నేనుఁగు డిగ్గి యనుంగు మంత్రిసూ
నుని కయిదండ గైకొని తను న్నిమివంశవరుం డెదుర్కొనన్
మినుకుటాయారిపాదుకలు మెట్టి నివాళి మిటాను లెత్త శో
భనపువితర్జిఁ జెంది మధుపర్కము నంది వసించు నయ్యెడన్. 123

ఉ. మేను తళుక్కు రంచుఁ దొలుమించునడం జనుదోయి రాయిడిం
గౌ నసియాడ నందియలు గల్లనఁ గీల్జడ పార్షిరంగనీ
మానటియై రహింపఁ దెరమాటునకున్ మరుదంతి నీటునన్
జానకి వచ్చె నెచ్చెలులు సందడిఁ గ్రమ్మ నొయారి నెన్నడన్. 124

క. శతపత్రహితాన్వయవి, శ్రుతునకు “నారాయణస్వరూపవరాయ
ప్రతిపాదయామితే” యని, సుత జనకుఁడు దారవోసె సూన్యతనూక్తిన్. 125

గీ. రతియు మదనుండుఁ బ్రణయఁగ్రహముఁ బూని
యత్పలపయోజశరము లొండొకరిమీఁద
నేయుక్తియు జానకీరాఘవేశు లప్ప
డిరువు రొనరించి రనోన్య వీక్షణములు. 126

మ. తనక్రేగంట, రహించు తుంటవిలుతున్ దండించె నేయగ్రుఁ, డా
యనవిన్ ద్రుంచితి వెంత జోద వనుచున్ హర్షించి వైదేహి రా
మున కచ్చోఁ దలఁబ్రా ల్నెపంబు దొలఁక న్నుక్తాభిషేకం బొన
ర్చె నుదంచధ్వని గంకణంబులు ప్రశంసింపం గృతజ్ఞత్వమున్. 127

క. అంగజశంఖజయశ్రీ, కిం గట్టుదుఁ బట్ట మనెడు క్రియ నాసీతా
శృంగారిణికంఠంబున, మంగళసూత్రంబు గట్టె మనుకులుఁ డెలమిన్. 128

- గీ. కడలిగట్టుపనికి గరిడిసాదనవీరి, కిది యటంచుఁ దజ్జు లెంచుకొనఁగ
జనకరాజకన్యయును రామభద్రుండుఁ, గట్టి రథిక్మైత్రిక గంకణములు. 129
- చ. తెలిగనుదోయి చెందొగలతీరుగఁ దాంతవతంసితాసితో
త్పల యగు హేమామధూమ్య పయిఁ బర్య ఘనంబున నత్తమిల్లు న.
త్తోలుకరిమించు మించునలతోయ్యలి దోయిట నుంచి నించులా
జలు వడగండ్లు గాఁగ శిఖిచాలె శిఖివళితో నటంపఁగన్. 130
- చ. తనకులకర్తమిత్ర మగుతామరచెల్వ హరించుకొన్న మ్రు
చ్చన కతిరోహితప్వ మిటు చొప్పుడునే యని పట్టుకొన్నపో
ల్కిని మిథిలాధినాథనుతకే ల్విజపాణిఁ బరిగ్రహించె న
య్యినకులసార్వభౌముడు సమృద్ధతరప్రణయాభిరాముఁ డై. 131
- మ. నగము న్తున్నుగఁ దన్ని క్రొన్ననలు వూనంజేయునీయంఘ్రి డా
య గరీయం బగుతాయి తా నలరుచే యాశ్చర్య మంచు సృఖిల్
పొగడ నిగ్గు వహించుభూమిజపదంబు న్రాఘవుం డంటి గో
ళ్లగుమిం బువ్వుగమిన్ భజంప ననెక ల్కట్టించె హస్తంబునన్. 132
- క. మింటం దోంచునకుంధతి, యింటన్దైలఁగెడు పురోధ కిల్లాలంట క
న్గొంటిమి తత్సతి నున్నతి, గంటి మనుట యెంత వింత కాకుత్స్థులకున్. 133
- గీ. అమరనగకోటి యైనఁ బర్యాప్త మాధ, నాంబర వితీర్ణికా వివాహంబునం ద
నంతకళ్యాణగుణహేతు వైనరాము, సన్నిధిమ హేమాత్సవం బట్లు సాగె గాక.
- ఆ. లక్ష్మణు లగునూర్కిలాలక్ష్మణులలోభ, రతులు మాండవీభరతులు నఘవి
జఘ్నులు శ్రుతకీర్తి శత్రుఘ్నులునునట్ల, పరిణయార్హకృతులు జరపిరంత. 135
- మ. ననఁబోలుల్ రతనంపుఁ బల్లెరముల న్మాల్యోదనం బాల్పుఁ బ
ప్పను శౌకంబులుఁ బిండివంటలు ఘృతంబుం బాయనం బానవా
లును బచ్చళ్లు రసావళుల్ దధి మొద ల్బువ్వం బమర్పంగ భో
జనము ల్బంధుజనంబుతోఁ జలిపి రైత్వోకు ల్సభార్యాకులై. 136
- చ. హరిహాయవి స్వయావహరమాధికుఁ డాజనకుండు ముద్దుఁ గూఁ
* తురుల వివాహము ల్జనతతు ల్గొనియాడఁగ నిట్లానర్చి య
ల్లర కరణం బొసంగె హరులుం గరులు న్రథము ల్లనమ్ము లా
భరణము లంగనామణులు పట్టపరీమళవస్తు లాదిగన్. 137

గీ. ఈగతి వి దేహపతియింటఁ గృతవివాహు, లైనతనయులతోఁ గూడ నతనివీడు
కొని దశస్యందనుం డంతఁ దనమపురికి, నడచునెడ నొక్కనాటి పైనంబునందు.

సీ. తను వెల్ల నిండి యకాదలకు నెక్కిన రాద్రసము కై వడి జటారాగ మమరఁ
జేఁజిక్కి కృశియించు రాజన్యయశము వైఖరి జపస్ఫటికాక్షసరము దనర
నగభేది యనెడు చిహ్నంబుఁ దెల్పెడి జాడ గండగొడ్డలి భుజాగ్రమున మెఱయ
మరు గెల్చి యావీరవరు వి ల్లఱుత వైచికోనినట్లు జండెంబు కొమరు నెఱస

గీ. హరకుధరశృంగతుంగవంశాగ్రరంగ, నానటతీర్థిన ర్తకీనటనపటిమ
వర్ణనోదీర్ణ తద్దృహద్వార్గవుండు, మార్గమున కడ్డ మైతోఁచె భార్గవుండు. 139

గీ. తోఁచుటయు గుండె కడుఁ బాచుపాచుమనఁగ
భృగుసుతుఁ డమందగతిధుర్యుఁ డగుట గనియు
వినియు నెక్కడి సడివచ్చె వీఁ డటంచు
దిగులుపడి పక్షిరథుండు చింతింపఁ దొడఁగె.

140

శా. ఈశో యేమి లలాటనేత్రుండు సహూ యీధన్వితోడన్ గుహ
ప్రీడాదాయి భుజాబలుం డితఁడు మున్ ద్రిస్సప్తకృతోవ్రణ
క్రీడాకృత్తరిపుక్షమాధిపవపుఃకీలాలవారాశి నీ
రేడాటాక్కతరాలవారలకుఁ దా నీడా నివాపాంజలుల్.

141

శా. ముల్లోకంబులుఁ దల్లడిల్లు నిపు డిముంగోపి కేనుంగుతోఁ
జెల్లాడం జనుబాలులీల నితనిం జేష్టించినం గీడు వా
టిల్లుం గా దని వేడుకొన్న మదిఁ జండించుం గదా వీనికిం
దల్లిం జంపిన దుండగీనికి దయాదాక్షిణ్యము లల్లునే.

142

శా. ఐన ట్లయ్యెడుఁగాక వేడుటయ కార్యం బంచు నర్హ్యదిపూ
జానిర్హణ మొనర్చుపక్షిరథభూజానిం గటాక్షింప కో
హో నారి స్తదనారిధర్తమునకు న్యోజించినాఁ డెవ్వఁడో
వానిం జూతముగాక యిప్పు డని గర్వగ్రంథియై ముందటన్.

143

చ. నిలిచిన భార్గవుం గని మునిప్రవరుం డని తేరు డిగ్గి యం
జలియొసరించు రాఘవు నిశాటకులద్విపరూటకూటపా
కలకరబాణలాఘవుని గన్దొనని గ్గరుణాబ్జపత్రబా
హుళిఁబచరింపఁ జూచి తలయూచి యతం డతీచండిమోద్ధతిన్.

144

శా. నీవా రామసమాహ్వయుండవు ? జను ల్నిన్నేకదా మన్యుర
తూవై చక్షణి భీరువుం చరములో ఖండించినాఁ డందు రో
రీ విశావధికధర్మనిర్మథనపారీణప్రచారుండవై
నా వీ వెక్కడిరాచబిడ్డఁడవురా నారీతనుత్రాన్వయా! 145

చ. శివు దృఢముష్టిచే నొగిలి శ్రీహరికోపరసాన్నిమగ్నతం
జవికిచప్రాతవిల్లొకటి సద్దమునం దిడికొన్న మీవిదే
హవిభుఁడు దాని నెక్కిడుట యాత్మజఁ గోరి యొనర్ప నిష్పాదా
చివుకుచిదారపుంధనువుఁ జీల్చుట కింత మదింప నేటికిఁ. 146

శా. నీలా విందునఁ గాననయ్యెడు మదానీతోగ్రచాపంబుఁ గెం
గేలం గైకొని మండలీకరణశక్తిం జూపెదే యంచు వీ
రాలాపంబు వచింప నారఘువరుం డావిర్భవన్తందహా
సాలోకంబున సన్ననేయుడు సుమిత్రానందనుం డిట్లను. 147

మ. జననీకంతవిలుంతనాచరణమో శస్త్రాస్త్రభృద్భాగ్భావ
ర్తనమో మత్తనిశాచరీవధ మఘత్రాణంబు లుగ్రస్ఫుర
ద్ధనురాకర్షణనైపుణంబును మహత్త్వం బై విజృంభింప ని
ష్ఠునువంశప్రభవాగ్రగమి యగురామస్వామికి భార్గవా! 148

శా. ధానుష్కాన్ముతి చెప్పఁదీరునె మునీంద్రా మేరువో మందరం
బో నీచాపము దాని బైసియు నిక న్తోపెట్టఁగాఁ గాననా
నే నింతే మది కింతలోఁ బదటమా యివట్టి యశాద్ధత్యమే
లా నిన్విప్రత చూచి కాచితి దురాలాపంబు చాలింపుమా. 149

చ. అనుడుఁ బరశ్వభాయుధుఁ డహంకృతిఁ జేతికి నిచ్చినట్టి వి
ల్లనకడకంటిచాయ మణిధన్వంత గన్పడ నెక్కు వెట్టి సం
జనితగుణధ్వనిస్తనితసంగతి నొప్పి ఘనాఘనంబు పో
ల్కిని నరపుంగవుండు నరలేఖిశిఖావళికోటి రంజిల. 150

క. భజియించిరి నన్రుత్వం, బజతనయ తనూజ భుజనమర్పితగుణులై
త్రిజగన్ముతి గలభృగువం, శజనిం దగు చాపదండ జమదగ్నిభవుల్. 151

క. ఋజు వగుచాపము వక్రత, భజియించుట వక్రఁ డైన భార్గవుఁ డెంతే
ఋజుతం గనుటయు భరతా, గ్రజయుగపత్స్యైవ గుణతకతమునఁ గాడే. 152

గీ. మునితిలకుఁ డంతట నమోఘ మనుకులీన, మార్గణ నిరుద్ధ సావర్గమార్గుఁడయ్యెఁ
దద్గతిక్షణవిఘ్నకృత్యమునఁ దోచు, ఫలము చేసేత ననుభూతి సలిపె ననఁగ.

వ. అంత సంక్రాంతం బైనజామదగ్మ్యశక్తి సంపత్తిచే సంపన్నుండును పన్నగ
పరిబృథ భోగసాభోగ భుజాభిరాముండు నగురాము నాలింగనంబు సేసి
మూర్ధంబు నాఘ్రూణించి దశరథుండు కరితురగపురస్సరరథుం డై పరిఘయుం
బలెఁ బరిసరంబునం బ్రవహించు సరయూతరంగిణిచేఁ బరీతం బగు సాకేతం
బును సదారు లైనదారకుల సాదరంబుగా నవలోకించు పౌరపురంధ్రుల
నీరంధ్రిత గవాక్షంబు లగుకటాక్షంబులచేఁ బింఛాతపత్రాయమాణ ధవళా
తపత్రుం డగుచుం బ్రవేశించె.

154

ఉ. సారతరత్రపాభరవశంబున గూఢమనోజవిక్రియా
భారవిశేషతా జనకపార్థివకన్యలఁ గూడి సంతత
స్ఫారసుఖానుభూతి గను పక్షిరథాత్మజుల^౧ భజించె శృం
గారము యావనస్ఫురదగారము ధీరసుతప్రచార మై.

155

మ. కుటిలారిద్వీరదావళీవిదళనక్రూరాసి*పారీంద్ర కై
యటకౌమారిలకాపిలాది బహుళాస్రాభిజ్ఞయుగ్వేదివేం
కటనారాయణసత్కవిప్రముఖసంఖ్యావన్తరాళచ్ఛటా
పటువాగారభటివిభాసురసభావద్ధాకరాహస్కరా !

156.

క. అనుదినసురభిసక్తం, దనఫలదానక్రియాభినందితనానా
జనపదవసుధానిర్జర, వినుతకళాభోజరాజ విభవవిఙ్గజా !

మాలిని. మదనజనకరూపా మంజుధర్తానులాపా !

వదనవిజితచంద్రా వైభవశ్రీమహేంద్రా !

వదనతరిపురక్షా పండితోద్యత్కటాక్షా !

కదనజయధురీణా గానవిద్యాప్రవీణా !

158

గద్యము. ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరవరప్రసాద సమాసాదిత సరసకవితావిలాస
వాసిష్టవంశకీర్తిప్రతిష్ఠాసంపాదక ఋగ్వేదికవి తిరువేంగళార్యకలశరత్నాకర
సుధాకర జగద్విఖ్యాత కవిరాజకంఠీరవవిరుదాంక వేంకటాచలపతిప్రణీతం
బైన చంపూరామాయణం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

ఇది బాలకాండము.

* పారీంద్రము = సాము-సింహము.

శ్రీరస్తు.

చంపూరామాయణము.

— (అక్షరములు) —

చతుర్థాశ్వాసము.

— . ఆయోధ్యాకాండము. * —

క. శ్రీవెల్లంటికులాధిప, సౌవస్తిక విప్రభక్తిసంపన్నమనీ
సావిర్భావ నిషేవిత, కావేరిన్యపాలచంద్ర కనవనరేంద్రా. 1

చ. పరదురవాపబాహుబలభాస్వరుఁ డుత్తరకోసలావనీ
శ్వరుఁడు శచీశ్వరుం దెగడువైభవ మొప్పు ధరిత్రి యేలుచున్
భరతుని లక్ష్మణావరజుఁ బంచె ముదంబునఁ గైకయీతలో
దరికి నహలూదరుం డగుయుధాజిదిలాధిపురాజధానికిన్. 2

— * దశరథుఁడు రామునకుఁ బట్టాభిషేకము చేయఁ దలఁచుట. * —

శా. అంత నివ్వశ్వభరన్వయంవహాభుజోదంతు నివ్వదేహాత్మజా
కాంతుం గోసలమాత్రధాత్రికిఁ బతిం గావింప రా జాత్మలోఁ
జింతించెన్ జగమెల్లఁ దాల్చుగల జేజేగట్టువజ్రని నై
శాంతస్తంభధురంధరత్వ మెనయించుబూనుచందంబునన్. 3

క. చింతించి తనదుకోరికి, మంతుల కెఱిగించి గురుసమాననయశ్రీ
మంతు లగునాగరకధీ, మంతులఁ బిలిపించి పలికె మధురతరోక్తిన్. 4

సీ. ఆచక్రవాళక్షమాచక్రధౌరేయు లాజన్తశుద్ధవృత్తానపాయు
లాచండకిరణాజహదఖండభుజశౌర్య లామనుస్థిరతరన్యాయధుర్య
లాపురందరగోపకోపపాదితవార్తు లాబ్రహ్మభువనవిఖ్యాతకీర్తు
లాస్థాననారాయణాస్థానమృతదాను లాకకుత్స్థపరిస్ఫుటాపదాను

గీ. లైనమాపెద్దలచరిత్ర మతివిచిత్ర, మనుచుఁ గొనియాడుకొనఁ జెల్ల దందుకెల్ల
పప్తిసాహస్రకములు మజ్జనకు వెనుక, రక్షణముగన్న మీరెవో సాక్షు లెన్న. 5

క. వేదము మీయంగీకృత, వాదము లోకత్రయానివారితనిజమ
ర్యాదము గావున నది యాఁ, గాదనరు గదా నిజంబు గాఁ దనరుఁ గదా. 6

సీ. దోహచరీహరదూరీకృతిఘటించు సతిరథత్వమునను నాచరాక
ఖలన్యపాలకశత్ర ఘనసారచ్చర బోనిడు హేతివాడిమి నడఁగఁబోక

వై రివీరముఖేందువై వర్ణ్యరచనానిదానోగ్రసేనకు లోనుగాక
యాచకశ్రేణిదైన్యంబు వెల్పెలఁబాటు హరియించు ధనముచే హనిలేక
గీ. తేటిలేబోటిగమికిఁ బూఁడేనెసోన, విందు సవరించువికచారవిందవాటి
నిండుపున్నమనాటివెన్నెల యనంగ, నెరసె జర మేన సిరసును నరసె మాకు. 7

ఉ. కాన భవన్మతం బగునొకానొకపల్కు వచింతుఁ బార్థివో
ద్యానవిద్యాశక్త్యర్థశుధారు జయించినవీరు సజ్జనా
ధీనవిహారు మేరుగిరిధీరు మదగ్రకుమారు నే నిఁకన్
భానుకులాధిరాజ్యమునఁ బట్టముగట్టి వహింతు నూటటన్. 8

మ. అనుసీతాదయితాభిషేచనకరవ్యాహర మారాజసిం
హునివంకన్ విని నాగరోత్కరము వర్షోద్యోగజాగ్రద్ధనా
ఘనఘోషశ్రవణక్షణకలితకేకానికవ్యోత్యేకకే
కినికాయంబుగతిం బ్రమోదనినదాక్షిర్ణాఖిలాశాంత మై. 9

క. వనజోద్ధతమధునిభవ, క్రీనటన్తోదాత్రు వయ్యె రఘుపతినభిషే
చనబహుగుణితద్యుతి గనుఁ, గొనుటకుఁ గనుదోయి గడుగుకొనియెడుభంగిన్.

మ. మనువంశాగ్రణి జాగ్రదగ్రసుతనామ్రాజ్యాగమప్రాజ్యమ
జ్ఞనసంమర్దజ భూరజఃపరిజహీర్షాచుంచురోమాంచకా
యనికాయప్రకృతిప్రజద్విగుణజాతానందమున్ డెందమం
ద నిగూహించుచుఁ బల్కె నాప్తనచివోత్తంసాభితో నత్తటిన్. 11

ఉ. నే మవనప్రసక్తి నవనిన్ భరియింప ని దే మొకో జన
స్తోమము శైలజారమణజూటవిటంకనుధాంశుధాము శ్రీ
రాము నఖండ మండలధురంధరుఁగా గణించి నించె గా
మామది కద్భుతం బనుడు మంత్రులు పల్కి రుదారచాతురిన్. 12

ఉ. ధారణి నావరించి యవదాతయశోనిధు లైనమీర లు
న్నారె కదా జనౌఘమయి నారఘునాథు శరణ్యగా మదిన్
గోరకయున్నె యూరక చకోరక మాఁకలిగొన్నచో విధుం
జేరక చేరు నే యమృతసింధువుఁ దజ్జనకత్వబంధువున్. 13

క. అనియెడు మంత్రులుఁ దారు, స్తనులపుడు వసిష్ఠశాసనంబున నభిషే
జన సంభారాహరణంబునకుం దవ్వరపడఁగ నృపతిపుంగవుఁ డంతన్. 14

గీ. రాము వినయాభిరాము సుత్రామసదృశ, ధాము రావించి యోవత్స తావకీన
హాళిమకుటంబుఘటియింపమామనసు యతివ్యమాణంబు రేపటితివ్యమందు.

చ. అని నియమించి పంచినయజాత్మజయత్నము కోసలేంద్రనం
దన కెఱిగించి యాత్మసదంబునకుం జనుదెంచి యున్న య
జ్ఞనకసుతాసహాయకరసారసముఖ భృతకౌతుకంబుగా
నొనరించె దత్పురీజనులయుల్లమరీతి వసిష్ఠు డంతటఁ.

16

మ. రఘురామోదయవార్తఁ దోచు జనహర్షశ్రీలకుఁ గేహగే
హఘనానధముఖానవద్యబహువాద్యశ్రేణు లాశాంతరా
లఘుదంతావళకర్ణతాళపరిభేలం గాంచు నా దావహి
ల్ల ఘటించెఁ భువనత్రయీమకుటిపై లాగెత్తునౌధ్యత్వముఁ.

17

— * కైక రెండు వరము లడుగుట. * —

చ. హరిహాయకంటకాన్వయలయావహవైఖరి కెల్ల యైన క
ల్లరి మదిరీతి మేను కుటిలమ్ముగఁ ద్రిమ్మురు మాయదారి మం
దర యనుజంత శాంతభరితం బగుకైకమనంబు దివ్యపు
ష్కరిణి విశుద్ధవారి వనకాసరి వోలెఁ గలంచె నత్తఱి.

18

మ. పటుర్ఘంఝానిలపేష దోష ముదయింపఁ శీతలాంభోధర
చ్చటదంభోళిజనించినట్లు జనతాసౌఖ్యావహృన్మందరా
కటువాక్యార్థుటి నుద్భవించె భరతుం గన్నట్టికై కేయియం
తటిసీమంతవతిశిఖామణిమతిఁ దార్జన్య మత్యున్నతిఁ.

19

శా. ఆశాతోదరి మందరారమణి దయ్యింబో యనం జిత్తమా
వేళింపఁ మును వైజయంతనగరోర్విఁ శంబరానీతబా
ధాశాంతిం బతివంకఁ గాంచినవరద్వంద్వంబు నావేళ యం
దాశించెఁ భరతాభిషేకరఘువర్యారణ్యచర్యాకృతిఁ.

20

ఉ. కైకయి వేడుతద్వరయుగంబు నిశాతశరాకృతిం జెవుల్
సోఁకి తపింపజేయ మదిలో నిలఁజాలక దావపావకా
లోకము చుట్టుకొన్న వనిలోపల నుండి బహిర్వినిర్గమ
స్వీకృతి గాంచు నేణిగతిఁ జేతన వోఁ దలిమోపరిస్థలిఁ.

21

గీ. వ్రాలి తెప్పిటి నరపాలహాళి దా న, సత్యభయశీలి గావున జాలిగొలుపు
నాలి నీలితనాన కౌననఁగఁజాలి, సోలి సుతుమాలిమికి నాగయాలిఁ జూచి.

- గీ. జాయమానస్థిరాకీర్తి జాయ మాన, వేమి నీనుతుండా రాజ్య మేలు మేలు
కౌతుకముఁ బన్నితిలకు నకౌతుకముగఁ, గౌతుకము* రాము వెడలనికౌతుకంబు.
- క. అపరీతరామ మగుతఱి, విపరీతము గాకపోదు విధిక్యత మగునీ
యువయమవై భవ మిపుడా, యువయమవై భవ మొనర్చునున్నది యనుడుఁ.
- చ. అతివ నిరర్గళస్థితవదానన యై కితవాత్మనీన వాం
చితవరపూర్తికిం బతివశీకృతిఁ బూన్పుచు నమ్మచెల్ల యా
శ్రుతము నిరాకరించుటకుఁ జూచెద వేమనవచ్చు నింక ని
శ్రుతము వివేకపాకమును సూన్యతముఁ మనువంశవల్లభా. 25
- మ. తనమే మాంసము గోసియిచ్చిన కపోతత్రాణశీలిఁ శిబిఁ
వినవో యాశ్రితవిప్రశేఖరునకుఁ నేత్రప్రగుం డైనధ
న్య నలర్కాహ్వయు నాలకింపవో వదాన్యుల్ దప్పిరే బాస ద
ప్పినఁ బాథోలిపిఁజేసె దుక్తికృతముఁ బృథ్వీశు లూహితురే. 26
- మ. అకటా యాడినమాట చెల్లుబడి నేయంజూడు మారీతిఁ జ
ల్వుక కౌసల్యమనోరథంబె ఘటియింపం బూనినం దాళుకో
నె కదా నేనిక దారుణాగ్నిశిఖఁ గానీ నీటఁ గానీ కృపా
ణికఁ గానీ గరళంబుచే నయినఁ గానీ ప్రాణ మొప్పించెదఁ. 27
- ఉ. నావిని యీవివాదయపు నాదయితామణివా భవాద్భుత
గ్రావకఠోర యేకరణి గణ్య యగుఁ సతులందు రాముఁ డే
కైవడి నోచుఁ దండ్ర గలుగఁ సుతవంతులపోడి మింక మా
కేవిధి నబ్బు నీతనయుఁ డిచ్చు నివాపనివాపముఁ గొనఁ. 28
- నీ. మణిమయప్రాసాదమహి మెలంగుపదాంబు లడవుల నడచిన నడచుఁగాక
మడుఁగు దువ్వలువఁ బూనెడుకటీరంబు వల్కలశౌటిఁ గట్టినఁ గట్టుఁగాక
కుంకుమవాసనాలంకృతం బగుటొమ్ము బూది పైఁబూసినఁ బూయుఁగాక
పసిడితాయెతుకుఁ బాల్పడుమకాళిబంధంబు జడలుగాఁ జాలినఁ జాలుఁగాక
- గీ. కైక యేనీఁక బవళించు లేకలేక
కలిగిన కకుల్ స్థవంశశేఖరునిమృదుల
తను వయో యీను నెనయు నీమనసుకంటె
గడునుఁదన మొందు సుపలనంఘములయందు. 29

గీ. అనెడు పతిజంకెనఁ గరంగదయ్యె నకట, మందరాక్రాంత మగుకైకమానసంబు
పూర్ణచంద్రోదయంబయ్యు భూరివీరు, దావరణ మొందుశశికాంతమనఁగనంత.

మ. పతి యానుర్వతికిం బరాజ్ఞుఖిత దోషం గొంతసే పూరకుం
డి తనుంబిల్వ సుమంతు నంప నటకు స్సీతేశుఁ డేతెంచి యా
నతుండై ముందట నిల్చి రా జపుడు దీనస్వాంతుండై వర్తిలం
గత మేమీ యని భీతినొందఁ బలికెం గై కేయి నిర్లజ్జయై.

30

— * కైక రామునకుఁ దనవరములం జెప్పట. * —

మ. తనయానక్తియు నత్యనూక్తియు విరోధంబొందఁ జింతాంబుధి
మునుఁగం జూచె నరేంద్రుఁ డివొర ననిక మున్నొక్కచోఁ గాచి కై
కొనియుందుక వరయుగ్మ మే నదియు నీకుక మాండవీజానికీ
వనచారాననిభారహేతు వన నైత్వాకుం డనుం బ్రీతుండై.

31

మ. భరతుం డేమి తలంకునో మహిభరింపక రాముఁ డుగ్రాటవిక
జరియింపక మదిఁగొంకునో సగరవంశస్వామికీక దండ్రీ కీ
సరణిం జింతిలనేటికిం దనవ్రతిజ్ఞాపూర్తి మావంక దు
ష్కరమై తోఁపఁగ వాసవోపకృతియో గంగాసమాసీతియో.

32

చ. నను వని గాత్రమాత్రభరణంబునకుక నియిమించి యాచతు
ర్వననిధిమేదిసీభరణరాజ్యరమాగరిమంబుఁ దమ్ముగు
ట్టనితల కెత్తినావు సుకరత్వము దీన గణింప నాపయిం
గనఁబడుఁ బక్షపాత మధికంబయి నీమది కంబుజేక్షణా.

33

గీ. జనకుఁ డనుజాభిషేచననోత్సవశుభంబు, వీనులకు విందుగాఁ దానెయానతిచ్చి
మామకీనాంజలియుత ప్రణామపూర్ణ, పాత్ర మునకేల కాండమ్మ పాత్రమనఁగ.

34

చ. కులిశనిపాతభీత మగుకొండవిధాన దవానలావళిం
దలఁకువనీవనస్పతివిధంబు దివస్పతిరాజధానికీక
దొలఁగు యయాతితండ్రీగతి దోషఁగ భూపతి నేలవాలపి
హ్వలపడఁబోక కైకగురునానతిఁ జేకొనుమయ్య రాఘవా.

35

క. అన దండమిడి తదాజ్ఞక, ననదండగతిక శిరంబునం దాల్చి ధరా
వనమునకై రఘువీరుఁడు, వనమునకై చనుకడంక వర్తిల నంతక.

36

క. మనుజేశునగరు వెలువడి, జననిగృహంబునకు నరిగి నవినయనతుండై
పినతల్లిచేతఁ జెలిపిన, విని యాకాసల్య శోకపిహ్వలమతి యై.

37

— * రాముఁ డడవికిఁ బ్రేనమగుట. * —

- చ. ధర జలజాదిచిహ్నములు దావుకొనంగ జగత్రయ్యాశివం
కర మగునీకరంబునకుఁ గంకణ మా ర్చినిదానకాననాం
తరతరుమూల కందఖననం బొనరింపు మటంచుఁ గట్టెనో
గురుఁ డగుశక్తితండ్రి రఘుకుంజర నిన్నటియుత్సవోన్నతిక. 38
- వ. అని యిత్రైలుంగున నమ్మత్తకాశినీరత్నంబు చిత్తంబు శోకాయత్తంబుగా
వర్తిల్ల నత్తఱి సుమిత్రానందనుం డమిత్రానందకుధరబృంద సంక్రందనుం
డగుదశశ్యందనాగ్రనందనుని తాలిమి యనెడు తూలంబున రవుల్కొనిన
కోపశిఖి యాటోపంబు చూప ని ట్లనియె. 39
- చ. కలితవివేకపాక యగుకైక నయేతర వావదూకయై
తలఁచిన లోకనింద్యతకుఁ దా నవుఁ గా దనలేక యాకె మం
దులు తల కెక్కి బుద్ధిచలితుం డగువృద్ధుఁడు పెక్కునేయు మొ
క్కలివగఁ బైన మయ్యెదవు కానకు భానుకులీనశేఖరా. 40
- చ. ముది మది దప్పియున్న యతిమూర్ఖునకు నిజ మేది? నిన్ననే
కద నినుఁ బట్ట ముర్వీరకుఁ గట్టెద నన్నది యందు కింతి దఁ
గదిమిఁకొనం దలంకినది కన్నది విన్నది గాని దేమి చె
ప్పదు నిది నీతిగాఁ దలఁచుపూనిక నీది గణింపఁ జెల్లదే. 41
- చ. అడుగకమున్న నీకు నిఖిలావని తండ్రి యొసంగి యుండఁ ద్రొ
క్కడపడనేటి కుర్వీరకుఁగా దొర కాశ్రమవర్ణరక్షలం
బడయుపదంబు లెంతటితపంబున లే వటుగాన దైవ మె
క్కడ వసియించుఁ జౌరుషము గల్గినచోఁ బురుషార్థసిద్ధికి 42
- మ. అరుణత్వంబు వహింప నేమిటికి నీ యంధ్రుల్ వనాటాట్య మ
త్కరయుగ్మంబు భజించుఁగావుత గుణాకర్షణంబుచే రక్తిమఁ
వరభీతుం డగుతండ్రి యానతి నతిన్వర్తింప నీకేటికి
స్ఫరియింపం జనుఁగాక నాధను వికక నమ్రత్వ మోరాఘవా. 43
- వ. అని పలుకు ననుజు నలుకయుం గలంకయుం దొలంగ సాంత్యవాదమాధు
రీరచితసీధుసాధురీతిలాఘవుం డగుచు రాఘవుం డి ట్లనియె. 44
- మ. జనకాదేశము భానువంశజుల కాచార్యం బగుం దండ్రీపం
పున ము న్కంఠుఁడు రేఖకాతనయుఁడుం బూరుండు గోహత్యకుఁ

జననీహత్యకుఁ బ్రాయ మిచ్చుజరకుం దా రొప్పియున్ సాధున

ర్తనులై నా రటుగానఁ గాన కీపు డేఁ దాతాఙ్గఁ బోకుందునే. 45

గీ. అనియుఁ దమ్ముఁడు వెంటరా జననితోడఁ, నైకయీవాక్యనిశమనగ్లపితనృపతి
వపురవనభవ్యకర్తవ్య మపుడు దెలిసి, తత్కృతాశీర్వాదోరక్షఁ దాల్చి యంత.

చ. జనశుభవాదమోదభరనంగత నీతవసించుమేడకుం

జని ఘనగర్జనంబు విని శోభనటించు మయూరికిన్ ధను

ర్ధ్వని చెవిఁ దార్చు నాటవికువైఖరిఁ గాననవాసవార్తఁ దె

ల్పిన వెనుకోఁదలంచు నలప్రేయసిమాటకు విహ్వలాత్తుండై. 47

క. ఆననము *దగనులివమే, రాన నముచిదమనురమణి కధికపు నీవా

కాననము మృగాస్తోగ్రవృ, కాననము భజించుదాన వంభోజాక్షి. 48

గీ. అనెడు విభువారణోక్తుల వెనుకదీయ,

దయ్యె మహికన్య సింహమధ్యాగ్రగణ్య

వనికీఁ దాదృక్ప్రియత్నుఁ డయ్యెను సుమిత్ర

యనుఁగుఁబట్టియు హరిశౌర్యుఁ డగుట నంత. 49

చ. ధనదంతావళిఘోరణీమణిగవాద్యం బైన యీవి న్మయ

జ్ఞానగస్తావ్యహ్వయుఁ గౌశికుం ద్రిజటు రత్నోజ్జైత్రయాత్రాచితిం

దనిపె న్రాముఁడు మేదిసీసుతయుఁ దదాస్తిపిష్ఠనిల్లాళికి

చ్చె ననేకాంబరభూషణంబులు వనీశ్రేయఃప్రయాణార్హతన్. 50

సీ. దండకావిసినవాస్తవ్య మానివితానసంకటం బెడలించు కంకటంబు

శౌర్పణఖోరునాసన్ మాక్తికతుషారకణఖరజ్యోతి గాఁగలుగుహేతి

యచిరభావ్యభిమధ్యపురానిలింపసంపద్య్యయం బైనచాపద్య్యయంబు

వలభిదాదిమతపఃఫలకాండకలనాతిశయకల్పనగ మైనశరధియుగముఁ

గీ. దెచ్చుట కనుజ్ఞ వడసి యాశ్చీయపిత్ర, రాశి కోసలజాశ్రితాగ్రజున కొసగి

వెంట సౌమిత్రిరా రామవిభుఁడు నగరు, వెడలి నతిదానుఁ బురపీఠినడుచునపుడు.

మ. అజరాదు ల్పొడగాంచఁగూడని యసూర్యంపశ్య నారాముదే

వి జనానీకవిలోకభాజనము గావింపన్ మదిం గొంకి పం

కజగర్భుండు ఘటించె నాగరకలోకశ్రేణికిం జూడ్కి బా

ష్పజలశీర్షముగా నజాహ్వయభృతతూత్రాభిమానోన్నతిన్. 52

- ఉ. వెండియు రాఘవుండు వృద్ధివీపరిణీమణియింటికి న్నుమం
త్రుండు నిజాగతిం దెలిపి తోడ్కొనిపోఁ జని యుర్విభాసహా
యుండు విదేహరాజసుతయున్ వనికిం దనవెంటఁ బైనమై
యుండుట విన్నవింప విపినోన్ముఖుఁ డయ్యె నతండు నయ్యెడన్. 53
- క. చింతిలి నుమంత్తుఁ డాజగ, జుతం గై కేయిఁ జూచి నడలందగదే
యింతట నభిషేకనిదా, ఘాంతావగ్రహము నీదురాగ్రహ మింతి. 54

— * సుమంత్రుండు కైకను నింపించుట. * —

- చ. మును పొకనాఁడు తేడఁ తనత్రెంలఁ బివీలిక లాడుముచ్చటల్
విని నగ, నవ్వఁ గారణము వేడ నతం డది చెప్పినప్పుడే
తనువు దొఱంగుఁ బ్రాణ మనఁ దన్మృతికిఁ మతినొప్పకొన్నదు
ర్జననికిఁ బుట్టినట్టియతిసాహసురాలపు గావె నావుడున్. 55
- క. అనమంజు వెడలనడిచిన, వసుధేశ్వరుఁ డేజనాపవాదముఁ జెందెన్
దెస లెఱిగిన వరములకా, మునగనలని కైక నోరుమూయించె బతిన్. 56
- క. సరయాపాతితపోరో, త్కరుఁ డాయసమంజురీతి దాశరథి యింకన్
బురివెడలుట కెంతటి ముష్కర వని సిద్ధార్థకుండు కైకం బలికెన్. 57
- చ. వనికి గురూక్తి దోచుపరివారపుబొంద పయి నిరీహుండై
తనపినతల్లియానతిని దాల్చెఁ గట్టిస్థలి రాఘవు డధి
స్తనతటనానటజ్జనకజానయనాంబుర్పురాభిషేకనం
జనితదుకూలతాగుణవిశాలము వల్కలచేల మత్తటిన్. 58
- క. వల్కలధృతి నజగవహృతి, శుల్కాత్తకభ్రతుఁ డతఁడు సుషమవహింపన్
నూల్కొనె జనముఖినికిం, జల్కతతిన్ వికృతి నిఖిలజగదద్భుతమై. 59
- మ. అనఘుల్ గగ్గొననోచు రాఘవునియాథాత్మ్యంబు భావించులీ
ల నధోవల్కలదర్శనాసహనిమిలన్నేత్రుండై మున్ను గ
ట్టినహాంబట్టు నడల్ప నేమిదొ వుట్టెన్ గోటికందర్పమో
హనునెమ్మేని కటంచు వాక్పతిసుతుం డార్తి మరల్చెన్ మతిన్. 60
- క. కులగురువారితనిజవ, ల్కలధృతియై యపుడు సీత కాసల్యపదం
మ్ములకెరఁగి వనికి సెలవిడఁ, దెలుపన్ మది నడలి యానతీమణి పల్కున్. 61
- చ. ఖరకిరణాతపోత్కరనఖింపచజాగ్రదరణ్యమార్గసం
చరణములన్ నిమిశకులజాత నవావతరారవిందమం

దిర వగు నిన్నుఁ జూచి వనదేవత లాశ్చరిమేషకల్పనా
పరిహృతి కొగ్గినాఁ డనుచుఁ బంకజగర్భునిఁ దిట్టకుందురే.

62

వ. అని యనుష్టుతానపాయవాత్సల్య యగుకౌసల్యకు సుశీలచారిత్ర యగుసుమి
త్రకుఁ ద్రిలోకీహితాచరణకార్మణవరోత్పేక యగుకైకకు విశకలితమనోరథుం
డగుదశరథునకు ననవరతనిష్ఠాగరిష్ఠుం డగువసిష్ఠునకుఁ బ్రయాణోచితప్రదక్షి
ణయుతప్రణామంబు లాచరించి కాంచనమయం బగునిశాంతంబు వెలువడి
నివార్యమాణానుసారిచౌవారికవితానుం డగుచు జానకీసౌమిత్రియుక్తంబుగా
నమేయగుణసముద్రుం డగు రామభద్రుండు తండ్రియానతి సుమంత్రుండు
మున్నొని హజారంబు చాయ కాంతం బొనర్చి తెచ్చిన మరుచ్చటులజ
వనిరాఘాటఘోటకానుషంగం బగుశతాంగంబు నుత్తుంగరంగసాను శృం
గంబు నాగోహించు చంచలామణిధనురుదారధారాధరంబు డంబు మెఱయ
నెక్కి యొక్కటం గ్రిక్కిటిసి గుమురుగుము రై వెంబడించు నాగరకసము
దయంబు పదరయంబువలన నుదయంబుఁ జెందు పెందూళి మైథిలీజాని *
లేనియారాజధాని విడుచుపుడమి వడుపునం దొడరి సీత యడవికై నడచు
నెడ నిది యమంగళం బనుచుఁ దత్ప్రజానయనజాల కీలితానల్ప బాష్ప
పూరంబు దూరంబు గావింప సాంతఃపురంబుగాఁ బురంబును వినిర్గమించి
యొక్కించుక తడవునకుఁ దనరథం బతీతలోచనపథం బగుటయు వగం
బాగిలి మూర్ఖిల్లి పరిజనానీత శిశిరోపచారశౌరవానీతచేతనుం డై యజ
తనూజుండు పురికి మరలి కోసలకుమారికాగారంబు చేరి వర్తింప నిటు నివా
రింప రానిమానవపరంపరల సందడుల మందమందగమనుం డై చనిచని
వికసదరవింద సందోహశోణిమాల్గీకలో చక్షురాలోక దూరీతకృతావగాహి
దేహి మోహసంతమన యగు తమన డాసి వాసరకరుండు తనదువనరాశి
జగమిష ననుకరింపక యపరవనరాశి గదియుపగిది నస్తమించుటయుఁ దత్త
టిసీతట తరుతటాంచ లాస్తీర్ణపర్ణశయనాయతనరీతి నుల్లంబు పల్లవింపం
జేయ నెల్లవారు శయనించురాతిరి నిశీధసమయంబున సమాత్యునాలోకించి
వంచితజనప్రపంచ వేగసంచారచారు వగుతేరు దోలించి వేగాసాదిత వేద
శ్రుతిగోమతినిషంది కాహ్వయనదీత్రయాలంకృతియు నిత్యైకునకు మను
వితీర్ణియు నగువసుమతిం గడచి జాహ్నువీసముద్వేలకల్లాల మాలికాను

* మైథిలీజానిమైనదావేని—యని మాతృక.

వేలశీతలవిశాలమూలంబుగను నదూరమందాకినీసలిల శీకరాసారతోషితానేక
శాఖాశీఖానిరంతరకులాయవిశ్రాంత బహువిధశకుంతవారంబును నభంగశృంగి
బేరంగరశృంగారంబును నగుహింగుదీపాదపంబుచాయ నిరవుకొని యున్న
సమయంబున.

63

— * గుహుండు రాముం జూడవచ్చుట. * —

మ. జనిసాహస్రతపఃఫలం చితని సాక్షాత్కార మీసావేమి కై
క నిదేశింప వనిం జరింపఁ జను టాకర్ణింప శక్యంబె కా
దని తాదాత్మికమోదభేదగుణశీతాశీతనేత్రాంబు లా
ననము న్నింప గుహుండు రాఘవునకు న్వందారుఁ డై యిట్లనుక.

64

మ. భటమర్గోద్భటదుర్గవజ్జనపదప్రాజ్యంబు నారాజ్య మె
ప్పటికి న్నీది గదా చతుర్దశసమాపర్యంతముం దేవ రి
చ్చొటనే యుండి నను న్భవచ్చరణదాసుం బ్రోవరాదా మరు
త్తటినీసేవ జనన్యదర్శనమనస్తాపంబుఁ బాప న్నృపా.

65

శా.* నామందాధిపుఁ డాదరింపఁదగు నన్ను రాఘవుం డంబకు
న్నే ము న్నిచ్చినమాటపట్టు నడల న్లేసా ! యింక స్వల్కలం
బేమే నొందుటగాక రాచసాగను లెట్టంగ నర్హంబె యే
లామిథ్య ల్పనువంశ్యులం దనుఁడు బల్కుంగొంకె వాఁ డంతటక.

66

సీ. హరులపగ్గము లూఢ్చి యంబువు ల్లోలించి సారథి దరితరుచ్చాయ నిలుప
మధుపర్క మిశురీతి మకరందబృందమందరగంధపహుండు ముందట మెలంగ
వనవానభృతనిజవ్యథ జూడలేక డాఁగినరీతి నపరాధి నినుండు గ్రుంకఁ
దనతోన సాంధ్యవందన మొనర్చినమునీంద్రులగోష్ఠి నిశఁ గొంతప్రాద్దు జరగ
గీ. ధనువు చేఁబూని భిల్లుండు దపుల నుండ, లక్ష్మణుండు నిద్ర సౌవిదల్లత భజింప
జానకియుఁ దాను గాంగరోధోనికుంజ, పర్ణమయశయ్య రఘుపతి వవ్వళించె.

క. మఱునాఁ డరుణోదయమున, భరితజటాభారుఁ డగుచు భాగీరథి ది
వ్యరథానుగ యగు నిమ్నగ, దరి నిలిచి రఘూద్వహుండు ధరిణిజ కనియెక.

68

సీ. కంజాతవిమత శేఖరజట్టాకోటిరకా బేరవాణిజాకరమరాభి
ప్రకృతి కైతవగవీభ రితశివాలయక్షితిధరోధక్షరక్షీరలహరి
కపిలకోపజ్వరగ్గ పితసాగరసముద్భృతనవ్యదివ్యోపగీమతల్లి
జాతుమజ్జనకృజ్జనాతిపాతకజాతదర్దరిసందోహదందశూకి

గీ. ఆహరిద్వారవార్ధి పర్యంతచార, జటిహితనిమిత్తవిధికృతస్ఫటికరథ్య
యగు నిది శరణ్య కృష్ణవేణ్యాదిసింధు, జలజదృష్టాలమూర్ధన్య జహ్నుకన్య.

మ. అని మంత్రం బురికి న్నరల్చి తరిచే నామింటిమున్నీటి జ
వ్వనిదాటించి గుహలండు వీడుకొని పోవక మత్స్యదేశంబుత్రో
వ సనేకావను లెల్ల జూచుచు భరద్వాజాశ్రమక్షోణికిం
జని యాతం డనుపం బ్లవోత్తరితభాన్వన్నంద నావారి యై.

70

— * సుమంత్రుండు శూన్యరథంబుతో నయోధ్యకు వచ్చుట. * —

చ. చనిచని కాంచె దాశరథి సానుర్పురీతటజాతచూతచం
దనలతికాదిపాదప వితానకృతానిశభేలనామిశ
జ్జనతతిగీతివిశ్రుతివిశంకటపంకజరాగధోరణి
కనదరుణీకృతిద్విగుణగైరికర్పూటము చిత్రకూటము.

71

ఉ. కాంచి వసించి దైవతశిఖామణి కోకిలకంఠకాహళి
పంచమనాదపంచశరపాటహమాఖరి లక్ష్మణప్రయ
త్నాంచితలోచనోత్సవదళాలయచాతురి జెంత సీతవ
ర్తించుకతంబున న్నిజపురీవిహృతి న్నటపించె నంతట.

72

వ. అంతట సుమంత్రుండు కాంతారవైరన్యంబున రఘువతంసంబు మరలునో
యనుదురాశంజేసి యాశ్చ్యంగిభేరనగరంబున గుహసకాశంబునం గొన్నివా
సరంబు లుండి వేసరి కతిపయప్రయాణంబులఁ బరిక్షిణోత్సవప్రజాసమేతం
బగు సాకేతంబు సొచ్చి దాశరథివిరహిత నిజసమాగమసంజాత శోకాతిరేక
నాగరకలోక బహువిధాక్రందమందీభవన్నేమినిస్సవతరంగం బగుశతాంగంబు
డిగ్గి నగరుసొచ్చి యచ్చట మహిపతికి నతియొనర్చినఁ దనవినారఘుపతిసమా
గతిం దిరోభూతచేతనుం డగుచు నతండు కోసలసుతానుమిత్రాసమాశ్వా
సితుండై రాఘవుం డేగతిం బదాతి యయ్యె, సీత యేమి యనియె, సౌమిత్రి
యెట్లు మెలంగె నని చిప్పిల్లు కన్నీళ్లు నడరు గద్గదిక నడుగ మగుడ నడుగులకు
నెరఁగి యిట్లనియె.

73

క. సీరథమునకుం బొరమ, నోరథమునకున్ భవత్తనుజు లెడలిరి మి
న్నేరవ్వలిదరి వని దా, వారికులై రావిదేహవరసుత కథిపా.

74

మ. కలు వై లోచుదురుక్తు లేమిటికి వక్కాణింతు వైరించియం
తటి బ్రహ్మర్షి మరుద్గవీనవపయోధారాభిషేకంబు స

ల్పుటకుం జాలకయున్న కుంతలభరంబు స్నీతనూజుండు చెం
చటవిం దెచ్చిన మట్టిపాలఁ దడిచెన్ సాస్రీకృతోర్వీజుఁ డై .

75

చ. ఘృతతిఁ దోచుక్రొమ్మెఱుంగుకై వడిఁ గాఱడవిం జరించు న
జ్జనకజకాళ్ల గోళ్ల నొకచక్కఁదనం బిడుర క్తిమంబు మె
త్తనిజిగి లత్తుకయ్యె మఱి తార్కొనఁబోదు వివర్ణభావ మా
ననమున కింత యైన రఘునాథనాథవిహారహరితఁ.

76

మ వనమార్గంబున రాత్రులుం గిసలయవ్రాతంబుచే రామభ
క్రునకుం దల్పు మమర్చి దుష్టమృగసందోహంబు రాకుండ బల్
ధను వమ్ముల్లోని కాచి యుండుట సుమిత్రాపుత్రుఁ డస్వప్నభా
వనకుం జొప్పడె రామసేవకుల కస్వప్నత్వ మాశ్చర్యమే !

77

క. అని సుతులయునికిఁ దన కా, యన దెలుప నృపాలుఁ డప్ప డపరాదికిఁ బ్రా
మిను కున్నేనగుమినుకుం, జనఁ గౌసల్యన్ సశోకశల్యం బలికెన్.

78

క. మగువా నీకిక వగవం, దగవా విను మిందుకు న్విధానము మున్నే
నగయాపితఘర్జవని, స్మృగయారతిఁ దమనకెలన మెలఁగుచు నచటన్.

79

చ. యతిసుతుఁ డొక్కనాఁటినిశి నంబువు ముంచుకొద స్మధేభమ
స్తతిశితశబ్దవేదిఁ దునుమ న్నను వృద్ధులు నంధులైన త
త్పితరులు పానితోనె చితి పేర్చి శిఖం బడువారు మాగతిన్
మృతియెడఁ బుత్రశోకమె భరించుమటంచు శపించి రంగనా.

80

క. కలిగితినిల శూద్రావై, శృలవలనఁ దపస్వి వగుచు నోనృపవర సం
ధిలు బ్రహ్మహత్య యనువెత, వల దని యాదుర్గతుండు స్వర్గతుఁ డయ్యెన్.

81

— * దశరథుని మరణము. * —

క. వశమా యటుగావున దుర్దశమాస్వగ రాదు రామరామా యనుచో
దశమావస్థకుఁ దార్చెం, బ్రశమాధికు శాప మపుడు పక్షిరభేషున్.

82

సీ. అమరావతిపురం బాఁగుకోఁజూచెనా యేనిశాచరకులాధీశుఁ డైనఁ
చెఱవోయెనా యేమి జేజేనగరి * నూళగేరిలోపలి దేమటారి యైన
రాయబారము వచ్చెనా యిత్తటి నయోధ్య కింద్రుపేజీబులం డెవ్వఁడైన
నాజ్ఞపుఁ డాయెనా యఖిలావసీపరిత్రాణచాతురికిఁ బ్రధాని యైన

* “నూళగేరి” యనుపదము ద్వితీయాశ్వాసము 25 పద్యములో సెుకసారి వచ్చినది.

నూళగేరి (రు) = నాగవాసము (అని లోచుచున్నది.)

గీ. హరి యనఁడు తేరు వెదకఁడు కరినిఁ గోర, డేనిమిత్తంబు వినువీటిపైన మితని
కనఁగ నరిగె నభంగురాహవవిహార, విశకలితదై త్యరఘుఁడగు దశరథుండు. 83

ఉ. అత్తఱి దృగ్గనోదయత నశ్రుఘ్నరంబులు గండమండలిఁ
హత్తి కుచాద్రులం దొరసి నాభిసరంబులు నిండి పో నెలుం
గత్తి నిశాంతచంద్రముఖు లేడ్చి రమ ర్త్యనతోదరీకరో
ద్యత్తరకిన్నరీముఖరితాహరితానవితానమాధురిఁ. 84

ఉ. సూన్యతవాది రా జనెడుసుద్దులు నిమృతమాయెఁ గైకనం
స్థాన మటంచుఁ దిట్లు రుదితంబులు గానకు రాఘవుండు పోఁ
గా నిపు డింత పుట్టెఁ గడగం డ్లనువార్తలు మిన్ను ముట్టి బి
ట్టె నగ రెల్ల గొల్లు మన నాగత మయ్యెఁ బ్రభాత మంతటఁ. 85

క. భరతాగమపర్యంతము, ధరణీపాలకుని మేనుఁ దైలవ్రోణిం
దొరయింపఁ తత్ప్రభానుల, నరుంధతీప్రాణబంధుఁ డాజ్ఞాపించెఁ. 86

గీ. అర్జుమాయెగృతాధ్వరుం డైనయతని, దేహముతిలోత్తమోదితన్నేహమునకు
నర్జుముగదాకృతాధ్వరుం డైనయతని, దేహముతిలోత్తమోదితన్నేహమునకు.

— * భరతుఁ డయోధ్యకు వచ్చుట * —

వ. అంతట ననుక్తపంక్తిరథిరామవార్తతానీతభరతు లగుటకు వసిష్ఠుచే నను
జ్ఞాతు లైన దూత లతివవనజవయవనహయసంకోచితసరణులై తురగపతి
నగరి కరిగి దుస్వప్న దూయమానుం డైన కైక యీసూనునకు గురునిదే
శంబు విన్నవింప నాతని మాతామహుండును యథాజిత్తుండు ననుపం గతి
పయదినంబుల నవశకునసంపాతసాతంక చేతస్కుం డగుచు దుర్దినఁబుకరణి
నస్ఫురద్దివంబై వీరభటజనంబుగతి నసీతాసహాయఫలనం బై నిదాఘసమయ
సరసిజాకరంబువై ఖరి ననూర్తిల్లాపాన్వితం బైనసాకేతంబు సొచ్చి, యచ్చొటు
యథాపురప్రచారచారుపౌరంబు గామికి విచారంబు దోఁప భూపతియగా
రంబు దరిసి యరసి యం దెవ్వరిం గానక మిడి జనని నగరి కరిగి మాత కా
నతుం డై తండ్రినేమం బడుగఁ బరుషతరవావదూక యగుకైక యిట్లనియె.

చ. అడవికిఁ దండ్రిపంపువడి యాలును దమ్ముఁడుఁ దానుఁ జెంచుకై
వడిఁ జనినాఁడు రాముండు భవద్గురుఁ డంతటఁ గాలధర్మముం

దడయిడలేమి గైకొనియెఁ దద్గతి నింకఁ గళంకు లేక నీ

కుడిభుజపీఠికి న్నరలు కొన్నది పంటవలంతి నావుడున్.

89

క. కేకయజ్ఞోక్తి మయూరీ, కేక యహిం గలఁచువీరకఁ గీలితపరితా

పాకృతిఁ బూన్ప వివేకా, పాకృతి ధృతినడలి యడలి భరతుఁడు పలికెన్. 90

శా. కైకా యెంతటి పాతకంబు ఫలమోకా తల్లి వై తీ విరళ

మాకు న్నల్లర కన్నదమ్ములకు నంబాత్మంబు నీయం దనం

గీకార్యం బగు నింతనుండియును దుష్కీర్తి ప్రసూభావమే

చేకో నర్హవు నీకుఁ బట్టి ననుకో సిగ్గయ్యెడి న్నామదిన్.

91

క. మాతృవ్యాజము గాంచిన, పాతకధోరణి వటంచు భరితక్రోధం

డై తన్ముఖమున కభిముఖ, మై తగుదృష్టి న్నరల్పి యనుజన కనియెన్.

92

గీ. మనుకులంబుఁ గాల్తు నని కంకణము గట్టు, కొన్నయట్టి చెట్ల కొఱవి యుండ

నవనభరణ కేళి భవనపావనకీలి, నాశ్రయాశనంజ్ఞ యగడుగాదె.

93

శా. హల్యన్తోచి కొమాళ్లు దున్నఁగఁ దదీయశ్రాంతి యెంతో మన

శృల్యం బై కనిపింప లంపటపడె న్సంతానబాహుశృమాం

గల్యం బొందియు వేల్పుటా వనఁగ నింకం బుత్త్రశోకంబు కా

సల్యదేవికి నేకపుత్రకుఁ దరించన్ శత్యమా యక్కటా !

94

చ. తనవిధిచే నరేంద్రుఁ డవితర్కితమంత్రగతి న్వసింప నా

తని యనువాయువు ల్వీరముధారసనాద్యయిఁ గ్రోలి యున్నదీ

ఘనకుటిలస్వభావ యిది గట్టును జెట్టును బుట్ట మిట్ట యుం

డిన వని కింతె గాని తగునే జను టుండెడు రాజధానికీన్.

95

గీ. ఆత్మవృత్తి కర్హ మగుడై తృకులము లె, న్నేని యుండఁ గేకయేశునింట

లెన్నపుట్టె నీపె లేమావిగుమినట్ట, నడుమ విసపుండేగె పొడమినట్లు.

96

క. జననీతి కెడయు మామక, జననీతిగ్గత నయంబు సౌజన్యంబుం

జననోచితి నిరక మనుకుల, జననోచితకీర్తి యేల సంధిలు ననుచున్.

97

చ. అనుజనితోడఁ గైకనగ రాతఁడు వెల్వడి కొనలేంద్రనం

దనఁ గని మ్రొక్కి పెక్కుశపథంబుల రామవనాప్తి కాత్మఁ దా

ననుమతి చెందమిం దెలిపి యంత గురూదితసూత్రపద్ధతిన్

జనకున కాహితాగ్నుచితసంస్కీయల న్నెఱవేర్చె నన్నిటిన్.

98

క. జనకుం డిగతిఁ బితృవన, మునకుం జన భ్రాతృవనముత్సుకుఁ డగు న
య్యనఘుఁడు జనసీముఖహిత, జనములతో మరలి వచ్చె నదనంబునకున్. 99

వ. వచ్చి యంత యథావిధిసమాహి తౌర్థ్వదైహిక చతుర్దశదినుం డగుచు నా
ఘనుం డున్నయెడ జలజహిత కులహితాచరణ జాగరూకం బగుపౌరలోకంబు
సప్రధానానీకంబై మకుటభరణార్థంబు తన్నుం బ్రార్థింప నప్పార్థివతనూజుం
డి ట్లనియె. 100

శా. చాలింపుం డిది యేటిమాట యకటా సౌమిత్రి చారిత్రమే
నాలంబించుట కోవలేక భవదీయాజ్ఞప్తి గోటీరము
న్దాళిం బూనక యుందునే యొదవి యున్నం బర్ల శాలావకా
శాలంభం బింక దండకావిపినసాలాంతర్విశాలావనిన్. 101

చ. అని వనయాత్రఁ దెల్పె నతఁ డంతిపురంబున కేగి యచ్చటన్
జననయనాసుఖప్రసరత సత్పథపాంసులతావహత్వముం
దనకుటిలత్వముం దలఁచిన న్నుడిగాలిని బోలు మందరం
గని యనుజుండు చంపఁ జనఁగా విడిపించినరాముతల్లికిన్. 102

వ. ఇట్లు తెలిపి యద్దేవి మొదలైన జనసీజనంబు వెంబడింప నగరంబు వెల్వడి
యనల్పశిల్పికల్పితసమీకృతసమీచీన కాననపథంబు వట్టి ఘోట్టాణవారణ
ఘటావీరభటశతాంగసంఘసంఘాతభూతలోదితపరాగయోగవంకిలనభోవిటుం
కరింఖ ధ్వురీపరీవాహుండును సుమంత్రమంత్రముణి ఘణితగుణనివహగుహ
సహాయతానిస్తరిత భాగీరథీపురస్సరనదిద్వావ్రహుండును నై ముందట భర
ద్వాజు నాశ్రమద్వారంబునందుఁ బరివారంబు డించి యాతనిం గతివయ
సమన్వీతుం డగుచుఁ బొడగాంచి యావిరించిప్రభావుం డమేయనిజయోగ
మాయాబలాసీయమాన సంతానకామధేనువై మానికచకోరలోచనా సమా
చారితోదాత్త తత్తజ్జనోచిత నిమజ్జనానులేపనాభరణభోజనాది బహువిధోప
చార గౌరవతృణీకృతశచీనహచరత్రివివదనైవధ్యం బైన యాతిధ్యంబు
సలుపం బాలు పెసంగుసేనతో నాఁ డచట నుండి మఱునాఁడు తన్నెని
యనుప ననుపమచిరత్న రత్నవిచిత్రకూటం బగు చిత్రకూటంబు డగ్గతి యగ్గిరి
యుపత్య కావకాశంబునందు సేనాని వేశంబునుంచి చెంచుఁజేడునుం దానును

జానకీజాని నన్వేషించి యంచిత హవిర్లంధగంధవహాకిశోరహేమామధూమ
 దూరతోవిభావ్యమానంబును నచలితహరిణగణతిరోహితశరీర వనదేవతా
 వితాన శీలితోవహారప్రసూనంబును నిశీధినీచరపిశాచవాటీ సముచ్ఛాటన
 ప్రవీణ మంత్రతాయమాణ రామానుజధనుర్నినదనిశమనసముచితసమీప
 ఘటితదశకుటీరజటికుటుంబ పరిచయకరంచితమహీభాగంబును, 'ననేకశాఖ
 శాఖావలంబమాన వల్కలూచివప్రతానంబును, నంబరపురాయాత దివిజ
 శాతోదరీకరకీసలయానీతపారిజాత సౌరనదవారిజాత కీలితవితాననీతావిహ
 రణాగార తరుతలప్రచురవిచికిలతాజాయమానకాయమానంబును, సధ్యు
 టజచత్వరాలక్షితసాలమూల హిమకరోపలవితర్దికానిహితసితకృపాణ
 తూణీర వారవాణ బాణాసనవతంసంబును, నతిథికులసపర్యాపర్యుత్సుక సు
 మిత్రాపుత్ర నిత్యాహితామందకందమూలఫలకోశమృదిరాయితైక దేశంబు
 ను, నవిరహిత ధరణితనయాచరణవిన్యాసధన్యతా పరిహసితసాకేతరామణీ
 యకంబును నగురామాశ్రమంబు నొంది కైకయీనందనుండు కందళిత
 మానసానందుండై యంతట.

103

సీ. మినుమినుక్కును సీతమేనికాంతిఁ గఱానివలువత శ్శోలయు వల్కలమువాని
 ఘనసారతిలకవైఖరి ఫాలతలమునం దీక్షింపఁ దగు హేమామరక్షువాని
 జలనేకజనితపాటలిమఁ గాంచనకీరీటతగాంచు జాటజూటంబువాని
 మహిమండలి వహించురహినాదిభోగిభోగముల మించుభుజాయుగంబువాని
 గీ. తమ్ములనదమ్ములనెడునేత్రములవాని, నునుమొయిలుచాయలుడివోనితనువువాని
 నకృతసుకృతావిధేయతనమరువాని, రాముశ్రీరాము శాంత్యభిరాముఁ గాంచె.

చ. కని యారామనమీపనీమ లతయై కన్పించు క్రొమ్మించుఁ బో
 ణి నరణ్యాని కయోధ్యైక్కు జగిచే నిర్మించు రాజీవపా
 ణి నిమిత్తోణికళత్రు వంగడపుమున్నీటన్ సముద్భూతిఁ గాం
 చినజై వాత్సకరేఖ భూమితనయన్ సేవించె సాధ్వీమణిన్.

105

ఉ. వీన్యవుఁ డాసుమిత్ర కుదయించియుఁ దా నితరానవాప్యరా
 మానుజపర్యఁగాంచు నిశలం దపనిద్రతఁ జెందెనేని యె
 వ్వాని కనుంగవం జెనయు వారిజబృందము లందు రాగుణ
 శ్రీనిధి నూర్చి శేషు నిజదృక్పథముం దొరయించె నంతటన్.

106

చ. మరుగతి ముడువేనవిన్మగ్ని తలంకెడు జంక పంకజా
 కర మెదుటం గనుం గొనినకై వడి రాఘవుఁ గాంచి తత్పదాం

- బురుహమదాళి యై జనకుపోకడ నేడ్పొదవ న్వచించుచు
స్థరతుడు మూర్ఛముంచె రఘునాయకు లక్ష్మణు జానకీనతిక. 107
- క. ఆలో నంతఃపురజన, జాలోదితరోదనార్తి చదలంట నిడక
వేలాతిగశోకార్ణవ, కోలాహల మావసిష్ఠకుంభజుఁ డణఁచెక. 108
- గీ. తెలివి ఘటియిల్ల నంతటఁ గులగురూక్ష, సరణి రఘువీరుఁ డామరసైంధవాప
కృతనివాపాది సముచితకృత్యసముద, యుండగుచునుండెనుఖిగోష్ఠి నుటజవాటి.
- మ. మనువంశంబునకుక యశంబునకు ధర్మశ్రీకిఁ బ్రాక్కుణ్యవ
ర్తన కాచారబహుశ్రుతాదుల కనర్హం బెద్ది యాజాడ కొ
ప్పని తాత్పర్యము నిస్తరించు భరతోపజ్ఞంబు విజ్ఞాపనం
బు నిజారణ్యనివర్తనంబుఁ దెలుపక భూపుత్రితేఁ డత్తతీక. 110
- మ. సకృదుధ్యేతచిరేతరాంశునిభరాజ్యశ్రీమదావేశి చి
హ్నా కిరీటంబు భరింపలే నమృతసౌఖ్యం బబ్బు నీరత్నపా
దుకల న్నావయి నుంచు మంచు పదపాథోజంబుల న్నేడువో
లిక నమ్రం బగు మాళితోడి భరతుక లేనవ్వుతోఁ జూచుచుక. 111
- చ. మనము గురూక్తి సత్యగరిమం దొరయింపమి రాజధర్మమే
యని యఖిలావని న్నిజపదావనియం దిడుకోర్కి దార్కొనం
బనిచిన మాండవీపతి సమస్తబలాన్వితఁ డై యయోధ్యకుం
జని యచట న్వసించ కనుజన్మఁడుఁ దాను జటాధురీణులై. 112
- క. ఎందాఁక రామువనగతి, యందాఁక వసించు నిచట ననుపూనికతో
నందిగ్రామావసథము, నందిగ్రామాభినంద్యనయుఁ డతఁ డుండెక. 113
- క. దాశరథిజటాధరభయ, దాశరథిక్యృతి ఘటించ నంతట మర్యా
దాశరథియు భృతచాపమ, హాశరథియు నైన యనుజుఁ డతివయుఁ దానుక.
- ఉ. లేటికులంబు నోటఁ గబళించిన దర్భ త్యజించి సోగకక
దేటల కల్వచాలు వనినిండ నిజాకృతిఁ గొంకులేని స
య్యాటముతోఁ గనుంగొనెను నత్రిముసీశ్వరు నాశ్రమక్షమా
వాటికి నేగి యాజటిలవస్తుసపర్య భజించె నయ్యెడక. 115
- గీ. అత్రికనకగాత్రి యవనిపుత్రికినంగ, రాగ మొసంగె సానురాగసరణి
దాన నొకటఁ బూనె జానకి మేనును, మించుమించు నాక్రమించు తీవి. 11

చ. వసనిధిమేఖలావలయ వారిజనీరజనీభవన్నరా
దనభటతండఖండనవితండకతండనురక్తుడై ఘనా
ఘనవలయంబుఁ దూతెడు వికర్తను కైవడిఁ జొచ్చె దండకా
వనిఁ జమరీకిరీభహారి వాహరిస్తూత్కరగండకావనిఁ.

117

ఉ. చంద్రధరప్రభావ శతచంద్రధరోపమరూప శ్రీహరి
శ్చంద్రమహామహీంద్రనిభసత్యవచోరచనాధురంధరా
చంద్రమతీసమానగుణసౌరభవచ్చిసకృష్ణమాజిమా
చంద్రముఖమనోరమణ సాదరణశ్రుతబాణభాషణా.

118

క. కిన్నరనిధినాయకనిభ, కిన్నరకంఠీనవీనకేళిన్యధిపా
పన్నాళాగరధరణీ, భృన్నుతకీర్తిప్రతాప మృదుసల్లాసా.

119

కవిరాజవిరాజితము. భరతభగీరథ నైషధనాహుష పక్షిరథాత్మజరంతియుధి
ష్ఠిరయువనాశ్వ తనూభవ భార్గవ చిత్రపవిత్రచరిత్ర నిధి
వరకవిరాజవిరాజితమందిరవందిరసాలవసంతనిరం
తరనిరవద్యయశోజితశారదనారదపారదహరధరా.

120

గద్యము. ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరవరప్రసాద సమాసాదిత సరసకవితావీలాస
వాసిష్ఠవంశకీర్తిప్రతిష్ఠాసంపాదక ఋగ్వేదికవి తిర్వేంగళార్యకలశరత్నాకర
సుధాకర జగద్విఖ్యాత కవిరాజకంఠీరవవిరుదాంక వేంకటాచలపతిప్రణీతం
బైన చంపూరామాయణం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

చం పూ రా మా యం ము .

పంచమాశ్వాసము.

— ఆరణ్యకాండము. —

క. శ్రీ వేంకటపెరుమాళ్వసు, ధావరసంసేవితాంఘ్రితామరసలస
త్కావేరీ వల్లభపా, రావారగభీర కసవరాజవజీరా. 1

శా. కాకుత్స్థస్థాగ్రణి దండకావిపినభాగ వ్యోమసీమాఘనుం
డై కోదండము దోషం గాండనిచయం బాచాంతరక్షోదవా
సీకం బై మెఱయన్ మెఱుంగు కరణి న్దేవేరి వెన్నెంటం దాఁ
గేకింబోలి త్రిలోకే రంజిల మెలంగె స్తీలశైలచ్ఛవిన్. 2

మ. వనశుండాలకపోలకార్షవిగళత్వద్వాలసాలాతినూ
తననిర్యాసము తావిమాటు హుతగంధంబుల్ నదంబుల్ తపో
ధనపుణ్యాశ్రమభూములం దెలుపఁ దత్తన్నైనిపూజాహృతా
యనజాతి స్మనువంశు లాయడవి నుద్యానంబుగా నెన్నుచోన్. 3

క. శాతాయస్త్రిశిఖిశీఖా, ప్రోతశవద్రాతుఁ డై తిరుగువాఁ డచిర
జ్యోతిర్లతాశతావహ, సీతావనితావహోక చిత్రాకృతి యై. 4

గీ. యాతుధానుఁ డొకఁడు విరాధాభిధానుఁ
డలరుసరి మాంసమతిఁ గాక మపహరించు
కరణి ధరణిజఁ గొని యభ్రసరణి నిలిచి
రాకొమలఁ జూచి తలయాంచి కేకవైచి. 5

మ. కట్టినవల్కలంబు జడగట్టిన కైశికముం గరంబులం
బట్టిన విండ్లుఁ జూడఁ గనుపట్టిన దచ్చెరు వెవ్వరో కదా
పెట్టెడుసొమ్ముచే సొగసు వెట్టెడు నిట్టి మిటారికత్తైతో
నట్టడవిం జరించెదరు నాయపదానము లాలకింపరో. 6

క. కాచితీ మి మ్మిపు డీచెలి, నాచే నొప్పించి చనుఁ డన న్రాముఁడు దో
సాచరు చనుమొన నొకనా, రాచము నాటింప నృక్కి రక్కసుఁ డలుకన్. 7

సీ. సీత నుర్వికి డించి చేకొద్ది నైచుశూల మమర్త్యహృదయశూలంబుతోడ
నశువ గేడించి మార్గావరోధాపరాధము సైంప నిందు భాస్కరుల సాను
పునః దాల్చువింధ్యమ ట్లనుజతోడనునెత్తికొని మింటి కరుగు దైత్యుని భుజంబు
లిరువురు ఖండింప ధర్మపైనొఱగి మేనుఁదొఱగి వాఁడమరుడై తొలుతరంభ
గీ. బలిమిఁ బైకొనుటను నైలబిలుని కినుక, గనిన యొడ లిది గర్హమనుచు వేడఁ
దత్తునుపు మున్ను నెత్తుటఁ దడిసిపదన, యినధరణిఁ ద్రవ్వీపూడ్చిచె నినకులుండు.

క. శరభంగయతికి నతఁడా, శరభంగజకీర్తి రాక చాటుచు గంగా
శరభంగసంగరాశన, శరభంగజజనితదక్షిణఫలత సలిపెన్. 9

గీ. ఇంద్రుఁ జూచియుఁ దను మానవేంద్రుఁ జూచు
దనుకననటుండి జటిలుండు ననలశిఖకు
సమిధ యై మింటి కరుగ నైత్యోకుమణి సు
తీక్షణ నాతిభ్య మెనసి యాదిక్కు వాసి. 10

చ. అరిగి కనెం గుఱంగట జలాశయసింధుమరందకందభీ
కరణధురీణపాణిమయకంజతదంతికభీతభీతనం
చరణవిధాయతోయధరసంశయదాయక హోమధూమ దం
తురితపురోపనిఁ ఘటతనూజతపోపని లోకపాపనిఁ. 11

— * రాముఁ డగస్త్యాశ్రమముం జేరుట. * —

వ. కనుంగొని యనుంగుటాయారి యగుమహీకుమారి కి ట్లనియె. 12

సీ. సెలయేటివడి నగస్థలినుండి వడి వాసవాభాసుగతిదెల్పు నజగరములు
నజగరములనోళ్ల కబ్బి వెల్పడలేక వాతాపిదశ చూపు వనగజములు
వనగజాహతులఁ గైవ్రాలి వింధ్యనగంబుభాతిఁ జొప్పడు సల్లకితరువులుఁ
దరువుల శాఖాగ్రసరణిఁ జూపట్టి వార్ధి తెఱంగనుకరించు తేనెపెఱులు

గీ. నహుషఋషివి ద్విషన్తేరుమహిధరప్రదీప వనరాజదుర్మదాటోపహరణ
పటుతరఘటితనూభవ ప్రాకృరిత్ర, మెదురుకొలిపెడు మదికి నిం దిగురుఁబోడి.

మ. జలరాశి న్వలకేలఁ గుంభభవుఁ డాస్వాదించుచో నీఁగలుం
బలెఁ బైమూఁగు మొయిళ్ల డాపలిచెయి న్నాఁరింపఁ గంపించి శం
ఫలకం బాసి నిలింపమార్గము భజంపనేక యామబ్బు లిం
దు లులాయాకృతిఁ బూని పల్వలముల న్వర్తిల్లెడుం గంటివే. 14

గీ. అని యగస్త్యునాశ్రమాభిరామతకు వి,స్త్రితమనస్కుఁ డగుచుఁ జేరఁబోవు
నెడఁ దదీయశిష్యు లెదురుగా వచ్చి తో,డ్కినుచుఁ జనఁగ నరిగి మనుకులుండు.

సీ. నహువనామ భుజంగవిహృతిఁదప్పించె మిన్నీటి కీతనిదిగా విప్రవరత
యంభోధి నొకగ్రుక్క నాపోశనముగొన్న వీఁడు పూనినదిగా బాడబాఖ్య
కేలనంటి నగంబు నేలమట్ట మొనర్చె నీమేటిదిగదాయతీంద్రచర్య
యసురప్రాణంబున కెసరువెట్టినకుఁ డీ గలుగు వీనిదిగదా కలశజన్మ

గీ. మనఁ దనరు లోకవంద్య నిరాశుఁడయ్యి, దక్షిణాశభజించు చిత్రప్రచారు
బ్రహ్మతేజోమయు నిజప్రభావగాత్ర, గౌతమాత్రిపులస్త్య నగస్త్యుఁగాంచె. 16

క. నామము గోత్రము నొడివి ప్ర,ణామము గావింప మానినాయకుఁ డాశీ
స్తామముతో నొదవె ముని, క్షేమము లిక నని సవర్య సేయుచు నంతఁ. 17.

మ. మురజిచ్చాపముఁ దమ్మిచూలివిశిఖంబున్ వజ్రతూణీరముం
గరవాలంబు నొసంగి యానియమిలేఖిసానిమి తన్ బంప నేఁ
గి రఘూత్తంసుఁ డొనర్చె బంచవటి చక్కిం డెంకి గోదావరీ
సరసీజాతమరందమందరమగుత్సంప్రీత చేతస్కుఁ డై. 18

మ. పులుఁ గొక్కం డెదుటం జటాధరనిరంభోవార్ధియై వజ్రయా
వలిఁ దం జేరెడు గట్టురాకొమరు తేవరి దోచి మీ తండ్రికిం
జెలినైయుందు జటాయువందురు ననుం జేకోఁ దగు న్నాయెడం
బలలాదభ్రమ మేలరామ ! యని సంభాషించి పో నంతటన్. 19

క. పంచవటిన్ సామిత్రిఘ, టించిన కారాకునగరిటెక్కు లయోధ్యన్
మించ న్సంతోషించి వ,సించె న్రఘుపుంగవుండు సీతాన్వితుఁ డై. 20

— * శ్రీరాముఁడు పంచవటిని వసించుట. * —

శా. అంతరి దోచె నితాంతకంతువిజయోదంతంబు సిందూరితా
సంతాశాలివిపాకశీలితపిశం గాకార కేదారసీ
మంతం బాడినయావనోదయ మిశన్తాంద్యాంశుమంతంబు హే
మంతం బధ్వచరోద్ధవాదినటర్పుంపానాట్యసర్యంతమై. 21

క. శరదాతపత వ్రనభః, ఊరదమితనిదాఘబిందుసంఘము లతుల
స్థరమదకుంజరసరసీ, కరనికరము లొలసె దుహినకణవిసరంబుల్. 22

సీ. జుడ్యాకరం బయ్యె జంద్రోపలవితర్ది శరపాత మయ్యె గాసారవిహృతి
యప్రదృశ్యం బయ్యె హల్లకోత్పలపాటి విపదావహం బయ్యె నుపవనంబు

- చర్చాగళితమయ్యెఁ జందనాలేపనం బతిశైత్య మయ్యెఁ జంద్రాతపంబు
గగనమయ్యె గృహగ్రగతచంద్రశాలిక యనుకరం బయ్యె లాజానిలంబు
- గీ. విరచితామోద మైత్రోచ విరులశయ్య, భారము ఘటించెఁ బూనంగహారవల్లి
కంటకోత్సేధ మొనరించెఁ గప్పరంబు, నిరవధికభోగ పరులై నదొరల కపుడు. 23
- మ. బురుసీసుల్ సకళాతియాంతరగృహభోగాసికల్ దోమబ
త్తైరమృచంబుల ధూమధూసరహసంతీయంత్రముల్ కుంకుమా
గురుసారంగమదానులేపనములుం గోష్ఠాంబుజాతేక్షణా
గురువక్షోజభరోపగూహములు భోగు ల్లాంచి రాసేతునన్. 24
- క. నెఱసునటి విశ్రమింపం, దటియై నెఱిమించు మంచుతాకుల జిగివా
తెఱి పిల్లగ్రోవిఁబూనం, గొఱిమాలె న్వేలమిటారికూఁతురి తెగకున్. 25
- ఉ. అట్టియెడం గడంగి జగమంతయు నాఁగెడు మంచుదాడి కి
ట్టట్టు చనంగ లేక శరణంచుఁ దము న్భజియించు వెట్టకుం
దట్టువునుంగు వాసనలతావగు లేజవరాండ్ర చొక్క-పుం
గట్టిమొఱుంగుచన్దవలు గట్టె నిజోపరి పట్టబంధమున్. 26
- గీ. అనతిచకితదివాంధంబు లైనయెండ, అనతిముదితమరాళంబు లైనకొలఁకు
లనతిసుఖతచకోరికలైనచంద్రి, కలుఁబ్రియము లొనెజనులకుఁ గంటుగాక. 27
- సీ. హృత్పర్శ మాతంక మెనయనీయక మాటుకరణిఁ గరన్వస్తికంబు దోఁపఁ
జలివో జపించు నోజ వణంకునఁ దొలంకు రదనఘట్టనమునఁ బెదవులదరఁ
గృపవుట్టి విధి యొసంగిన కంబళమనంగ నంగంబు రోమాంచ మాదరింప
దార్గత్యమయనృపధ్వజపతాకికరీతిఁ గటిఁ బటచ్చరవేష్టి గానిపింపఁ
- గీ. దిరుగుభిక్షాశనులమీఁద దృష్టియిడని
యదయురాలగు కలిమితొయ్యలిగృహంబు
లలజడికిఁ దార్చుకై వడిఁ బులుమునోనియె
వనజఃసరంబు హేమంతవాసరంబు. 28
- క. ఎన్నులతుద హేమకణము, త్పెన్నుగఁదట్టారగి రాజులె న్రాజనముల్
సన్నిహితలవనచింతా, సన్నతిఁ గన్నీరునించు చుదము దోఁపన్. 29
- క. తాలిమివదలి విరాళిన్, జాలిం బడి వెఱచు నళికచామణు లచ్చోఁ
జాల రతివ్యసనాంబుధి, వేలయు రజసివిరామవేలయుఁ డెలియన్. 30

— * క్షీరామునికడకు శూర్పణఖ వచ్చుట. * —

- మ. దిశ లాకాశము ముంచుమంచుల మృగీదృష్టిస్తనాశ్లిష్టులకొ
దశమావస్థలఁ బెట్టునట్టి తఱి నీతానేవ్రుఁ డా నేతకుకొ
దశకంఠాసురు చెల్లె లానపడఁ బద్మాదేవి కేలదమ్మికిం
బిశితంపున్నవి నేఁగు డేఁగచెలి తబ్బిబ్బైన చందంబునకొ. 31
- క. ఆనపడి చుప్పనాతిసి,సాసి తనుం డాసి హృదయజాతానీతా
యాసముఁ డెలిపిన విని పరి,హాసము దొలఁకంగ నాతఁ డానతిఁ బలికెకొ. 32
- చ. ఒఱపరి వాడు నీ వయిన ; నొక్కతె కోర్వమి నన్నొకప్పుడే
మఱక భజించు నీతరుణి ; మంటికి వింటికి భంగురంపుటే
డైఱ ఘటియింపఁ జాలిన యతిప్రమదావహా, దీనిమాయకు
న్వేఱతుము గాక లేక కనువిందగు నిం దగులంగఁ జెల్లదే. 33
- చ. మగువరొ వీఁడె లక్ష్మణుఁడు మన్తధమన్తఘఁ డీశుభాంగుఁ డే
తగులును లేక యీయడవి దండానరింపఁగ వచ్చినాఁడు, నీ
జిగిబిగి జూచెనేని తమిఁ జిత్తము హత్తకపోదు వానికిం
బగలును రాత్రియు న్నిదురపట్టదు కంటికి విప్రయుక్తతకొ. 34
- క. కాన నతం డీమేనుం, గొనుం జిగితొడలు నడలు కన్నులుఁ జన్నుల్
వేనోళ్లఁ బొగడఁ జనుమన, నానీలిపిసాళి మోహనాకృతి యగుచుకొ. 35
- మ. చరణాబ్జంబుల గిల్కు మట్టెలరొద ల్సంధిల్లఁ బాలిండ్లపై
నెరజాఱున్న నుపైఁట నీ టిడఁ గటాక్షాలోకనాశీక దం
తురితోసాంతధర్మి యై కవసి యెంతోమైత్రి సామిత్రితో
సరసాలాపము చూప నాతఁ డను హాస్యప్రక్రియా శీలుఁడై. 36
- ఉ. దాసుఁడ నేను రామున కతండు మదీశ్వరుఁ డామహత్తు పొం
దే నవరించి లోకులకు దేవులసానివి గాక నీ వికకొ
దాసివి గాఁ దలంచు టుచితంబె విదేహతనూజ కిప్పు డా
భూసుతపుణ్య మేమి నినుఁ బోలునె రూపవిలాసనందకొ. 37
- ఉ. కొమ్మరొ దండు తాణెమునకు న్వేనుకోఁ దగుదానవీవు నీ
యెమ్మెకు రాముఁ డానపడు నింతయ కాక నిరాకరింపఁ బో
డిమ్మగు దుష్టనత్త్వముల కివ్వని యయ్యవనీజ యిచ్చటం
ద్రిష్టరనోప దన్నిటను నీ కతఁడే పతి చుమ్ము పొమ్మనకొ. 38

- మ. మరుజాలిం గుటి దప్పి శూర్పణఖ పల్తా టిట్లు నిర్లజయై
గటిక నీటగు నేటియిద్దరులకుం గాంక్షించు నాఁబెయ్యవై
ఖరి నీ యిద్దఱుద్దులఁ బ్రమసి రాకాపోక గావించె వే
సరి సీతాహృతి కొగ్గ నగ్రజునికన్యన్వఁ గృహీతాసి యై. 39
- మ. వనివా రీచెలి జాలిముక్కు గలుగ న్వర్తించి తౌరా యన
స్తనువంశాన్యగ్రణికూర్కితమ్ముఁ డురుకామక్రోధసంకల్పశూ
ర్పణఖాశ్వాసనమీరధోరణులకుఁ బల్బాట వాటింప న
య్యనిమేషాంతకురాలు కాలజలదోగ్రారావదాక్రంద యై. 40
- ఉ. రక్కసిజోడు లంద జీఁక రాఘవుడాక విహస్తు తాడు రీ
ముక్కిఁడిజంతకుం దగిన మొండివిటుండు నిశాటజాతీయం
దొక్కఁడు లేక తక్కఁ డని యూహపరుల నగఁ జేఁటగోటిబ
ల్తొక్కలపుంబిసాలి ఖరుముందటికిం జని నిల్చె నిల్చినఁ. 41
- ఉ. విగ్రత నీకుఁ డెచ్చినవివేకపరాజ్ఞుఁ డెవ్వఁడో యతం
డుగ్రతదీయసాయకతదుద్భవులం దొక్కఁ డైన నేమి ? య
వ్యగ్రత గెల్తు లె మ్మని నిజావరజోదితరామలక్ష్మణో
దగ్రత కాగ్రహించి ఖరుఁ డాహవసన్నహనార్హవేషుఁ డై. 42
- చ. వెలువడి త్రోవకు న్భగిని వేగరి గాఁ బదునాల్గువేలజో
దులు పదునాల్గుచేరువలతో మునుకో నని కేఁగుదేఱఁ ద
త్కలకల మాలకించి సతిఁ గావ సహృదరుఁ బంచి సింగిణీ
విలు గుణయుక్తి మ్రోవ రఘువీరుఁ డెదుర్కొనె యాతుధానులఁ. 43
- వ. ఇ ట్లేదుర్కొని జనోదర్కగోచరేతరామోఘశరలాఘుపుం డగు రాఘవుండు
మండలీకృతసముద్దండకోదండపిండితప్రచండకాండపారంపరి నిలింపులకు సాం
పు సంపాదింప, నావిలం బగు రక్షోబలంబు తత్త్వణంబ హైమనదినంబు కై
వడి ననవాప్తపుండరీకం బై రాశిచక్రంబువైఖరి నవిభిన్న కేతుపాతం బై, యం
బుజేక్షణావక్షోరుహంబులీల నాలక్ష్మ్యమాణ పత్రభంగం బై, ధారాధరసమ
యరంగ త్తరంగిణి తెఱంగునఁ బరివహదవేలకీలాలజాలం బై, యనార్యగోష్ఠి
పోలిక ననేకప్రకారహతకవచస్ఫురణం బై, శారదావసరవాసరంబుసరణి విశ
కలితాపఘనసంకులం బై, చాంద్రమనబాల్యచరితంబురీతి సంభృతగురూత్త

మాంగనాశం బై, పాండవబలంబురేఖ ధర్మరాజాధీనదేహం బై, షరశురా
మాపదానంబుభాతిఁ బాతితనరోషకుంభినీధవకులం బై, పాలస్తవ్యనగరంబులా
గునఁ బలాశనప్రతిష్ఠాసమంచితశివాలయం బై, యంబురుహబంధుబింబంబు
డంబున ననంతాభిపతదురుతరకరసహస్రం బై, దినావసానంబుచందంబున
వియోగభాజనరథాంగయుగళతాంగసంఘం బై, హరయదుప్రవరసమరంబు
వీఁక నప్రాణితత్రిశీర్షం బై, నిర్మలాంతరంగశీలంబుపగిది నిష్ఠాతదూషణం బై,
యదైవితతత్త్వంబుఁగీవి నాత్మావశేషం బై, నశింప రోషించి దోషాచర
సమాజశేఖరుం డగు ఖరుం డడరినప్పుడు విపశ్చిజ్ఞసంబునకు నైన నిశ్చయింపం
గూడని జయావజయఘోలనంబు దోషఁ జూపఱి కననునాధీయమానంబు లగు
విశిఖసంధానమోక్షణంబుల సంతరిక్షచరనిరీక్షణాన్భుతవితరణఁచక్షణం బగు
రణం బిరువురకుం బ్రవృత్తిలు నెడ మార్తాండకులలిలకుచాపంబు నయ్యసుర
లోపంబు గావింపఁ గోపయావశితముఖసరోజుం డై దశరథతనూజుండు కంభ
సంభవుఁ డొసంగిన శరాసనంబు మోపెట్టి బెట్టిదంపు బాణంబు దండకావన
తపోధనతనుత్రాణనిర్మాణపారీణంబుగాఁ బ్రయోగించె సంతట.

44

క. ఆఖరునిశిరము రవికుల, శేఖరునిశరంబు దునుమ జితలేఖనదీ
మాఖరి యగు జటిలాశీ, రై వ్విఖరిఁ గొనె ముందె మంధర రఘుస్వామిన్.

45

మ. మునుము స్తంధర కైక యు న్వరయుగంబున్ సూన్యతాపాయభీ
తస్మపాలోక్తియు జానకీరమణకాం తారప్రచారం బనం
జను పేల్లక దశకంఠహీనతకు నోచంజాలుతైల్లోక్యభా
గ్యనికాయంబు రహింప నావని మునుల్ సానందు లై రుద్రాక్షున్.

46

మ. ఖరన క్తంచరుఁ గీటణంచి యుటజాగ్రత్తోణి వి ల్లెక్కు... డిం
చి రజోధూసరజాటజూటరుచిరశ్రీ మించు నైత్సావ్యుశే
ఖరువక్షోజభరానురూపతదురకాశిన్య యై కాఁగిలిం
చి రణశ్రాంతి హరించె సీత యధికస్నేహదరానీవిత యై.

47

క. సామిత్రియు రాముజయ, స్థేమం దా రెండువేలజహ్వాలుగల వాఁ
డై మెచ్చె మువ్వరున్ సుఖు, లై మునుపటికరణి నుండి రాసమయమునన్.

మ. అజహన్తత్సరవృత్తి చిత్తమెగపోయం జేటబల్లోటిజం
జ తనస్థానమరీతి లంక నజనస్థానంబు గావింపఁ బా

కజతుం గీలి జముం బలాదు నరుణ్ గాష్టున్ ధనేశున్ భవు
న్భుజకంఢూతిఁ దృణీకరించుదశకంఠుం జేరి యానమ్ర యై.

49

చ. వినుము జగత్త్రియీభయదవిక్రమ నే నటుమొన్న దండకా
వనికి వినోదకేళిఁ జని వర్తిలుచో భవదీయభాటి కొ
య్యన మునివృత్తిఁ జెంచినజయంతవసంతులొ పుష్పవంతులొ
యనదగు శౌర్యవంతులు మదక్షులపాల్పడి రిద్ద అత్తటిన్.

50

చ. చరగతిఁ జిత్రపుత్రికకుఁ జాటెడునెన్నడ దోఁపఁ దావితె
క్కరిది గదా కడానిలత కన్తతిఁ జిల్కెడుమేనితళ్ళు, తొ
ల్కరికరిమించు మించు లిడఁ గంతునొయారవుఁ జిక్కటారివై
భరి నొకహఠాంతకారి మెలఁగన్ గనుఁగొంటిఁ దదంతికంబునన్.

51

సీ. అదిపూనువేణిసోయగముఁ జెందరు కదా పన్నగీమణు లెంద అున్న నేమి
యదివహించు నెలుంగు హవణింప లేదు గా ! కిన్నరీతతి దావుకొన్న నేమి
యదచెందుపొక్కిలిహరువు చేకోదు గా యప్పరొనికర మెం తైన నేమి
యదిగాంచుపిఱుదుసంపదకు నోచరు గదా యుర్విబోటులు పెక్కురున్న నేమి

గీ. యది గదా యింతి యటువంటియలరువింటి
దంటమదహస్తి నెద హస్తి యుంటి వేని
గంటి వన వచ్చు వెలిదమ్మికంటివలతి
కలికిగావించుకలిమి రాక్షసకులేంద్ర !

52

ఉ. రాముఁడు లక్ష్మణుం డనెడురాచకొమా ల్లఁట వారు వారిలో
రాముఁడు పెద్దవాఁ డఁట ! యరాళకచామణి సీతపేరియ
క్కోమలి యమృతహామహునకున్ జవరా లఁట దానిమేనితీ
రామర వారకామినుల తైన నధీశతఁ గోరఁ జేయజే ?

53

క. నీ కామొనపరి దగు నని, కైకోఁ జని విగ్ర నైతి ఖరుఁ డంత మదీ
యాకృతిఁ గనలి బలాన్వితుఁ, డై కదలి తదీయవిశిఖపాతిఁ బడె ననుడున్.

54

మ. దశకంఠుం డనునాసికోక్తు లటు ల్లాందం జెల్లెలిం గొన్నదు
ర్దశ భావించి ఖరాదితాదృశజనస్థానోగ్రరక్షశ్చతు
ర్దశసంఖ్యాకనహస్రహంత్రి యగు సీతానేతచాపవ్రతా
పశిఖజ్వాలిక నాలకించి ఘనకోపవ్యాపృతసాంప్రతుఁ డై.

- ఉ. వింటి నపూర్వ ముర్వి నొకపింటినరుండె జయించువాఁడు ము
క్కంటిమలం దెమల్చినమగంటిమిజో దిశుతాణె మింక నా
పంటవలంతినోముగుమిపంట వహిక్ రహిమించునానివా
ల్గంటి వడిక్ హరించి తెఱగంటివజీరుల త్రుళ్లడంచెడక్. 56
- గీ. మతకరిమెకంబు చేకొని మరులువట్టి, ధరణి బో నోమిన త్రిశంకుతనయుకులము
వాడగుట వీక నాచేత నేఁడురాముఁ, డింతిఁగోల్పోవ మారీచుమృగమొనర్తు.
- క. అని మారీచునికడకుం, జని దశకంధరుఁడు తనవిచారము దెలుపక్
విని యతఁ డీమర్తతి కీ, తని కేమిటికొ వలె ననుచుఁ దహతహఁ బలికెక్. 58
- శా.నీబోధం బిపు డెందుఁ బోయె సకటా ! నిశ్శంకలంకాపుర
ప్రాబల్యంబుఁ బాకాల్పఁ జూచెదవు ధర్మంబౌ రఘుత్తంసభా
ర్యాబందీకరణంబు శూర్పణఖయూహఃపోహ లాలింతురా ?
“స్త్రీబుద్ధిః ప్రలయాంతికా” యనుట నీచిత్తంబునం దోఁపదా ! 59
- క. మాని నయినాఁడ రాముని, చే నొకచేపెట్టు మేసి చిత్తంబున కు
ద్యానారామపదం బవ, సానవిరామాహ్వాయంబు జళు కగు ననినన్. 60
- ఉ. కన్నుంగ్రేవలఁ గెంపు దోఁప నదిరా కాటొడ్డెమా నేను జె
ప్ప నీ విప్పని కొప్పకోమి యిది నీపాండిత్యమో ? చాలు నం
చు నైఘ్నేయము పుట్ట నాడుటయు నచ్చో వాఁడు నిమ్మూర్లు డిం
క న్నాబుద్ధులఁ జక్కఁ గాఁ డనుచుఁ దత్కార్యానుకూలాత్మఁ డై. 61
- ఉ. భానుకులీనుదేవిఁ జెఱపట్ట దశాసనుఁ డెంచ బ్రహ్మ త
త్ప్రాణసమీరు సౌరపురయాత్ర కమర్చిన పైఁడిజోడునె
మ్మేనిరుటంపు లేటితలమిన్న పతాణి యనంగఁ దాటకా
సూనుఁడు దండకావనము సొచ్చె హిరణ్మయపుంగురంగ మై. 62
- క. ఇటువలె నేతెంచి కుఱం, గట మెలఁగెడు పైఁడిమెకముఁ గని దానిం దె
చ్చుట కవనిజ వేడక్ ధూ, ర్జటి యజ్ఞమృగంబువెంట జరిగెడుకరిణిక్. 63
- ఉ. వింట న్నారి ఘటించి రాముఁ డనుర న్వేన్నంట బల్గుజ్జుపుం
గంటుంగొంటుపతాణిరావుతుఁడు ముక్ గాధేయుజన్నంబునక్
గంటిం జెందక పాఠిచన్నబడు గిన్నా లైచ్చటం డాఁగెనో
శంటింగంటి నటంచుఁ బాశము కరగ్రాహ్యంబు గావింపఁగ్. 64

మ. మనువంశ్యం బెనుమాయదారిమెక మై మారీచనీచుండు కా
నను ద వ్వుట్లలయించికొంచుఁ జని యంతం దత్కలంబాహతిం
దనకార్తస్వరశంబరాకృతి చన న్వాల్తె “హతోఽస్తీతి” నా
గ్జనకార్తస్వర ముర్విపట్టి యధిపోక్షం బంచుఁ గంపింపగన్. 65

ఉ. కంపముఁ జెంది నీత యనుకంప వహింపవు కంటనుం దడి
న్నింపవు లక్ష్మణా యతఁడు ని న్నదె చీరెడు నన్న నల్లనై
లింపకుమారి మాయకుఁ జలింపకు రామునకా భయం బనం
దెంపరి యై దురుక్తు లవనీజ వచింపఁగ నాతఁ డార్తుఁ డై. 66

మ. అకటా ! నిన్ను సుమిత్ర గాఁ దలఁప హేయంపుందురు క్తంపు వా
లికెతూపుం జెవిగాఁడ నాడితివి తల్లిం బట్టనూహించువా
తకుఁడే లక్ష్మణుఁ డేమి చేయ వశమా డై వేచ్చకు న్నే నయో
ధ్య కె డై వచ్చియుఁ గైకఁ బోలి పడఁ బాలెనాఁడ నేఁ డీ వనికా. 67

క. వివరీతకాల మింతే, యిపు డెవ్వరి నొచ్చుకొనఁగ నేటికి నీచే
నపవాద మగుట నిజ మని, తపియించి సుమిత్రపట్టి తరలఁగ నంతన్. 68

సీ. మితిమీఱి వెలికిఁ గ్రమ్మెడుమనోరాగంబుసరణి నీ టగు భాతుశాటితోడ
కామాంధతకు నూతగాఁ గొన్నయట్టిచందము డెల్పువేఱుదండంబుతోడ
తలదిమ్ము కామవార్తలఁ గ్రమ్మ నిడినప ట్టనఁ దోచు గోపించదనముతోడ
బలిమిచేఁ జేపడ్డబ్రహ్మాండభాండంబువలెఁ జెలంగెడుకమండలువుతోడ

గీ. సహమికనుబోలె “నచ్యుతోఽహంశివోఽహ”
మనుపలుకుతోడ నిజతుంగఘనశతాంగ
ముడుపదవి మాటి మున్నీటినడిమివీటి
నట్టురాకాసి దొరఁకునన్నాసి యగుచు. 69

చ. దళనిలయం బరాఘవయుతం బగుటం గని నీత సత్కృతుల్
సలిపెడురూపు మాని సహజం బగు నెప్పటిమేనిఁ బూని యా
నళినముఖా హరించె విజనం బగుకోవెలఁ జొచ్చి జాగిలం
బలరుసరంబు నామిషదురాశ సవింగొనిపోవు కై వడిన్. 70

ఉ. ఈకరణి హరించి యతఁ డేగెడుచో హరిదబ్జమాల్యద
వ్యాకులదృష్టిచాకచకి నశ్రువు లాఁగికోసంగ హా ! జయ

శ్రీకమనీయ ! హరఘ్నవరేణ్య ! త్రిలోకశరణ్య ! నాయెడ
న్నీకుఁబరాకు నేయఁ దగు నే యని యాపికవాణి కూయిడన్.

71

లయగ్రాహి. ఆయెలుఁగుచే బులుఁగురాయనికి జోడగు

జటాయు వమరాలి పగదాయకు మొనై యో
రీ యెచటికిం జూడిఁగి పోయెదు పలాదపశదాయని
గరున్నఖముఖాయుధసహాయుం
డై యనికొదార్కొని తదీయమగు తే రయుగమై
యహరిసారధికమై యపరథాంగం
బై యిలఁబడం గెడపి యాయసురనాయకుని
కాయమునఁ గొన్ని యసిగాయములు చేసెన్.

72

గీ. నిశితనఖభిన్నదశముఖత్రిశిఖవిశిఖ

పాశకుంతము నగుచును నాశకుంత
మాతనికృపాణిఁ గనెఁ బక్షపాత మమర
పదమొనఁగుభూమిసుతపక్షపాత మమర.

73

సీ. సుగ్రీవసాత్యుతోదగ్రపంక్తిగ్రీవ బహుదోఃప్రతాపసంగ్రహ మనంగ
వాలిరాజ్యప్రాజ్యవైభవాతిశయాచితోత్పాతహేతుభూతోల్గ యనఁగ
మునువంశ్యమైత్రీకృతినిమిత్తపుత్త్రాభిపతదుగ్రభానుబింబం బనంగ
నంగదయావరాజ్యరమావినోదోచితాసాదివైయన్నదాబ్జ మనంగ

గీ. నంత వ్రాలె మతంగాద్రి హకులచెంత, నిశిచరేంద్రరథాంతరనీయమాన
జనకతనయోత్తరానంగకనకపటని, బద్ధపిఠీప్తమణిమయాభరణసమిత.

74

ఉ. ఏతరిదైత్యుఁ డాతతిమహీతనయాకృతభూషణావళీ
పాతము నై జతేజమునిపాత మెటుంగక లంక కుద్గదా
జ్ఞాతవిరోధిజాతభయశబ్దకలంకకు నేగి శోకసం
స్కృతను సీత సప్సరి నశోకనికేత నొసర్చె వింతగన్.

75

గీ. సోఁకుటెంతులు నలువంకఁ జుట్టి యున్న, జనకతనయామణి నశోకవని భజించె
గేసరితనూజవాలోగ్రకీలితోగ్ర, హుతవహస్తంభనౌషధిలతిక వోత.

76

శా. సారంగం బగుతాటకేయునియెడన్ శార్దూలవిక్రీడితో

దారుం డై చనుదెంచురాఘవుఁడు సీతాప్రేరణం జేసి తన్.

జేరన్వచ్చినతమ్మునిం గని మదిం జింతాపరుండై దళా
గారం బంత మెఱుంగులేనిమొగు లై కంటం దడి న్నింపఁగన్.

77

క. వనదేవత లీతనికా, జనకాత్మజవిరహ మనుచు సహితాశ్రువు లై
కనుగొనఁగ వియోగవిడం, బనకు ద్వారకొనియె దూయమానాశయుఁడై.

78

ఉ. కుందనపున్నెకంబు నిటు గొంచు రయంబున రాక నీవు కా
నం దడ వుండినాఁడ వని నాపయి నేరమి నంత నించి నీ
మందసిత స్త్రితేందరుచి మామకదృష్టిచకోరి చెందకుం
డం దరువాటిలోఁ గినుక డాఁగితి వేమె? తలోదరీమణి.

79

మ. సకియా నీమదిలోనికోరిక ఘటించన్ లేక మోహాబ్ధివే
లకుఁ జేరం గొఱగాక పంచవటి చుట్ల నెవ్వెట్లు నామీఁదికి
న్మకు నీకున్ సమయంబె తావకవియోగం బిట్లు సైఁపంగ మా
మకదేహం బిది లోహమో విరసపుంబాషాణసందోహమో.

80

శా. నీకు నివృంతమెకంబుమీఁదఁ దమియుం .తే నేమి కా దంటి నా
రాకాచంద్రున కంతరంగ మగుసారంగంబు రప్పించెదన్
గైకొ మ్మాహరిణంబు నీకరమునం గన్నట్టునందాఁక శు
ద్ధాకారుం డతఁ డొందుఁగాక భవదీయాసైక్యికదాసోన్మతిన్.

81

సీ. నే నింత తపియింపఁబ్రాణంబుతో నున్న జేర రాకుండునా చిగురుఁబోణి
క్రాంతనెత్తుట నేల జొత్తిల్లమి గజాదిచర్విత గామగా జలదవేణి
పోదుగా తా నొంటి గోదావరీచారుపులినకేలి ఘటంప నలినపాణి
మునిసతీగోష్ఠిఁ జెందె న టన్న బొరుగింటికెలన డాయదు గదా కీరవాణి

గీ. మున్ను సౌమిత్రిహేతిచేముక్కుకొఱత, వడినపగ దీర్చికొననెంచి యడవిబొంచి
యున్న జగజంతరత్కసి యుదరశిఖికిఁ, గబల మై తోఁచె నేమొ కో కంబుకంతి.

82

చ. అని తలపోయు, నుస్సురను, నబ్జముఖి నినుఁ బాయ శక్యమా
యను, వన వాసపూర్తియెడమ న్దివికేగిన మామసేవకుం
జను టుచితంబె నీ కవనిజా యనుఁ జానరొ నీసమీపమున్
నను దొరయించుకోమి తగునా యను, హాయను, దుర్విధి యనున్.

83

సీ. వని నొక్కయెడ మిన్నుఁ గని చాకచకి చూపుజనకజతనుకాంతి యని చలించుఁ
బొదరింటికినలయుం బదరిపాటుగఁ దోఁపఁ నదిగొ వై దేహికే లని భ్రమించుఁ

గలకంఠ మెలమావిఁ గంతకాకలి నింప నిదె నీతరొద యంచుఁ గదియఁ బోవుఁ
గలఁకుతన్నికొలంకు చలిగాలి మై సోక నవనినందనతావి యని తలంచు

గీ. మఱియురఘువీరుఁడలఁతఁద్రివ్వరినతెఱఁగు, వినఁదరమెయట్టిదురవస్థకనికరంబు
లేక వర్ణించినట్టివాల్కి యెట్టి, బోయయో కాక తొలుతటిపుట్టువండు. 84

వ. ఈకరణిఁ దరణికులశిఖామణి నిజహృదయపంజరవిహారకగజశరవిసోదకీరమణి
యైనజానకీరమణి నయ్యరణ్యాని లక్ష్మణసమేతుఁడై వెదకుచుం బోయి ముం
దటఁ బురందరాదిబృందారకజయామందభుజబృంద మందోదరీశబండ్కృతవి
భీతసీతానిమిత్తజాతాహతాలూన పక్షమూలతవలన నేల వ్రాలి యున్నతన
జాలి విన్నవించి యంచితవిముక్తిచంచలేక్షణకుచాభోగమృగమదమేదురా
మోదనఫలితప్రాణవాయు వగు జటాయువు నజతనయదురవాపనై వాపనలిల
యోజనంబునకు భాజనంబు గావించి, తత్త్వణంబ దక్షిణాశాముఖలక్ష్మ్యమాణ
యగు నయోముఖముఖంబున దశముఖానుజాననప్రియసఖ్యంబు గా సంఘ
టించి, నిలింపులు భయంపడఁ గబంధదోర్బంధనిర్బంధంబున కవరజయు
తంబు గాఁగొంతవడి తగుల్చుడి యనంతరం బనశ్రుపాత్రంబు లగు రక్షః
కలత్రంబులనేత్రంబుల కవేలతరవారు లొసఁగుతరవారులం దదీయచండతర
బాహుదండకదలీయుగళవేదండతుండపాండిత్యంబు హత్తుకొన వర్తిల్లి, య
త్తఱి నరాదుండు మొండెంబు చెండఁ బాలదిండిమేనుం బోనోమి వైమాని
కుం డై కేలుమొగిచి నిలిచి యొకమునికినుక దనుజతను వెనసి మీకతన నతి
పావనుండ నైతి నని భావిభావుకనిదానశ్రమణ్యాశ్రమపథంబు సూచించి దివి
కరుగ, నురుగహననంగతం బగుమతంగమునితపోవనిం దావుకొని, శబరిన
విధంబు చేరి యప్పులిందనుందరీసమాచరితపూజనోపచారి యై ఋశ్యమూక
సరణివిజ్ఞాపనంబు సలుపఁ దదనుజ్ఞచే మనోజ్ఞకీరశారికామృగనికాయంబునకు
నాస్పదం బైన గహనపదంబుఁ గడచి వికచారవిందసాగంధికానుబంధగంధి
లంబును, ననుపమేయవనదేవతావితానడోలావిహరణానుకూలంబును నతి
విశాలకూలానువేలఘేలావిలోలశుండాల గండమండలమదాస్వాదనానుషంగి
యు, ననంగజయనిషంగరంగత్తరతటరసాలసాలకుసుమ విసరవిలసదాసవాసార
భరవిసారియు, ననేకలతికాపదేశలాసికాదేశికంబును, ననూనకాయమాన
మానితలతాగృహావిసోద సాదరనిషాదశాతోదరీకచనిచయవిచికిల మకరంద

బిందుతుండిలంబును, నభంగబిసభంగ భోజనప్రమోదజాలపదగరుత్పరంపరా
సంపాతరయ సముత్పతత్పాథోలనాకలితపాథేయంబును, నగు ననుతటోత్సంగ
పవనంబుచే నెగుర్కొనెడుపంప నవలోకించె నంత.

85

శౌ. హిందూరాజ్యరమాధురీణభుజభూయిష్ఠప్రజాబర్హిణీ
సందోహోభినవాంబువాహ ఘనవాచాస్వాదుమోదా శతా
సందానందకుమారపాదయుగళీనాళీకపూజాపరి
ష్టందాభ్యంచితపంచశౌఖి సుఖతాసంధా కబంధాహితా.

86

క. కుటిలారిమరున్నారీ, ఘటనాచణభుజవిహారికాక్షేయభవ
స్ఫుటకీర్తివధూటీపద, కటకీకృతచక్రవాళ గండరబాలా !

87

నత్కుటవృత్తము. అయివరగండ కుండలికులాధిపవాగ్విభవా
నయవినయప్రధాన సుగుణస్ఫురణాభరణా
జయరఘరామభీమబల శత్రువిరామధనం
జయనిభధామ ధీమహితసామ రసామఘవా.

88

గద్యము. ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరవరప్రసాద సమాసాదిత సరసకవితావిలాస
వాసిష్ఠవంశకీర్తిప్రతిష్ఠాసంపాదక ఋగ్వేదికవి తిరువేంగళార్యకలశ రత్నా
కరసుధాకర జగద్విఖ్యాత కవిరాజకంఠీరవవిరుదాంక వేంకటాచలపతి
ప్రణీతంబయిన చంపూరామాయణం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ
బంచమాశ్వాసము.

చం పూ రా మా య న ము .

కుసాశ్వాసము.

కిష్కింధాకాండము.

- క. శ్రీశ్రీతివాణీవారిరు, హాక్షీశ్రీతదృగ్భజాస్య యఖిలచ్ఛందో
లక్షణలక్ష్యవిచక్షణ, రక్షణగుణభోజ కనవరాజబిజ్జోజా. 1
- ఉ. పంప స్వల్పదనూనమీనయుగళీపారంపరీశాంబరీ
శంపం గన్గొని నీతకన్దభుకు సాక్షాత్కార మైనట్లు వ
ర్తింపక ధైర్యము నిల్పలేక విరహార్తి న్రాఘవుం డాత్మగం
పింపం జైత్రుఁడు నింతనంతటఁ బ్రతాపింపం దొడంగె న్వడిక. 2
- నీ. జిగిటీవపడఁతికిఁ జెంగావిపావడ యవనీపదోచితయావకంబు
మాధవశ్రీకి నిమంత్రసిందూరంబు కలికానికాయతారలకు సంజ్ఞ
పరభృతవాఙ్మయప్రదశాంభవీరుచి వనికాపురంధ్ర కాననహరిద్ర
వనదేవతచనుంగవకుఁ గుంకుమముడంబు ధారణీరుహశైలగైరికంబు
- గీ. కామినీకాముకవినోదకలనకొఱకు, సమయవర్ధకి పొదరింటిగమికిఁ గీలు
కొలిపిన రుటంపుఁగెంపుతాతభుకుటోడు, బిల్లగుము రెల్లకడనుద్భవిల్లెఁ జగురు.
- మ. మరునందు స్మరుస్మప్తి మ్రాఁకులయెడం బాలించుటెక్కు న్నిమో
పరిసంహరిముఁ జూపి తత్త్రిపురుషీభాగోచితిం జైత్రుఁ డొం
దురజన్మత్తవీరమోగుణోన్నతు లనం దోఁచెం జగుళ్లుం జగు
ళ్ల రకం బయ్యెడుక్రొవ్విరు ల్విరులపట్ల నావ్రీలుభృంగంబులున్. 4
- చ. చనదు వినోదఞోప మిఁక సాగవు బింకము లాలకింపుడీ
మనసిజఁ డానతిచ్చినకమం బిది యంచు విటీవిటాళికిం
బనుప వసంతుఁ డక్షరసమాజము వ్రాసిన కాగితంబులో
యనఁ దనరె న్నబంభరవనాంతరకాంతలతాంతబృందముల్. 5
- మ. సహకారద్రుమసౌరసంయమి షికినందోహచంచూపుటీ
మహతిం గైకొని పంచమం బతిశయింపక వట్పదీగీతికా
బహుళీభూతనినాదర క్తి హవణింపం జూచ్చె దైలోక్యలో
కహృతాష్టాదకుఁ డైనమాధవుఁడు సాక్షాత్కారముం జెందుటన్. 6

- సీ. సుమనోఽవచయమయ్యెనుదతిచూఢ్మలకబ్బుజనములందువినోదవనములందుఁ
దవితె డోలాకేళి ధవయుగ్వధూగాత్రతతులయందు వియోగిమతులయందుఁ
బ్రసవసంపదదోఁచె బ్రతిపత్సరవసంతయాజులందు మహీజరాజులందుఁ
గానిపించె రసాలఘనచాపలత కంతుపాణియంగునుఁ బిక్రజేణియందు .
- గీ. నొదవె గడురంగు రక్తియు మదనవీర, కదనజయభద్రకాహళికలకలాను
కరణచణ్ణకోకిలకలాపకంఠకలిత, కాకలికలంగును బలాశకలికలందు. 7
- సీ. నవలాకటాక్షంబునకు నోఁచె దిలకంబు సకియమో మీదగె జంపకంబు
తరుణికే లంటఁ బాత్రం బయ్యె లేమావి గుబ్బెతక్కాగిటి కబ్బె గ్రోవి
వెలదినిట్టూర్పుతావి భజించె వాఁపిలి వనితవక్త్రానవం బెనసె బాగడ
యతివపదాహతి కనువయ్యె గంకేళి పడఁతి నవ్వింపఁ బాల్పడియె బాన్న
- గీ. మాటవినె బాటయాలించె బోఁటివలన, గోఁగుప్రేంకణమనగలోకులకునింకఁ
బంకజాక్షులు రేవగలంకపాళి, గీలుకొనకున్న నవ్వేళఁ దాళవళమె. 8
- వ. ఇట్లు జాతకాతూహలావహ దళావతారగౌరవుం డైనమాధవుండు కూర్చితే
డై తావ్రసోన తీవిమెఱయు వనరాశిలో నమందరాగం బభినవానంతమణి
కిరణ మహాగ్రాహిగుణయుతంబుగాఁ బలాశసుమనఃపరంపర లలవరింప
నత్తజిం గరం బుద్భవిల్లి యుద్వేలకాలకంఠకంఠనిర్భరార్భటీరసాలంబుఁ జెంది
రంభాదు లమర గణికలు ప్రభూతలై తనరఁ, గైతకరజోవినరపరిపాండురాంగ
సారంగంబు లసమానజననతం జెలంగఁ, జంద్రమండలసుధామధురసోద్యుల్ల
తాంతసంతానమందారపారిజాతప్రభృతు లభ్యుదయంబు నెనయ, నంత నెన
యిడంగరాని మేనిసౌందర్యంబుతోఁ దోచునిందిరాదేవి యన, భుజాంతర
నిశాంతవిశ్రాంతిం జెందినట్లై, యనంగశాంబరీవిజృంభణం బనెడు కాదం
బినిం బొడమి యలయించుచంచలాలతికరీతి, లక్ష్మ్యలక్ష్మ్యతరాకార మై మనో
రథమయారామసీమనుల్లసిల్లు కల్పవల్లియుల్లాసంబునఁ, బాటలప్రభాధరప్ర
వాళంబన మరులుకొలుపుచు, నవేలమోహమయ విభావరసమాగమోదిత
మై, శీతాంశురేఖ యన, లోచనచకోరికల నూరించు నంచితగుణాభిజాత
యగుసీత డెందంబునం దవిలి జాలినొందింపఁ బంపాతటరసాలసాలముల
శీతలశిలోపరి నధివసించి, పంచశరశరవికాసకారణ పటీరిగిరిమరుత్ప్రపంచసం
చాలితగభీరతాశరధి యగు దాశరథి లక్ష్మణుం జూచి యిట్లని వితర్కింపం
దోడంగె.

- సీ. హృదయవ్యథాశాంతి నొదవిగుచునవ్యధివ్యాపధి యనఁగ నేయుత్పలాక్షి
కేళియం దనురక్తి గీలించు కూర్చి నెచ్చెలికత్తె యనఁగ నేలలితగాత్రి
యనుకూలతవహించు యజ్ఞదీక్షల ధర్మపత్ని యనఁగ నేవద్మహిణి
కలనిలో ధీరయై మెలఁగువీరక్షత్రయాణియనఁగ నేయలరుఁబాణి
- గీ. శిష్టగురుదేవపూజల శిష్య యనఁగ, నాపదల బంధువన మించు నేపురంధ్ర
యట్టిత్రైలోక్యనుత సీత యిట్టియడవి, నేదియుం గాక డాఁగె నిం కేమిసేయ. 10
- మ. మలయాద్రి న్నెల వై మెలంగెడు మరున్నతైభ ముత్తుంగత
న్వల గామాపుతుఁ డెచ్చరింపఁ బథిక్వ్రాతంబు లేఁదేటిశృం
ఖల మట్టాడుచు శైత్యమాంధ్యభర సౌగంధ్యంబుల ద్దానభా
రలతోఁ జేరెడు మన్ననోజలజవప్రక్రీడకు స్లక్షణా! 11
- చ. అని రఘువీరుఁ డార్తినొలయం గలికాకృతిఁ జెంగుమందపుం
జనకు నలక్ష్యపున్నడత సైఁచుట కామనువంశమాళికిం
జనకజనేమముం దెలుపఁజాలినవాఁ డయి వాలిభీతిచే
నినతనయుండు దౌత్య మెనయించి వడిం దనుఁ బంపఁ బంపకున్. 12
- మ. కటిసూత్రంబును ముంజి పిల్లసిగయుం గౌపీనముం జింకతో
ల్పటుజం దెంబుఁ బలాశదండ మమరం బౌలస్త్యకీర్తిక్షపా
విటనాశోచితకృష్ణపక్షచరితస్వీకారధారంధరి
న్వటుపేషంబు వహించి వచ్చె నటకు నావృతాత్మజుం డత్తజ్ఞి. 13
- ఉ. వచ్చి యతండు పల్కు రఘువర్యుల నోయనవద్యులార మీ
రిచ్చటికాన యామని కనేకతఁబూన్ప నిమిత్త మేమి యు
ష్మచ్ఛరణంబు లీయుపలమార్గము సొచ్చుట కెట్టులోర్చె వై
యచ్ఛరలోకు లిచ్చలకు నచ్చెరువైనవి మీమిలాసముల్. 14
- సీ. జిష్ణుచాపవిభూతిఁ జెనయుమీఘునతకు జనలోకసువినతాచరణ మరిది
తమముఁ బోనిడుభవద్రాజమార్తాండవర్తన కింతయాగపద్యంబు వింత
ధృతజటావలగలోన్నతిఁ దోచుమీభవ్యకల్పనాకృతికి జంగమత హెచ్చు
ప్రాప్తరూపతఁ గాంచు భవదీయమాధవాత్మభవస్థితికి ఘోరతపము చిత్ర
- గీ. మూర యుష్మద్ధభీరత లమృతలహరి, చెఱికిలాహిరిఁగొలుప నాజిహ్వ ప్రహ్వ
యైన దటుగాన మీనమ్ముఖాన కిష్క, డేను వచ్చినవృత్తాంత మేర్పరింతు. 15

మ. కలఁ డుద్యత్తరధైర్యనిర్జితహిమగ్రావుండు సుగ్రీవుఁ డ
 నృలియుఁ డద్రచరావలి న్ననుపఁ బెంపం దక్షుఁ డామేటికిం
 జెలివై యుందుఁ బ్రభంజనాంశజనసశ్రీ నాంజనేయుండ లో
 కులు నన్ను స్థానుమంతుఁ డండ్రు మిముఁ గన్గోవచ్చితి స్వర్ణి నై. 16

క. వాలి నిరాతంకమహః, కేలిని వారింపఁ గరుణ క్రేగంట బిడక
 వ్రాలినవా రని మీకడ, కేలినవాఁ డనిచె నను ముఖీవరులారా ! 17

మ. అను నయ్యర్కతనూజమంత్రికి నిశోదంతంబు సౌమిత్రి దె
 ల్ప నతం డంత విధేయఁ డై తెరువు సూప నృశ్యమూకాద్రికిం
 జని సుగ్రీవునిఁ గాంచి రాఘవుండు తత్సఖ్యంబు జాతావనీ
 జనసౌఖ్యం బనలాభిమంఖ్య మమరిం జల్పెం బ్రసన్నాత్మఁ డై. 18

చ. అనిలకుమారుఁ డిట్లు హరి యై సమవర్తియు నై నభానునం
 దనునకు రామచంద్రునకు నం టికమీఁదట బ్రహ్మ నామ నే
 నను మహిమన్ ఘటింప హరియై సమవర్తియు నై నభానునం
 దనునకు వాలికి న్నలువ నం టానరింపఁదలంచు టబ్రమా ! 19

ఉ. అంబుజబంధుసూనుఁ డపుడాధిపయోధి నడంచు మిత్రభా
 వంబు తనందుఁ గీల్కొప్పి వారింఁ గీలి కవార్యమైన శౌ
 ర్యంబు నొసంగుసంగరధురంధరుఁ డై తరుణీవియోగ జా
 తం బగుదుర్దశం దెలుపు దాశరథి న్నెఱనమ్మి యంతటన్. 20

మ. ధరకు న్రావణఘర్కతాప మడఁగం దద్రామసఖ్యంబుతో
 ల్కరికిం గట్టు మెఱుంగువత్తనమురేఖ స్థానకీపాతితా
 భరణంబుల్ గని తాను దాచినవి చూప న్వానిఁ గన్నీట నం
 స్కరణాభావరజంబు వోఁ దడిచె నైత్సావకుండు శోకార్తుఁ డై. 21

గీ. అంతట నిజానుజాఁడు దేర్ప వంతయుడిగి, తపనతనయునిఁ జూచి యోకపికులేంద్ర
 యింద్రనందనుతో వైర మేల నీకుఁ గలిగె నన నాతఁ డిట్లని తెలుపఁదొడఁగె.

మ. మనుజేంద్రా విను మున్ను దుందుభికి ముస్తాయావి యన్వాఁడు వా
 లి సరిధాన్వీతమరీచిమాలి రణకేళిం రేచికోల్తై వడిం
 జని పాతాళము సొచ్చిన నివ్విడువ కాశాఖామృగాధీశుఁ డా
 తని వెన్నాడి ననువ్రసాతలబిలదావరస్థితుం జేయుచున్. 22

- మ. అరి వెన్నాడి హరీశుఁ డాకరణిఁ బోరాడ న్నడిం గ్రొత్తనె
త్తురు లేటయ్యును వాలి గామి మిసిమింతుండౌట నూహించి ది
వ్యరిపుక్రోధగతి న్నిలావృతబలదావ్పరుండ నై వచ్చితిం
బురికి న్నంత్రులయాజ్ఞ వారముదినంబు ల్పానితి న్రాజ్యమున్. 24
- క. ఆలో నాలోలశిఖి, జ్వాలోపమకోపశీలి వాలి వడిం బా
తాలోదితుండై కృతనతి, నై లోఁగెనునాపయి ద్దరాలోచనుఁ డై. 25
- క. ఉసురుకొనం గనరిన నెస, దెస చెడి యిక్కొండ నెక్కితి నతం డిటుఁ దా
రసమై వచ్చుటకు న్నిధ్వనపడఁ గారణముఁ దేటపడ విను మింకన్. 26
- ఉ. దుందుభిదానవోగ్రజయదుందుభి సైరిభమై నిజోన్నతి
నన్దురి వింధ్య మంతటిది వంధ్యముగా జలధిం గలంచి సం
క్రందననందనుం బిలిచి కయ్యము దీయఁ గపింఁడుఁ డంత వా
నిం దెగటార్చి తత్తనువు నెత్తురుచేతులఁ ద్రిప్పివై చినన్. 27
- మ. లయవాతూలవిరోలతూలగతి లాలాయాంగ మిచ్చో మతం
గయమిస్వోమివనాగ్రభూమిఁ బడి రక్తిం బూన్చు నాతండు కో
పయుతుం డై హరిసూతి కీగిరి భజంప స్థానివోఁప నృపిం
చె యతీశోక్తి నవాలివశ్య మగుటం జేకొంటి నీదుర్గమున్. 28
- ఉ. వాలిభయంబు వెదగుల వర్తిలు నార్తుడ నౌట మిమ్ము నా
పాటితిభాగ్యమంచుఁ దలప స్థితిసాలనినాదుడెంద మాం
దోళముఁ బాపె మబ్బు దవధూమముగాఁ దలపోయుకేకి కే
కాలపనంబునింప వలిగాలిగతి న్ననుమంతుఁ డిత్తచీన్. 29
- ఉ. నావుడు రాఘవుండు రవినందన చెండెద వెల్లెనౌఖ్యము
ల్నీ విఁక నావలీముఖు శిలీముఖయైక్తి ననూనవృత్తికిం
దావొనరింతుఁ జిత్రవధనైపుణి నంచు వచించినంతట
న్లావరియంచు నమ్ముట కిలం దగుదుందుభిదేహమంకుభిన్. 30
- క. తనపదనఖమున దశయో, జనములు చనమీటి వానిసంశయ ముడివో
మి నతం డెదె వాలి దెమ,ల్చినచె ట్లని సప్తసాలిచే వణఁగించెన్. 31
- క. లుప్తాశర మగుశరమున, సప్తజగద్భృతినిమిత్తజడజాతజనుఁ
క్తప్తస్తంభాశయకృతి, దీప్తం బగుసాలసమితి దెగిపడ నేసెన్. 32

చ. ననుఁ గొని సత్తతాశ్శదశనం బొనరించితి వాపుల స్త్యనం
దననగరంబు సాలదలనంబు ఘటించుట యేమిదొడ్డు నీ
కినజునివంటిబం టనుచు నింద్రజుఁ దున్నుట కెచ్చరించె న
ద్వినమణివంశ్యు నత్తఱిఁ దదీయశరంబు శిలాహతిధ్వని.

క. సందేహ ముడిగి యంతట, మందేహవిరోధినుతుఁడు మాత్సర్యభర
స్పందనుఁ డై పోరికి సంక్రందననందనునిఁ జేరె గర్జారభటిక.

34

సీ. నృహరికంఠకరాళకహకహధ్వనిశంక శరభాకృతికి శూలి సంభ్రమింప
వీరభద్రోగ్రహంకారమోహవిభీతి దక్షుఁ డంబుజభవాస్థాని కొదుగఁ
బ్రలయాభ్రనిస్వనభ్రమచేత స్వర్లోక జనులు మహర్లోక మనుసరింపఁ
గిటిరాజును ఖపుటీఘటఘటభ్రాంతిచే వసుమతీయువతి సంతసముఁజెంద

గీ. భయద మగుసింహనాద మాభానుసూను, వలన నాలించి కోపించి వాలి వెడలి
వచ్చి చిచ్చుఱిపిడుగుకై వడి నిజాను, జన్మమార్కొని యని నేయుసమయమందు.

చ. కరము లురంబులు న్నఖముఖంబులు భిన్నతఁజెంద నొంచుసం
గరమొనరింపఁ బాల్పడియు గాత్రవిభిన్నతఁ దోచనీని య
య్యిరువురఁ జూచి సాయకము నేయక యూరక యుండె రాఘవే
శ్వరుఁడు సభాంతరంబునఁ బ్రసంగము నేయనివానికై వడిక.

35

గీ. తరణిజుం డంత వితరణికరణి మార్గ,ణాగతికెదురెదురుచూచి యరికిఁ ధలఁకి
తనుఁగదియరా నబాణమోచననిమిత్త, మతని కెఱిగించి క్రమ్మఱ ననికీబూన్చి.

ఉ. గ్రీవం గుర్తుగ నొక్కపువ్వుసరముం గీలించి రాముండు సు
గ్రీవుం బంప నతం డకాండఘనమై కిష్కింధఁ జేరం దదా
రావాకర్ణ నచే నకర్ణభరతారావాక్యుఁ డై వాలి కో
పావేశంబున వచ్చి కూలె రఘువీరాస్రాహతోరస్సుఁ డై.

36

క. అంతట వాలినిపాతో,దంతము చెవిసోకి తార యశ్రులహర్యా
క్రాంతతరతారయై శుద్ధాంతనిశాంతంబు వెడలి యాశీయుత యై.

37

సీ. ఉడివోని కన్నీటిజడి ముద్దునెమ్మోము హిమఘాసరాబ్జవిభ్రమముఁ జూపఁ
జిలునవ్రువదవై నచెంఁగావిజిగిమోవి ననలేనిచిగురాకు నెనకుఁ దీయ
గద్గదస్వరయ్యక్తి గంతనాశంబు మంద్రధురీణ మగువీణైవిధముఁ జెంద
ముడి వీడి క్రొమ్ముడి ముంచుకో నెమ్మేను మొగులులోనిమెఱుంగువగలు నెఱవ

గీ. వచ్చి హరిలూనకరివోలె వ్రాలియున్న, వారిఁ గని సోలి జాలిఁ దన్నాలి నంక
పాలి నిడి హేళిజహితానుశీలి నంశు, మాలికులుఁ బల్కె శోకవహలి దొలుక.

చ. సకలజనార్తిహరి యగుచల్లఁదనంబు సుధాంశుమూర్తికిం
బ్రకృతిగఁ దోచుకై వడిఁ గృపాభుత నీకు నిసర్గ మట్టి తా
వకకరుణార్ద్రభావనిరవద్యత నెక్కడ నిద్రపుచ్చెనో
యకట మదీయపాతకఫలావగుణం బది రాఘవేశ్వరా. 41

మ. ప్రియుఁ డీరీతి రుజ్జు భజంప నొడలం బెన్నా)ణముం దాల్చుని
ద్దయురా ల్రక్కసి యంచు బాణహతి న న్దడించినం బాప మే
మియు ని న్నంటదు తాటకావధముచే మేల్చేయవా యుర్వికి
న్దయితాన్లేషము గా నొసంగు టది పుణ్యంబే యగు న్రాఘనా. 42

ఉ. భూమిపతు ల్పుగవ్యరతిఁ బూనుట యుక్త మటంచు ధార్మిక
స్వామివి నీవె యానతి యొసంగుట నాచెవి సోడి యుండ శా
ఖామృగిఁ దావకీనశరఘాతనిపాతితఁ జేయకుందురా
యేమృగిమీఁద నేమృగయుఁ డెక్కటికం బిడు రాఘవేశ్వరా. 43

క. ఇతనికి భయపడి మును నీ, హితబంధుఁడు ఋశ్యమూక మెక్కినగతి మ
త్పతియు నైలకొనియెడు నా, శిలవిశేఖా భేద్యహృదయశిఖరీంద్రంబుకొ. 44

మ. ఇనవంశోత్తమ నీమొనం దునిసిపో నే వాలినో సప్తసా
లినా మారీచునితల్లినో యవిశిఖాభీభేద్యత స్వప్రజా
రనిరాతంకహృదంతరాళ నగుతారాకాంత నింతే యింక
న్నను నిర్జింపక నీవు ధన్వి ననుకొన్న న్నవ్వరే యెవ్వరుక. 45

గీ. ఇనకులన్మపాలు రాదిగర్భేశు లగుట
శౌర్యమును బోలె మాధ్వ్యంబు సహజమేమొ
వాలి నిరపాయమన్న నోవసతినుండ
వీనికై యేల తొడరెదు విల్లుపూని. 46

చ. అని విలపించుతార నయనాశ్రుజలశ్వసనాప్తిజాతచే
తనుఁ డగురీతిఁ గన్దెఱచి దాశరథీశ్వరుచేతి కంగదు
న్ననుచుట కొప్పగించి దిననాయకసూతికిఁ దా వహించుకాం
చనమయదామకం బొసంగి సద్గతికిం జనె వాలి యత్థటిక. 47

ఉ. హాకపినాయకప్రవర హాదశకంధరదందశూకబం
 దీకరణాహితుండికపతీకృతవాలధి హాగుణైకర
 త్నాకర పోయితే దివికి నంచు వలీముఖు లాచరించి రై
 ట్నాకరనియాజ్ఞ సంస్క్రియలు వాలికి శౌర్యజితాంశుమాలికి. 48

క. మహితనయావిభుఁ డుతట, మహిరజు నభిషిక్తుఁడేయ మేఘము లీర్వ్యా
 వహము లయినట్లు తన్వహి, మహిషిని నభిషిక్తుఁ డేయ మఱి దివిదోచెన్.

చ. తనుఁ గిమ్మింధ వసింప వేడుకపినేత న్రాఘువుం డే బురం
 బునకున్వచ్చు టయుక్త మీఘునదినంబు ల్వీట నీ వుండి ర
 మ్మని వీడ్కొల్పు నతండు నేగి నిజరాజ్యప్రాజ్యసౌఖ్యస్థిర బా
 ల్చెను రాముండును మాల్యవంతమున నిల్చె న్నావనకై యయ్యెడన్. 50

— * ఐహికాలనగ్ధనము. * —

సీ. హలధరహృదయప్రియాశహారంభణం బాశాంతవిపినాంతహవ్యవహము
 శాంబరాడంబరచ్చన్నాబ్జహితబింబ మచిరాంశురుచిదీపితాంబరంబు
 నవనవారచితార్జునవికాసగరిచుంబు ధార్తరాష్ట్రనిరాసదాయకంబు
 శీతికంతబాంధవప్రతిపాదనోచితం బాయతశక్రగోపావనంబు

గీ. వితతఘనఘోషపోషణం బతిశయోద, యాశ్రితకదంబమాత్తమహావనాగ్ర
 జాతికమునై తనర్చి వర్షాదినంబు, దేవకీనందనునితీవిఁ దెలిపె నపుడు. 51

చ. సరకుఁగొనండు నన్నుఁ దనచాయల వాలి నడంచె మత్పురం
 దరవిభు సడ్డసేయక యితం డని రాఘవునాలిజాలి ము
 న్నరకకుఁడెచ్చుపోలిక ఘనాఘనమాలిక తత్ప్రియాసమా
 హరణ జలాశ లాశలను నాఁగె నగర్జితసింహనాద యై. 52

క. కయిశోనియె న్రాజులపన, మొయి లపుడు నిరస్తతాపము సృత్పథవ
 ర్తియుఁ జౌరస్త్యమహాబల, రయచలితము జీవనస్ఫురద్వసుధము వై. 53

వ. అత్తఱి వియ తలంబు హత్తి లాగెత్తు మెఱుపుటాఱుపులాఁడిన ర్తనచమత్కృ
 తికి నచ్చరుపడి వియచ్చురోచ్చయంబు లిచ్చిన చిరత్ననవరత్నబిరుదమంజీరవల
 యంబుమంజుమం జడల నాఖండలీయకొదండంబు దోఁస, నాపురందరశరా
 సనంబుఁ గొని ఘనం డఖండనిజమండలాసహంబు లిప్పొందురాండజంబు లని
 శరాసారంబుఁ గురియింప సొంపుసెడి యంచగుంపు లలక కెలఁకుకొలఁకునకై
 పటప నవి పటచి పటపటచుటకుఁ గేకవైచు కేకకలకలంబునకు నలికి

కేతకీతతి భుజంగసంఘం బడంగ, నారీతి భోగినీవతుల కగు మొగలితెగల
తగులునకు నగుచగిది వికచకుటజనిచయరుచిర యగునరణ్యానిచే నగణ్య
యగు వ్రావృషేణ్యప్రక్రియకు విక్రియం బూని యాజానకీజాని లక్ష్మణు నిరీ
క్షించి యిట్లనియె.

54

మ. మెఱువుందల్కు మిటారీచాయ దెలుప న్నేఘుండు తన్వంగిపె
న్నెటిగుంపున్నెఱయింప జాదినవలూ నెత్తావి పై నింప ముం
దఱు జిందుల్గొనునెచ్చికోమ్మ నటన త్తార్పంగఁ గందర్పుఁ డి
త్తటి నేపాంధుని నొంపఁ డీనవపయోధారాసమీరాహతిఁ.

55

వృద్ధి. చెలంగె నలుదిక్కులన్ శిఖిశిఖావళీకంఠ కా
హళీధ్వని వియోగితా మపి నరేఘు నారీఘు వా
జలాకులఘనే దినే సపది యాంతి కే కా యితి
చ్చలారభటితో మనోజరణవేగసంసూచి యై.

56

ఆ.గీ. అభ్రగర్భనిర్వదంబుధారాకరం, భితసమీరభరసమీర్యమాణ
వికచకుటజకుసుమవిసరంబువలన నా, కాశవలయ మనవకాశ మయ్యె.

57

మ. వనధింగ్రోతడునీటితోఁ దొడరునార్యజ్ఞాప్తిచేఁ గుక్షియె
ల్లను దస్తంబగుటం జలించి యవి మర్లం గ్రాయఁజొచ్చెన్ ఘనా
ఘనసందోహము లభ్రచారిదివిషద్గాణిక్యమాణిక్యమో
హనభూషామతిదాయినై ద్యుతలతావ్యాజంబుచే నియ్యెడన్.

58

క. సౌమిత్రి కంటివె చా,లై మహి డిగువర్షధార లభినవజలద
స్తోమశ్యామలపత్ర, వ్యోమస్మగ్రోధశౌఖియాడలువోలెన్.

59

వ. అని వియోగవ్యథాదూయమానుం డగురఘునూనుం డొక్కవిధంబునఁ
బయోదమలినంబు లగుదినంబులు గడపె నంతట.

60

మ. హరినిద్రాదరజనీదినోదయము హర్షాకర్షణోపాయము
త్రరహస్యం బచిరోపయోగ్యఫలకేదారం బనాలక్ష్యపా
దరిఘ్లానలనాంతమాంగలిక గేయం బన్వితాన్యోన్యజై
త్రరణోద్యోగమహీధవంబు శరదారంభంబుదోచె ద్విః.

61

నీ. కాకుత్స్థస్థిరహాకులాకారదశఁ బూనుకరణి మేఘుండు పాండురతఁ జెంఁడ
నినవంశ్యుఁ డెత్తు పిల్లఁకనంచుఁ డాఁగిపోయినరీతి నిలదయ్యె నింద్రధనువు

రఘువీరకీర్తిన రక్షింజక్కిణికి యుక్త మగుచామరంబు లై యమరె తెల్లు
కపివాహినులపిండు కాంగల్లు టూహించి యంబువాహినులెల్ల నాఱుదొడంగె
గీ. లంకవంటిది యింక నిశ్శంకరాజ, హంససంచారమునకుఁ దా వగు నటంచుఁ
డెంకియై తోచె బుడమి నిశ్శంకరాజ, హంససంచారమునకు నయ్యవసరమున.

శా. చేతోజాతశరప్రణీతహృదయచ్చిద్రప్రణాభీవిని
ర్యాతస్నేహమయప్రతిశ్రవభరుం డై యుండుమార్తాండి రా
గాతివ్యాప్తి నిరాకరింప భృతకోపాటోపచాపోద్గతిఁ
నీతానాయకుఁ డంప లక్ష్మణుఁడు వచ్చె నేవ్వఁ గిమ్మింధకుఁ.

— * లక్ష్మణుఁడు కిమ్మింధకుఁబోవుట * —

శా. వాలిప్రోద్భవుఁ డప్ప డంతిపురికేవ న్నిల్చి రాగాంధత
నేలెల్ల స్రతిజాగరూకుఁ డగుట స్తేగ్గోని సుగ్రీవుని
ద్రాకుత్సమ్మునకు నిచ్చారపడుచో రామానుజులొక భీ
తాలోలస్థ వగార వాపహృతనిద్రార క్తనేత్రాబ్జుఁ డై.

క. లేచి కొలువుండి నచివుల, వాచోన్నతిఁ బ్రకృతిఁ జెంది వ ర్తిలు నవై
రోచని సౌమిత్రిధను, ద్వాచండ్సనాదనిశమనానతముఖుఁ డై.

మ. ఘనఘోషశ్రుతిచేఁ దలంకునహిరేఖం బీతముం డిగ్గుచో
హనుమంతుండు నినున్ జయొన్నతునిఁ జేయ న్నెయ్యవునినఁగె ద
మ్మునిఁబంపం జను రాఘువుం డని భయంబు న్నాన్ప సౌమిత్రిసాం
త్యనక్త తారనుఁ బూన్ప వెల్పడియె నత్తన్వంగి శుద్ధాంతముఁ.

గీ. వారుణీయక్తిఁ దేజంబు వదలి రాజు, కనఁబడ నిశాంత మపుడు నిష్ఠాంతతార
మవగతతమంబు నయ్యెఁ బూర్వాశ నత్త, మిత్రమ సత్పథసంచారి మిత్రుఁ డమర.

ఉ. తారధరావతారకరతార యనం దులలేని మేన్ శృం
ధారముతోడ నెన్నడలఁ గార్యవశత్వరఁ జెల్పు నూత్నము
క్తారశనాగుణాఘ్రికటకస్వనితార్పటితోడ లక్ష్మణుం
జేరఁగవచ్చి కేల్తొగించి చిలఁగదొడంగె వచోమరందముఁ.

చ. బినరుహబంధుసూతి నొక పెన్నిరైఁ జెఱయిడ్డ యింద్రజ
వ్యసనమడంచె మున్ను రఘువర్యుశరం బది యుండుఁగాక నేఁ

డొసపరిచంటిగట్టుఁ దిగనోపని యీకపిరాజుపేంద్రజ
వ్యసనముఁ బాపె నద్దిర భవద్దృఢచాపవిటంకటంక్రియల్.

69

శా. లోకాలోకముదాఁక నేకగతి నాలోకింపఁ బాల్పడ్డ యీ
లోకాలోకవిధాయినూనుఁ డిపు డిల్లు నావ్వికిలిం గల్గి వ
ద్వాకాలోదిత మైనపోణిమికి నోచంజాలె నిన్నాళ్లకు
స్త్రీకారుణ్యమువంక నిట్టి హితుని స్త్రీ యిట్లు కోపింతురా ?

70

వ. ఏవంవిధోదారతారావచనచారిమా పనీతకోపాటోప తానముల్పన్నప్రసన్న
తామిల్లనిరవధిక్మైత్రి యగుసౌమిత్రివెంబడి హనుమదానీతనానావిధానూన
వానరానీకినీవితానసంసేవ్యనూనుం డగునచ్చుండభానుసూనుండు రాఘవుం డు
న్నకొండదరి కరిగి యతనియడుగుతొగరుఁజగురులకు నెఱంగి తదాదరణభరిత
కౌతూహలాంతరంగతం జెలంగి యంతట.

71

— * సుగ్రీవుఁడు సీతను వెదకుటకు వాచరుల నంపుట * —

సీ. తరుకు బేగడకొండదండనుండు నితండు పారియాత్రతటివీహారుఁ డితఁడు.

వలిగట్టుచెట్టుపట్టుల మెలంగు నితండు నిషఙ్గాద్రిమేఖలానిలయుఁ డితఁడు
తఱిమెట్టుజాళువాదరి కాఁపరి యితండు గంధమాదనవనోత్కంఠుఁ డితఁడు
కడనేలదాల్చు నిల్కడఁ జెలంగు నితండు పంధ్యాటవీజాతవిహృతి యీతఁ

గీ. డని మఱియు నెన్న వనహోని యచలవితతి, నధివసించియు సంఖ్యకు నధికమైన
వానరేశుల వేర్వేఱఁ గానిపించి, యితనయుఁ డప్పు డారాఘవేంద్రునాజ్ఞ.

72

సీ. మిహిరుండు వొడమువో మేనుతొల్పంజకుంకుములెక్కుఁ బూనుదిక్కు నకువినతుఁ
బరువంపువెరిపింటిదొరమత్తకరి యత్త మిలుహరిత్తునకు సమీరతనయు
మొసలి జేజవయాళిమురిపంపుజగకౌతు సామి గా నోచునాశకు సుషేణు
జంటనాలుకకంటసరిదంటచెలినంటు గలదిశకును శతబలికపీంద్రు

గీ. నెలకు జానకిసేమంబుఁ జెలిసిరండ, టనుచుఁ బంచిన వారలు నచట నచట
నరసి ధరణిజఁ గానక మరలి రంత, హనుమదాదులు దక్షిణంబునకు నడచి.

73

శా. పోవం బోవ నఖండకండుజటిలభూభంగజాతస్థలీ

భావోదగ్రసరణ్యరణ్యధరణీభాగంబునం దొక్కర

క్షోపీకుం డెదిరింప వానరబలస్తోమంబు గంపింప న

చ్చో వాలిప్రియసూనుఁ డానిశీచరు న్మూలాగ్రభీతామదుః.

74

క. కినుకం దొడరి కచాకచి, యని సలిపి తదీయగాత్రమునురహితముగా
నొనరించె సురహితం బగు, తనచరితము జనుల కద్భుతము గావించె. 75

ఉ. అంతట వానరప్రముఖు లద్రవనద్రుమదంతురీభవ
త్ప్రాంతరయానుజన్య మగుశాంతత వాయునుపాంతవర్తివే.
శంతము పొల్పుఁ జెల్పునవసారససారభవంతమున్నభ
స్వంతము మెచ్చి యొక్క బిలవాటము సొచ్చి తదంతరంబునన్. 76

చ. మును పజుఁ డొక్కమానితపముం జెఱుప న్నది మెచ్చి హేమ కి
చ్చిన మయ క్తప్తహేమవనిఁ జెల్వగు మేరుసవర్ణి కూర్చినం
దన నొకతె స్సవ్యంప్రభ యనందగు దివ్యవధూటిఁ గాంచి యా
వనిత మహత్త్వశక్తి బిలవాటము వెల్వడి వచ్చి యొక్కెడన్. 77

— * హనుమదాదులప్రాప్తయోపవేశప్రయత్నము. —

క. మిట్టాడ నరుడుపుట్టని, నట్టడవి వసించి కపులు నాథుఁడు మనతోఁ
జెట్టినమితిఁ దప్పియు మహి, పట్టింగనమైతి మెట్టిపాపం బనుచున్. 78

చ. కళవళమంద నంగదుఁ డీక న్నన మూరక పోయినప్పడే
తలఁ దెగవేయుఁ గాని యొకతప్పను గావఁడు భానుసూనుఁ డా
ఖలమతియుగ్రదండమునఁ గాయము వాయుటకంటె నీవన
స్థలి మునివృత్తిఁ బ్రాణములు దాల్చుట మే లగునంచుఁ బల్కినన్. 79

మ. హనుమరుతుం డను నేటిమాట పతికార్యం బట్లు పోకార్చి యీ
వని నెట్లుండెడువార మాదొరకు దవాన్వియివ్వనం బెంచు దూ
తినఁ బోనీయక పంపువెట్టి తల లేఱించుం గపిస్వామి యొ
ప్పనియాలోచన మాని మే న్నడలుడీ ప్రాప్తయోపవేశంబునన్. 80

గీ. అనుచు హనుమదాదు లైనవానరులుప్రసాదయోపవేశమునకు సుద్యమంబు
సలిపి కుశలయందు శయనించువా రార్తి, తోడఁ జింతనేయఁ దొడఁగిరిట్లు. 81

మ. మనువంశంబునఁ బుట్టనేమిటికి రామస్వామి దాఁ బుట్టుగా
క నిగాఢాటవి కేల వచ్చె గురువాకృష్ణీకృతి న్వచ్చుగా
క నిశాటేశుఁడు నీత నెత్తికొని లంకామార్గముం జేరనే
లనతండేగ జటాయు వాయసుర నేలా తాఁకి కూలె న్నహిన్. 82

క. కూలినజటాయు వట్టె పొ; కాలక రఘుపతికి నీతఁ గైకొని చనియెం
బాలస్తుగ్రు డచుచుఁ దెలుపఁగ, నేల యతం డలకబంధు నేలాతునుమన్. 83

గీ. చచ్చినకబంధుఁ డేటికి శబరితెఱుగుఁ, జెప్పె నది యేటి కినసూను చెలిమిఁదెల్పె
వారి పడనేల సుగ్రీవుఁ డేలనేల, మనము రానేల యీనేల వసరనేల ? 84

క. అని వనరుకవుల పరిజే, వనమునఁ జెవిసోఁకు రాఘవుకథాసుధ మః
న్నీ నరుచిఁ గమరినతెక్కల, పునరాగమ మనుజవిగమముం దెల్పుటయున్. 85

మ. మది నామోదము భేద మొక్కట జనింప న్లేచి తా నున్నవ
నృ దరి న్వేల్వడి వచ్చి యత్తటి నిజోదంతం బెఱింగించి యే
ల దిగు త్రీ కింక రామదూతలకుఁ గల్యాణంబె సంధిల్లు న
ల్లదె మున్నీ రదె లంక దాశరథియిల్లా లందు వ ర్తిల్లెడున్. 86

క. జనకజకుశలముఁ దెలియం, జనుఁ డని సంపాతి తెలుప సంతసఁడి యా
తని గారవించి యంగద, హనుమన్తులు లచటఁ గదలి యటు చనియెగుటన్. 87

సీ. అంజనగిర్యధిత్యకళాద్వలసలి పచ్చతాకొణిగెల్లోబారువంబు
బలుతుంగమడుపులోపలిక రేణువు వట చ్చదములో నినువైన శౌరిమూర్తి
దానవారియురంబులోని శ్రీవత్సంబు భానుజాంతరపద్మపత్రసమితి
కాదంబవనిఁ దోచు నాదిమశ్యామిక మింటనంటిననీలమేఘరేఖ

గీ. యనగ నిజమధ్యమున ధాత్రి దనర మెఱయు
బహులవాతూలజవముహర్షు హరుదగ్ర
లహరికాజాలఁదోలికావిహరదంబు
నరవితానంబు జలనిధానంబుఁ గనిరి. 88

గీ. కనిదురాలోకశరత భీకరతఁ జూపు, శరధికి మొగంబుగాక దాశరథిశరధి
యట్టిదగుటకు బెట్టిదం బైనకలఁకఁ, గపు లలుకతోడ నుండ నంగదఁడు పలికె.

మ. తగునా నానరులార మానయుతు లై తర్కింప మీ కియ్యెడ
స్సగరు ట్ట్రవ్విన యుష్పకాలువఁ దరించన్ శక్తి లే కున్నచో
నగసంస్తంభనమానిగాతి కటు డాయంగాక యారావ్విగిం
దెగనాడ న్వసపోని దుర్యశపుటల్లి స్సకృమా దాటఁగన్. 90

— * జాంబవంతుఁడు హనుమంతుని సముద్రలంఘనమునకుఁ బ్రోత్సహించుట, * —

వ. అని పలుకునంగదుని వలన నంగద లడంగ నఖిలప్లవంగపుంగపు లభంగుర
తరంగిణీభుజంగపారీణప్రసంగరీణత మెలంగెడు తెఱంగు లూహించి యం
చిత నయోపాయవంతుం డగు జాంబవంతుం డుదయగిరిశిఖరజాత చూతనూ

తనఫలవిమోహకౌతూహలగృహీతాభినవమార్తాండమండల ప్రచల్యబాల్య
చాపల్యకుపితపుగుహాతకరవిధూతభిదురపాత నిహతహనుమదతివిఖ్యాతనా
మధేయ్యండును, జరాచరనిరోధబాధాకరసమీరణ ప్రసాదనాయాతజలజాత
జాతకరుణాసమాసాదితాసాధారణ బహువిధవధానపాయకాయండును, సఖిం
డజవసమానాయమానపవమానవై న తేయుండును, సగునాంజనేయుండున్న
యెడ కరుగుదెంచి, యతనియతిశయంబు బహుధానుతించి, వెండియు నా
వలీముఖశిఖామణుల కి ట్లనియె.

91

సీ. శాఖామృగస్వామిశాసనంబుఁ దరింప గండ మై యుండిన నుండుఁగాక
విగళితారికళంక యగులంక యిచటికి దూరమై తోచిన దోచుఁగాక
దశకంఠభుజమహాదర్ప మత్పేతరస్థేమ వర్తిలిన వర్తిల్లుఁగాక
యవనిజ యునికి మర్త్యామర్త్యగోచరేతరవృత్తి దొరసిన దొరయఁగాక

గీ. చింత యేటికి మన కింక నెంతకార్య
మైనఁ బవమానసూనుఁడు పూనుకొన్న
సులభత వహించు నితఁడె కావలయు నన్న
గోష్పదముకంటె మున్నీరు కొంచియంబు.

92

మ. అని భల్లూకనిలింపనేత పలుక న్నరైకులస్వాంతుఁడై
హనుమంతుండు త్రివిక్రమానుకృతిచే నంగంబు పొంగం బ్లవం
గనికాయంబు చెలంగఁ దుంగలహరీగంభీరవారాశిలం
ఘనజంఘాలజవానుషంగమునకుం గావించె నుత్సాహముఁ.

93

క. తత్రాదృశాసిధారా, కృత్తారాతిక్రీతీశకీర్తిశ్రీరా
జత్తర యహార్యధీరా, చిత్తశయాకార యార్యకేళిరగేయా.

94

చ. సలలితరత్న కందుకలనత్కుచభారధురీణహూణకుం
తలరమణీనకంకణర్పుణత్కరణాంచితపాణిపల్లవాం
చలపరిధూయమానసితచామర మారుతలోలమానమం
జులచికురచ్ఛలభమరచుంబితచారుత రాసనాంబుజా.

95

క. సాధూన్నతిగాంగేయ, య్మౌధర ప్రాజ్ఞోపరాజ్ఞోమధ్యాహ్నసమా
రాధితరాధారమణ య, సాధారణవారణేంద్రస్వంగహరా.

96

ఉత్సాహ. సింగరిక్షి తీంద్రచంద్రసేవ్యమానభవ్యతి
 ర్వేంగలావనీకళత్రవిశ్రుతాగ్రసంభవా
 రంగనాథపాదపద్మ రాజహంసమానసా
 సంగరాంగణప్రచండశౌర్యగాండివాయుధా.

97

గద్యము. ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వర వరప్రసాదసమాసాదిత సరసకవితాఃలాస,
 వాసిష్ఠవంశకీర్తిప్రతిష్ఠానంపాదక, ఋగ్వేదికవి తిరువేంగళార్యకలశరత్నా
 కరనుధాకర, జగద్విఖ్యాతకవిరాజకంఠీరవబిరుదాంక, వేంకటాచలపతి
 ప్రణీతంబైన చంపూరామాయణం బనుమహాప్రబంధంబునందు
 షష్ఠాశ్వాసము.

చంపూ రామాయణము.

సప్తమాశ్వాసము.

— * సుందరకాండము. * —

క. శ్రీకర విధ్యండనరో, జాకరవర్ధిష్టుకీర్తిహంసత్రోటి
ధీకృత్కాంచనశైల నిరాకృతరిపుజాల కసవరాజవృపాలా. 1

ఉ. చారణమార్గసీమను నిశాచరనాయకనీత యైవసీ
తారమణీశిఖామణిని దా వెదక న్మది గోరి వైరినం
హరిబలోజ్జ్వలుం డెగసె నారఘనాధునిదూత తుంగశృం
గోరుమహేంద్రసానువుననుండి యఖండఖగేంద్రవేగుఁ డై. 2

— * హనుమంతుఁడు సముద్రముం దాటుట. * —

వ. అప్పు డప్పుడమితా ల్బునల్పకల్లోలినీవల్లభసముల్లంఘనదృఢతరనిహితహను
మచ్చరణతలవీడనంబు పైరింపంగ నక్షమం బై, నిశ్చేషనిస్సరన్నిర్ఘృతాఘం
బగుట నిరంతరనిష్పతద్యాష్టవర్షంబునుంబలె, నితస్త్రోవితతజీమాత
జాతం బగుటఁ బారిష్టవశిధిలధమ్నిల్లంబునుంబలె, సంత్రాసపుంజితకుంజర
యూథం బగుట సంజాతశ్వేయధుకంబునుంబలె, సాధ్వీసభావమానహరిణ
గణఖరతరఘుకోటిపాటనోద్ధాతధాతుధూళీపాలీపాటలితవికటకటకం బగుటఁ
బ్రక్షురితశోణితంబునుంబలె, దత్త్రిణప్రబుద్ధకంఠీరవకంఠకహకహారావముఖరిత
కందరం బగుటఁ గృతాక్రందనంబునుంబలె, బరిసరగహ్వీరనిబిడనిస్సరత్సరీ
స్వపం బగుట నిర్గళితాంత్రమూలంబునుంబలె, బ్రస్థుతితటోపలపతనదళిత
కీచకసుషిరసమ్మూర్ఛత్పవనపూరపూరితగగనం బగుటఁ బ్రవర్ధమానోర్ధ్వ
శ్వాసంబునుంబలె, వాగగోచరం బైనచర్దశావిశేషంబు నొందె నయ్యెడ. 3

ఉ. కేసరిసూనువెంబడిని భేచరపద్ధతి నుద్గమించి యెం
తే సరయంబుగా జలనిధిం బడి బంతిగ నుచ్చిఖంబులై
భాసిలు భూమిజాతములు భావినలాళినిమిత్తసూత్రవి
న్యాసనిఖాతశంకునివహంబుగతిం గనుపట్టె నంతటన్. 4

- ఉ. శ్రీకరపక్షఘాతరయ రేచితపీచివిరోచమానర
 త్నాకరకుక్షినుండియు మహాబలనందనవిశ్రమార్థ మై
 ప్రాకటతుంగశృంగతలరాజితనిర్జరలోక మైనమై
 నాకనగంబు సంభ్రమమునం బొడసూపె మహద్భుతంబుగన్. 5
- క. తనయాత్రకుఁ బ్రత్యూహము, జరియించె నటంచుఁ దను భుజామధ్యతటం
 బునఁ దాఁకి త్రోయు ప్రాభం, జనిఁ జూచి హిరణ్యనాభశైలం బనియెన్. 6
- క. మోదమున వచ్చితిఁ జూమి, నీదుపక్షిశాంతి నడఁప నే నిపుడు కృత
 జ్ఞోదధిపనువున నిచ్చట, సాదరముగ విశ్రమించి చనుమా హనుమా. 7
- క. పూని గిరిభేదివలనం, దా ననుఁ గాచె న్భవజ్వలకుఁ డటుగానన్
 గాను విపత్కుండ నీకిపు, డేనునపత్కుండఁ జూమి సమీరకుమారా. 8
- వ. ఇవిధంబునం బ్రార్థించునవ్యసుంధరాధరంబును సబహుమానంబుగా నాద
 రించి పవమానతనయుం డరిగె నయ్యవనరంబున. 9
- మ. జలరాశి న్వలమానమూర్తి యగునాశైలాధిరాజాత్మజ
 న్వలమానాతిశయప్రమాధికులిశవ్యాపారుఁ డిక్షించి త
 ద్బలవన్తారతసూనుసేవసపిఠిప్రాకల్భ్యము నైచ్చి యిం
 పాలయంగా శతమన్యుఁ డయ్య గతమన్యుం డయ్యెఁ జిత్రంబుగన్. 10
- ఉ. అంత నిశాచరేశ్వరపు రాభిముఖంబుగ నేగు నంజనా
 సంతతి సాధుపద్ధతికి సంభరితోద్ధతిగోధపేతు వై
 యోతయు నిల్చె నాగజనయిత్రి వడి స్ఫురసాఖ్య మున్ను భా
 న్వంతునిత్రోవ కడ్డసడు శైలకులప్రవరంబు చాప్పునన్. 11
- మ. ఫిరసామర్థ్యమునం దనరెచ్చ సురసాధిక్కారలీలాసమా
 దరసాధిష్ఠతమీటు మారుతిపదద్వంద్వంబు కల్లోలిసీ
 శ్వరసాంగత్య సమేధమానమయి మస్తం బామరదీప్తిసీ
 సరసాంభోకనమాలికాభరణశస్త్రం బై సముద్భాసిలెన్. 12
- క. తనువుం దనూకరించుచు, హనుమంతుండు సురసయుదరమందుఁ బ్రవేశం
 బానరించి వెడలి వర్తిలె, దనుజారి త్రివిక్రమావతారముదారిన్. 13
- శా. భూయఃప్రస్తుతనిస్తలాంబరపథాభోగప్రయాణండు త
 ఛాపయేశాన్వయుదూత శాతముఖతాజాగ్రన్నఖాగ్రంబులన్

మాయాసింహముకై వడిం గడువడి న్నమ్మారె ! చించె న్నిజ
చ్చాయాగ్రాహిణి యైనసింహిక చకానమ్మార్తి నత్యుగ్రుడై .

14

— * హనుమంతుడు సీతాస్వేషణమునకై చింతించుట. * —

ఉ. అంబుజబంధుతేజః డగునాహనుమంతుడు వారిరాశిపా

రంబునుఁ జేరి లంబశిఖరంబున నిల్చి యనంతరంబ తీ

వ్రంబుగ లంకయు త్తరపు వాకిటనుండియు ఖండితాంతరం

గంబునఁ జింతిలం దొణఁగెఁ గార్యసిసాధయిపాధురీఁబుడై ,

15

సీ. కడచు నేకరణి శాఖామృగానీకంబు ప్రత్యూహకరము వారాకరంబుఁ

గడచుఁగా కేవీక వడిఁ బ్రవేశించు నీరజనీచరాధీశరాజధాని

గావున సర్వధా కడు నిరర్థ కమనోరథుఁడౌ గదా పంక్తిరథకుమారుఁ

డదికాక యేను మహారాద్ర ముగసీనముద్రమ్ము దాటుట మోఘ మయ్యెఁ

గీ. గటకట యెటుంగ సకలలోకప్రతీత, సేమమున నున్నదయ్యె లేదో భూమిజాత
యని తదన్వేషణార్థమై యాంజనేయుఁ, డరుణకిరణ స్తమయమాత్మ నభిలషించె.

క. శతమఖనిజ్జేపమ హేమా, ధృతధనువునకుం బ్రయోజనావసర ముపా

గత మని పాశికిఁ డెలువఁగ, ధృతిఁ జనుగతి భానుఁ డుం బ్రతీచిం జేరెన్. 17

— * రాత్రివర్ణనము. * —

సీ. చరమాచలనితంబనంభవోజ్జ్వలదావపావకోటిఁటశిఖాపాటలితమొ

నవిధార్కరశ్చి వేప్తనభృతానలతటీసూర్యకాంతప్రభాశోణితంబా

యాగంతుమిత్రపూజ్ఞార్హార్థవరుణోద్ధృతాంభోధిరత్న కాంత్యరుణితంబా

ఖనదీరసగ్రహాగ్రత్యైరాపరపయోరాశిబాడబహేతిరంజితంబా

గీ. యని జనులుడెందముల సందియంబు నొందఁ

గరమురాణించు సాంధ్యరాగంబు వలన

గగనభాగంబు కౌసుంభకంజరాగ

పల్లవజపాభిరూపమై యుల్లసిల్లె.

18

గీ. క్షీరవారాశిక న్యాని కేతనములు, ముందుగా నత్తటిని బీగముద్ర లయ్యె

వికచకుముదాభి మధుకరద్విజకులంబు, నవ్యమకరందభిక్షాటనం బానర్చె. 19

మ. నలుదిక్కు ల్బుదమంద వీవఁ దొడఁగె న్నంపుల్ల శేఫాలికా

కలికాకావకపాయగంధవహము ల్లాఢాంధకారచ్ఛటా

చ్చలకాలాగురుధూపధూమసమిత్యశ్యామికృతం బయ్యె ను
జ్వలదక్పాలపురాభిరామసముదంచద్దోపురంబు త్వెన్. 20

గీ. పాడమెల్లైష వేదనాపూర్వరంగ, మై కొలంకులఁ జక్రవాకార్తరవము
లలితనక్షత్రమాలికాలంక్రియాభి, శోభితం బయ్యె గగనమత్తేభ మపుడు. 21

క. సంతమసతమాలద్రుమ, కాంతారకుతారధార కష్టరవనీ
కాగతుఁ డుదయాద్రిఁ దోచె, స్సంతతశృంగారసారసర్వస్వం బై. 22

క. ఆజాబిల్లికరంబులు, తేజరిలె ద్విఁ దమ స్తతినిరుద్ధము లై
రాజబుకొలఁకుల లై వల, రాజతిరోహితనిసాంకురమ్ములు వోలెన్. 23

చ. అనిలజుఁ డాప్రదోషసమయంబున శాత్రవకీర్తిమండలం
బనువిలసత్తిరస్కరణి యాశుగతి న్నడలించి కన్నడన్
ఘనసుమనోగణంబునకుఁ గౌతుక మావహిలం బులస్త్యనం
దనకటకప్రవేశనవనాటకపాటవసూత్రధారుఁ డై. 24

సీ. ఆవేశ లంకాధిదేవత తనతోడ విగ్రహింపఁగ వధూవిగ్రహంబు
ధరియించి పథినిరోధము నేయఁ దద్వినిగ్రహ మొనరించి యుగ్రతవహించు
తనుఁ జూచి వారిజాసనశాసనముఁ దెల్పు తోలువేల్పుపడఁతుకపలుకులకును
డెందంబునందు నానందం బమంద మై నలువొంద నంజనానందనుండు

గీ. తదనుమతిఁ గాంచి లంకాభిధానరాజ, ధాని నేగఁ బ్రవేశించి ధరణిసుతను
వెదక మది నెంచి యంచితవిభవ మైన, యసురపతిసాధరాజంబు నధిగమించె.

మ. ఇది రక్షోబలగుప్త లంక యిది లేఖేంద్రారిసాధాగ్ర మ
ల్లదె యజ్ఞేశ్వరు గెల్చి తెచ్చినవిమానాధ్యక్ష మీక్షింపు మం
చెదురం దెల్పె సమీరనందనున కెంతే చంద్రమోదీపసం
పదభిద్యోతితపశ్వదిజ్జుభ్రతియామావేశ తా నయ్యెడన్. 26

ఉ. వారక రామ నేత కిటువంటిసహాయతఁ జేసి కీర్తి గ
నూరిమిసూనుచే రవి తగుం గృతకృత్యతఁ గాంచి యకార యా
దారినిఁ దానుఁ బేరసముఁ దాల్తునటంచుఁ దలంచి లంక నెం
తే రఘునాథుదూతసరణి న్నెల కన్నడె దిండుకై నడిన్. 27

— * హనుమంతం డశోకవనముం జొచ్చుట. * —

సీ. అప్పు డప్పవనజుం డన్యస్మనుందరిసౌందర్యముద్రాతిశాయిమూర్తి
నిద్రాముకుళితాక్షి నీరజాతంబును వేశవిలాసి నీవృతము నైన

యవరోధకామినీవివహంబు ననవరోధంబుగా నీక్షించి తత్క్షణంబు
వితథమనోరథవృత్తి యై విరచితచింతాసమాకులస్వాంతుఁ డగుచు

గీ. సంతఁ బ్రాకారలంఘనం బాచరించి, సురుచిరాశోకకాననాంతరమునందు
విశ్వవిఖ్యాత సీతను వెదకఁ దలఁచి, యిష్టదైవతవందనం బిటు లొనర్చె. 28

శ్లో. సమోఽస్తు రామాయ సలక్ష్యణాయ దేవైశ్చ తస్యై జనకాత్మజాయై
సమోఽస్తు రుద్రేంద్రయమానిలేభ్యో సమోఽస్తు చంద్రార్కమరుదణేభ్యః

వ. అని యిష్టదేవతానమస్కారంబు సమనస్కారంబుగా నొనర్చి యంత. 30

చ. ధరణిజ నిందు సందును బదంపడి రోసి వృథార్చి రోసి ధీ
సురుచిరుఁ డైనమారుతి యశోకవనావనిఁ జెందె శాంతిమం
దిరుఁ డగుమాని తాఁ బరగతి స్ఫుజియించునుపాయ మాత్మయం
దరయుచుఁ గల్పప్రశమనైకశుభౌషధి యా త్రయింబలెఁ. 31

వ. అందు మందేతరపిచుమందమందారకందరాళ నాగపున్నాగతాలహింతాలత
మాలకృతమాలసరళవకుళతిలకామలకలికుచకుటజతక్కిలాంకోలలవంగలుం
గవికంకతకేతకీ కదంబోదుంబర కపిత్థాశ్వత్థకురవకమరువక మధూకమాకంద
చందనస్యందన చంపకచాంపేయ పనసవేతనపలాశపాలలప్రియాళుప్రాయానే
కానోకహనికాయపరివృతం బైన యావనాననిం బరిభ్రమించుచు, సత్రం
కషవిటపనిబిడితగగనప్రపంచం బగు నొకానొకకాంచనశింశుపాతరువుం గాం
చి, యారోహించి తత్పత్రసంఘన్నగాత్రుం డై వటవిటపిదళపుటనిలీనకపటవ
టునిచందంబు నొంది యంత. 32

ఉ. మామిడితోఁపునం దనరుమల్లిని భిల్లుడు కల్లెఁ జేర్చిన
ట్లామిషబుద్ధి వేఁపి యమరాలయమాల్యముఁ గాఢుదార్చిన
ట్లామఘవారి యాత్మపురి కాశ్రమధారణినుండి తెచ్చి దు
ష్కామత నిల్వినట్టి మహికన్యను జూచె నభూషితాకృతిఁ. 33

క. ప్రతిపత్పైతృకనముద్యతుఁ డగునధ్యేతవిద్యహరువునఁ గార్హస్య
న్విత యగుతత్సతిఁ గనుఁగొని, జితారి సామీరి యిటులు చింతిలె నాత్మక. 34

ఉ. యామినిఁ జంద్రికారహితుఁ డై శశియుండిన నుండు వాసర
గ్రామణి చాయఁ బాసి యధికప్రథ నుండిన నుండుఁగాక యీ
తామరనేక్షణామణినిఁ దా నెడఁబాసి కకుత్స్థసంశ్యసు
త్రాముఁడు మేనఁ బ్రాణములు దాలిచియుండుట చిత్ర మెన్నఁగఁ. 35

వ. అని యిత్రైతంగునం జంతాయ త్తచిత్తుం డగుమరు త్తనూజుండు నిశీఢసమయం
 బుఁ గడవ, నిశీఢినీనాథుండును జరమగిరిశిఖరోవ కంఠసేవోత్కంఠితుం డగుడు,
 దశకంఠుండు నిద్రావశేషంబున నతనుశరణహరవిశేషంబునం గలుషీకృతా
 త్సుండును సరసహరిచందనచర్చానుచర్చిత వ్హానకీదర్శనేచ్ఛాహలాహలికం
 బ్రకటికృతరాగహృదయుండును, బరివర్తితవైకత్యదామంబునంబ్రకటమకుట
 ఘటితరత్నధామంబునం దిరస్మృతనక్షత్రమాలికుండు నై యల్లనల్లన నశోక
 వనికాప్రవేశంబు గావించిన.

36

ఉ. ఆసమయంబునం బరిసరాగతవారవిలాసిసీకరో
 ల్లాసితదీపమార్జనికలం దరభీకృత మై చతుర్దిశా
 ధ్యాసితమోవితానము సమస్తము వైశమే చేరెఁ బంక్తికం
 తాసురసార్వభౌమహృదయం బొకటే శరణంచు నెంతయున్.

37

ఉ. దానవలోకనాయకుఁ డతండు నితాంతమదాంధుఁ డై కడు
 న్నానవకాంత యంచు రఘునాథవధూమణిఁ జేరె నక్కటా !
 యానిజమూలపల్లవిత యై తగు సల్లకి యంచు వేగ వై
 తానకృశానుకీల సవిధంబును జేరు గజేంద్రముంబలెన్.

38

— * సీతాదేవి రాణునికి హితము చెప్పట. * —

సీ. ఆదశాననుఁ జూచి యాకంపితాంగి యై పై దేహరాజన్యవరునికన్య
 పరుషతానంపత్తిభాజనంబులు విపర్యాసితలోకమర్యాదములును
 నాత్మప్రశంసతాప్రాంచన్నప్రశంసతాప్రపంబులు నై నపంక్తిముఖుని
 సాటోపదుష్ప్రతాపానుపూర్వికలచేత పిదార్యమాణచేతస్కు యగుచు

గీ. సంతతాశాంతనుతకీర్తిమంతుఁ డైన, కాంతు శౌర్యంబెఱింగినగతిత గాన
 నసురందృణముగ నెంచినయదియుఁబోలె, బులునడుమనుంచిధీరతఁబలికెనిటులు.

క. నకలనదాచారస్థా, పకుఁ డగువిధి కులగురుండు పౌలస్త్యుడ వీ
 వకట పరకాంతఁ గోరెద, వొకయింతయు సిగ్గులేదె యోహూ నీకున్. 40

మ. విపరీతోక్తులు మాని విఁ దశముఖా విఖ్యాతకూలోపకం
 తపరిధ్రష్టతరి న్నదాశుగము కుంతంబై యథాస్థానము
 స్తిపుణతప్తంబునఁ జేర్చుచందమున నన్నీవుం బ్రతిష్ఠించినం
 గృహయు న్నామకజీవితేశ్వరున కెంతే సందలు న్నియెడన్,

41

- సీ. అటులు గాదేని ఖరాసురదూషణత్రిశిరఃప్రముఖదైత్యదేహరక్త
పటలమేదోమాంసపంకిలముఖములై మొనయురాఘవశిలీముఖములకును
నై జగత్త్రక్షరన్నవశోణితమునఁ బ్రత్యూశనం బెవ్వఁడు నలువఁగలఁడు
నీవు దక్కఁగను నెండియు నఖండితశాతసౌమిత్రిపటుపత్రిచాతకముల
- గీ. కేసునుఁ డమర్చు నభినవాస్మక్పరంప, రారసవదంబుధోరణిపారణంబు
ననుపమపవిత్రచారిత్ర ఘనపులస్త్య, కులపయోరాశికాక్రోల కుటిలశీల. 42
- గీ. పంచబాణవిభిన్నుఁడౌ పంచముఖుని, నిందుముఖయేకవాణియుఁ బొందదయ్యెఁ
బంచవక్త్రాహిదప్టుఁడౌ పంచజనుని, వినిహతవిపార్తి యశాపథి మనుపఁగలదె.
- సీ. ఈతెఱంగునఁ బుట్టు నీతానతోదరి యవధీరణోక్తుల నవధరించి
కినుకచే ముఖుఁడై తనరుపంక్తిముఖుఁడు తత్కాంతచెంత సంతతమునుండు
కావలిపడఁతులఁ గనుఁగొని మీరీన్మపాంగనఁ జతురుపాయములచేత
వశ్యఁగాఁ జేయుఁ డవశ్యంబు నటుగాని, తఱి నీపాతాళ నిత్యలిరుబోణిఁ
- గీ. బ్రాతరాశంబునకు వేగఁబాకశాల, గుణుల కొప్పించుఁ డనుచు దుర్గుణగరిష్ఠ
తానిధానంబుకుమతియైనానతిచ్చి, యంతటనిశాంతమగుడు నిశాంతమొందె.
- సీ. తదనంతర ముదారదారుణవీక్షణక్షణదాచరాంగనాజనకతోర
వచనవోషాన్తేషవశముకుళీకృతహృత్పుండరీక యై యినకులాధి
నాథునికూరిమినారీశిరోమణి యాభీలపుండరీకావృత యగు
రమణీయసారంగరమణిచందమునఁ దాపనదత్తఘోరశాపంబువలన
- గీ. వసుమతీభాగముందు గీర్వాణతరుణి, కరణి నత్యంతదీనతాకలిత యగుచు
బంధుజన హైర్యపరితాపభరముచేత, నెంతయునుజింతిలఁదొడంగె నివ్వధమున.
- క. నావృత్తాంత మెఱింగిన, యావిహగాగ్రణి జటాయు వటవి నిలిగెనే
మో విన్నవాఁడు కాఁ డటు, గావున నాయునికి నిచటఁ గాకుఱ్ఱున్సిండున్. 46
- క. రక్కసుల పెక్కుమాయలఁ, జిక్కుఁడినయార్యపుత్రు చేతోభువియం
దక్కట యాస్థ గణింపఁగ, నొక్కింతయుఁ బొడమదయ్యెనో నెయ్యమునన్.
- క. న న్నపహరించి తెచ్చిన, యన్నీచాత్మకుఁడు సహజ మగు రాముక్మపా
భ్యన్నతి హరించెనో కా,కున్నఁ బ్రపన్నావనుఁ డతఁ డూరక యున్నే. 48
- వ. ఇవిధింబున నవ్యధూలలామ బహువిధంబులుగఁ బరిడేవనం బొనర్చి యం
తరంగంబున రిఘువుంగవుం గని సంతతంబునుం జింతించుచు మూర్ఖా
క్రాంత యై యున్నననుయంబున,

మ. తగువిఖ్యాతచరిత్ర రామరమణిం దర్శించుదుర్జాతభా
 వగరిష్టక్షణదాచరప్రమదల న్నారించి తెల్పె స్తనో
 జ్ఞగుణశ్రీనిధి యైనయాత్రిజట యస్వప్నాంతరంగోత్సవం
 బగునుస్వప్నము సాధుసీధునుధురవ్యాహారధారంధరిక.

50

క. భూమిజ ముపన్ను మొకకూటి, లేమి నిల బారలుచునవలిస్తానురకాం
 తాముఖదర్శిత యగునీ, తామహిలాలతకుఁ ద్రిజట తా జట యయ్యెక.

51

— * హనుమంతుఁడు సీతాదేవితో సంభాషించుట. * —

గీ. అపుడనుత్యాగ మొనరింప నభిముఖులుగు, సీత ననుపేక్షణీయఁగాఁజిత్తమానను
 దెలిసి నీతివిచారించి ధృతివహించి, యంతికముఁ జేరె నలభవిష్యద్విరించి.

52

మ. ధరణీభృద్రిపువైరి నిఘ్నరవచోదంభోభిదీర్ణావనీ
 వరకన్యాశ్రవణాంతరప్రణశమవ్యాపారభై షజ్యము
 న్నిరవద్యాన్వయసంగతిప్రథితము నిన్విసంభానాథంబు దా
 శరణిస్వామిగుణానుకీర్తనసుధాసారంబుఁ జిత్తెన్ స్రహింక.

53

సీ. తదనంతరము సమంతాత్ప్రసారితదృష్టి యై శాఖాశాఖాగ్రమధివసించు
 శాఖామృగంబును సత్వరంబుగఁ జూచి చకితాంతరంగ యై సానుజుఁ డగు
 రామభద్రునకు భద్రంబు గావుత మని వచియించి యపుడు దుస్సవ్యష్టబుద్ధి
 నడలుచు నిర్నిద్రమగు నిజ్జనమునకుఁ గలవచ్చుటకు నేమికారణం బ

గీ. టంచు నూహించి జనకకన్యాలలామ, ప్రబలమాయాసమాయాతపంక్తికంఠ
 యామినీచరవల్లభుఁ డనుచు నల్ల, గంధవాహాత్మజునివల్లఁ గరము తలఁకె.

54

క. ఆసమయంబున డిగి విశ్వాసనిదానంబు లైనవచనములఁ గృతోఁ
 ల్లానుఁడు ప్రాంజలి యగుచు మహీసుత నీక్షించి హనుమ యిట్లని పలికెక.

క. వేగమున నెసఁగు నీమవి, యోగమున నితాంతశాంతి నొందించిననా
 భాగాన్వయపతిదూతను, గా గరిమ నెఱుంగు నన్నుఁ గల్యాణి మదిక.

ఉ. నీకును దోడు గాఁ దనదునెవ్వనముం గడువేగ నంచి యం
 గీకృత జాగరాగరిమభేదవిశేషమున నివ్విభావరీ
 శోకసమానధర్ముఁ డగుశోసలరాజతనూజుఁ డిమ్మెయి
 స్త్రీకుశలంబు దా నడిగె నీరజలోచన మన్నుఖంబునక.

57

క. బొదలను వంచి మీ కభి, వాదన మొనరించి భక్తివైభవ మెసఁగ
 నైవదేహి లక్ష్మణుఁడు మఱి, యాదిత్యసుతుండు నేమ మడిగె నిమ్ముక.

58

గీ. అని మఱియు జాతవిశ్వాస మైననీత, కనిలజుఁడు వాలివధముసూర్యజునిచెలిమి
నొడివి వాల్మీకిమనసుకై వడిని గలిత, రామనామాంక మగునుంగరం బొసంగె.

క. మరుదాత్మజనీతశ్రీ, కరరఘురామాంగుళీయకలితోత్సవవా
సరశతతమాంశమునకు, స్ఫరియే సీతావివాహసంభ్రమదినముల్. 60

క. షీత్యాత్మజాత యంతట, నత్యంతప్రమద యగుచు ననురేంద్రునకుం
బ్రత్యాసన్నం బయ్యెను, మృత్యువు హనుమంత! యని మఱియు ని ట్లనియె.

చ. అనల యనంగఁ బేరు గనినట్టి విభీషణుపుత్రి తల్లిపం
పునఁ జనుదెంచి రావణుఁడు పో రొనరించెయ కాని యూరకే
యినకులసార్వభౌమునకు నీయఁడు ని న్నని పల్కె నేనునుం
డనువును మాసమాత్రమును దాల్చెదఁ బ్రాణముల స్వరాకి నై. 62

క. నావుడు మారుతి యి ట్లను, దేవీ! వెఱవకుము నిన్ను ధృతఁ దోడ్కొని నే
నీవార్ధిఁ గడచి దక్షతఁ, బోవుదు రఘుపతిసమీపమునకు నేర్వగఁ. 63

గీ. అని మహామేదినీధరంబునకు సాటి, యైన దేహాభివృద్ధిచే నతిశయిల్లు
నపుడు గాంధీర్యవిస్తారహారి యైన, జలధి యెలదోటకాలువచంద మొందె. 64

ఉ. అంతట సంతసం బొదవ నాహనుమంతునిఁ జూచి రామసీ
మంతిని పల్కె లంఘితమహాంబుధి యై తగునీకు దుష్కరం
బింతయు లేదు పెంపున వహించి ననుం జనుపేళ నంబర
ప్రాంతరయానలీల సనపాయిని నీకు నుపాయపారగా. 65

వ. మఱియును, 66

శా. పాత్రివ్రత్యమువాసిచే దశముఖుఁ భస్మంబు గావించినఁ
ఖ్యాతై ట్వుకుశరాళికి న్నముచితగ్రాసంబు సంధిల్లఁబో
డే తత్కీర్తినిశాకరుండును విభాషీనుం డగుం గావునఁ
దై తేయు స్రఘునేత గూల్చినతటి న్నారాక యుక్తం బగుఁ. 67

వ. అని సమాఖ్యాతవినయవచనజాత యగునీతం గనుంగొని శ్రీరామదూత
యి ట్లనియె. 68

ఉ. ఓమిథిలాపురాధిపకులొదధిచంద్రకళా! వనోర్వి మా
యామృగవంతితాత్మకత నాశరగేహమునంది నీవు శా
ఖామృగనీత వై యిపుడు కన్నడిన ద్వివసేశ్వరావ్వయ
గ్రామణికార్తుకంబులకుఁ గల్గునె కీర్తి యొకింతయు న్భువిఁ. 69

- సీ. అది యటులుండని మృవనికన్యామణి రఘువీరగృహిణి కర్ణంబు లీదృ
 శాచారమునకును సదృశంబు పంక్తిముఖాపరాధతక్రియ కనుగుణంబు
 కులకాంతయీలువుకును ననుకూలంబు క్షుత్రియాణ్యక్తికి సముచితంబు
 నగు నట్లు పలికితి వనుచుఁ బ్రశంసించి యంజనానందనుం డనియె మఱియు
- గీ. రామలక్ష్మణు లీదైత్యరాజభానిఁ, జేరినా రని యెంచుమీ చిత్తమునను
 రాఘవజ్ఞాతపూర్వకజ్ఞాఘనీయ, మగు నభిజ్ఞాన మిచ్చి న న్ననువు మిపుడు. 70
- * హనుమంతునితో సీత ప్రత్యభిజ్ఞానంబు దెల్పుట. * —
- వ. అనుటయు నజ్ఞనకరాజనందన నిష్కూర్పు నిగిడించి యిట్లనియె నోయసాధా
 రణమేధానిధానా! సావధానంబుగా నాకర్ణింపుము. మున్ను సమున్నతానేక
 మాణిక్యచాకచక్ర ప్రకటతటనిరాఘటం బగుచిత్రకూటనికటంబున సముల్ల
 సత్పల్లవాంతరసంపుల్లకునుమసందోహస్యందమాన మకరందధారాస్వాదనిర్భ
 రానందతుందిలమిలిందబృంద ఝంకారహుంకారితసంక్రందనోద్యానవైభవం
 బగువనంబున, రఘునందనోపధానీకృతోత్సంగ యగు నాసముత్తుంగపయో
 ధరపరిసరంబు ప్రఖరనఖరముఖివిదారితం బొనరించిన ధారాధరనామకాకంబు
 నైశ్వాకుం డాలోకించి. 71
- చ. సమధికరోషయుక్తవిలసతుశరూపకు శేశయాసనా
 శ్రుము వడి నేసె దుర్దదపురందరనందనవాయనంబు పై
 దమితమదంబు నై యదియుఁ దత్కృపచేత హృతాక్షిమాత్ర మై
 క్షమఁ జిరజీవి నాఁదనరుసంజ్ఞ వహించె యథార్థ మై తగ్గ. 72
- క. అని పూర్వకథాస్మరణం, బున ద్విగుణితదుర్దశాసమున్నతి యై యి
 త్తు నభిజ్ఞానాంతర మను, చును హనుమంతున కొసంగెఁ జూడామణియు. 73
- మ. మతి నెంతేఁ బ్రమదంబు సంధిల మణిం బాలస్త్యసంత్రాసపుం
 జితయాగాగ్నిదశం గృశాంగి యగురాజీవాక్షి యీయం బ్రణ
 మ్రుతచేఁ గైకొని యంజనాతనయుఁడు న్నాణిక్యగర్భాననాం
 చితభోగిప్రతిమానబాహుఁ డగుచుం జెందెం బ్రయాణత్పర. 74
- క. కృతకృత్యుం డయ్యె విని, ర్గతుఁ డై తనరాక దళముఖజ్ఞాతము గా
 మఱిఁ దలఁచి పావని గుణాద్భుతం డ శోకవనభంగముం గావించె. 75
- సీ. తనదుకృత్యములచేదగు భూరిశాఖల కవనతిసంధాత యగుటవలన
 మఱిసుమనఃకదంబకముల కెల్లను ముఖభంగ మొనరించిపొలుచువలన

శ్రుతిమధురోక్తిసంగతనద్విజాలికి నతిభీతినిర్భాత యగుటకతన
చారణమార్గసంచారక్రియాధురంధరత నుద్దాముఁ డై తగుటవలన
గీ. నముచిదానవరిపుమాతనందనుం డు, దారలంకాపురాంతరోద్యానమునను
బూనివస్వాకసారాధిపానుజన్ము, పటుతరాటోపలీలను బరిభవించె. 76

— * హనుమంతుఁ డశోకవనభంగ మొనర్చుట. * —

సీ. అంత సత్వరముగా నారక్షకమ హోగ్ర రక్షోనివేదితప్రమదవనవి
భంజనజాతకోపవశారణాలోకభీకరదశముఖప్రేషితులును
గాలకింకరభయంకరులు ప్రహస్తకుమారవిశ్రుతజంబుమాలినహితు
లై యరుదెంచిన యాతుధానులద్రుంచి పైతృతోరణస దేశంబునొందె
గీ. మారుతాత్మజుఁ డామాట మఱియు విని ని, శాచరాసీకమారణశ్రవణకుపిత
పంక్తిముఖుఁ డావలీముఖుఁ బట్టి తెండ, టంచు వడిఁబంచెఁ బంచనేనాగ్రగులను.
క. వీరులను సప్తమంత్రికు, మారులనుం బనుప సమరమత్తాశయుఁ డై
తోరణపరిఘముచేత న, మీరణనందనుఁడు వారి నెల్లం గెడపెన్. 78

క. వెండియుఁ బవనతనూజుఁ డు, తం దురువడి కోసలేంద్రదానుఁడ ననుచుం
జండత నని ఘోషింపఁగ, భండనమున కఱ్ఱుఁ బనిచెఁ బాలస్తువ్రండున్. 79

శా. వక్షశూర్చితహేమభిత్తి భృశదీప్యచ్చైత్రధూళిం బగ
ల్పక్షత్రాధ్వము నెఱునేయుచు సఖేలదీప్వరలక్ష్మీకుఁ డై
రక్షశ్శారములన్ తుమాఫలకనిర్వర్ణంబులం జల్పఁగా
నక్షత్రీడ యొనర్చె వాయుజుఁడు లంకాళిందభాగంబునన్. 80

చ. అమరవిరోధియోధుల మహాకుపితాత్మకుల నిమేషమా
త్రమున వధించి పంక్తిరథరాజతనూజునిదూత గీతవి
క్రముఁ డలచైత్యసాధమునకంబముఁ జేకొని తద్భవాగ్ని హ
ర్త్యమును దహించి తోరణసమాశ్రయుఁ డయ్యె యథాపురోద్ధతిన్. 81

క. ఏవంవిధవృత్తాంతము, దా విని కుపితాత్ముఁ డైన దశకంధరుఁ డెం
తే వింశతివిక్షణముల, దేవాధిపజేతఁ జూచి ధీరతఁ బలికెన్. 82

క. భువినిం దివినిఁ బురంధర, భవనంబున నైన సమరపరు నిను వీక్షిం
పవలంతి యెవ్వఁ డిచటికిఁ, బ్లవగంబును దె మ్మటంచుఁ బనిచె న్నుతునిన్. 83

ఉ. సౌరవిరోధినేనకును సంహృతి, బెట్టగురోదనంబు ర
క్షోరమణీగణంబునకు, శోకము రాక్షసనేత, కర్కశ

- హారసఖానవాప్య యగులంకకు నగ్నివిశుద్ధి, సేయఁగాఁ
దోరణమందు వాయుజునితో రణ మయ్యె సురేంద్రజేతకుఁ. 84
- శా. ధారాపాతశరాభిఘాతనిరవద్యస్ఫూర్తికం బామహా
దారాస్కందనదుర్దినాంతరమున స్థర్షించె దన్నేఘనా
దారంభంబున గంధవాహతనయుం డత్యంతము స్నేఘనా
దారంభంబున నుల్లసిల్లెడు భుజంగాహరిచందంబునఁ. 85
- శా. హంకారోద్గతుఁ డై నిజాస్త్రచయవై యథాన్యంబు సంధించు ని
శ్యంకాతంకజయేందిరాసఖుని రక్షశ్శిక్షకు న్నారుతిఁ
లంకాధీశ్వరనందనుండు విజయాలంకార ధోరేయుఁ డై
పంకేజీద్భవసాయకోత్తమమునఁ బంధించె నాలంబునఁ. 86
- గీ. అమృతహోరచతుర్వదనాస్త్రమునను, బరవశశరీరుఁ డై యున్నప్లవగవరుని
గట్టిశణవల్కలంబులఁ గట్టివై చి, రేచి యామవతీచరనీచు లకట. 87
- ఉ. అసమయంబున న్నమదయామవతీచరపాశశ్చక్ర మా
వాసవదూతసూనుదృఢబంధము బంధవిమోక్షహేతు వై
భాసితె ము న్బులస్త్యకులపాంసనుఁ డుద్ధతచిత్తపుతిఁ గా
రానదనంబుఁ దార్చిన సురప్రమదాజనకోటి కెంతయుఁ. 88
- క. చతురాననాస్త్రబంధ,చ్యుతుఁ డయ్యును నితరబంధయుతుఁ డగు నమ్మా
రుతిమహిమఁ దెలిసి రావణి, ద్రుతముగ నిజజనకుసభకుఁ బోఁజొనిపోయెఁ. 89
- వ. అయ్యెడ. 90
- మ. కనియె న్నారుతసూతి పంక్తిముఖునిం గాలారిలీలాద్రితో
లనభేలాపటుతాపరీక్షితబలాలంకారబాహుం దపో
ఘను బందీకృతనిర్జరేంద్రనగరీగాణిక్యహస్తారవిం
దనటచ్చామరమారుతాంకురచలన్తంజూ త్తరీయాంశుమఁ. 91
- మ. పురుహూతాదిభయంక రాజకలనప్రోత్సాహ నిర్భగ్నన
త్వరమగ్నమరదంతిదంతకృతముద్రాడంబరక్రోడభీ
కరు ఛాయాత్మకవిభ్రామప్రతితరంగభ్రాజమానతపా
కరబింబాఘననాథశై వలినికాకాంతోపమానాకృతిఁ. 92
- మ. ఘననిశ్చేయనమార్గరోధన మొగిం గావింప మూర్తీభవిం
చినలోకత్రయపాపరాశికరణిం జె న్నొందుగరావృంధునిఁ

దిననాథేందుకృశాను తేజములను నిర్జ్ఞించి యంచత్తపం
బున సాక్షాదభిషిక్త మైనతిమిరంబు బోలు దుశ్శీలునిన్.

93

మ. తరుణాపాటలపల్లవాధరపుటాంతస్ఫారదంష్ట్రామహా
గరిమవ్యాపనశాతఘోరతరజాగ్రద్విగ్రహాభు న్ననో
హరసంధ్యాసమయాంబుదాంతరితమధ్యాభ్యాత రేఖాధురం
ధరసంక్రందననీలశైలము గతిన్ రాజల్లులంకేశ్వరున్.

94

ఉ. అంత దశాననుండును మహాబలనందనుఁ జూచి విష్ణుయా
క్రాంతహృదంతరుం డగుచు రాజతభూమిధరప్రకంపనా
సంతతమంతువేగమున శాప మొసంగినయట్టినంది ని
శ్చింతత నిట్టిరూపమునఁ జెంతకు వచ్చె నటంచు నెంచుచున్.

95

క. తనసమ్ముఖమున నిలిచిన, యనుమోగవిధిప్రశస్తః ధైర్యప్రహస్తుం
గనుఁగొని యిట్లనియె ఘనా, ఘనరసితవిజృంభమాణగంభీరోక్తిన్.

96

ఉ. ఎక్కడనుండి వచ్చె నిప్పు డిక్కపి యెవ్వఁడు పంచినాఁడు తా
నిక్కడ కేగుదెంచుటకు నెయ్యది కార్య మభిఖ్య యెద్ది యో
నిక్కముగాఁగఁ దెల్పు మని నీ వనుయోగ మొనర్పు మన్న నా
రక్కసిఁ జూచి యిట్లనియె రాఘవదూత యభీతచిత్తుఁ డై.

97

— * హనుమంతుఁడు రావణునితోఁ బ్రసంగింపుట * —

వ. లంకాపురాధిపా ! యనహంకారుఁడ నై మదాగమనకారణం బాకర్ణింపుము,
త్రిలోకదీపకుం డగుకోకబాంధవునియన్వయం బనుమహాదన్వంతంబునకుఁ
పార్వీకశర్వరీకరుండును సాతత్యసత్యసంధానుబంధబంధురుండును, బిత్తనియో
గసముపనతవనవానలీలానిరతశీలుండును, బ్రచండశూర్పకారాతిబాధితశూర్ప
ణఖాప్రాప్తవైరూప్యకుప్యత్థప్రముఖనిశిచరబలపలాల జాలకల్పాంతానలకల్ప
శీలీముఖుండును, గవటహారిణ హననసమయ పరిముషితదారాన్వేషణసంజాత
సమగ్రసుగ్రీవసఖ్యుండును సముత్థాతవాలికంటకుండును దుర్వృత్తశత్రువంశ
వనపవనసారథియు నగుదాశరథిదూతను, సీతాన్వేషణంబునకుం బ్రతిదిశం
బును దపనతనయప్రేషితు లగువానరులయందేసాకండ, గంభీరలవణాంభో
రాశిలంఘనజంఘాలుండ నై భవదీయనగరప్రమదవనసీమంబున రామస్వామి
ధర్మదారావలోకనంబుఁ గావించి నమస్కరించి కృతకృత్యుండ నై పునః
ప్రయాణావసరంబున భవద్దర్శనకుతూహలి నై నారాక నీకుఁదెల్పుటకుఁ బ్రమ

ధితాశోకవనికా నోకహనివహుండను, సమనుభూతనైర్మలలూతాతంతునహ
నుండను నై దురాపం బగునీనమీపంబునకు వచ్చితి నని మఱియును. 98

చ. ఒఱపగులోకవంద్య గుణయూథము రామస్మృపావరోధముం
జర మిచట స్నిరోధమును జేసి విరోధము గొంటి వోరి చే
ఁబెఱుంగనికూన ! నీతిగుణహీన ! వితానవిత్తిరిజాత మా
కరువలినెచ్చెలిం బటినిఁ గట్టఁగ యత్నముచేసి తక్కటా. 99

చ. అనిమొన లక్ష్మణాస్త్రహత మై పడు నీమెయిపైఁ బలాశ డా
సినఖిగమండలిఁ గొడుగు సేయకు మింక భవన్నిమిత్త మై
యనఘపుల స్త్యవంశలయ మయ్యెడునప్పడు త్వత్పురంధ్రధిదృ
గ్వనజగళన్న వాపము నివాపజలం బానరింపఁబోకుమీ. 100

మ. పరదారైకపరిగ్రహదరమతిం బాటించు నీవాపిభా
కరవంశోత్తముభార్యఁ దెచ్చటయె దుష్కార్యం బనార్యాశయా !
మరుదాహారి నటంచుఁ గుండలి గరుత్మత్తుండనిశ్వాసని
ర్భరవాయుస్పృహయాలుతాలుయుగధుర్యం బైనచందంబునఁ. 101

క. వైశవము భుజచందనధా, రాశేషుధికోటరాంతరచ్యుతరామా
భీలాశుగజహ్మగ మింక, వాలాయము నీమప్రాణవాయుపుఁ గ్రోలున్. 102

చ. సరభసశాంబరీమృగము సంగరనాటకనూత్రధారత
న్నైరపఁగ శాఖకామృగము నీ కరయం బ్రతికూలవాత మై
పరఁగఁగ వీక్షితోద్యమత భాసిలురాముజగాలఁగిరికి
సరయగతిప్రణామకవచంబు వినా కవచంబు గల్గునే. 103

చ. అని తను జీరికింగొనక యాడినవాయుజుఁ జంపుఁ డంచుఁ గో
పనుఁ డయి యానతిచ్చె భటపంక్తికే బంక్తిముఖుండు నప్పు డా
జననవిశుద్ధుఁ డైనమతిశాలి విభీషణుఁ డగ్రజన్మునిం
గనుఁగొని దూతమారణ మకార్య మటంచును మాన్చె నంతటన్. 104

సీ. శర్వరీచరలోకసార్యభౌముండు దురూహ మొనర్చి కపిసమూహమున కెల్ల
సంగకంబులయందు లాంగూల మెంతయు ముఖ్యంబు గావున మున్ను దానిఁ
గార్చాసవాసోనికాయవేష్టితముఁ గావించి పావకళిఖాసంచయప్ర
దీప్తితం బానరించి యీపురంబునవీధి వీధులందును దోషవితతి నుగ్గ

- గీ. డింపుచును సంప్రహారపారంపరీక, ముగను ద్రివృడు మీరని మూర్ఖయాతు
ధానులకు సెల విచ్చిన నాన్మశంస, చరితులును నట్ల చేసిరి సరభసముగ. 105
- గీ. నిర్ణయాగోచరంబును గర్ణికార, వర్ణరుచిరంబు నై నతద్వాళికీలి
నిర్ణమేషులభాగ్య ము న్మేషశాలి, యగుటఁ బూర్ణశిఖోద్గీర్ణ మయ్యె నపుడు. 106

— * లంకాపుర దహనము. * —

- క. అగచరుదుర్దశ కావలి, మగువలు వినిపింప దూయమానాత్మిక యై
జగతీసుత ప్రార్థించెం, దగఁజీతోభవ హనూమత" యటంచు శిఖి. 107
- శా. వాలిప్రాణహరప్రియాఘనతపోవహ్నింధనత్వంబు నే
వాలాయంబుగఁ బొందఁజాల ననుచు వై శ్యానరుం డత్తతీ
వేలాతీతసుజాతశీతలగుణావిర్భూతి వాతాత్తభూ
వాలాగ్రంబున రత్నదీపముగతిఁ వర్తిల్లెఁ జిత్రంబుగఁ. 108
- ఉ. రాతిరి యీదశాస్యనగరంబు ప్రకాశము గాఁగఁ జూడలే
దీతటి నగ్నిసాక్షిగ రహిం గనుఁగొందు నటంచు దైత్యనం
ఘాతములెల్లఁ దోరణలగత్పరిఘంబున సంహరించి నీ
తాతమణిమనోహరునిదాసుఁడు దుస్సహదోర్విలాసుఁ డై. 109
- ఉ. భూవనితాసు తేందిరను బూషకులేంద్రున కీదలంచి లం
కావనధిం బరిక్షుభితగాఢబలోర్చిభయంకరంబు నెం
తే వనజోద్భవుండు మధియించెను రజ్జుభుజంగరాజభో
గావృతగంధవాహతనయాహ్వయమందరభూధరంబుచే. 110
- మ. దనుజస్త్రైణముఖారవిందరజనిఁ భాత్రీమయూరీఘనా
ఘనవేలాసదృశి న్దశాననయశఃకాదంబకాదంబినిఁ
ఘనవైధవ్యదశార్వా వేషవిధిలంకాస్త్రీజట న్రామమో
హనకుం దత్త్రిజటాసమం బజిపె ధూమ్యం గీశుఁ డౌరా దివి. 111
- ఉ. ఇట్టులు. పావమాని మెఱియించినశౌర్యముఁ జూచి కన్నులం
దొట్టెడుహర్ష బాష్పములతోన బుధుల్ దనుజేంద్రభీతి ను
ద్ఘటితులౌట మాటుకొన దానినెపంబయి పర్యే ధూమ్య యి
ప్పట్టున హా దివంబునకు భానుజ జాల్కొనె నంచు నెంచగఁ. 112
- చ. గురుజఘనంబునం దనితకోమలశాటి కటితటంబున
న్మరకతబద్ధనీవి కుచమండలిఁ గస్తురి గ్రీవ నుత్పలో

తరసరము న్ననుంగవను గాటుక యయ్యె దిశాంగనాభికి
ధరణిధరారివై రిపురదాహసముద్యహధూమ్య యత్తటిక.

113

మ. అతివేగంబున లంక కాల్వెడునెడక హతాత హమాత హ
సుత హబాంధవ హమనోదయిత హనుస్సిగ్ధ మీరెందుఁ బో
యితిరో నేను హతుండనైతి నని భూయిష్ఠంబుగాఁ బొరసం
తతినానాపరిదేవనోక్తులఁ బరీతం బయ్యె నల్లిక్కులుక.

114

చ. వఱలు సురీముఖాభికి నివాళి యనీరద మైననింగికి
మెఱపులభంగి యంబుధికి మిక్కిలి బాడబ మయ్యె నెద్ది యా
గురుతరవాలకీలి మిణుఁగుర్లు గనుంగొన నదృఢతంబు లై
హరహర వర్తిలె ద్విచతురాహము లాఱక ఘోరకాంతులక.

115

ఉ. ఆరయ దీప్యమానపవనాత్మజవాలమునంగతి స్పహం
గారసమూహశేష మగుకర్పరరాజపురంబుఁ జూచి బృం
దారకవైరు లంబరపథంబుననుండి సృజించి రశ్రువుల్
జోరన నాత్మగేహములఁ జొప్పడ నార్చుతెఱంగు దోషగళ.

116

చ. శతమఖవైరియాజ్ఞ నని సల్పినకృత్యము దైత్యరాణ్ణియో
జతులయి యుండియుం గడఁగి చేయ నిశాటు లశక్తు లైరి య
ద్భుతి మిది మారుతిప్రథితభూరికృతానుఁడు లంకఁ గాల్చె నే
గతి మఱి యిట్లు తత్పితృసఖత్వము నొందియుఁ గాల్చులేడుగా.

117

శా. ఆహనుమన్తహరణిభవానలునందుఁ బ్రణీతశుద్ధియై
యాహవరంగవిక్రమవిహారకుతూహలదైత్యుఁ డుల్లస
ద్బాహుబలంబునం దొడరి పట్టిన నిర్జరరాజలక్ష్మీ న
స్నేహతచే నిజాధిపునిఁ జేరుటకుం దగ నిచ్చయింపఁగళ.

118

క. ఏల యిఁక వేయమాట, ల్పాలస్త్యభుజాగ్రగుప్త లంకాపురము
నావీరిపుదూత చేరెను, గాలునిదూతయు సుఖంబుగాఁ జేరుటకుక.

119

చ. మలినదశాస్యపాతకినమాగమసంభ్రమజాయమాన మా
కలుషము నెల్ల శోధితము గా నొనరింపఁ దలంచి యామహా
బలసుతయజ్వ యక్షజయపండితుఁ డై నిజవాలవహ్నిలో
నలఘుగతిం బలాశసమిదావళి హోమము నేసి భాసిలెక.

120

- సీ. లలితనిరాతంకలంకాపురీమహాదాహక్రియాసముత్సాహసమయ
మందును లవలేశ మైన నార్తి నెఱుంగ కిరహందు భానువంశ్యేంద్రురాణి
సుస్థితి రాణించుశుభచారణోక్తిచేఁ దెలిసిహర్షమునఁ దద్దేవి కెరగి
ప్రతియానవిధికే దత్పతినియోగముఁగాంచి శీఘ్రంబె యారిష్టశిఖరి నెక్కి
గీ. భూరిగంభీరభీకరాంబునిధిదాటి, మఱి మహేంద్రధరాధరమధివసించు
కపికులాధీశ్వరులఁబూర్ణ కాములుగను, బలిరెయినరించెధృతిఁబూనిపావమాని.

— * మధువనభంగము. * —

- క. వెండియుఁ దనవృత్తాంతము, చండాంశుకులేంద్రుదూత సైన్యశులకుఁ
నిందుమనంబునఁ దెలిపె న,ఖండితబహుమానపూర్వకంబుగ నంతఁ. 122
- క. ఆనిలివాక్ప్రముదితకపి, సేన యహంపూర్వకఁ జని (జితశేఖరుమా
గ్ధాన) వృధిముఖికృత మవ,మానము నిరసించి చలిపె మధుపానంబుఁ. 123
- గీ. అపుడు మధువనభంగదృష్ట వైరుణముఖుఁడు
దధిముఖుఁడు వల్కె వాలినందనునిఁ జూచి
మొనసి మధుపానవిధిశీలీముఖము లై న
యీవలీముఖులను మాన్పు మీవె యనుచు. 124
- వ. అంత గిరిశృంగతుంగనిజాంగుం డైన యంగదుండును దధిముఖుం గనుంగొని
యి ట్లనియె. 125
- మ. కనుఁగొంటి న్రఘునాథవల్లభను లంకారాజధానీవనాం
గనమధ్యంబున నంచు నేఘునుఁడు మత్కర్ణామృతాభాషణం
బును జిల్కె న్నఱి వానిమాటకును దప్పుం గల్గునే కీశవా
హిని తాఁగ్రోలు యథేచ్ఛగా మధువు నెంతే యీవనాంతంబునఁ. 126
- గీ. అనినయంగదోక్తి నాలించి భీతుఁ డై, దధిముఖుండు వోయి తపనసుతుని
తోడ విన్నవించె చుర్రావరవనభంగ, మతఁడు రాముకెలన హర్ష మొండె. 127
- ఉ. సానుమదగ్ర మెక్కి వరుసఁ డిగి ప్రాకులఁ గొఁగిలించుచుం
గానలఁ బండ్లు మెక్కి మఱి గంతులువైచుచుఁ గూయుచు న్నదా
నూనతఁ దోకపట్టుకొని యొండొరుల న్నడిదాటి పాటవా
* పిన కవీశసేన గనిపించె నదూరత నదృశ్యతంబుగఁ. 128
- ఉ. నిద్దరలేమి శోణతరనిర్భరమై తగుకన్నుదోయిచే
నొద్దన యుండి యూర్తిప్రయుండు గనుంగొన నాంజనేయుండుం

* పిన గవీశసేన నష్ట గనుపించె నదూరత నదృశ్యతంబుగఁ—మాతృక.

- దద్దయు భక్తిఁ జూడమణి దాను గరంబునఁ దాల్చి మ్రొక్కె శ
శ్వద్దయమానుఁ డైనరఘువర్యునియంఘ్రిలకు న్నుదంబునన్. 129
- మ. నిరవద్యప్రభవద్గతాగతముల నిన్దీర్ణవిన్దీర్ణదు
స్తరఘోరార్ణవుఁ డయ్యు నభ్రమణివంశ్యగ్రామణీదూత వా
నరసేనానవిధంబునందుఁ బరమానందాపదేశాపగా
పరిణీమధ్యమున న్నునింగె జనదృక్పాలీ విచిత్రంబుగన్. 130
- క. హనుమంతుఁడు కలితమహా, ధనచూడారత్నసన్నిధానముదిత రా
మన్మపాయుక్తుం డై చయ్యనఁ దెలిపెను సతియుదంత మాద్యంతంబున్.
- ఉ. నైకనిశాచరీసముదయాన్వహబాధితయై ద్విషత్పురా
శోకవని న్వసించు పరిశుద్ధచరిత్రను సీతఁ జూచితొం
బ్రాకటపూర్వపాతకవిపాకముచేత సుపర్ణలోకబం
దీకృతయైన నాగతరుణీమణిఁ బోలినదీనమానసన్. 132
- చ. అనదృశచిత్రకూటవిహితరసీమ నుదీతమైన త్వీ
ద్విసరుహసంభవాశుగవిభీతజయంతదురంతకృష్ట సా
హసమును దెల్పి యెంతయు నుదశ్రుముఖాంబుజ యైనసీత యిం
పెనఁగ నొసంగె మాళిమణి నిత్తతి నీ కిది యానవాలుగాన్. 133
- గీ. పోవ నున్యోగమొనరించి దేవ యిప్పు, డతులితాశావిశేషపాలితము లైన
సాధ్వీప్రాణము ల్తీయభిజ్ఞానముద్ర, చేత ముద్రించి వచ్చితి శీఘ్రిముగను. 134
- చ. పటుగుణకారువీటిపురభాస్వదలంకరణాననన్న వేం
కటపతిపాదపంకరుహగంధమిళిందమనోఽటంక వేం
కటపెరుమాళ్మపాగ్రజ యగారచంద్రియరమాంఘ్రినూపురా
ర్భటిమతికారి గృహ్యకమరాళివిరా న యరాతిజిత్వరా. 135
- క. కంఠేకాలపరాక్రమ, శుంఠీనవఖండయోగ శుభవాక్కవిరా
టకుంఠీరవసుతనద్యః, కుంఠీకృతవిమతయత్న గుణరత్ననిధి. 136
- తోటకం. అరికాశమహాబిరుదాగక లసత్కరికాశమహేభృదుదారకులూ
భరణా శరణాగతపాలన జిత్యరతాద్విరదావనదానఘనా. 137
- గద్యము. ఇతి శ్రీమదుమామహేశ్వరవరప్రసాదసమాసాదిత సరసకవితావీలాస
వాసిష్ఠవంశకీర్తిప్రతిష్ఠాసూపాదక తిరువేంగళార్చ్య కలశరత్నాకరసుధా
కర జగద్విఖ్యాతకవిరాజకుంఠీరవబిరుదాంక వేంకటాచలపతి ప్రణీతంబైన
చంపూరామాయణంబును మహాప్రబంధంబునందు

చంపూ రామాయణము.

అష్టమాశ్వాసము.

— * యుద్ధకాండము. * —

- క. శ్రీమత్ప్రతాపతపనోద్దామ మహాదూరితారిధరణీపరణీ
భీమాంధకారజాలా, రామాపాంచాల కనవరాజనృపాలా. 1
- మ. ఇల యదీప్తి యదాటుగానయిన నెంతే వాణిప్రత్యక్ష మా
బలుసారస్యముసాం పెనంగు సభలం బ్రాగల్భ్యము న్నాటిలుం
గళలెల్ల స్పృహవిల్లు మర్త్యులకు దిగవ్యస్తంబు తొనద్యశం
బులు చింతించు మదాత్మ యాగురుపదాంభోజద్వయిన్ భోజునిన్. 2
- ఉ. భూరివచోధురీణుఁ డగుభోజనృపాలుఁ డపూర్తకంబుగాఁ
దా రచియించి నిల్పిన యుదారకృతిం బ్రతనూక్తి నిత్యతీం
బూరిత మాచరించుటకుఁ బూనితి సిబ్బితీలేక యిమ్ముహిన్
దారము పేరురమ్మునను దాల్చురె హరిముతోడి కూటమిన్. 3
- మ. మతిధుర్యుం డగులక్ష్మణుం డొగి శిరోమాణిక్యముం జూచి సం
తతమోహాకులుఁ డైనరాఘవుని ముద్రాముద్రితప్రాణప
థతి యా సీతను బల్కఱుం దలఁచి తత్పైలస్త్యవిధ్వంస ము
ధ్ధతిఁ గావింపఁ దొడంగె నుజ్జ్వలకథం దా నేకకాండంబునన్. 4
- ఉ. హృష్టత సీత యున్న దని యింపుగ మారుతి విన్నవింప సం
తుప్తనిజాంతరంగుఁ డగుతోయజబంధుకులాధినాయకుం
డప్తదిశాభయంకరదశాస్యరుషాపరుషాయమాణ యా
దృష్టి శరాసనోపరిఁ బ్రతిష్ఠితఁ జేసె రణైకనిష్ఠుఁ డై. 5
- సీ. అంత సుగ్రీవుఁ డుద్ధతదశగ్రీవదుశ్చరితరోషిత రామచంద్రవదన
దర్శనద్విగుణితోదగ్రజాగ్రద్రణితాస్పహుఁ డై సాహాయ్యసమయ మాగ
తం బయ్యె నని ప్రమోదంబున సింధువు నంధువుచందాన నాత్మ నెంచి
యనివార్యుడై ర్యగాఢాంతరంగన్నిరాఘాహిమాఢాత్రికూటశైల

గీ. శృంగ యగులంకఁ జేరంగ శీఘ్రముగను, సాహసోన్నతి మీఱ సన్నాహపటిచే
వినతసీలనలాంగదద్వివిదకుముద, జాంబవద్రంభశరభాదిసైన్యములను. 6

క. తత్త్వణమున రఘువంశ్యా, ధృత్యునునాపాంగధార నభిపూరిత మై
దక్షిణవాహిన్యధిపన, మక్షంబున కేగె దన్తహంవాహినియు. 7

వ. మఱియును బరిచలితసకలర్షసముదయోద్భాసియుఁ గుముదామోదకారియు శర
భాధికప్రసాదశీలశాలియు, నీలేందీవరానందసంధాతయు దశాననదిశాక్రమణ
వ్యగ్రతేజోవిరాజియు సమారూఢతారానందనలాత్మణోదయానుగతి ప్రభా
వానుబంధియు సరయహనుమదుదయ సానుమత్సమారోహియు, నిశాచర
తిమిరహరణిన్ స్తంధ్రుండును నగురామచంద్రుండు గనుపట్ట సమంతతఃకందళిత
బహుళహరిజాలఁగోలాహలభరితహరిదంతరంబును నిరంతరాస్కందిత నికట
కాంతారావళియు నగువలీముఖబలమహంబుధి ససంభ్రమంబుగా విజృం
భించె నయ్యవసరమున. 8

— * కపిసేనలు మలయపర్వతమున విడియుట. * —

చ. తలఁకెడుదున్నలు న్నిలిచి ధైర్యముతో నెదిరించు సింగముల్
దొలఁగెడునేనుఁగు ల్చెదరుదుష్టలు బెళ్ళెడుజఘ్నజూపులం
బలుదెసలం గనుంగొనుచుఁ బర్యేషులేళ్లును గల్గి యావన
స్థలి కపివీరఘోషములఁ జాల భయంకర మయ్యె నయ్యెడఁ. 9

చ. బలములతో రఘూద్వహుఁడు వార్ధి నొకానొకపిల్లకాల్వఁగాఁ
దలఁచి వనుల్బయల్పటిచి దారున సహ్యనగాధిరోహముం
జలిపి యనహ్యపాతఘనసౌరభనిర్భరశై త్యమాంద్యదో
హలమృదువాతపోతనిలయం బగునమ్మలయంబు గన్గొనెఁ. 10

వ. కనుంగొని సుమిత్రాపుత్రునితోడ నిట్లనియె. 11

ఉ. సారెకు నామనంబు కలఁచం దొడఁగెం దటనిర్భయోర్క్తివి
స్ఫారపయోజఙ్కతవిశాలపటీరకుటీరవారసం
సారసమేతము ల్తలయశైలనితంబమహీవిహరసం
భారవప్రియప్రియతమారుతమారుతపోతజాతముల్. 12

చ. అని యతీదినభాషణము లాడుచు రామమహీమహేంద్రుఁ డిం
పొనర నిరుద్ధవేల మయి యున్నతిఁ గన్నమహేంద్రశైలము
ఘనతరసాలము స్థరిసి కాంచె జలభ్రమముద్రితస్వవం
శ్యస్థపవిశాలకీర్తినిధిచండమునం దనరారువార్నిధి. 13

వ. కాంచి యుదంచితాశ్చర్యధుర్యాంతరంగుం డై యారాజపుంగవుం డి ట్లనియె.

ఉ. ఎవ్వనిలోతు చూడ నురగేంద్రుఁడు చాలఁడు నెల్ల మేరలం

దెవ్వని కెల్లదిక్కులును నెవ్వనిసైకతరాశి దీవు లిం

కెవ్వఁడు వాగగోచరుఁడు నిట్టిపయోధి నఖిళి నెవ్వరే

త్రవ్వీరి నించి రట్టికులరాజులచర్యలకు న్నమస్క్రియల్.

15

క. అంతట సుగ్రీవుఁడు మహి, కాంతునియసుమతి మహేంద్రఘనవనవేళో

పాంతమునఁ జలువతెమ్మెర, చెంతలఁ బొలయంగ నకలసేనల డించెన్.

16

చ. సరసపటీరకుంజవనసంజవనాభిపతన్త్యగీమద

స్ఫురితసుగంధగంధవహశోభితసింధుతటాంతికంబునన్

సరవి రసాలతాశఫలచర్యణగర్వితచిత్తు లై చరిం

చిరి హరివీరు లెల్ల నిజచేష్టలు రామున కింపు నింపఁగన్.

17

వ. అంత నిరంతరసమాక్రాంతహరిదంతరం బై నడయాడురెండవముద్రం బనంగ

సముద్రతీరంబున రోదనీవిలంఘనవిశృంఖలలాఘునం బగురాఘవానీకం బనీ

కోన్ముఖం బగుట, చారముఖంబున నవధరించి ధార్యమాణహృదయాతంకుం

డై పంకలీనచరణం బగునైరావణంబుకరణి రావణుండు కరణీయంబు నెయ్యది

యెఱుంగక జనకరాజతనూజ నుజ్జగింపం జాలక మనోజవరతంత్రితండ్రి మం

త్రులం గూడి కొలువుకూటంబునకు వచ్చి యచ్చట.

18

క. శస్త్రవచస్తుతు లై నప్రహస్తాదులఁ జూచి యస్త్రదభిలాష మిదే

దుస్తరవైరివధోచిత, నిస్తులభవదభిమతంబు నెడఁ దెల్పుండీ.

19

సీ. అనవుడు వార లి ట్లని రాశయ మెఱింగి స్వామితావకనిదేశం బొనర్చు

నేము ప్రాణములతో నిపు డుండ నీవార్త లాడ నేమిటికి వజ్రాతికఠిన

భుజపంజరానీతభూజాత విడకుము నా పిని లంకాధినాయకుండు

రంభాబలాత్కారసంభోగజం బైన యంభోజభవశాప మంతరాయ

గీ. మగుట వచియించె నిటులన్నయన్నజూచి, విన్నప మొనర్చె విజ్ఞానవినయభూష

ణుండు నుయనత్వసంభాషణుం డరోష, భీషణుండును నైన విభీషణుండు.

20

— * రావణునకు విభీషణుండు హితముచెప్పట. * —

గీ. అకట డై వాఙ్మఁ బరకళత్రానురాగ, లాలసుండ వై తివి దవాగ్నికీలఁ జూచి

యామిషగ్రాహమోహసంప్రాప్తరసన, చాపలం బైనముగ్ధకేసరియుఁ బోతె.

21

క. అనఘం బగునిజవంశం, బున సీతాహృతికళంకము న్విని హాహా
ధ్వనిమీలితాత్ముఁ డగువిధి, యెనిమిదిచెవులెట్లుమూయు నిఁకఁ గేల్దోయిన్. 22

ఉ. అక్కట నారిరాశి పరిఘావృత యై విలసిల్లులంక దా
నెక్కడ దుర్వచం బగుమెయిం గపిచేసినయయ్యుపద్రవం
బెక్కడ సీత జానకి మహీసుత నాఁజనుపేల్ల దై త్యులం
గ్రకుఁన నుక్కడంపఁగ నొకానొకమాయ జనించె నేమొగో. 23

మ. నరుని న్వానరునిం దృఢంబుగను డెందానం దలం తేని ను
స్థిరదోశ్కార్యునిఁ గార్తవీర్యుని బలశ్రీశాలి యావానిన్
వరుసం జూడవె యింతలో మఱచితే నందీశుశాపంబును
న్నరవర్జ్యం బగుపద్మభూవరము నన్నా ! దై వమి ట్లుండెనా ? 24

వ. ఇతైత్తింగునం దరంగితెజ్ఞాతినీలివచనరచనై కనిష్ఠం డగుకనిష్ఠునినవమానించి
యీజ్ఞాతి యరాతిపక్షపాతి శిక్షణీయుం డని కోపంబున దురాలాపంబు లాడు
ఘాతుకు నగ్రజాతునిం బరిత్యజించి యరుంతుదాచరణరోషభీషణుం డగువిభీ
షణుండు నిరవద్యనీలివిద్యాచతుర చతురమాత్యసహితంబుగా నంబుధిఁ గడచి
రా నప్పుడు తన్ను దవ్వుల విలోకించి కించిద్వితర్కంబున నుద్గ్రీవు లగుసుగ్రీ
వాదులం గుఱించి యంతరిక్షగతుం డై యి ట్లనియె. 25

— * విభీషణుండు రాముని శరణుసాచ్చుట. * —

గీ. వెక్కనములాడు నగ్రజు విడిచి బంధు, జనులఁ గా దని నేవిభీషణుండ నిదిగా
రాము రిపుభేదనోద్దాముఁ బ్రణతదైన్య, హరణ శరణని వచ్చితి ననఘులార.

సీ. అనుచు నత్యంతదైన్యంబు మీఱఁగ సమీరితనిజోదంతుఁ డౌ నతని మఱి న
మీరకుమారాభిహితసాధుశీలతోన్నతుని లంకాపురీ నాయకాను
జాతునిఁ గర్ణగోచరపథాన్వీతునిఁ గావించియేతదాగమనమునకు
“కింకారణం” బని శంకాకులుం డౌచుఁ గీశపుంగవుఁ డెఱింగింప నప్పు

గీ. డినకులేంద్రుండు దయమానహృదయుండును ను
దంచితస్తయమానముఖాంబుజుండు
నగుచు మకరందబిందునిష్యందమాధు
రీనిగాఢోక్తి ని ట్లని యానతిచ్చె. 27

గీ. అథయ మని వచ్చు నితఁడు వై యథ్యక్ మిపుడు
కనిన రఘువులు లఘువులు గారె వైరి

కనుజఁ డైనను తనుజఁ డైనను సఖుండ !

ధరణి శరణార్థి కరుణాపదంబు గాఁడె ?

28

క. అనుటయు హృదయజ్ఞుం డగు, హనుమంతునిచేత వేగ నానీతుఁడు స
ద్వినయాన్వితుండు నైరామునకుం బ్రణమిల్లె ననురముఖుఁడు భక్తి. 29

ఉ. అత్తటి రాముఁ డిట్లను నిశాటకులేంద్ర దశాస్యరాజ్యసం
పత్తికి నెల్ల నిన్నిపుడు పట్టముగట్టితి వైరిఁ గొట్టితిం
జిత్తమునందు సందియము సేయకు మిందునకు నిదర్శనం
బుత్తముఁ డైనభానుతనయుండును వాలియుఁ గారె యారయన్. 30

గీ. డై వవశమున నరుఁడు పదాననుండి, కనుఁ బదాంతరము విభీషణునియెడ నిది
ప్రబలె రేఖాతపత్ర మా రాముపదము, పట్టి యేకాతపత్ర మా పదముఁ గనుట.

వ. అంత నాదశగ్రీవానుజుం డగ్రభాగంబునంద భరతాగ్రజాపాంగసుధాతరంగా
భిషిక్తుం డయ్యును బునరుక్తరాజ్యాభిషేకుం డై సుగ్రీవునికై వడి విశ్వాస
భాజనంబును నగుచు రావణబలంబు సఖలంబును నెఱింగించి లంకపై విడి
యుటకు సేనాసముత్తరణహేతు వగుసేతువు నిర్మింప నతిగంభీరం బగుపారా
వారంబు నారాధింపు మని సవినయంబుగ విన్నవించిన. 32

క. అంబుధిని మదిఁ దలంచుచు, సంబుధితమహత్త్వవిదర్శశయనస్థలియం
దంబుధిహృదయేశయుఁ డవు, డంబుధిపై ననిలసఖుక్రియన్ శయనించెన్. 33

క. ఈదారి నతఁడు నియతి మ, హాదర్భాస్తరణమధ్యమధ్యాసీనుం
డై దివసత్రయ ముండిన, యాదఃపతి యప్రసన్నుడై వర్తిల్లెన్. 34

శా. భూపాలాగ్రణి రాఘవుండు కుటిలభూభాగుఁ డంభోధిపైఁ
గోపోద్రేకవిపాకపాటలితచక్షుఃకోణ ముజ్జ్వంభిత
వ్యాపారంబుగఁ జాపముం గొనుటకై వాంఛించె వేగంబుతో
నాపాతాళపితామహప్రథమసర్గాటోపము న్యాన్వగన్. 35

— * శ్రీరాముఁడు సమద్రునిపైఁ గోపించుట. * —

వ. అంత. 36

మ. బలువి ల్లమ్ములుఁ దెమ్ము తమ్ముఁడ మదప్రారంభగంభీరునిన్
జలధిం గాల్చుడసేసెదంగపుల కస్త్యద్వోప్రతాపంబు ది
కులఁ బేరెక్కఁగ నంచుఁ బల్కుచు నతిక్రోధానురోధోద్ధతిం
బొలిచెం గార్తుకపాణి యత్తటిఁ *దిరుప్పల్లాణి నుల్లాసియై. 37

- క. విలు కేలఁ బూని యత్సృ, జ్వలవిశేఖము ననలశేఖము సంధించె మహా
బలశాలి రామభద్రుం, డిల యద్రువకొ గిరులు గదల నినుండు వడంకక. 38
- క. మున్నీటిమీఁద రాజుల, మన్నీఁడిటు లస్త్రమేయ మది నూహింపక
మిన్నేటిబోటి క్రన్ననఁ, గన్నీటినెపాన నతనికడఁక మరల్చెక. 39
- ఉ. భానునిభుండు రాఘవుఁడు బాణముఁ బూని యమోఘలూఘవుం
డై నిగిడింప నిశ్వసదుదంచితనక్ర మవక్రకుంభికుం
భీనసంప్రవిష్టగిరిమేదురకందర మయ్యె నమ్మహాం
భోనిధి యంతరంబు పరిభూతరసాతలభా గ్విసారమై. 40
- క. జలరాశి తత్త్వణంబునఁ, బ్రళయానలబాడబాగ్ని భాగ్గవపరశూ
జ్వలగరళతాప మోర్చియు, జ్వలననిభాస్త్రంబు వేడిసైఁచం డయ్యెక. 41
- క. శరణం బని యాశరథియుఁ, దరుణతరశరవృథానిదానం బగుదా
శరథిం జేరెను లోకులు, పరుషకులిశపాతి ఘనునిఁ బ్రార్థింపరొకో. 42
- వ. ఇట్లు చేరి యారత్నాకరుండు నభోరత్నవంశ్యరత్నంబునకుఁ జిరత్నరత్నంబు
లుపదగాఁ గొంచు వినీతవేషంబుతోఁ బరితోషంబుగ వినుతిఁ గావించి నే
వించి దేవా తావకధనుస్సంహితామోఘవైభాత్రాస్త్రంబు వనచరధామం
బగుమదంతర్వర్తిమరుసీమంబునం బ్రయోగింపుము, నియోగింపుము సేతు
నిర్మాణంబునకు విశ్వకర్మాత్మజ. నేఁ బనివినియెద నని యంతర్హితం డయ్యెనంత.
- చ. రవికులుసంపున న్వనచరచ్ఛట దెచ్చిన యాజగత్ప్రియ
ప్రవితతమూలమధ్యశిఖరక్షితిభృత్తి లోఁబడంగ న
ర్ణవము వహించెఁ గర్దమఘనత్వము తోడనె తన్మహార్ఘరీ
భవనభరంబుచే నహహ పూరితమయ్యె నశేషదిక్కులుక. 44
- చ. ద్రుతగతి వారిధిం బడియె దూరనిపాతవిశీర్ణ వాశ్చర
ప్రతతివిశీర్ణ జీవనదబంధురగంధఘనౌషధు ల్వీదా
రితధరణీవినిర్యదహిరేచితపూత్కృతిజాతభేదభా
గతులగుహాగృహాసికమహాహరు తొగిరు లద్భుతంబుగక. 45
- చ. ఉరువడి గట్లు కైకొనుట యుంచు టమర్చుట యించుకేని యె
వ్వరికి నెఱుంగకుండఁ గరపాటవ మొప్ప నలుండు సేతు వ
చ్చెరువుగ సంఘటించె నది సీతకు భూమి యభీతిహస్తముక
దురుసుగఁ జూచెనో యనఁగఁ దోచె వనేచరవీరకోటికిక. 46

వ. అంత నంతర్ముఖులుంబలె వలీముఖులు ప్రమోదంబునుం బలె సేతుపథంబును
సంసారంబునుంబలె దుస్తరంబగు నకూపారంబునుం గడచి నద్యఃప్రకాశ
మానవిస్ఫూర్తి యగును వేలగిరీశమూర్తిం గనుంగొనుచు డెందంబున నమం
దానందంబు నొంది రప్పడు. 47

చ. తపనకులాధినాయకుఁడు తావుగఁ గైకొనె నావృతస్ఫుర
ద్విపులతటోజ్జ్వలద్బలనివేశనిరంతరసాలజాలముం
గపికులఘోషశీర్షదురుకందరమందిరగర్భసంత్రస
త్కృపితమృగేంద్రభీతమదధూర్వాహవేలము నాసువేలమున్. 48

వ. ఆనమయంబున దశముఖుండు శుకముఖంబున నతీతనదీసార్వభౌముని నధి
గతసువేలారాముని రాముని నెఱింగి వెండియుం దదీయబలంబు విశదం
బుగాఁ దెలియుటకునై పరిప్రేషితులును, విదితవేషవిభీషణప్రేరణకుపితకపి
లోకనియంత్రణ నితాంతఖన్నులును విపన్నాధారదాశరధివిమోచితప్రాణులు
నగుశుకసారణులవచనంబులవలన మహాోత్సేధం బగుసౌధంబు నధిరోహించి
వేర్వేఱఁ దదావేద్యమానులును బ్రవర్థమానసమరసన్నాహమతులు నగువా
నరసేనాధిపతుల నతిధీరతావశంబున సావధీరణంబుగ నవేషించి ప్రతిపక్షబల
ప్రశంసు లైనయయ్యిరువుర నుపేక్షించి శార్దూలప్రముఖప్రౌఢగూఢచారు
లచే నవగతాశేషవృత్తాంతంబును దాంతుండును నై పెద్దయుం బ్రౌద్దు చిం
తించుచు సంతికాసీనుండును సతివినీతిప్రహ్వండును నగు విద్యుజ్జిహ్వనితో
మంతనంబు నేమేమొ నొడివి ప్రాసాదంబువలన నవతీర్ణుండయ్యెఁ దత్త్వణంబున.

— * విద్యుజ్జిహ్వనిమాయకు సీతవిలపించుట. * —

గీ. అతఁడునధనుశ్చరము రఘువతిశిరమ్ము, మాయ నిర్మించి సమరసమాహృతమని
జనకసుతమ్రోల నైవ వాసంతిలతకు, నశనికై వడి దుఃఖదం బయ్యె నదియు. 50

క. రక్షోవరోధవనతియు, రాక్షసరక్షోవరోధరావణదుర్వా
గ్రూక్షత యదర్థమోర్చితి, తత్త్వ యముం గనియు సీత తగునా బ్రతుకన్. 51

వ. ఇత్యైఃసంగున సత్వాహితమత్యాకులతాసమేత యగుసీతనుం గనుంగొని చేరి
యోజనకరాజకుమారీ, యీదశ యాదశముఖునిమాయ యందున కేమా
యె, సీ మనంబున ధైర్యవైధుర్యంబు నొందకు మఖలజగతీధుర్య భుజ
బలాభిరాముం డైనరామనెడ నిట్టియకార్యం బవిచార్యం బని సుధాధారలు

గులుకం బలికిన విని యాసారావలంబిని యైనకాదంబిని ఘర్తోద్వేగిని యైన
కేకింబలె సరమ కర మాశ్వాసిం చె నంత. 52

చ. మతిగలమాల్యవంతుఁ డనుమంత్రి త్యజింపుము సీత నన్నచో
నతికుపితాత్మఁ డౌనలదశాస్యుఁడు వాని లఘూకరించి తా
సతరుభుజప్రతాపయుతుఁ డౌటను దోన బహూకరించె న
మృతీ నలయపురోయువతిమండలము న్నవమాల్యవంతమున్. 53

వ. అంత ననంతకల్యాణగుణాభిరాముం డగురాముండు కామరూపవిభీషణామా
త్యవిదితరక్షోనగరరక్షోదంతండును, హృదంతరోపజాతనమరనంరంభండును
నై, యంభోధిమేఖిలాలంకారలంకాదావీరస్థం డగుప్రహస్తునకుఁ బర్యస్తాహిత
ప్రాణానిలతాభిలుని నీలుని, దక్షిణదావీరరక్షణదత్తు లగుమహేందరమహా
పార్శ్వలకు విశ్వత్రయవిజయధౌరేయుఁ దారేయుని, బ్రత్యద్దావీరపాలనఫేల
నామోదుం డగుమేఘనాదున కవక్రపరాక్రమశ్రీమంతు హనుమంతుని, నంత
రూర్విహవిహితరక్షుం డగువిరూపాక్షునకు రక్షేష్లవగబుక్షాధ్యక్షులఁ బ్రతి
నిధులం గావించి యధిజ్యోకోదండమండితభుజాదండుం డై తమ్ముండునుం
దానును సమరాభిముఖదశముఖగుప్తోత్తరగోపురదావీరంబును నంతరంగంబగు
బలయాధంబుతో నుపరోధించిన. 54

క. లంక న్దనుజులు స్లవగా,తంకంబునకుం దలంకి తలుపులు వేయన్
శంకింపక యమపురిఁ ద,తింకరు లప్పుడు బెడనఁ దెఱచిరి తలుపుల్. 55

వ. తక్షణంబ లక్షుణాగ్రజుండు సుగ్రీవసహితం డై సువేలాద్రికూటంబు నధి
రోహించి త్రికూటావనీభరచూడామణియును, సింహలద్వీపకమలకర్ణిక
యును విశ్వకర్షనిర్మాణకౌశలంబును, నిశాచర కేసరినివేశదరియును, సనారత
బందీకృతామరపురంధ్రీబాష్పనదీమాతృకోపవనసీమయును, నిరంతరసేవాస
మాగతదిక్పాలకులమాతంగమదాంబువంకిల బాహ్యంగనోత్పంగియు సగు
లంకం గనుంగొనుచు నం దొక్కచోట సముత్తుంగసాధంబున నధివసించి యు
న్నవాని సదేహబంధం బగునంధకారంబుచందంబునం దగువాని సేవాసమా
గత సతారకవిభావరోపమా నానుచరోదస్త విమలముక్తాతపత్రచ్ఛాయ
నుండువాని వైమానికవధూవిధూయమానధవళచామరద్వంద్వశోభితుం డై
యభితశ్చలితమందాకినీపరీవాహం బగునంజనవైలంబుకరణి రాణించువాని
నిఖిలజగద్విజయవర్ణావళీమతినిర్ణాయకానేకవివిధసమీకాభిఘాతసుగ్మభుగై 56

రావతవిమాణకులిశాగ్రోత్క్లిష్టవిశాలవక్షస్థలఫలకుం డగువాని నానీలత
మాలసచ్ఛాయుండును నాచ్ఛాదితాభినవలోహితపటుండును నై యాపా
టలసంధ్యారాగబంధురం బగుకంధరంబునుంబలె నున్నదశకంధరుం గనుం
గొనియె నప్పుడు.

56

ఉ. మీటె న్భానుజుఁ డుగ్రుండై యెగసి పేర్చి నైత్యయాథాధిరా
టోకీటీరంబుఁ దటానఁ దోడనె కుదుర్కోఁ జేసి వైభీషణం
బాటోపంబునఁ బోరి మాయి యగులంకాధీశుతో మల్లెఁ ద
త్కొటిల్యంబు నెఱింగి రాముఁసుగుణగ్రామాభిరాముం గనన్.

57

— * అంగదుని రాయబారము. * —

సీ. అంత రామునిచే సమాదిప్టుడై మంత్రి సమృతి సాధిష్ఠశౌర్యశాలి
వాలినూనుండు సలీలంబుగాఁ గోట దాటి లంకారాజధానిఁ జొచ్చి
శంకావిహీనుడై హంకారి యగుననురేశ్వరు నీక్షించి యిట్లు లనియెఁ
బాలస్త్య పిను మేను భవదీయనిశ్వాసగంధివాలధి యైనకపికులేంద్రు
గీ. నందనుండను ఖరదూషణత్రిశీర్షు, లాదియగు యామినీచరాధ్యక్షులకును
నంతకుం డగుమారీచహంత కనుఁగు, బంట నంగదుండను దైత్యకంటకుండను.
క. తలఁచెద వసురా రఘుపతి, కిలను దృఢీయాక్షి యగుమహీజను గదియన్
జలజ మని శివునొసలిచూ, పెలమిం బ్రాపించుగాంగభృంగముభంగిన్.

59

ఉ. ఒక్కమొగంబు హైహయనృపోగ్రపరాభవ మొంది వాడె వే
ఱొక్కటి దైత్యరాడవినయొన్నతి నొక్కటి మద్గురూఢతిన్
నికొము నీకతాన నజనెమ్మెగము ల్గడు స్రుక్కె రావణా
చిక్కినమోము నీవటులు సేయకు రామున కిమ్ము జానకిన్.

60

ఉ. కొట్టి కుబేరపుష్పకము గొంటిఁ జెగల్చితి వెండిగొండ ని
ట్టట్టనరానిదిక్పతుల నందఱునుం బఱిగొంటి నంచు హా
యెట్టు వచించె దోరి తగవే విజనం బగు కాననంబులూ
నెట్టన మానివేషమున నీవు హరింపవె యమ్మహీసుతన్.

61

చ. ఘనతరభ క్తితోడ శితికంఠున కింపు ఘటింప వేడి యా
నననవకంబు ము న్బలియొనర్పవె యం దవశిష్ట మాశిరం
బనుపమబాణపం క్తి కుపహారముగా నొనరింపనెంచె న
ద్దినకరవంశ్యమాళి రణ దేవతకు ప్రజనీచరాధమా.

62

వ. అని తనయరుంతుదభాషణంబుల సరోషోన్మేషం డైనదోషాచరేంద్రం
డిక్కటుప్రలాపోతగటు మర్కటుం బట్టుండు కొట్టుం డని పంప నాలంబితభుజ
ప్రకోష్ఠు లగునసురశ్రేష్ఠుల నలుపుర నివహంగపుంగవుండు భుజంగంబుల
భంగి నెత్తికొని గుప్పన నుప్పరం బెగసితెప్పన నేలకుం బడవైచి పాదాఘాతం
బునం బ్రాసాదశృంగం బరాతిశృంగంబు తెఱంగున విఱుగఁదన్ని తన కెదురు
లేమి తెల్లం బగుటయు నుల్లుబునగ బల్లవించునుల్లానంబున రామసేనానివేశ
ప్రవేశం బయ్యె నంత.

63

చ. కమలహితాన్వయుండు దశకంఠునిభావ మెఱింగి కిన్నతో
బామ ముడివెట్టఁ దోన హరిపుంగవు లెల్లను లంక నుగ్రవి
క్రమమునఁ జుట్టుముట్టిరి యుగప్రలయావసరంబుల స్సనం
భ్రమముగ వార్ధిఁ జుట్టుకొను బాడబకీలమాడిగఁ గ్రక్కునన్.

64

ఁ. భూవియదంతరంబు పరిపూర్తిగ నిండెఁ గపింద్రఘోరనం
ద్రావితతత్త్వణక్షుభితరావణకింకరపాణికోణా
నావిధతాడనంబుల ఘనాఘనగర్జితబంధుభావనం
భావితజైత్రదుండుభినమగ్ర మహోగ్రధణంధణార్భటుల్.

65

వ. ఇట్లు సమంతతఃకందళజగద్దళనసంధాధురంధరం బగుదుండుభి గంభీరఘోషం
బునరోషంబునం బ్రేరితు లై గిరికందరంబులనుండి ప్రబుద్ధంబు లై వెడలుసింగం
బుల తెఱంగున మందిరంబులనుండి నిర్గమించినయవత్యంబులుం బలె గత్యంత
రాయసంధాయకంబు లగుదుర్నిమిత్తంబులం గనుంగొనక విమానాధిగత
విబుధసీమంతినివిహరణేచ్ఛులుంబలెఁ బ్రస్థానసమయపరిష్కానముఖు లైన
చంద్రముఖుల నెంచక నిరంతరజ్వలితకోపానల నయనకోణారుణాలాతశతని
పాతవిత్రాసచలిత నిజవారణాని వారణాదేశపరవశులును, దిశాముఖముఖిరశివార
వామ్రేడిత డ్వేషితవ్యాకులీకృతకులమహీధ్రులును, గృధ్రపక్షవిక్షేపకృతపతా
కాని కాయపానరు క్త్యసముత్తుంగశతాంగ సంఘాతపరిగతులును, నితాంతనిర్జిత
కృతాంత దంష్ట్రాపట్టఖరనఖర పట్టసప్రాసపరశుగదాముసలపరిఘదృఢకృపాణ
ధారులును, దారుణాజగరసంతానసంవీతంబు లగువింధ్యకూటంబులోయనంగ
వ్యూధాతిక రాశికాలాయసకంకటులును, జాలాంబుదంబులకు వికల్పంబులును,
గాళరాత్రికి నభివృక్షులును, గలికాలంబునకు విపర్జనంబును నగుచుఁ గాలు
నకు సైతంబును భయంకరాకారంబులును నై సంగరాంగణంబునకుం జను

దెంచి వీరాలాపంబు లాడుచుఁ జూపంబులువూని ధారాసంపాతంబులతో
ధరాధరంబులం గవ్వనంభోధరంబు లనంగ దూరాపాతు లగుశిలీముఖంబుల
రక్షోభటు లఖిలవలీముఖబలంబును విక్షోభంబు నొందించి రాసమయంబున.

చ. కరజఘ్నతాయుధంబు తరుఖండితతోమరము న్నిలాహత
స్ఫురదురుముద్గరంబు ఘనభూధరభిన్నమదావళంబు నై
కరము దివి స్వప్నక్షయకాంక్షను బూని సురాసురుల్ గనన్
హరులకు దైత్యవీరులకు నయ్యె భయంకరసంగరం బొగిన్. 67

వ. క్రమంబునం గుపితకపివీరదూరీకృతనైర్వృతబలం బగుదశగ్రీవభుజబలంబునుం
బలె భానుమంతుఁ డస్తమయంబునొంద మధితాయుధికగళనాళప్రణాళీపరి
వాహి యగులోహితనదీపూరంబు తీరున దూరాంతరితహరిదాభోగం బగు
సంధ్యారాగంబు గనుపట్టి పిత్రాంతహరినఖాక్రాంతదంతావళవిపులకుంభస్థల
ముక్తముక్తాకలాపంబువడుపున నుడుగణంబు వియత్రృదేశంబునం బ్రకాశింప
రణరభసచలిత రథతురగపాదాతగజపాదాహతవిశ్వవిశ్వంభరాంతరాళసంభ
వం బగురజోవ్రజంబువిధంబునఁ దమస్తోమంబు దిక్పక్రంబు నాక్రమింప
నిలింపవిమతానీకంబులుంబలెఁ జక్రవాకంబులు సశోకంబు లగుచునుండ దశ
రథకుమారచమూత్కరంబు తెఱంగునఁ గుముదాకరంబు ప్రమదాకరం బై
రహింప నవ్వడు. 68

— * ఇంద్రజిద్యుద్ధము. * —

మ. సరవిం గాలభుజంగభీకరశరాసారంబు వర్షించుచుం
బురుహూతాహితయోధయాధములకు న్మోదంబుఁ బుట్టించుచున్
సరసాష్టాదుఁడు మేఘనాదుఁడు మహాసంగ్రామరంగంబునన్
హరుల న్నొంచెను మేఘనాదమొగిఁ జక్రాంగవ్రజంబు నృతే. 69

చ. ప్రతతభుజప్రతాపరిపుభంగదుఁ డంగదుఁ డొక్కవృక్ష మా
యతముగఁ బూని దారుణరణాంగణభూమి హయాళి నొంచి యు
ద్ధతగతిఁ గూల్చె రావణిరథంబు సదైత్యమనోరథంబుగా
శితశతకోటిధారఁ గొని జిష్ణుఁడు పర్వతకూటము న్వ్రతే. 70

ఉ. డాయక యంబరంబుననె డాఁగి దశస్యతనూభవుండు బ
ల్మాయ ఘటించి రాముని సలక్షణు లక్ష్యముగా నొనర్చి య

త్యాయత జహ్నగాకృతి నుదారము లైనయజహ్నగంబులం
బాయనిగోషవేగమునఁ బై నిగిడించెఁ గపుల భయంపడక.

71

గీ. సరసలక్ష్మణయోగనిస్తంద్రుఁడైన, రామచంద్రుని బంధించె రావణభీక
రంబు లగుతచ్చరంబు లొరా సమస్త, బంధనిర్దోచనుండును బద్ధుఁడయ్యె. 72

చ. చెలఁగుచు నింద్రజిత్తు పురిఁ జేరెను రావణనాజ్ఞఁ బూని మై
ధిలియు విమాన మెక్కి సరదేవులఁ జూచి తపించె సంతలోఁ
దలఁగెను నాగపాశములు తార్క్ష్యగరుత్పవనాంకురంబుచేఁ
బొలిచిరి రాకుమారు లహిముక్తరవీందులమాడ్కిఁ జూడ్కికి.

73

ఉ. రాక్షసవానరేంద్రనికరంబును ఘోరరణం బొనర్ప ధూ
మ్రాక్షుని నయ్యకంపనుని మారుతసూతి వధించె వజ్రదం
ష్ట్రక్షణదాచరుం గెడపె సాహసి యంగమఁ డంత నీలుఁడు
స్తత్రణమే ప్రహస్త నిధనం బొనరించె వినె న్దశాన్యుఁడు.

74

వ. ఇట్లనీకినీనాథవధంబు విని వినిద్రుకోపోద్రేకజ్వలమాణాయోధనోత్కంఠం
డగుదశకంఠంబు సకలజగదండభరితజయానకభయానకనినదబధిరితాశేష
శేషాహిలోచనుండును రోచిష్ణజిష్ణుకోదండధరుండును నై జలధరంబు సము
త్తుంగం బగుసుమేరుశృంగంబునుంబలె శతాంగంబు నలంకరించుచు సర్వత
శ్చలిత చతురంగసంఘం డగుట ననుగమ్యమానలంకానగరుండునుంబలె గ్ర
మంబునఁ బురతోరణం బతిక్రమించి పురతోరణవ్యాపారం బగువానరపరి
వారంబుం గనుంగొనియె.

75

గీ. ఇట్లు చనుదెంచునిఖిలదిగీశజేత, ససురనేతను జూచి యయ్యర్కకులుఁడు
నిజశిరము నూఁచెఁ దత్సవ్యభుజశిరంబు, నపుడ యద రెను జెదరెను గపిబలంబు.

వ. ఇత్తైఱంగున సప్రతిహతవిహారుండును మదగర్జితతర్జిత దిగంతదంతావళుండు
ను నై మహర్ణవంబునం దిరుగు నాదివరాహంబుచందంబున వరాహావోస్తు
ఖం డగుదశముఖుండు కందళితాస్కందనామర్దుండును నుపరిపరికలితగిరివర్షం
డును సగుహరిపతి నిష్ఠురముష్టిఘాతప్రదాతయగు వాతాత్మజుని సమోఘులా
ఘవాక్రాంతధ్వజకీరీటాంచలుండగు నీలుని నిఖిలజగద్విజయోజ్జ్వలం బైన
మహాబలంబున వాతూలంబు తూలరాశింబలెఁ దూలించుచు సవిరతశరా
సౌరవర్షంబుతో నభ్యుమిత్రీణుం డగుసౌమిత్రీయరస్ఫలంబున మహాశక్తి
నాటించి మూర్ఛితుం జేసె సంత.

77

క. అనుజుని నశ్రుజలంబుల, దనుజుని శరములను ముంచె దాశరథి మిశ్ర
ద్భనకరుణవీరరనుడై, పొనరిచె శుక్ప్రమదశబలముగఁ దనబలమున్. 78

గీ. అనుఁగుడమ్మఁడుగత మోహఁడుగుచుననికి, నెంతలోనున్నుఁడు డగునెంతలోన
దితిజపతిగెల్చి రఘుపతి యతనిచటుల, *ప్రాణము ల్లోని డిగవై చె బాణములను.

గీ. అపుడురఘువీరశరనిహతాంగుఁ డగుచు, బ్రథమయుద్ధంబునంద పరాభవంబు
నొంది గతవై భవత లంకఁ జెందె నలది, శాననుడు దినదీపదశాననుండు. 80

వ. అంత. 81

— * కుంభకర్ణయుద్ధము. * —

క. అసురపతి కుంభకర్ణుని, నసమయమున నిద్రలేపె నగ్రజనాజ్ఞన్
దెనచెడి యతఁడున్ వెడలె, నెవ్వని కపునఃప్రబోధనిద్రార్థంబై. 82

వ. ఇ ట్లంజనాచలనికాశుండును బ్రకాశమానకరతలభ్రమితశ్రీశూలుండును నై
జగత్తు యోద్యుక్తుం డగుశూలధరుండునుం బలె నరుగుడెంచు నక్తంచర
స్వామ్యసుజం జూచి శామ్యత్సహభుజ తేజోవిశేషంబును నశేషదిగ్ధావమానం
బును బవమానచలితజలదపారిష్టవంబును నగుష్టవంగమబలంబుం గనుం
గొని యంగదుం డభంగురధీరవచోభంగి ని ట్లనియె. 83

క. కవులార కైకనేయులు, విపరీతమతి స్థితింబు వెజబామ్మనుడి
యిపు డింకఁ బ్రాకృతం బగు, నుపకృతభయవైకృతంబు నుమఁగుడు మీరల్.

గీ. అనిన విని యుద్ధసన్నద్ధు లగుచు హరులు
దిక్కరులమాడ్కి మరలుచు దివిజగజము
పగిది మత్తిల్లు ఘటకర్ణుపైనివైచి
రగములు లయానిలములు వింధ్యాద్రిఁబోలె. 85

చ. పొలిచె వలీముఖప్రహితపుష్పితవృక్షము లెల్ల స్పీన్నతా
కలితసురారివక్షమున గందవొడింబలె జూర్ణితంబు లై
పలుమఱు యుద్ధభూమి నలబల్లిదుపేరెడఁ దాకి నిష్ఠురా
చలములు కొన్ని వేమరలి నల్రెఁ బ్రహర్తకు ఖేదభేదముల్. 86

క. నేల వడంకఁగ నొకచే, శూలము శిఖనిభముఁ ద్రిప్పుచు స్మృత్తుం డై
తూలింపె గంధమాదను, నీలుని ఋషభు న్నవాక్షుని స్వరభునిన్. 87

సీ. అంతటఁ గపివీరు లతివై జచాపలాధిగతలాఘవు లాచు దీనదశను

జెంది రాఘవు శరణొంద నేగుటఁగని యాశ్చర్యభుజవీర్యుఁ డగునినజుఁడు
వారల నెల్ల నాశ్వాసింపుచును జేరి వైరిపైఁ దరుగిరు లై వచికొనుచుఁ
జిత్రయుద్ధంబు సుస్థిరముగ నొనరించి తన్ముక్తఘనశైలతాడితాంగుఁ

గీ. డగుచుఁ గులిశాహతం బైనయద్రివోలె, వ్రాలె జేతనహీనుడై వ్రాలునతని
నసుర కొనిసోవ వాలిశృతావమాన, మడఁగ సురవైరిఁ గని తదీయబల మలరె.

ప. అం దమందకుసుమపరిమళర్పురీమిళచ్ఛిశిరరథోపచారసచేతనోద్గ్రీవుం డగు
సుగ్రీవుండు సచమత్కారంబుగా నుల్లంఘితప్రాకారండును దారుణాకారుం
డును నగురక్తంచరవీరుని నఖముఖాకలితశూర్పణఖాముఖానుకారునిం గా
వించి యుచితలాఘవంబున రాఘవసదేశేంద్రదేశంబుచేరిన నంతఁ గుంభకర్ణుండు
భానుసూనుం గానక ప్రతినివృత్తుండును మత్తుండును విషమతారేక్షుండును
బ్రతిక్షణంబునఁ బ్రతిపక్షబలంబులంబలె స్వపక్షబలంబును భక్షించుచు లక్ష్మ
ణునిలక్షీకరింపక తుంగం బగుశైలశృంగంబునుం బ్రయోగించుచు నతివేగం
బున రామునిం జేరిన.

89

శా. ఆయిత్సోకుకులుండు సత్వీరముగా నయ్యద్రిశృంగం బతి

స్థాయస్తీవ్రతార్థచంద్రనిహతిఁ భంజించి యామేటిమై

చాయం దూపులు వాలిసొంద ఖరదోశ్శౌర్యఘ్నము జ్ఞాలమి

* న్యాయవైష్ణంద్రములేసె శాత్రవవధూ వైధవ్యదంబు ల్వడిక.

90

సీ. అంత రాఘవబాణహతరాక్షసాంగం లం దొక్క భుజము మంథాద్రివోలెఁ

బడియె వానరసైన్యపాథోనిధానంబునందు వేటొకభుజం బబ్ధిలోనఁ

బతితమై కనుపట్టె వితతవశా రెండవనలనేతురీతిచిహ్నంబు లందు

మఱి తృతీయంబైనమస్తకంబు చెలంగె నింగిత్రికూటంబు శృంగముగను

గీ. నప్పు డాభీలశాఖామృగాతివేల, నవ్యకోలాహలాకర్ణనంబువలన

బవరమునఁ గుంభకర్ణునిపాటుఁ దెలిసి, తాంతముఖుడై పదంపడి దశముఖుండు.

ప. మహాదరమహాపార్శ్వల రావించి సహాయులం గావించి కుమారు లగు

నరాంతక దేవాంతకాతికాయత్రిశీర్షులం బంప వారలును దరసాశనపతినిదే

శంబు శిరసావహించి పితృపతినివేశనంబునుంబలె సమీకప్రదేశంబుం బ్రవే

శించి రాసమయంబున.

92

క. తరుచరనిశిచరవరులకు, దురము సరోషహతశిరము దుష్కరము మరు
త్తరుణీప్రమోదకరము, స్ఫురమునికి నదృష్టచరము సారిదిం గలిగెన్. 93

గీ. తరుచరాంతకుఁ డగునరాంతకుని దునిమె
నంగదుండు హనూమంతుఁ డంతఁ గడఁగి
యలసురాంతకుఁ గెడవె బురాంతకుండు
భీకరాంతకు నడచినవీక దోష. 94

వ. వెండియు నసమనమరశీలుం డగుసీలునిచే మహానరుండును, మరున్నంద
నుచేఁ ద్రిశిరుండును, మహాపార్శ్వద్రివాహినీపతులునుం దెగుటయు విషాద
రోషపరవశుం డై నిశాచరాకారం బగునంధకారనికాయంబునుంబలె నతి
కాయుండు సుమిత్రాపుత్రునిం గినిసి వృత్రాసురుండు సుత్రామునితో బలె
జిత్రాహవం బొనరించె. 95

గీ. అతఁడును భుజాభుజిఁ బెసంగి యితఁ డవధ్యుఁ
డనుచు ననిలోక్తిఁ దెలిసి బ్రహ్మస్త్రమేయ
నప్ప డయ్యసురునిశిరం బవనియందుఁ
బడియె రాహువుబలె నతిభయద మగుచు. 96

వ. అంత. 97

— * ఇంద్రజిత్తు రెండవయుద్ధము. * —

గీ. విధురుఁ డగుతండ్రి నూరార్చి పృథురణధుర
రథియు సథసుశ్శరథియునై రావణీయును
దాశరథి కున్తుఖుం డయి తరలి వచ్చె
నాశరచమూశరథియుఁ దన్నాశ్రయింప. 98

వ. వచ్చి సమరంబున నరాతిజయమనోరథంబుకొఱకు రథరక్షార్థంబు గా రాక్ష
సుల నలుగడల నుండ నియమించి ప్రదక్షిణశిఖుం డగుశిఖావంతుని హవి
రర్పణంబున సంతర్పితుంజేసి మంత్రాధిగమవిచిత్రంబు లగునస్త్రంబులు ధరి
యించి తిరోహితుండై నిశితముఖంబు లగుశీలీముఖంబుల నిఖిలమర్తాహతి
నిర్మాణాలంకర్తీలుండై క్రవ్యాదుండు వ్యాధుండునుంబలె హరుల విధురులం
గావించి. 99

క. అకుటిలు రాము సలత్కుణ, వికలాశయు విధురసత్త్వ విరచించె నితాం
తకఠోరగ్రీవ్యము త,మ్మికోలనిబలె జేరె సంత మేఘై లంకన్. 100

- చ. క్షతరుచిరామచంద్రముగ శామ్యదినోద్భవదీప్తి గాఁ గృతో
 ధృతశరవృష్టియై ఘనుఁ డతం డరుగం జలజీవనంబు ను
 డ్యతకుముదంబు నస్తనల మాహతనీలమహాత్మలంబు జృం
 భితవరలక్ష్మణం బయి తపించెను వాహిని తత్త్వణంబునన్. 101
- గీ. వాయునందనుఁ డతి వేగవంతుఁ డగుచు, జాంబవంతునియాజ్ఞ నౌషధనగంబుఁ
 దెచ్చిన విశల్యమయ్యె నెంతేబలంబు, స్వర్గులమనంబును విశోకశల్య మయ్యె.
- వ. మఱియును సహజ తేజస్సముజ్జ్వలం బగుదవానలంబునుంబోని వానరబలంబు
 చెదరికొనువిధంబున దందహ్యమాన యగుపురినుండి దశాస్యనిదేశంబున
 హరిగతి న్వేడలునిఖలలోకప్రకంపనుం డగునకంపనుండును నాహతస్థవంగ
 సంఘుం డగుప్రజంఘుండును నంగదప్రతాపానలంబునకు శలభంబులగుట
 విని మహారథు లగువిరూపాక్షయూపాక్షులు మైందద్వివిదవారితు లగుటఁ
 గనుంగొని కోపాటోపవిజృంభమాణసంరంభు లగుకుంభనికుంభులు సుగ్రీవ
 హనుమంతులతోడ మారీచనుబాహులు రాఘవునిభుజంబులతోవలె నముత్త
 భితభుజు లగుచు మహద్భుతయుద్ధం బొనరించిన యనంతరంబు. 103
- క. ఇనజునిచేఁ గుంభుం డని, మొనఁ దెగినఁ దదీయవిరహమును సైఁవక పా
 వనిచే నికుంభుఁ డమరీ, స్తనకుంభావాస మొందెఁ దన్నామధృతిన్. 104
- గీ. అంతననురాధిపనియుక్తు లఖలసైన్య, యుక్తుఖరసూను మకరాక్షుయుద్ధముఖరు
 నిజవిపక్షు సపక్ష తానిరత మగుచు, జనకుఁ జేర్చెను నై ట్కౌవకుసాయకంబు. 105
- చ. జనకునియాజ్ఞ మాళి నిడి సంఖ్యముఁ జేరి మహేంద్రజేత యం
 దనలుని వేల్చి యుక్త్రుచయ మంది దివంబుననుండి మాయచే
 ఘనశరము ల్నిగిడ్చి బలగర్వము లెల్ల నడంచి రాము కో
 పసత యెఱింగి భీతుఁడయి పట్టనముం జొఱఁబాఱెఁ గ్రక్కునన్. 106
- వ. అంతఁ బ్రత్యక్షప్రీతీహారంబుననుండి ప్రాతిహారికుండై నయతండు నిర్గమించి
 యాంజనేయసన్నిధానంబున మాయాసీతను నిశాతహేతిచేత విదారితం
 జేయుటయు నాకులితస్వాంతం దై నహనుమంతుం డతథ్యంబు నాక స్థికంబు
 నయిన యది తథ్యంబుగాఁ దలఁచి యుద్ధం బొనర్చి నిరాశుండై దాశరథిస
 దేశప్రదేశంబునకుం బోవునవ్వేళ నయ్యింద్రజిత్తు పశువిశసనప్రారంభియై నికుం
 భిలాఘ్నింజేరి విచిత్రసత్రప్రవ ర్తకుం డయ్యె నయ్యవసరంబున ఘానుమదావేదిత

మేదిసీనుతావృత్తాంతుడై రామభూమికాగతుండు వజ్రనిర్హోషంబున మా
ననచరం బగురాజహంసముంబలె విదీర్ణమానసుండై నేల వ్రాలి సౌమిత్రిచేత
నాశ్వాస్యమానుం డగుచు సకరుణంబుగా బిట్టు నిట్టూర్పు నిగిడించుచు విల
పింపం దొడంగె. 107

చ. అరణినిఁ గీలలీల జనకాధ్వరవాటమునందుఁ బొందుగా
ధరణినిఁ బుట్టినట్టి యతిధన్యపు మానవవంశ్యరత్నమై
గురుయశమొందుపం క్తిరఘుకూరిమికోడల వెంచ నిట్టి నీ
కరయ విరామ మయ్యెఁగద హరఘరామున కేమి చెప్పుదున్. 108

క. పవనజయత్నము వృథ నలు, నవసేతుక్రియ యథావినాశిని విశిఖం
బువివాతత నందె నీదృఙ్గవదీయ శుగభి దాటఁగలనా ? లలనా 109

ఉ. మానుగ నెందునేని బవమానతనూజునిపూన్కి వృథ మెం
దేని నవసేతుకృతికి న్నలుఁడుం జతురత్వ మొందఁ డెం
దేని మదగ్ని బాణమును దీక్ష ముగా దిటువంటినీశుగం
భోనిధి నిస్తరింప ననుబోఁటికి శక్యమఁటే వధూమణీ. 110

వ. ఇతైఃత్రుంగున విలపించురామునిం గనుంగొని విది తాసురమాయావిశేషం
డగువిభీషణుండు దేవా నీవంటిమహానుభావునకు నస్థానంబున దీనం బగునవ
స్థాంతరం బేటికి నిరంతరాయమఖనిర్వృత్తనార్థంబుగాఁ బురందరారి యొనరిం
చిన కపటకృత్యం బిది, సత్యంబు గా దని తద్వధంబునకు లక్ష్యణం బురన్మ
రించికొని నికుంభిలోపరోధంబు గావించిన. 111

చ. హరిపరివారఘోరనినదారభటం జలితాంతరంగుఁ డై
గిరిదరినుండి వేల్పడిన కేసరియుంబలె రోషభీషణ
స్ఫురణముచేఁ దదధ్వర మపూర్ణముగా నెఱవేర్చు జేసె చు
మృరమగునంగరంబు బలశాసనశాసనుఁ డద్భుతంబుగన్. 112

క. ఆవానరసేనకు ఝం, ఝూవాతూలంబు తూలచయమునకుబలెన్
రావణతనయాగ్రణి విద్రావణు డై సంచరించె రణరంగమున్. 113

వ. ఇట్లునుపదంబును ననీకోన్మథనసంరబ్ధసంవర్తవ ర్తియగు సమవ ర్తిచందంబున
సమందస్యందనారూఢుం డై వచ్చుసంక్రందనపరిపంథిం గని గంధవహనందన
సూంధవర్తి యై సౌమిత్రి ప్రవ ర్తితనిశితశరధారుం డై శతధారవాణి జంభా
సురునింబలె స్తంభితుం జేసిన. 114

- మ. అపు డనోన్యమదోత్కటంబును సముద్యద్వీరవాదోద్భటం
 బు పరిత్రుట్యదుదారకంకటభరంబు స్థిన్నశస్త్రాస్త్రకం
 బు పరిజ్ఞాతజయాశయంబును ద్రిణోకాత్యంతభీమంబుగా
 ద్విపరాజంబులభంగి సంగరము నర్థింజేసి రయ్యిర్వరృత్. 115
- క. పవిత్ర విశిఖముల సహస్రవిఖండము గాఁగ మూర్చి సవరించి యనిం
 బ్రవిహతసారథిగా నిం, ద్రవిరోధి నొసర్చె దాశరథి యధికధృతి. 116
- ఉ. మాయకి నేది యుక్తమొ సమగ్రభుజాబలశాలి కెద్ది యీ
 డో యసురేంద్రనందనున కోపిక యెంతయొ యింద్రజేత కా
 హా యిపు డేమి యొ ప్పగునొ యంతయుఁ జేసె నవార్యశౌర్యధౌ
 రేయుఁడు రావణాత్మజఁ డరీణరణోద్య నిజోచితంబుగ. 117
- వ. అంత నరిభీషణంబుగా ఘోషించుచున్నవిభీషణుపై నక్తంచరేంద్రనందన విముక్తం
 బైనశక్తి నర్థనంద్రబాణంబుచే నివారించి తదీయదుర్వినయంబుసైరింపక సుమి
 త్రాపుత్రుం డమోఘలూఘున నిస్తంద్రంబైన యెంద్రాస్త్రంబుఁ బ్రయోగించిన.
- క. వ్రాలె దదస్త్రము మఱియును, వ్రాలె స్పశిరస్త్ర మ య్యరాతిశిరంబు
 వ్రాలె భువిఁ బుష్పవృష్టియు, వ్రాలెన్నటి బాష్పవృష్టి రక్షింగనకు. 119
- వ. తత్త్వణంబున సహస్రాక్షజిహ్వధంబు నాకర్ణించి శోకోద్రేకంబున రక్షింధ్య
 త్సునిముఖంబులు నితాంతక్లాంతంబులును నిశ్వాసధూసరంబులును నిర్గళద
 శ్రునివ్యందంబులును నిరేల్పలాక్రందంబులును నిరవధికపూతాకరంబులును
 నిగాఢకోపాటోపవిపాటలంబులును నిరూఢకుటిలితభూవల్లికంబులును నిఖిల
 భీకరవృత్తేక్షణంబులును నిర్దప్తాధరోష్ఠంబులును నిష్ఠరాట్టహాసంబులు నయ్యె,
 ననంతరంబ పురందరాఽప్రముఖవిక్రాంతంబు లపక్రాంతంబులును కుంభకర్ణాదిసోద
 రులు నిహతులును బ్రహస్తపూర్వకసచివులు విధ్వస్తలును విరూపాక్షప్రభృతి
 సేనాపతులు వ్యాపాదితులును నిఖిలబలంబు నిశీర్ణంబును లంక పౌరవధూజన
 కరుణపరిదేవనోత్తరంగ యగుటయు నాతంకాతిశయరోషణం డై రావ
 ణుండు హర్యక్షంబు హరిణింబలె నిత్యైకునాయకుదయితను హింసింప నిశ్చ
 యించి యంతికగతమంత్రించే నివార్యమాణుండై సారథి సంఛోదితరథుండును
 దాశరథిజయవిహితసంగరండును నగుచు సంగరాంగణంబున కరుగు దెంచి.

— * రామరావణయుద్ధము. * —

- క. శరచాపపరిఘతోమరధరుఁ డై నై కముఖభుజతఁ దాననిలో నొ
 క్కరుండయ్యను లోచనగోచరుఁ డయ్యెను బంధువర్గసహితునిభంగి. 121

క. దనుజేంద్రుడు ఖడ్గము గొని, వనచారులను స్తకములు వడినేయుచు నొ
య్యన నితడు నీకు నీకితఁ, డని యచ్చరలకును దేలుపునట్లు మెలంగెన్. 122

వ. తత్త్వణం బక్షోహిణీక్షోభకందళితామర్షండును నతిపరుషవిశిఖదలితధ్వజం
డును నర్థచంద్రనికృతృధనుష్కుండును, నస్త్రుధారావిదారితసారథియు నతి
విస్తయనీయకరలాఘువుండు నగు నారాఘవానుజు నమర్షవేగముక్తం బైన
శక్తిచే యాతుధానుండు ముహూర్తమాత్రం బుపరాగంబున నిశాకరునింబలె
మూర్ఛానిమిలితుం జేసిన. 123

గీ. రాముఁ డంతట శక్తినిర్దళితహృదయు, ననుజుఁ గనుఁగొని శోకవిధ్వాత్తుఁడగుచుఁ
గోపమునఁజూపముంగొని కుండలించె, వెండి విధి దైత్యులతలవాలు కుండలించె.

చ. వలయితచిత్రచాపుఁడును వారితపంక్తిముఖుం డతిక్రూధా
విలమతి రాఘవుండు శరవృష్టి నిగడ్చిన దైత్యకోటిలో
పల నొకఁడైనఁ దప్పించని పట్టనముం జొరఁడయ్యె వేలుపుం
జెలువలలో నొకర్తు వరుఁ జెందకయున్నది లేదు చూడఁగన్. 125

వ. అప్పు డాంజనేయపురానీతమహీధరమహాపాధినమేధిత జీవితానుజ్ఞాక్షేపనుఖ
లబ్ధచునోరఘండును బ్రవర్ధమానసమరకౌతుకోపలంభండును సంరంభోదం
చితపులకకంచుకితగాత్రుండును నగుదాశరథి యుద్ధమధ్యంబునందుఁ బురంద
రానుగ్రహంబుచే మాతలినమానీతం బైనరథంబును విశంకటం బగుకంకటం
బును బరిగ్రహించె. 126

పంచపాది. సరిజో దబ్బె నటంచుఁ జూపుదురు దోశ్శౌండిర్య మనోన్యమున్
సరపిం గాంతురు రోమహర్షమును శస్త్రాశస్త్రీ బోరాడ మె
త్తురు మేల్కేలని సాహసించుతటి నెంతో ప్రాణపర్యంత ని
ర్భరచుస్సంకట మైన సప్తవీరులు మూర్ఛన్లొంత విశ్రాంతు లౌ
దురు ఘోరాజిని రామరావణు లమర్తున్ లిష్టస్థయం బందఁగన్.

వ. అనంతరం బవిశ్రాంతవిముక్తదివ్యాస్త్రీలును నాశిండలవృత్రసన్నిభులును
నగునయ్యిరువురకును విచ్ఛిన్నంబు లగుమార్గణంబులును, విలూనంబు లగు
ధనుర్గణంబులును వినిహతంబు లగుధురీణంబులును నిర్భిన్నంబు లగుసాం
యుగీకరథంబులునుం గలుగునట్లుగా నిర్వైకల్యవిజయమనోరథంబు నిరతిశ
యవిశదయశోధనంబు నగునాయోధనం బయ్యె. 128

క. పొదినుండి కొనుట పూన్పుట, తుది నేయుట తెలియ దయ్యె దురుసున నచ్చోఁ
బదపడి యచ్చోటనె యున్నది యన రాఘవునిహస్త మలపడి యుండెన్. 129

చ. శరముల రాముఁ డగ్ధపరిజల్పితచారువినాదపంక్తికం
ధరుముఖి మెద్దిద్రుంచె నది దారున మొల్చి వచించె శేషమ
త్తఱి జతురత్వరీతి సలధన్వికి మాయికి సామ్య మై కనన్
ధరణీపతన్నిజాన్యములఁ దాఁ గని లజ్జితుఁ డయ్యె దైత్యుఁడున్. 130

చ. దనుజశరక్షతక్షరదుదంచిత శోణితబున్ముదాంకచం
కనదమరేంద్రకంకటవిగాఢసహస్రవిలోచనాఘ్యుఁ డై
కనఁబడె రాఘవుండు బలఖండనరోషకషాయితాక్షుఁ డై
తనరు ధరాధరాహితువిధంబున దారుణసంగరంబునన్. 131

వ. అంత వారుణంబున వైశ్వానరంబును వైన తేయంబున వాతంధయంబును
వాయవ్యంబున వారిదంబును వైభాకరంబునం దామిస్రంబును మాహేంద్రం
బున దానవంబును వైష్ణవంబున మాహేశ్వరంబునుం గాఁ బరస్పరంబు నిట్ల
స్త్రుంబుఁ బ్రత్యస్త్రుంబుచే భేదించునయ్యిరువురకును నాహవాగ్రహంబున నవి
దితంబు లై సప్తవాసరంబు లతిక్రమించె. 132

— * రావణమరణమునకు విభీషణాదులు దుఃఖించుట. * —

మ. ధనురామ్నాయగురుండు రాముఁ డురుశస్త్రాశస్త్రికాతూహల
ప్రణయం డయ్యు విచారకర్మితసతి న్భావించి తొల్వేల్పుజే
నినవాంకూరశిరోగణం బవునరున్నేషంబుగాఁ ద్రుంచె మా
ర్కొని బ్రహ్మస్త్రముచే జగద్భయముతోఁ గూడ ని మేషంబునన్. 133

చ. ఘనభుజుఁ డాదశాస్యుఁ డతికంటకుఁ డీల్గిన లబ్ధకాములై
యెనయఁగఁ బుష్పవృష్టి గురియించునమర్త్యజనాళి కెల్ల శ్లో
ఘనపద మయ్యె రాముఁ డలకాముండు దా నటు మున్న చాలశ్లో
ఘనపదమై చెలంగెఁ బరికల్పితశూర్పణఖావికారుఁడై. 134

వ. అనంతరంబ సమాలింగితరణవసుంధరుండును శరతల్పశయానుండును సధిగత
నివంగోపధానుండును నగుయాతుధానపతిం జేరి నేల వ్రాలి సోదరస్నేహ
సులభవైధుర్యుండఁ గదర్చుండ నే నని విహితనిజదూషణుం డగుచు విభీష
ణుండు పెద్దయుంబ్రాద్దు విలపింపం దొడంగె. 135

గీ. అన్న సమసుఖదుఃఖులై నట్టిబంధు, జనులందోబుట్టు వగునిన్ను సాహసమున
విడిచితిఁ గులక్షయనిమిత్తవిహితధర్మ, పరుడ నైతి నక్షీర్తి నే బాయఁగలనె ?

క. అనిఁ బ్రావఁ గుంభకర్ణుం, డనుజుం డొకఁడుండె నీకు నతఁ డిపు డీల్లెఁ
నినుఁ జంపుకొంటి నాబ్రతు, కున్నకై యిది విధి సహించుకొని యుండెడిఁగా.

వ. అనుచు విభీషణుండు విలపించుచుండఁ దద్యృత్తాంతంబు విని శుద్ధాంతంబున
నుండి దీనంబుగా మొఱు వెట్టుచు నంతరితయాథనాథలగుకరేణులకరణిఁ బ్రేక్ష
ణీయ లగుతరుణీమణులతోడం గూడి వచ్చి సమరమధ్యంబున నశనిహతమం
దరవసుంధరాధరంబుచందంబునం బడియున్న దశకంధరు నిరీక్షించి నిహతో
పఘ్ను మగులేదీఁగెకై వడి హా ! నాథ ! హా ! నాథ యనుచు విషాదాకుల
యై నిషాదాహతదయితవిధురీకృత యైసకురరితెఱంగున మందోదరి యమందం
బుగా నాక్రందింపం దొడంగె.

138

ఉ. సారెకుసారె దిగ్విజయసంభ్రమవేళలయందు నీవు ము
న్నారసి యేది చూచితివో యాయమరాట్పురి నర్వలోకసా
ధారణవృత్తి వై మగిడిదైవవశంబునఁ జూడఁ బోయితే
ధీరవరేణ్య నాదుదురదృష్టము నింకిట నేమిచెప్పదుకా.

139

క. జనకుఁడు దనుజకులేశుఁడు, పెనిమిటి త్రైలోక్యవిజయవిరుదాంకుఁడు నా
తనయుఁడు మహేంద్రజైత్రుం, డని గర్విస్తనై ననన్నుహా విధి చెఱిచెకా.

140

ఉ. ధారణిలో రఘూద్యవహుఁడు ధర్మవిదుండును నైనరాముఁ డే
దారినో యట్ల యగ్రజునితావునఁ దచ్చునిఁ దెచ్చి పూస్తువాఁ
డై రహి వాలిమున్నుకొని యంతటఁ బోకిటువచ్చె నేమొ మ
జ్జారె కకుత్స్థసంశసదృశం బొకొ యీదృశధర్మ మక్కటా.

141

గీ. లంక నీరయ్యెఁ బ్లవగవాలానలమున, మైథిలితపోనలమ్మున మడిసి తీవు
నింత శోకానలం బాత్మ నెఱియ సుఖత, నైన ననుఁ జంపునే యీచితానలంబు.

వ. అని మఱియు దివసావసానసమయంబున సవితృప్రభ యుంబలె భగవంతుండైన
వైశ్వానరునియందుఁ బ్రవేశించి చంద్రునిఁ జంద్రికయుంబలె మేఘుని మెఱుం
గుతెఱంగున ని న్ననుగమించి నిరంతరవిరహాదహనదందహ్యమానం బయిన
యీశరీరంబు శాంతిం బొందించెద నని కరుణంబుగాఁ బరిచేవనం బొనర్చు
మందోదరిని మందిరంబునకుం బనిచి నిజానుమతిని నిశాచరపతికి యథావిధి

గాఁ బితృమేధంబు నిర్వృత్తించి సవిధంబున సమేధమానవిషాదుం డై వర్తించు విభీషణు నశేషరాజ్యాధిపతిఁగా రఘుపతి యఖిలతీర్థాహృతంబు లగుతోయంబులఁ దోయదం బనలాకులం బగువనస్పతింబలె నభిషిక్తుం గావించె. 143

గీ. అంత రాఘవచరితవట్టాభిషేక, ననుధిగతరాజ్యఁ డగువిభీషణుఁడు పోలిచె
ననుదినవివృద్ధమండలుండగుచుఁజండ, రుచినుధాపూరణమునఁజంద్రుండువోలె.

క. సీత నిర్భృతవిభీషణ, సీత స్సతులం దుదారనిర్మలశీలఁ
ఖ్యాతం గనుఁగొని మనుకుల, నేతకు మది హర్షశోకసివిడం బయ్యెన్. 145

— * సీత యగ్నిప్రవేశము. * —

వ. అనంతరం బరుంధతియుంబలె పవిత్రచారిత్రనిధి యన ధరిత్రీపుత్రి పతివ్రతా శిరోమణి యని తెలియంబడియును మర్త్యధర్ముం డైనపరమపురుషునకును లోకంబుచకును బ్రత్యాయనంబునకై పురందరముఖు లగుబర్హిర్ముఖులును భగవంతుం డగునరవిందాసనుండును సాక్షులుగాఁ బునరుదయంబునకై వనరుహబంధునిం బ్రవేశించు నిందుకళయుంబలె సముజ్జ్వలజ్వలనంనంబు బ్రవేశం బొనరించె. 196

గీ. పూతచారిత్ర యయ్యును భూమిపుత్రి, నిజవిశుద్ధికినై హవ్యభుజునిఁ జొచ్చె
నతఁడు నపవిత్రవస్తునంగతనిజాఘ, దమనుఁ డయ్యెను దత్ప్రవేశమునఁజేసి. 147

క. అనలానుషంగమునఁ బావనఁగా జానకి నెఱింగి నై భాతికవే
శను భానుఁడు ప్రభనుంబలె, నినకులుఁడు పరిగ్రహించె నెల్లరు మెచ్చన్. 148

వ. మఱియు దాశరథి యధిగతనిజప్రశంసావిధానం డగువిధాతచేతఁ బ్రదర్శ్యమానుండును నారూఢవిమానుండును మహారథుండు నగుదశరథునకుం బ్రణమిల్లి తదీయశాసనంబు శిరసావహించి దురంబునఁ గాలధర్మంబు నొందినవా నరోత్కరంబును బాకశాసనవరంబునం బ్రతికించి వారిచే ననుగమ్యమానుండును బ్రమోదమానమాననుండును సుగ్రీవునితోఁ గృతసంభాషణుండును నగుచు విభీషణుఁ గరుణారసంబుతో విలోకించుచు జానకీలక్ష్మణులతోడం గూడ నయోధ్యాప్రయాణాభిముఖుం డై కామచరంబును గౌబేరంబును నగు విమానం బధిరోహించె. 149

క. మణిపుష్పకగతుఁ డై తత్త్వణమున లంకోపకంఠదశకంఠరణాం
గణములు సింధువు సేతువు, నణమధ్యకుఁ డెలిపికొనుచు నవ్వీభుఁ డరిగెన్. 150

గీ. పుష్పకంబది యెంతెంతపాడవు పోవు, నంతకును నింగి విరివయ్యె నతివ చూడు
పుడమినొకపల్వలముబలె జడధిదోష, నగచరులు మారుతికిఁదెల్పి నగెదరిందు.

క. ఎయ్యది దవుదవులఁ గని, నెయ్యముతో నీకుఁ దెల్ప నేఁ గోరితిన్
యొయ్యారి విచిత్రముగా, నియ్యడ నది వెనుకఁబడి యదృశ్యతఁ జెందెన్. 152

వ. తరుణి ధరణిసుతా కనుఁగొను ముత్తుంగమహీరుహానీకం బగుఋశ్యమూకం
బిది యిందుముఖ బిందునరోవరం బిది గంధసింధురగమనా కబంధనిగఁకంధన
వసుంధర యల్లది కరభోరూ ఖరాదికలహస్థలం బిది మధురవర్ణాలాపా మన
వర్ణశౌల యిది కురంగలోచనా కుహనామృగమృగయావనం బిది కుటిలా
యతకబరీ గోదావరీమహానది యిది కుంభికుంభస్తనీ కుంభసంభవాశ్రమం
బిది విలాసవతీ విరాధవిధ్వంసనభూమి యిది యంగనాలలామా యత్రిమునీ
శ్వరాశ్రమం బిది విదేహరాజపుత్రీ విచిత్రకూటం బైనచిత్రకూటం బిది యని
వీనులకు సుధతై న వింతవింతకథ తెఱింగించుచు భాగీరథీతరంబునందుఁ బా
వనం బైనభరద్వాజతపోవనంబు చేరి మహీగర్భశుక్తిమాక్తికమణి యగుమ
హిళామణిం జూచి మఱియు ని ట్లనియె. 153

గీ. సకియ నిద్రాణబర్హిణశ్వాసపార,ణానుభత మయ్యె నిదిగొ ఫణాధరంబు
కంబుకంఠి కంఠీరవకరజముల మృగంబు కంఠావినోదనోత్కంఠి కంఠ. 154

వ. అంత. 155

— * భరతాదులు రాము నెదుర్కొనట. * —

సీ. మహితభరద్వాజవిహితాతిథేయుఁ డై దవుగ్గిగాఁ జని యయోధ్యాసమీప
మొంది మ్రోల సమీరనందనావేదితోదంతుఁ డై గురుని ముందట నిడిగొని
యానందబాష్పధారాపూర్వమాణలోచను లై ననన్తంత్రిజనులతోడ
వచ్చు పావనతపోవ్రతరతు నాజానభక్తిసంభరితుని భరతుఁ గాంచి

గీ. సమధిగోత్రాహవాత్సల్యసౌహృదములు, డెందమునఁ గందలించ నమందగతిని
యత్త రాజవిమానంబు నవతరింప, మానవాధీశుఁ డుత్కంఠమానుఁ డగుచు.

వ. విదేహరాజపుత్రిం గనుంగొని వెండియు ని ట్లనియె. 157

క. చదలుననుండి విమానం, బిది నాహృదయము నెఱింగి యెంత డిగియెనో
ముదితా యంతంతకు భువి, గదిసెడు నీమీఁదఁ బ్రేమగులుగుట ననగన్. 158

గీ. అతివతో నిట్లు ముచ్చట లాడికొనుచు, దండనిలిచినయినజుకై దండఁ బూని
ప్రణతుఁడైవిభీషణుఁడు మార్గంబుచూప, మండపమునకుడిగియెనమ్మనుజవిభుఁడు.

చ. ముదము దలిర్పఁ బాదుకలు ముందట నుంచి కడు నివసీతుఁడై
పదముల మీఁద వ్రాలునతిభక్తిరతుఁ భరతు న్దయాభుఁడై
యదనున లేవనెత్తి యురమానిచి తా విడఁజాలఁడయ్యెఁ బో
పదపడి రాముఁ డాతనితపఃకృశదేహము సంస్పృశించుచున్.

160

గీ. ఆర్యసమ్మతనుఖిదుఃఖుఁ డై నలత్ము
ణునిని గొఁగిటఁ జేర్చి కన్గొనుచు నలరె
భరతుఁ డతఁడును నలరె నాభరతు సుదృఢ
సహజభక్తివ్రతుని రాజ్యసౌఖ్యవిముఖు.

161

వ. అంత భరతుండును బురతోభివాదితపూర్వజోపలాలననిఘ్నుండగుశత్రుఘ్నుం
డునుం దానును జనకనందనకుఁ బ్రణామం బొనర్చి యవరోధవధూసమేతు
లగుసుగ్రీవదశగ్రీవానుజాదిరాజ్యాధిపతుల యథోచితోపచారవిధుల సంతో
షితస్వాంతులం జేసి యామంత్రితమంత్రితోకుండును నాలోకనానుగృహీత
పౌరవర్గండును నగునగ్రజన్ముని నిజావసథంబుఁ జేర్చె నందు.

162

సీ. రమణీయసుగుణాభిరాముఁ డౌరాముండు జానకీసామిత్రిసహితుఁ డగుచు
ననుపమవాత్సల్య యైనకౌసల్యకు నపయశశృల్యశోకాతిరేక
యైనకైకేయికి నతిపవిత్రచరిత్ర యైనసుమిత్రకు నతులభక్తి
గరిమసాష్టాంగంబుగ నమనకృతులు చేసి తగనిజాలోకనితాంతహర్ష

గీ. కందభితలై నవారిచేఁ గలశజలధి
లహరికలచేతఁ బ్రతిమాకలానిధి బలె
మఱియు మఱియును బరిరభ్యమాణుఁడగుచు
ఁడందమునయందు నిర్భరానంద మొందె.

163

— * శ్రీరామపట్టాభిషేకము. * —

ఉ. బంధురతేజఁ డజ్జలజబంధుతనూజుఁడు పంప దైత్యని
ర్గంధనుఁ డౌజగత్పతిని రామునిఁ దారభిషిక్తుఁ జేయఁగా
మంథరయానము నివ్వడిచి మంథర నాత్మఁ దలంచుచు న్నెన
స్సింధులనుండి తీర్థములు సేనగఁ దెచ్చిరి వానరోత్తముల్.

164

గీ. అంత రాముఁ డలంకృతుఁ డై యమాత్య
కృష్ణపట్టాభిషేక మంగీకరించి
పురమునకుఁ బోవ రథ మొందెఁ బొందెనలమ
హారథుఁడు భరతుఁడును మనోరథమును.

165

వ. అప్పుడు నిజనేవాచిత్యములగు శత్రుఘ్నుల త్యజునుల చేత విధూయమానధవళవా
లవ్యజనుండును బరిజనాచారనిరతభరతో దస్తవిమలముక్తాతపత్రుండును విచిత్ర
విహితమనుజవేషచారులును నారూఢశతాంగమాతంగులును నలంకృతాం
గులును నగునాశరప్లవంగపుంగవులచే ననుగమ్యమానుండును బ్రవర్తమాన
శేషాక్షతలాజోపచారుండు నగురఘువీరుండు పౌరపురంద్రీకదంబసంరంభచ
లితమంజుమంజీరమణి కాంచీవలయవాచాలితవాద్యమానమాంగళికభేరిమృ
దంగ శంఖాదివివిధరవశ్రవణనమయోచ్చలితసామోదపౌరసంబాధంబును సౌ
ధాంతరగవాక్షచలితశ్రీతరుణీకటాక్ష చ్ఛటానీహోత్పలదామ తోరణాభిరామ
రథ్యాంతరంబు నగునయోధ్యాపురంబుం బ్రవేశించి.

166

సీ. శ్రీతరుణీమణీస్థిరవిహారనికేత మై తనరారుసాకేత మొంది
భక్తివిసీతినంపన్నులై కొల్చుతమ్ముల నాదరించుచు మోదమెనగ
భానుతనూభవప్రముఖుల నెల్లను నిజనిజపదముల నెలవుపటిచి
జనకరాజన్యనందనతోడఁ గూడి స్వచ్ఛందుఁ డై సామ్రాజ్యసౌఖ్యములను

గీ. ననుభవించుచు ఘనసారహారజాల, పాదనిలకీర్తివై భవామోదిని యగు
నిఖిలమేదినిఁ బాలించె నీతిప్రబల, ధన్యగుణహారి రామాభిధానశౌరి.

167

ఉ. దుష్కువితానిరాకరణధూర్వహ చార్యహరాననోల్లస
త్పుష్కరపత్రనేత్ర మతిబోధన మానసుయోధనా మిశ
న్నిష్కపటప్రచార మనునీతినరణ్యనుసార సారవ
ద్భష్కయణీపయోమధురుభాషణ బంధుసమాజపోషణా !

168

క. బాలామానసమోహన, లీలామకరాంక కేరళీ కుకురీ బం
గాలీ ధృతముకురీతాం, బూలకరంకాసిఫేటముఖనృపచిహ్న !

169

పంచచామరము. వరాటలూటభోటభోజవత్సమత్స్యగౌడగూ
ర్జరోత్కళాదిరాట్పరంపరాశిరఃకిరీటనం

ఖ్యరింఖదబ్జరాగరత్నకాంతిరంజితాంఘ్రియు

గ్మరోచమాన ! యాచమానమానవామరద్రుమా ! 170

గద్యము. ఇదిశ్రీమదుమామహేశ్వరవరప్రసాదసమాసాదిత సరసకవితావిలాస
వాసిష్ఠవంశకీర్తిప్రతిష్ఠాసంపాదక ఋగ్వేదికవితిరువేంగళార్యకలశరత్నాకరసుధా
కర జగద్విఖ్యాతకవిరాజకంఠీరవబిరుదాంక వేంకటాచలపతిప్రణీతం బైన చం
పూరామాయణం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రబంధపరిపూర్తిశోభితవిలా
సం బైనయష్టమాశ్వాసము. 171

సర్వము సంపూర్ణము.

తప్పొప్పులపట్టిక.

పుట.	బంధి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧	౧౬	ధీరు న్నద్దురు	ధీగున్నద్దురు
	౨౨	వాలంబు కంపన	వాలం బకంపన
౭	౨౯	పంశానతార	పంశానతారం
౧౬	౧	ను,మంతుఁడు	ను,మంత్రుఁడు
	౪	యవ్విరించి చం	యవ్విరించిచం
		చదా	చదా
౨౦	౭	కలంకదలంక	కలంకఁదలంక
	౧౦	ము న్వెలుంగు	మున్వెలుంగు
౨౨	౨౪	నీరధికుమారి	నీరధికుమారీ
		జానకి	జానికి
౨౮	౨౮	సచిరసంకోచిత	సచిరసంకోచిత
౨౯	౪	నంభోజినీకు	నంభోజినీకుటుం
		టుంబ	టు
	౭	పోలికఁగ్రతి	పోలికఁగ్రతి
౩౩	౭	రుట్ట	జొట్ట
౩౮	౨౯	జయింప దగు	జయింపఁ దగు
	౪౦	౧ వాసిష్ఠసద్గుణు	వాసిష్ఠసద్గుణు
	౪౧	౧౬ విజృంభమాన	విజృంభమాన
	౪౨	౬ రోదోఽంతర	రోదోఽంతర
	౪౩	౧౧ వేదంధతండంబు	వేదంధదండంబు
౪౫	౬	వెడ,గుణులైతగ	వెడ,గురులైతగు
	౨౨	కరుఁ డెదిరించి	కరు నెదిరించి
౪౬	౧౪	బోఁటికి	బోఁటికి
౪౯	౧	వేదంధ	వేదంధ
	౯	సంతతస్పర్థా	సంతతస్పర్థా
౫౨	౧	జిలుగు	జిలుఁగు
౫౩	౨౬	నుదంచధ్వని	నుదంచధ్వని
౫౯	౩	లేబోఁటి	లేబోఁటి
	౨౪	మయినారఘు	మయినారఘు

పుట.	బంధి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౬౦	౧౨	మం	మం (ఇట్లే
	౧౩	దర	ధర యంతట)
౬౧	౭	ని	నీ
	౮	శ్రుతము	శ్రుతము
౬౩	౧	జగత్రయి	జగత్రయి
౬౪	౧	బ్రాయమిచ్చు	బ్రాయమిచ్చి
౬౫	౨౫	కాసల్యపదం	కాసల్యపద
౬౬	౩	యనుష్టు	యనుజ్ఞ
	౧౩	వెందూళి	వెందూళి
	౨౧	లోచక్షు	లోకచక్షు
	౨౫	నిశీధ	నిశీధ
	౨౭	నిషండి	నిష్యండి
౬౭	౧	మాలంబుగను	మాలంబును
	౨౧	లక్ష్మణుఁడు	లక్ష్మణుఁడ
	౨౩	భాగీరథి	భాగీరథ
	౨౫	జటా	జటా
	౨౬	ధరోధక్షరక్షర	ధరోధఃక్షరక్షర
౬౯	౭	రాత్రులుం	రాత్రులం .
	౧౫	న్నదేధ	న్నదేధ
౭౨	౧౨	ప్రదత	ప్రదత
	౧౮	రింభుష్టురి	రింభుష్టురి
౭౩	౩	నిశీధిని	నిశీధిని
	౧౮	వాని	వానిఁ
	౧౯	తములన	దములనఁ
౭౪	౧౧	దుద్యోత	దుద్యోత
	౧౩	మంచుపద	మంచుబద
౭౫	౨	తండ్	దండ్
౭౬	౭	కార్ష విగళత్వ	కామవిగళత్వ
౭౮	౯	స్తామ	స్తామ

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పుట బంతి. తప్పు.

ఒప్పు.

౭౯ ౨ లాజా
౧౦ పిల్లగ్రోవి
౮౨ ౨౮ జత
౮౪ ౨౪ కరిణి
౯౦ ౮ సంజ్ఞ
౧౩ మరు
౯౧ ౧౧ బోటి
౯౩ ౫ కేలిని
౯౪ ౨౦ నింప
౨౬ చెట్లని
౯౫ ౮ కొదుగ
౯౬ ౮ నవ్వుడించి
౧౦౭ ౯ సర్వధా
౧౦౯ ౬ మరుదణేభ్యః
౧౧౧ ౭ పంచముఖుని

జాలా
పిల్లగ్రోవి
తజ
కరణి
సంజ
మఱు
బోటి
కేలిని
నించు
చెట్లన
కొదుగ
నవ్వుడించి
సర్వధా
మరుదణేభ్యః
పంచముఖుని

పుట. బంతి. తప్పు.

ఒప్పు.

౧౧౪ ౨ రాధతక్రియ
౧౨౧ ౨౩ మ్రాకుల
౧౨౯ ౧ ప్రమోదగబునం
పథంబును
౨౩ మోర్చితి, తత్తయ
౧౩౪ ౬ మైథిలి
౮ రామమారు
౧౩౫ ౧౨ సహభజ
౧౬ నడుగుడు
౧౩౮ ౧౩ సముత్త
౧౩౯ ౨౫ రంగముక్
౧౪౪ ౮ బలెపవిత్ర
౧౨ జ్వలనంబు

రాధక్రియ
మ్రాకుల
ప్రబోధంబునం
పథంబున
మోర్చితి,
దత్తయ
మైథిలి
రామమారు
సహజ
నడుగుడు
సముత్తం
రంగముక్
బలెబవిత్ర
జ్వలనంబునం